orhan boran

leyleğin ömrü

Milliyet
YAYINLARI

Leyleğin Ömrü

Orhan Boran

Milliyet Yayınları - 1978

Orhan Boran

Edremit Cumhuriyet İlkokulu'nu bitirdikten sonra 1938 yılında yatılı olarak Galatasaray Lisesi'ne girdi. İlk sahne deneyimini Galatasaray Lisesi'nde okurken, İstanbul Şehir Tiyatroları'nda rejisör olan ve okul temsillerini sahneye koyan Necdet Mahfi Ayral tarafından Molyer'in bir oyununda oynamak üzere seçildiğinde yaşadı. 1944 yılında babası Hikmet Boran'ı kaybetti. 1946 yılında Galatasaray Lisesi'nden mezun oldu ve Türkoloji Fakültesi'ne yazıldı. Fakat para kazanması lazımdı. Aynı yıl, Necdet Mahfi Ayral, kendisini Muhsin Ertuğrul ile tanıştırdı. İstanbul Şehir Tiyatroları'nda işe başladı ve Vasfi Rıza Zobu'nun talebi üzerine, birlikte oyunlar sergilediler. 17 civarında oyunda rol aldı. Bir Fransız grubuna yaptığı tercümanlık sonrası bu gruptan aldığı bir teklif üzerine, Paris, "Théâtre des Mathurins" Tiyatrosu'nda bir yıl kadar staj yaptı. Fakat tiyatroculuğa ısınamadı. Burada bazı sahne sanatçılarının esprili konuşmalar yaparak halkı güldürmesinden esinlendi, ülkesine döndüğünde değerlendirmeyi tasarladı.

En çok radyoya ilgi duyuyordu. Harbiye'deki 4 katlı bina olan İstanbul Radyoevi'nin açılmasından itibaren, (1949 - 1950 yılları arasında) okumakta olduğu Türkoloji Fakültesini 3. sınıftan terk edip, Ekrem Reşit Rey'in asistanı olarak girdiği memuriyet hayatında, temsil yayınları rejisörlüğü yaptı. O güne kadar düşünülmemiş olan; kamyonu Taksim'de durdurup insanları konuşturmak gibi yenilikler getirdiği pek çok programın yayınlanmasını kabul ettirdi. Orhan Boran'ın, 1950 yılında, Elmadağ'da açılan Kervansaray gece kulübünde, sanatçıların sahne sırasını organize etmek üzere bir ek iş kabul etmesi sorun yarattı. İstanbul Radyosu yönetimi, kendi kadrosunda bulunan bir sanatçının barda çalışmasını hoş karşılamayınca, Orhan Boran, çok sevdiği radyodan ayrılmak zorunda kaldı. Yeni işinde Paris, "Théâtre des Mathurins" tiyatrosundan edindiği tecrübelerle, yapmış olduğu anonslara, esprilerle renk katması çok beğenildi ve kısa süreli, esprili sohbetler yapması teklif edildi. Her geçen gün daha da beğenilen bu programlar, Orhan Boran'ın deyimiyle "Ayaküstü gırgır", bugünün stand-up sanatının Türkiye'de başlamasına vesile oldu. Aynı zamanda bir firma reklamı olan "11 soru bilgi yarışması" programını yaptı.

1956 yılında BBC'nin açmış olduğu sınavı, 220 kişi arasından

birincilikle kazanarak Londra'ya gitti. Dünya Gazetesi'nin Londra muhabirliğini üstlendi. BBC Türkçe Servisi'nde pek çok program yaptı, haber okudu. 17 Şubat 1959'da, içinde Adnan Menderes'in de bulunduğu uçağın, Londra'nın 40 kilometre güneyindeki Gatwick Havaalanı civarında, iniş sırasında düştüğünü dünyaya ilk duyuran Orhan Boran oldu. Muhabirlikteki başarısı onu, Hürriyet ve Milliyet gazetelerinde önemli bir yere getirdi ve 25 yıllık yazarlık hayatının başlangıcına vesile oldu. 4 yıl kaldığı İngiltere'den, yakın dostu Şakir Eczacıbaşı'nın kendisini çağırması sonucu Türkiye'ye döndü. Firmaların ve bankaların bilgi yarışması programlarına yeniden başladı. Bu arada "Yuki" fikrini buldu. "Yuki" halk tarafından o kadar tutuldu ki, bir program olmaktan çıkıp bir fenomen oldu.

Sahne hayatını 1980 yılına kadar sürdüren Orhan Boran, televizyonlu günlerde de, elinde meşhur kocaman beyaz mendiliyle ekranlardaydı. TRT'de çalışmasının yanı sıra televizyonun da yıldızlarından oldu, reklam filmlerinde oynadı. Şan Tiyatrosu'nda sahnelenen "Müzikal Kahkaha" adını verdiği oyunla şovlarına veda etti. Gazeteciliğe ağırlık verdi ve ülkenin önde gelen gazetelerinde yazarlık, kendi deyimiyle "Kalem işçiliği" yaparak hayatını sürdürdü. 1994'te Show TV'de yayınlanan Şansını Dene yarışmasında yarışmacı olarak görev aldı.

2002 yılında yakalandığı kolon kanseri sebebiyle iki defa ameliyat geçirdi. "Hayatımın son yıllarını saçlarım dökülmüş olarak geçirmek istemiyorum. Öleceksem insan gibi bu halimle öleyim. Şu dünyayı sefil halde terk etmek istemiyorum. Hayranlarım beni hep bu halimle hatırlayacak, saçları dökülmüş olarak değil!" diyerek kemoterapi tedavisini reddetti. 10 Haziran 2005'te, Beşiktaş Kültür Merkezi'nin (BKM), "Orhan Boran Show" adıyla Harbiye Cemil Topuzlu Açık Hava Tiyatrosu 'nda organize ettiği jübilede, 59 yıl emek verdiği meslek hayatına ve 25 yıl uzak kaldığı sahneye veda etmek üzere son kez sahne aldı. 26 Mayıs 2012'de hayata gözlerini yumdu. Zincirlikuyu Mezarlığına defnedildi.

KULİS TİRYAKİLERİ

Ünlü Amerikan komiği Jimmy Durante -burnunun iriliğinden dolayı takma adı «hortumcuk»tu- 80 yaşını aştığı zaman kendisiyle yapılan bir röportajda:

— «Mesleğimden hiçbir şikâyetim olmadı,» demişti. «Ama ne var ki, meslek dışı kişilerin bana repertuar düzenlemelerinden sıkıldım...»

Kulislere dadanan böyle tipler vardır. Ya ruh yapılarında bilinçaltı kalmış bir özlem, ya da artistlerin sahne arkası davranışlarına duydukları merak, salonda masalarında oturup eğlenmek varken onları kulise iteler...

Bu sayın kişilerin genellikle arayıp buldukları meslek erbabı da hep komikler olur... Bu gönüllü repertuar yardımcılarını «tip» olarak çeşitli portreleriyle tarif etmek kolaydır.

İçlerinde kendini doğuştan tuhaflığa kabiliyetli sananlar vardır. Bunlar eş dost toplantılarında karısının şapkasını giyerek, yahut masa lambasının abajurunu kafasına geçirerek ortalığı kahkahadan kırıp geçireceğine samimi olarak inanan kişilerdir. Yakalarsa köşeye sıkıştırır, kollarıyla kaçma yollarını önler:

— «Bak sana bir fıkra anlatayım, sahnede işine yarar... Adamın biri... yoksa biliyor musun bu fıkrayı?...»

— «Başlamadınız ki, bilip bilmediğimi kestireyim.»

— «Öyle ya... Adamın biri... ama tabi sen bunu kendine göre değiştirip anlatacaksın. Adamın biri... ölümü öp biliyorsan söyle...»

— «Bildiğimi zannetmiyorum.»

— «Hadi, hadi... Sende neler var... Şimdi adamın biri... taklit yapmasını biliyorsun değil mi?»

— «Hayır.»

— «Öyleyse bu işine yaramaz. Başka bir fıkra vereyim sende kalsın, kullanırsın. Kadının biri...»

— «Beyefendi ilginize çok teşekkür ederim ama, sahneye çıkmama on dakika kaldı. Hazırlanmam gerek... Üstelik bendeniz fıkra

anlatmam ve bilmem... Ben bazı klasik şakaları olaylar zinciri halinde süsler püsler, kahkahayla gülünecek değil, tebessümle dinlenecek bir sohbet şeklinde sunmaya gayret ederim. Bu bakımdan...»

Derken ömrünüzde ilk defa gördüğünüz halde sizinle senlibenli konuşan kişi değişiverir.

— «Ha, sanki beyin ameliyatı yapıyorsun... Hap yap para kap... Biz sana yardım edelim diye kulise kadar geldik. İnsan bir teşekkür eder...»

— «Sağolun. Teşekkür ederim...»

— «Bu bile yarım ağızla... Neyse kızmadım... Şu fıkrayı bitireyim, efendim adamın biri...»

Ya sahne müdürünün çağrısıyla kurtulursunuz, yahut sahneye çıkış müziğinizin başlamasıyla kol çemberinden sıyrılırsınız.

Bir başka «kulis tiryakisi»nin portresi değişiktir. O, tuvalete gitmek bahanesiyle masadan kalkar, dönüşte salona döneceğine, sıranızı beklediğiniz koridora yönelir.

— «Neler lütfedeceksiniz bize bu gece?...»

— «Estağfurullah... İşte her gece olduğu gibi...»

— «...beyefendi kırk yılda bir, o da çoluk çocuğun ısrarıyla kalktık geldik... Ön tarafta sağ masadayız... Herhalde bir hususiyet gösterirsiniz?...»

— «Ne gibi? Anlıyamadım...»

— «Bizim hanım, nedense o sizin Yuki taklidinize bayılıyor radyoda... Bir zahmet buyurup bu gece Yuki'nin programından konuşsanız?...»

— «Efendim Yuki taklit değildir. Bir ses çekme makinesi oyunudur. Gazino sahnesinde bu teknik imkândan mahrum olduğuma göre...»

— «Kuzum, assolist ne zaman çıkıyor?..»

— «Benden hemen sonra...»

— «Eh, az kalmış... Zaten onu dinlemeye gelmiştik. Sanırım siz fazla uzatmazsınız?..»

.....ve döner gider...

Derken baloları, sünnet düğünleri, yaş günü toplantıları, evlilik yıldönümü için tertiplenen gecelerde, «kulis kumandanları» değişik olur.

— «Bir ricamız var efendim.»

— «Buyrun, emredin...»

— «Herhalde bu gece için özel bir şeyler hazırladınız?..»

— «Bu gecenin ne gecesi olduğundan haberim yok ki?...»

— «Allah, Allaaaaaah... Söylemediler mi?...»

— «Kim söyleyecek? Ne söyleyecek?... Her geceki gibi işimize geldik; her gece olduğu gibi görevimizi yapacağız...»

— «Vallahi aşkolsun... İnsan böyleşine özel bir gecede biraz değişiklik ister, değil mi efendim?..»

— «Kuzum efendim, ses sanatçıları gecenin mâna ve ehemmiyetini belirten güftelere özel besteler yaptırıp söyleyecekler mi?.. Bendeniz de izin verirseniz normal programımı yapacağım.»

— «Sana söyledim kardeşim, boşuna geldik Orhan bey'in yanına. Bunlar esnaf olmuşlar...»

Ama bir «tip» vardır ki, insanı kahreder:

— «Oğlum, sen merhum doktor operatör albay Hikmet Boran'ın oğlu musun?»

— «Evet...»

— «Vah, vah...»

Bir başkadır «kulis tiryakileri, kumandanları, ve repertuar gönüllüleri.»

BİR TURNE Kİ...

Deyimin tam anlamıyla (otuz yıllık iş yaşantımda) sadece (biraz utanarak söylüyorum) sadece iki turne yaptım.

Neden utanarak söylüyorum?

Büyük kentlerin büyük gazinolarında, doğrusu küçümsenmeyecek bir yevmiyeyle çalışır dururuz. Oysa büyük kentlerin sayılı gazinolarında yer kapabilmek için, önce benimsenen, tanınan ve de kabul edilen bir isim sahibi olmak gerekir.

Bir isme sahip olma imkânı elime geçmişse, bu, büyük kentlerin sayılı gazinolarını teşrif eden kişilerin hoşgörüyle beni dinlemek lütfundan ziyade, 1949 yılından bu yana radyo antenleri vasıtasıyla Anadolu'da beni evlerine sesimle sözümle misafir kabul eden vatandaşlarımın sayesinde olmuştur...

İşte bu yönden, zor koşullar altında geçse dahi, uykusuzluk ve yorgunluktan insanı ayakta duramıyacak hale getirse dahi, turne bir «İade-i ziyaret» niteliğini ve ekmek parasına teşekkür borcunu taşır.

İlk turnemde, 25 ilde 49 gösteri yaptık...

Matineli, suareli...

Üstelik «Kapalı Spor Salonlarında...» Bilet alarak gösterileri izlemeye gelen kişilerin sayısı üçbinin altına düşmedi.

25 ilde 49 gösteri deyince, az evvelki «uykusuzluk» ve «yorgunluk» sözcüklerinin şımarıklık sayılmayacağını umarım...

Batıdan doğuya, kuzeyden güneye yaklaşık altıbin kilometreyi geçti yolculuğumuz...

Değerli Orkestra Şefi Vasfi Uçaroğlu, pek cici, son derece şakacı ve kuşkusuz büyük kabiliyete sahip gencecik hanımı Kâmuran Akkor, inanılmaz ilgiyle karşılandılar Anadolu'da... Yaşça ve sözüm ona kıdemce güya bu turne benim ismim üstüne hesaplanmıştı... Fakat gerçek yıldızın gelinim, kızım Kâmuran Akkor olduğu daha ilk konserimizde gösterdi kendini...

Bir sabah, henüz güneş doğarken, Kabataş'ta toplandık... Otobüse bineceğiz... Vasfi'nin orkestrasında genç elemanlar var, onlar işin

gırgırında tabii... Organizatör, hesaplı olsun diye, biraz yaşlıca bir otobüs kiralamış... Gitar çalan (kulakları çınlasın) Melih isimli pek sevdiğim bir delikanlı vardı. Sordu:

— «Orhan baba... Otobüsün yanındaki yazıyı okudun mu?»

— «Hangi yazı?...»

— «M.Ö. 302 yazıyor. Ne o?..»

— «Otobüsün markasıyla ilgili bir tip işareti sanırım...»

— «Yanıldın baba... M.Ö. 302, tip işareti falan değil, otobüsün imal edildiği yıl. Milattan önce 302 yılı demek...»

* *

Grubumuzda Ediz Onay isimli bir şarkıcı vardı... Şimdi haklı olduğu üne kavuşan bir sanatçı.

«Bella Kanto» tarzını benimseyip çalışan pırıl pırıl bir tenor ses...

Otobüste sallana zıplaya, boş şarap şişesi gibi sağa sola devrile yuvarlana giderken, o, boyuna ses çalışmaları yapıyordu. Bir ara takılayım dedim:

— «Ediz... Hey Ediz... Tenor Caruso sesinin titreşim gücüyle kristal kadehleri kırarmış. Senin başından böyle bir olay geçti mi?...»

Orkestrada bas gitar çalan sakallı Berç lâfa karıştı:

— «Kristal kadehleri bilmiyorum baba... Yalnız bir gün o çalışırken eve gittim. Sesi tiz tonlara yükseldiği zaman, kavanozdaki kırmızı balıklar, canlarını kurtarmak için, kendilerini halının üstüne atıyorlardı...»

* * * * *

Zonguldak'ta sinemanın kapısındayız.

Spor salonu meşgulmüş, konser orada verilecek...

— «Heyetten misin hemşerim?..»

— «Evet...»

— «Kusurumu bağışla. Buraya oyuncu geldiği zaman duvar boyu

ilân asarlar, yarısı çıkmaz sahneye... Yani bilet alıp girelim mi?..»

— «Valla kardeş, hepimiz burdayız... Duvardaki ilân kimi yazdıysa çıkacak sahneye...»

— «İyi ya... Hoş geldiniz...»

Gösterimizi elimizden geldiği kadarı yaptık bitirdik.

Hemen otobüse dolup öbür ile gitmek gerek...

Kapıda rastladığım aynı kişi sokuldu yanıma:

— «Demedim mi bizi kandırırlar diye?...»

— «Hayırdır... Ne oldu?...»

— «Duvar ilânında kim varsa çıktı. Emeğinize sağlık... Yalnız duvar ilânında Vasfi Uçaroğlu'nun altında «Show» diye biri yazılıydı; o gâvur niye çıkmadı sahneye?...»

* * * * *

Bir kasabadayız... Masanın altında dolaşan bir kediyi okşuyorum. Garson sokuldu:

— «Hayvanları seviyorsun bey... Alı hemşerim, ibizim bir sıpayla bir keçimiz vardı bahçede, görseniz bayılırdınız... Neden bilinmez, dün ikisi birden öldü.»

Kâmran Akkor önündeki tabağı itti:

— «Tevekkeli köftenin tadı bir tuhaf...»

* * * * *

O turnede, turistik bir otel kâtibini hâlâ hayırla yâd ederim:

— «Saat altıda kalkacak müşteri siz miydiniz?»

— «Evet...»

— «Tamam. Şimdi saat sabahın üçü. Demek üç saat daha uyuyabilirsiniz.»

Unutamıyacağım bir turneydi o...

ABRA KADABRA

İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra, biz, «Eğlence Dünyası» mesleğinde boy göstermeye ve kabilse hayatımızı o alanda kazanmaya hevesli delikanlılar, çalışacak zemin aramak endişesindeydik. Önemli olan «zemin» idi... Zira «zaman» boldu... Ben Fransa'da, Paris'de «Les Mathurins» tiyatrosunda ikinci aksesuar memuru olarak bir süre kalmış, yeniden İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda bıraktığım görevime dönmüştüm. Fakat fiyakamdan yanıma varılmıyordu. Zira Fransız tiyatrosunda, aksesuar memurunun unvanı 'Rejisör' idi... Yani ben Paris'te bir tiyatroda 'ikinci rejisörlük' yapmış havasıyla dönmüştüm ayrıldığım meslektaşlarımın yanına. Bizde «Rejisör» denen kişinin, oralarda «Metteur-en-Scene (sahneye koyucu)» diye tanımlandığını elbette büyüklerimiz biliyordu ama, bu minik ayrıntıyı arkadaşlarıma anlatmaya lüzum görmüyordum... Hele hele Paris'teyken, bir 'Ütilite' rolü oynayan kişi hastalanıp da, Galatasaray Lisesinden öğrendiğim Fransızca ile tek cümlelik rolü ben kapınca ve de tesadüfen o gece orada bulunan bir fotoğrafçı, tesadüfen benim sahnede kaldığım kırk saniyelik bir tablonun resmini çekip Türkiye'de satılan bir Fransız dergisine satınca, daha yurda dönmeden, Nevin Akkaya'nın sayesinde bayağı üne kavuşmuştum... Zira bir terzinin bekleme salonunda o dergiyi eline geçiren sevgili Nevin Akkaya, tiyatrodaki arkadaşlara:

— «Orhan'a bakın Orhan'a» diye dergideki fotoğrafı gösterirmiş. «Paris'te ikinci rejisörlük yaptığı gibi, Molier'in piyeslerinde de rol alıyor...»

Oysa biliyordu Akkaya benim oralarda perde açılmadan evvel koltuk kanape düzelttiğimi ve rastlantı sonucu bir tek cümlelik bir role yapıştığımı...

Fakat ben Paris'te, gece kulüplerinde, taklit yapmadan, şarkı söylemeden düpedüz konuşarak espri yapan, sohbet eden, konukları kahkahayla güldürmese bile, onlara onbeş yirmi dakika neşeli vakit geçirten artistleri imrenerek seyretmiş, onlara özenmiş, «bu işi kendi ülkemde ben neden yapmıyayım?» hevesiyle dönmüştüm İstanbul'a... Ayrıldım Şehir Tiyatrosu'ndan.

Batılı anlamda «Eğlence Dünyası» mesleğinde boy göstermeye çalışanlar bizlerdik. Müzisyenler, şarkıcılar ve aklı sıra söz etme gücüne güvenen ben.

Evet, «zaman» boldu, fakat söylediğim gibi «zemin» kıttı...

Şimdi yıkılan Taksim Belediye Gazinosu, Tokatlıyan, Pera Palas ve Park Otel... Hepsinin programlarında yabancı artistler... Nasıl sıkışacaksınız araya?.

Yıl 1949'un sonları.

İstanbul'da, yepyeni, son derece lüks, o devre göre inanılmaz zengin program sunacak bir yer açıldı. Patronu rahmetli Osman Kibar olan Kervansaray...

Şehir Tiyatrosu'nda geçirdiğim yıllar dışında, özendiğim, başaracağımı sandığım ilk angajmanımı işte o tarihte, o zamanların meşhur Kervansaray'ında imzaladım.

Üç görevim vardı: Programı sunmak, kendi 'Show'umu yapmak ve bütünüyle artistlerin giriş çıkışlarını ayarlamak.

Üç salonda dört orkestramız vardı. Üçü yabancı topluluklar. Biri bizim hani o «zemin» arayan çocuklar... Dahası da var... Patronumuz rahmetli Osman Kibar, ille de gösteri görevinin ağırlığını Türk sanatçıları taşısın isterdi. İşte o yüzden, sırf «Arjantin Tango»larını müşteriye tanıtıp sevdirsinler diye, profesyonel olmayan bir grup da vardı içimizde. Şefleri, (yine rahmet dileyeyim) Orhan Avşar; diğer önemli elemanlar ise, bir an önce şifaya kavuşmasına dua ettiğim skeç ve piyes yazarı Selçuk Kaskan, ve sevgili okurlar, ön sırada, kucağında Bandeonuyla, kim bilir misiniz?.. Ertuğrul Soysal. Evet... Sanayi dalındaki çalışmalarıyla yıllar sonra yurdumuz ekonomisi politikasında sağlam söz sahibi Ertuğrul Soysal da tamamen amatör olarak, fakat içtenlikle, kısa süre aramızdaydı...

Galiba yıl 1950 olmuştu. Patron bir gece beni çağırdı:

— «Bir illüzyonist gelmiş. Programda bir ara onu da çıkar...»

— «Fakat patron, prova etmedik?.. Işıklar?.. Müzik?..»

— «Bu teferruatla ben uğraşacak değilim Orhancığım. Ayarla işte...»

Yeni gelen artistin soyunma odasına girdim. Bir yardımcısı kafasına türban bağlıyor, kendi de ışıklı aynanın karşısında makyaj yapıyor... Fransızca sordum, İngilizce sordum, o sıralarda yeni öğrenmeye başladığım İspanyolca sordum:

— «Müzik ve ışık konusunda ne emredersiniz?..»

Bir tek lâf etti:

— «Abra Kadabra...»

Ha. Demek öyle anons edilecek. Balkonda, (müstakbel eşiyle nice mutlu yıllar geçirmesini şimdiden temenni ettiğim) sayın Melih Caculi'ye rastladım:

— «Yeni bir artist mi var Orhan?..»

— «Evet... Ama, bu geceki programda sadece deneme gösterisi yapacak...»

Derken sevgili okuyucular, sıra o artiste geldi. Anonsu yapıldı. Müzik çaldı... Gösteri başladı... Birkaç el hüneri: okus'lu pokus'lu birtakım numaralar... ve efendim, hünerbaz, programının en önemli bölümüne geçti. Bir kızcağız var, yardımcısı. Onu hipnotizma ile uyuttu, sahnenin göbeğine oturttu... Kendi masaları dolaşıp, müşterilerin cebinden çıkardığı öteberiyi, gözlerini kapatıp telapatiyle medyum kıza bildirecek, o da önündeki mikrofondan anons edecek... İlk masaya sokuldu, eline bir dolmakalem aldı, eliyle gözünü kapatıp konsantre oldu... Ve bizim gazino hoparlörlerinden bir fısıltı duyuldu:

— «Siyah dolmakalem... Kapağı beyaz...»

Uyutulmuş, gözleri siyah bantla kapalı medyum kız tek tek konuştu:

— «Siyah... dolma... kalem... kapağı... beyaz...»

Ben karşıdan izliyorum, şaşırdım: «Ne oluyor yahu?...»

Derken bizim sihirbaz başka bir masaya gitti, bir hanımın çantasından bir eşya rica etti. Elini alnına koydu, konsantre oldu... ve dostlar yine bizim salonun hoparlörlerinden herkesin duyabileceği bir fısıltı:

— «Beyaz mendil. Ucunda marka işli...»

Bütün müşteriler duyuyor... Salonda bir uğultudur başladı. Medyum kız, gözü siyah bantla kapalı, göreve devam ediyor:

— «Beyaz... mendil... ucunda marka işli...»

Derken müşterilerin uğultusu bir kahkaha halini aldı. Uzaktan işaret ettim, orkestra müziğe geçti, ışıkları kapattık, gösteriyi kestik.

Ben doğru yeni gelen illüzyonistin odasına koştum ve Fransızca:

— «Mösyö Abra Kadabra, ne oldu?» diye bağırdım...

Artist kafasından türbanı çıkardı:

— «Bırak Fransızcayı şimdi kardeşim,» dedi. «Benim adım Lütfü... Bu numarayı bin sıkıntıyla hazırladık. Ne olduğunu sen bana söyle?..»

Sonunda anladık.

Meğer bizim sihirbazın cübbesi altında minik bir mikrofon varmış... Kısa dalga titreşimle, kızın gözündeki bağın içine gizli ufak hoparlöre yansıyacakmış... Fakat talihsizliğe (bakın ki, bizim kabloların çıplak bir teli anten görevi yapınca, fısıltılar, gazino amplisine girmiş ve kendi hoparlörlerimizden avaz avaz müşteriye yansımış...

Kendisiyle karşılaştıkça hâlâ hatırlar, güleriz... Tanıyorsunuz canım bahsi geçen Lütfü arkadaşımı...

Ününü hâlâ başarıyla sürdüren bizim Abra Kadabra işte...

CELAL ŞAHİN

Bir yaz günü akşamüstü Celâl Şahin'le, Divan Oteli'nin terasındaki masalardan birinde oturuyoruz. İkimiz de bekârken sık sık buluşurduk orada... Derken, masamıza bir bey yaklaştı:

— «Affedersiniz rahatsız ediyorum...»

Celâl piposunun bacasını özel âletiyle düzeltti, yarım ağızla:

— «Yooo... Estağfurullah,» dedi.

Adam kibar bir kişiymiş:

— «Sakın masanıza davetsiz oturup çene çalmak imkânı yaratacağımı sanmayın,» diye devam etti. «Fakat deminden beri uzaktan size bakıyorum. Dikkat ettim, takriben yarım saattir aranızda bir tek lâf dahi etmediniz?... Oysa ikiniz de konuşarak çalışan insanlarsınız... Niye böyle sessiz sedasız oturduğunuzu merak ettim...»

Ben söze karıştım:

— «Dertleşiyoruz beyefendi...»

— «Hiç konuşmadan mı?...»

Celâl piposunun pozisyonunu değiştirdi:

— «Biz konuşmadan dertleşebilecek kadar eski arkadaşız...»

Gerçekten konuşmadan dertleşebilecek kadar eski arkadaşız Celâl Şahin'le... Hatta arkadaşlık ötesi bir dostluk... Kardeşlik diyebileceğim kadar bir yakınlık bu...

1949 yılında «Temsil Yayınları Rejisörü» unvanıyla girdiğim Radyodan memurluk sıfatımdan feragatle ayrılmıştım. Zira Ankara'dan gelen bir yazı «bir devlet memurunun, aynı zamanda gazinolarda çalışmasını mahzurlu» buluyor ve beni bu iki iş arasında bir tercih yapmaya zorluyordu. Elbette asıl işimi seçmiş, Radyo memuriyetinden istifa etmiş, ücretli olarak çalışmaya devam ediyordum...

Temsil işlerini rahmetli Ekrem Reşit Rey yönetmekteydi. Ücretli olarak çalışırken bu defa bana yakıştırılan unvan «Teknik asistan» olmuştu... «Teknik» sözü de, radyo temsillerinde, efekt ve müzik plaklarını benim

çalmamdan ve çekim esnasında çeşitli düğmeleri benim kullanmam gerektiğinden doğuyordu.

Yoğun bir çalışma içindeydik... Günde iki, bazen üç piyesin plağa alındığı oluyordu, (o tarihte henüz band kullanılmıyordu..)

1950 yılında bir gün, o sırada program şefimiz olan Faruk Yener'den bana bir haber geldi:

— «Genç bir sanatçının tecrübe plağı çekilecek; iki temsil arasına sıkıştırıver...»

Radyonun «C» stüdyosu, o gün bir hayli kalabalıktı. Hepsi de ünlü artistler... Cahide Sonku, Nevin Akkaya, Nevin Seval, Reşit Gürzap, Reşit Baran, Hadi Hün, Kâni Kıpçak gibi yıldızlar... Onlar iki bölüm arası istirahatteyken, stüdyoya, omuzunda akordeonuyla Celâl Şahin girdi... Aklımda kaldığı kadarını saydığım bu sanatçılar, «C» stüdyosunun «kontrol odasında» sohbetteydiler... Mikrofonları ayarladım ve Celâl Şahin'e elimle «başla» işaretini verdim. Müthiş heyecanlıydı...

Sadece radyoda «deneme plâğı» doldurmak heyecanı değil... Üstelik «kontrol odası»nda onca ünlü kişi merakla genç sanatçıya bakıyorlardı camın gerisinden...

Plak son derece başarılı oldu. Çok geçmeden, «Canlı Yayın»a çağrıldı... O yayında da «efektleri» ben düzenledim... Yayından bir hafta sonra Celâl Şahin için mektuplar yağmaya başladı radyoya... Program şefimiz Faruk Yener, kendisinden bu komedi türüne bir isim bulmasını rica etti... ve Celâl (belki de o anda aklına gelen) ismi söyledi: «sesle çizgiler...»

Radyodan önceki sahne çalışmalarında onu takdir edenlere, şimdi antenimizden dinleyen hayranları da katılmış, yurt çapında bir şöhret olmuştu... Hâlâ da Tanrı nazardan korusun aynı şöhreti otuz yıldır sürüp gitmekte...

Anlattığım radyo olayından önce, zaten «merhabalık» bir âşinalığımız vardı. Fakat o tarihten sonra bu, gittikçe pekleşen bir arkadaşlığa, sonunda değerli bir dostluğa, nihayet kardeşliğe varacak bir yakınlığa dönüştü...

Fakat dediğim gibi ana işimiz ekmek paramız gazino çalışmalarıydı... Ben, «alafranga» sahnelerde, o «alaturka» salonlarda...

İşte Celâl Şahin'den bir kulis anısı:

Aradan yıllar, yıllar geçmiş, Celâl kelimenin tam anlamıyla, çalıştığı gazinolarda bir «yıldız komedyen» olmuştur. Şöyle anlatır bu anısını:

— «Bir gün telefonla beni bir bey aradı. Randevulaştık ve bir pastanede buluştuk. Gayet iyi giyinmiş bu beyin biraz sıkılgan bir hâli vardı:

— «Sizi rahatsız etmeye cesaret gösterdiğim için beni mazur görün...»

— «Rica ederim...»

— «Efendim, bizim çocuğun sünneti var da... Acaba rica etsem sanatınızla bu sünneti şereflendirir miydiniz?..»

— «Çekinecek bir şey yok: Bu, bizim meslekte 'ekstra' tâbir ettiğimiz bir çalışmadır. Tarih uygun düşerse elbette gelirim.»

— «Tarihte size uyarız efendim. Her ne kadar lâyık değilse de, şu ücreti peşinen lütfen kabul buyrun. Adresi de yazayım... Sabah saat onbuçukta rica edeceğiz...»

«Adres garibime gitti. Orhancığım; çünkü bildiğimiz gazinolardan biri değil... Üstelik saat de sabahın onbuçuğu... Neyse iş iştir... Kalktım gittim... Lüks bir apartman dairesi. Karşıladılar... Sordum:

— «Misafirlerin toplandığı salon nerde acaba beyefendi?...»

— «Salon falan yok Celâl bey... Çocuğu şimdi 'kestiler'... Yatak odasında onun pek beğendiği bir iki numara lütfederseniz, ağlamayı bırakır, Celâl amcasına minnettar kalır... Yaptık işimizi ama, nasıl yaptığımı bana sor?..»

Yaaa... Neler geliyor bu meslekte insanın başına...

ERKAN YOLAÇ VE EVET-HAYIR OYUNU

Erkan Yolaç'la tanıştığım gün, unutamayacağım anılarım arasındadır...

Yıl, yanılmıyorsam 1961 olsa gerek...

Uzun boylu; gayet zarif giyinmiş; tavrı ve konuşması son derece kibar bir delikanlı; yakınlığımız ilerledikten sonra öğrendiğime göre sağlam kültüre sahip, Güzel Sanatlar Akademisi Dahili Mimarî mezunu... Lâfı uzatmadan konuya giriverdi:

— «İsmim Erkan Yolaç... Belki beni tanımazsınız?.»

— «Sima olarak hatırlamam imkânsız tabii... Fakat ben isminizi gayet iyi biliyorum kardeşim... Ankara Radyosunda, özel eğlence programlarını hoş güldürülerle süsleyen sanatçı arkadaşım değil misiniz?...»

— «Demek dinlerdiniz?...»

— «Elbette... Hatta lâf aramızda ben sizin «sütçü» fıkrasını çaldım; biraz değiştirdim, izniniz olmadan kullanıyorum çeşitli gazinolarda...»

— «Size «ağabey» diyebilir miyim?... Lauibalilik saymazsınız değil mi?...»

— «Başka bir teklifim var Erkan... Bana «ağabey» de... Ben size «kardeş» diyeyim... ve dilersen «sizi, bizi» bırakalım; «senli-benli» konuşalım?...»

— «İki problemim var ağabey... Biri şu: bana boyuna «Orhan Boran'ı taklit ediyorsun» tarzında serzenişte bulunuyorlar... Savunmam da şu oluyor: Bu alanda çalışmaya heveslendiğim çocukluk yıllarımdan beri hep sizi dinledim; konuşma tarzınızı benimsedim; en ufak nüanslarına kadar kulağımda kaldı konuşma tarzınız. Elbette kendi kişiliğimi buldum... Fakat bu etki benim kulağımda ve çalışma tarzımda ister istemez bir yankı gibi çınlıyor... Şimdi; profesyonel alanda bu suç mu?...»

— «Ne demek sevgili Erkan?... Ben de yıllar yılı rahmetli Ferdi Tayfur'un etkisi, hatta gölgesi gibi yetiştim ve ister istemez onun sesi de, çalışma tarzı da, benim kulaklarımda yankı gibi çınlıyor... Ustası

olmayan çırak, mesleğe sahip olmadan yetişen kalfa var mı herhangi bir zenaat erbabı arasında?...»

— «İkinci problem de şu: «radyo» dışına profesyonel olarak taşmak ve gazinolarda bu işi yürütmek arzusundayım... Öğütleriniz ne olabilir?...»

— «Önce sahnede bir 'otorite' olarak kendi kişiliğini kabul ettirmen... Bunu zaten başarmış durumdasın... Ancaaaaaaaak, bir de gazino mesleğinin 'esnaf' yönü var... İşte o yönde galiba sana yardımcı olabilirim Erkan kardeş...»

Unutamıyacağım anılar arasında saydığım bu sohbet, bir hayli uzadı Erkan Yolaç ve benim aramda... Yaş farkına rağmen çok çabuk ve (umarım) çok sağlam kaynaştık bu genç meslektaşımla...

Okuyor musun bu satırları Erkan?... 1962'de Pilotlar Derneği balosuna seni nasıl elimle çıkarıp: «İşte bu genç... Bu genç artık söz sanatında usta olacak» diye seni sunduğumu?...

Yıllar geçti aradan...

Artık Erkan Yolaç, aranan, sevilen, kontratlarını dikkatle inceleyen bir şöhretti... Program sunuculuğu konusunda tek isim olmuştu...

Bu arada kişisel yakınlığımız devam ederdi...

Nezle olsam; burnum kanasa; kapıyı ilk tıkırdatan aile çevrem değil Erkan Yolaç olurdu...

Günlerden bir gün; meslektaşların («Orhan baba» yine «yağlama-yıkamaya» yattı) diye nitelendirdikleri bir özel klinik istirahatinde; her zaman olduğu gibi kapı tıngırdadı... Ve Erkan Yolaç elinde en sevdiğim çiçekle girdi odama:

— «Orhan ağabey... İzmir'e gideceğim... Ama program sunucusu olarak değil... Onbeş dakika sahneyi tutmam gerekiyor... Ne yapacağım?...»

Öyle ya... Tatlı sözlerle, hoş şakalarla bir program sunmak, ayrı iş: Tek başına sahneyi onbeş dakika söz unsuruna dayanarak oyalamak ayrı iş...

Aklıma geldi... Ve hemen Erkan Yolaç'a anlattım.

57-60 yılları arasında Londra'da çalışırken, ünlü Palladium'da bir

sunucu görmüştüm. Adı: Michael Miles... «Saati yen» isimli bir program düzenlerdi. Aralardaki boş vakti doldurmak için... Oyunlardan biri ise: «Evet... Hayır...» idi. Oyunun kuralları son derece kolay. Mikrofona gönüllü olarak çıkacaksınız... Sunucu size bazı sorular yöneltecek, ve yarışmacı bu soruları cevaplarken, mantık ölçüsü içinde konuşacak, lâfla cevap verecek; ama ne olursa olsun ağzından «evet» yahut «hayır» kelimelerini kaçırmayacak!...

Tekniği son derece basit bir oyun... Bütün mesele sunucunun tertiplerken derliyeceği cümle kuruluşuna bağlı... Süre sınırlı olduğuna göre, ilk yapılacak şey; halk karşısında ve projektör ışıkları önünde, sözüm ona röportaj gibi bir tanışmayla, kişiyi çıktığına çıkacağına pişman etmek... ve yarışmaya geçmek... Dünyanın bütün dillerinde «evet» ve «hayır» en çok kullanılan sözcükler olduğuna göre, şayet sunucu oyuncaklı bir soru tertipleyebilirse otuz saniye içinde karşısındakinin ağzından mutlaka «evet» yahut «hayır» sözcüğü çıkacaktır.

Ben Erkan Yolaç'la bu konuyu tartışırken Londra'dan döndükten sonra, İstanbul'da, Ankara'da ve İzmir'de oynamıştım... Ve artık çağını doldurdu sanmıştım. Fakat bakınız Erkan Yolaç öylesine usta bir sanatçı oldu ki, ondört yılı buldu; hâlâ, sahnede, radyoda ve televizyonda oynuyor... Ve çok iyi oynuyor... Ama bu arada Orhan ağabey'i unuttu galiba?.. E, meslek bu... Ekmek kavgası, ziyaretleri belki engeller; fakat sanırım ve (umarım) Erkan Yolaç, hâlâ Orhan ağabeyini hiç değilse sevgiyle hatırlamaktadır bu oyunu oynarken ve sunarken...

JOHN F. KENNEDY

Sayın Fahrettin Aslan, hani neredeyse «bir gece içinde» diyebileceğim kadar kısa bir sürede, yılların «Cumhuriyet» pavyonunu, salonundan kulisine, artist odalarından tuvaletlerine kadar, o tarihe dek İstanbul'da görülmemiş son derece lüks bir «Gece Kulübü» haline getirmişti...

Kontratları iptal edilmeyen birkaç artist arasında ben, yeni show kadrosunu görünce gözlerime inanamamıştım... Bu denli güçlü iki yabancı rövü topluluğunun, bu derece şöhretli üç ecnebi yıldızın, İstanbul'un bir gece kulübünde sahne gösterisine çıkışı, «Eğlence Hayatı» Dünyamızda ilk kez gerçekleşiyordu... Olmayacak sanılan atılımları, pekâlâ olabilir hale getiren Fahrettin Aslan'ın, bu girişim ilk değilse bile, en önemli hamlelerinden biriydi...

Deyim yerindeyse, İstanbul'un «Sosyete Kreması» bu gece kulübünün ve bu lokalde sunulacak show'un haberini ilanlar çıkmadan kulaktan kulağa haber aldı... Artık masalar çok önceden ayırtılıyor; iki bölüm şeklinde, üç saat süren sahne gösterisini izlemek için telefonlar durmadan çalışıyordu...

Gösteri, uluslararası nitelik taşıyan bir show olduğu için, masa ayırtanlar arasında, o devirlerde İstanbul'u ziyaret etmekte olan yabancı konuklar da oldukça kalabalıktı. Özellikle Amerikalılar...

Böylesine güçlü bir programda görevde kaldığım için ben kuşkusuz çok mutluydum... Fakat karşımda yenilmesi güç bir problem vardı. Eski Cumhuriyet pavyonunda, daha kaloriferlerin monte edilmediği, müşterinin soba başlarında toplandığı devirlerde, sabaha karşı ikide, biraz da dekolte Türkçe lâflarla salondakileri güldürmeye, oyalamaya alışıktım. Ama işte gelin görün ki, lokal, «Pavyon» olmaktan çıkmış; patron değiştirmiş; benzeri ancak dış ülkelerde görülen bir gece kulübü hüviyetine girmişti... Üstelik sunulan show; uluslararası bir gösteriydi... Haydi kılığımızı, kıyafetimizi ve de o tarihlerde ilk defa uyguladığımız yüz makyajını becerecek kadarı bu işlere aklımız yetiyordu... Fakat ben kendi gösterimi sadece Türkçe yapamıyacaktım artık...

Eşleriyle, dostlarıyla Amerikalı konuklar da salonu dolduran müşteri arasındaydılar... Türkçeden kopmadan fakat onları da oyalıyabilecek bir söz dizisi bulmak, laf eğlencesini düzenlemek zorundaydım. İngilizceyi ne kadar kıvırabilirseniz kıvırın, Türkçe şakaları o dile

tercüme ederek anlatmak, elbette Amerikalı konuklara ters düşecekti. Onlara neydi bizi güldüren kendi iç sorunlarımızın hicvi?.. Onlara neydi kendimize has yaşantının alaya alınması?...

O devirde Amerika Cumhurbaşkanı John F. Kennedy idi...

Tesadüfen elime, ünlü Amerikan komiği Joey Adams'ın bir kitabı geçti... Amerikalı komik, sahnede yaptığı şakaları bu kitaba aktarırken büyük bir bölümü Kennedy ailesine ayırmıştı...

Kitabın içinden, Amerikalı dinleyicilerin gücüne gitmeyecek bütün şakaları ayırdım... Biraz da kendi kişiliğimden ve bizim yurttaşların da zevkini okşayacak yan şakalarla alladım, pulladım, süsledim...

İlk gece oldukça heyecanlıydım tabii... Önce kendi müşterilerimizle güldürü sohbeti yaparken, bu arada salonda yabancı konukların da olduğunu hatırlatıyor ve ev sahipliği icabı dört beş dakika İngilizce konuşacağımı, yine kendi dil bilgimle alay edecek bir tarzda imâ ediyordum:

— «Şimdi kendimi onlara takdim edeceğim... Fakat dostlarımız benim adımı ilk duyuşta muhtemelen bulaşıcı bir hastalık ismi sanacaklar... Zarar yok... İçkilerini içsinler; uslu otursunlar ve yeşil banknotları burada bozdursunlar... Amerikalı dostlarımız demokrasiye gönülden bağlı kişilerdir... Her erkek karısı ne derse onu yapmakta hürdür... Orada bir duruşma yapılırken, şahitler hapsedilir fakat suçlu sanığı serbest bırakılır... İspanya'damatadorlar vardır..... gibi serin şakalardan sonra, onlara dönüyor ve Joey Adams'dan çalarak düzenlediğim, Kennedy ailesi hakkmdaki fıkraları sunuyordum...

Oldu bu iş... Öylesine oldu ki; ne zaman gece kulübüne Amerikalı konuklar gelse, ben numaramın yarısındayken Türkçe lâflardan sıkılıp:

— «Kennedy... Kennedy» diye sesleniyorlardı...

İşte unutamıyacağım bir gece.

Fahrettin Aslan'ın, şimdiye dek eşine rastlamadığımız tarzda dekore ettiği artist odalarında biz makyaj yaparken ve giysilerimizi kuşanırken, bomba gibi bir haber geldi yukarı.

Amerika Cumhurbaşkanı Kennedy öldürülmüştü...

Kendini çok sevdirdiğinde kuşku olmayan Başkan'ın ölüm haberi yerli yabancı bütün artistler üzerinde şok tesiri yaptı...

Salondaki müşterilerin ve bu arada tabii, Amerikalı konukların henüz bu olaydan haberleri yoktu... Sıra benim sahneye çıkışıma gelmişti. Ne yapacağımı bilemez haldeydim. Nitekim sahnede beşinci dakika dolmadan, korktuğum tempo başladı.

— «Kennedy... Kennedy...»

Ne yapabilirdim? Ne söyleyebilirdim? İngilizce ezberlediğim başka şaka zinciri de yoktu... Bir komiğin sahnede böyle bir acı haberi Amerikalı müşterliere duyurması da olamazdı. O grubun toplandığı tarafa döndüm, becerebildiğim kadar İngilizcemle:

— «O tür şakalar artık ömrünü yitirdi sanıyorum değerli konuklar,» dedim.. «Fakat bakın bu gece işe gelirken başımdan ne geçti...» tarzında şakaya devam...

...derken; haber artık salona da yayılmıştı.

Herkes yavaşça yerinde doğruluyor, ben merdivenden soyunma odama çıkıyordum ve galiba orkestra da çıkış müziğimi çalmayı unutmuştu...

KEMANİ AZİZ BASMACI

Yaşı elli civarında olan okuyucularımın hemen hepsi Aziz Basmacı'yı ya seyretmiş ya da radyoda dinlemişlerdir sanırım. Çok daha genç olanlar bile bu ünlü artistin ismini mutlaka duymuşlardır.

Otuz yılı aşkın süredir önceleri operetlerde, sonra çeşitli tiyatrolarda, bir süre kendi kurduğu sahne topluluğunda seyircilerini gülmekten kırıp geçiren; İstanbul Radyosu eğlence programlarında zaman zaman sunucu ve komedyen; yine zaman zaman gazino programlarında «showman» olarak mikrofon karşısına geçen bu güldürü ustası 'eğlence dünyamıza' silinmeyecek bir imza atmıştır.

— «Tamam... Hatırladık, biliyoruz, elbette tanıyoruz,» diyeceksiniz; ve muhtemelen peşinden soracaksınız: «Peki yazının (başlığındaki bu 'kemani' lafı nereden çıktı? Aziz Basmacı yazdığın gibi bir güldürü ustası değil mi?...»

Bizim gazino çalışmalarının bir sürü güç tarafları yanında canımızı pek sıkan bir durum vardır: Sahne doldurmak.

«Sahne doldurmak» deyimi; programdaki normal süreniz bittikten sonra, sıradaki artist şu veya bu sebeple geç kalmışsa, yahut başka bir nedenle sizden sonra sahne boş kalacaksa, o boşluğu doldurmak anlamına gelir. Ne yapacaksanız, ne edecekseniz o anda karar verip (yine meslek deyimiyle) boşluk doluncaya kadar «sahne tutacaksınız»... Canımızı sıkar; çünkü böyle bir durum evvelden haber verilmez, siz işinizin bittiği kanısıyla selâm vermeye başlarken son saniyede kuliste fısıldanır.

Ben programın «söz unsurunu» teşkil ettiğim için, gazino programlarında daima assolistten bir evvel sahneye çıkarım. Bu bir nevi tampon bölgedir. Bu bakımdan«Sahne doldurmak», «sahne tutmak» işi çok gelmiştir başıma...

Daha birkaç yıl evvel Fahrettin Aslan bey'in, hem Maçka Taşlık, hem de Caddebostan Maksim gazinolarını çalıştırdığı bir yaz sezonunda, program kadromuz takviyeli olmakla beraber mecburen ikiye ayrılmıştı... Artistler düzenlenen sıraya göre hem Caddebostan Maksim'de, hem de Maçka Taşlık'ta sahneye çıkıyorlardı. Maçka Taşlık gazinosunda assolistimiz Sayın Behiye Aksoy'du... Ben Maçka'da ondan bir evvel sahnede bulunmak durumundaydım. O zaman daha köprü yok... Araba vapuruyla geçiş elbette güç oluyordu...

Sayın Behiye Aksoy'un Caddeboston'dan, Maçka'ya gelip gelmediği, ben sahnedeyken önce, park yerindeki arabanın parolalı klaksonuyla bana duyurulur; sahneye çıkmaya hazır olduğu da projektörlerden birinin yine parolalı sinyaliyle bildirilirdi.

İşi sadece laf ederek müşteri eğlendirmek olan birinin; kulağı kapıdaki arabanın klaksonunda, gözü karşısındaki projektörün sinyalinde «acaba neyi neye ekleyip uzatsam?», yahut «acaba âni sinyal gelirse söz zincirini nerede düğümlesem?» endişesi içinde nasıl «sahne tuttuğunu» herhalde takdir edersiniz...

İşin güçlüğünü belirtmek için verdiğim bu örnekten sonra, gelelim Aziz Basmacı'nın neden bir süre aramızda Kemani Aziz diye çağırıldığına...

Yine bir yaz mevsimi, sanırım bir hayır derneği yararına Pendik'teki kocaman bir açık hava sinemasında konser tertiplenmişti. Artist kadrosu karmaydı. Yani çeşitli gazinolarda çalışan sanatçılar, normal işlerinden ya önce, ya sonra Pendik'e giderek sahne programına katılacaklardı.

Herkes elbette ön plâna, kontratla bağlı olduğu gazinonun saatini alıyor «ekstra» dediğimiz bu işe de, o saate göre bir ayarlama yaparak geliyordu.

Ben İstanbul yakasındaki işimi bitirir bitirmez hemen arabaya atlayıp Kabataş iskelesine indim. Bir de ne göreyim?... Pendik'teki konserde görevli meslektaşların yarıdan fazlası orada sıradalar... Araba vapurlarının gidiş dönüşlerindeki bir ayarsızlık yüzünden tıkanmış kalmışlar Kabataş'ta.

Herkes kendi arabalarından indi, bir köşede toplandık.

— «Arabaları değiştirmekten başka çare yok» dedim. «Sahne sırası çoktan gelenler ön taraftaki arabaya dolarlar; biraz daha gecikmesinde sakınca olmayanlar bir arkadakine yerleşirler, daha sonrakiler ötekine falan filân...»

Teklif kabul edildi. Aramızda sıra taksimini yaptık, ve bu hesaba göre dizilip vapur bekleyen arabalara yerleştik. Pendik'te buluştuğumuzda herkes yine kendi arabasıyla öteki işlere yetişecek.

Ben sıranın en önündeki arabaya bindim, çünkü Pendik'ten sonra bir işim daha vardı. Neyse! Vapur geldi, bindik, karşıya geçtik ve normal hızın biraz üstünde Pendik'e doğru gidiyoruz. Benim kafamda bir düşünce:

— «Acaba orada sahneyi nasıl tutuyorlar?...»

Pendik'teki kocaman açık hava sinemasının artist kapısı yoktu. Halkın girdiği kapıdan girip müşterinin arasından yürüyerek sahne arkasına geçiliyordu. Ana kapıya vardığımda sahneden bir keman sesi geliyordu. Ama saz heyetiyle falan değil; tek başına bir keman sesi... ve biraz da acemice çalınıyor... Kapıdan girdim, halkın arasından ilerleyip kulise doğru gidiyorum. Baktım sahnede bizim Aziz Basmacı!... Elinde bir keman «gıy, gıy, gıy» bir şeyler çalıp duruyor. Uzaktan beni gördü seslendi:

— «Ooooo maşallah efendim. Buyursunlar!...»

Bir yandan gıy gıy keman çalıyor, bir yandan o meşhur gülüşüyle benimle konuşmaya devam ediyordu: «Yarım saat monolog söyledim, fıkra anlattım... Onbeş dakika çiftetelli dersleri verdim... Yirmi dakika eski operetlerden şarkılar söyledim... On dakikadır da keman çalıyorum. Buyursunlar efendim buyursunlar... Birbuçuk saattir sahnedeyim!... Şu parçayı da bitireyim, elimde kemanla seni sahne kapısında karşılıyacağım. Ama kemanı çalmak için kullanmayacağım!...»

İşte bu olaydan sonra adı aramızda bir süre Kemani Aziz Basmacı kaldı...

Kulakları çınlasın.

«ONE-MAN SHOW - Tek kişilik gösteri»

«SHOW FOR ONE MAN - Tek kişi için gösteri»

İbrahim Doğudan, yerli olsun yabancı olsun, yanında çalışan bütün artistlerin çok sevdiği bir patrondu... Şimdi biri Viyana'da, öteki nerede pek iyi bilmiyorum, iki büyük ve lüks yer açtı Avrupa'da. «Yer» diyorum, çünkü lokanta desem akla oralardaki işçilerimizin istifadesi için hazırlanan ve sadece Türk yemekleriyle karın doyurulan lokantalar gelecek. İbrahim Doğudan'ın sahibi olduğu ve işlettiği müesseseler hem türlü özellikler taşıyan restoranlar, hem de galiba atmosferi müzikle de süsleyen kulübümsü lokaller!... Gidip görmek kısmet olmadı. Duyduğum kadarını yazıyorum. Bu bakımdan yılın büyük kısmını oradaki işlerinin başında geçiriyor; arada bir de kısa sürelerle, burada kendi kurduğu, sonra da yanında çalışan mesai arkadaşlarıyla ortaklık haline getirdiği çeşitli eğlence yerlerini denetlemek ve elbette hasret gidermek için İstanbul'a geliyor.

Kervansaray'ın ilk açıldığı yıllarda gelmişti İstanbul'a... Önce şefti, sonra derhal tam yetkili müdür oldu; sonunda önce «Klüp X» in, sonra da Kervansaray'ın, Oryantal'in, Parisiennes'in patronuydu. İbrahim Doğudan'ın, kısa sayılabilecek bir süre içinde böyle başarıdan başarıya ulaşması, ona alçak gönüllülüğünden hiçibir şey kaybettirmemişti. Üç büyük lokalin sahibi olduğu halde, hâlâ kolunun altında büyük mönüyle, müşterilerini kapıdan karşılar, masalarına kadar götürürdü... Belki de meslekten geldiği için, çok sevilirdi yanında çalışanlar tarafından.

Ne var ki, sinirliydi. Ama sinirini içine gömer, bağırıp çağırmazdı. Sinirlendiği zamanlar, nefesini ağzının kenarından ve dişlerinin arasından kısa kısa içine çeker «çık, çık, çık» gibi bir ses çıkarırdı. O zaman biz aramızda:

— «Patron yine sinirli; avans vuruyor» derdik...

Buraya kadarı, İbrahim Doğudan'ı, onu tanıyanlarla beraber anımsamak, kulaklarını çınlatmak ve yurt dışındaki başarısının da burada olduğu gibi sürekli olmasını dilemek için...

Yazının başlığında İngilizce sözler var...

Bazı mesleklerde yabancı dildeki sözler ya da deyimler, dilimize yerleşip kalıyor. Örneğin şu: «One-man show» deyimi, daha birkaç yıl öncesine kadar ya uzun uzun izahatla anlatılırdı, ya da benzetme bir tercümeyle geçerdi programlara. Şimdi bir afişte «One-man show» deyimini görünce, çoğu kişi anlıyor sunulacak gösterinin bir tek sanatçı tarafından yapılacağını.

Başlıktaki öbür İngilizce kısa cümle, çağrışım yoluyla benim ukalalığım. Zira bu haftaki kısa anıyı öyle özetlemek istedim.

Aradan uzun yıllar geçtiği için tarihi kesin olarak hatırlayamayacağım. İbrahim, Klüp X'i devralmış, patronu olmuş ve o ufacık gece kulübünü İstanbul'un sayılı lokallerinden biri haline getirmişti.

Show programı yaklaşık olarak kırkbeş dakika sürüyordu. Şişirme değil, seçkin bir programdı. Programın yıldızı Los Paraguayos topluluğu idi. O gruptan başka üç yabancı artist, bir oryantal dansöz ve de komedyen olarak kulunuz vardık.

İbrahim Doğudan artistlerin sahne işlerine asla karışmazdı. Fakat yaradılıştan mahcup bir kişiydi. Ben o sıralarda gece kulüplerinde biraz dekolte şakalar anlatmaya başlamıştım ve ters tepki görmediğim için de, onbeş yirmi dakikalık gösterimin içine bu tür şakalardan biraz bolca serpiştiriyordum. Biri aklımda kaldığı kadarı şöyleydi:

Evliliğinden önce, son derece kapalı, cehalet derecesinde mutaassıp büyütülen bir kadın, kocasının ona sevgi yaklaşmalarına bir türlü alışamamış; ayıp bir şey,hatta günah sayarmış kendince... Aradan iki ay geçince diretmiş:

— «Evliliğin en tabii olayı; sevişen çiftlerin en normal zevki falan gibi lâflar anlamam ben!... Hem ayıp, hem günah!... Bak Hüsnü bey sigaradan çok zevk alırdı; bıraktı... Rıza efendi içkiye düşkündü; terketti... Sen de bu yaklaşmalardan vazgeçeceksin artık anlaşıldı mı?...»

Adam karısına pek bağlı olduğu için boyun eğmiş. Başka odada yatmaya başlamış. Odaların ayrılmasından dört ay sonra bir gece kapısını tıkırdatmış hanımı. Adam doğrulmuş:

— «Ne var hanım? Bir şey mi söyliyecektin?» deyince, karısı kapı dışından mırıldanmış:

— «Hüsnü bey yine sigaraya başlamış biliyor musun?...»

Sahneden çıkıp odama girdiğimde, İbrahim Doğudan yanıma gelir, her

zamanki sakin haliyle, fakat içine çektiği nefesiyle (çık, çık, çık) «avans vurarak» :

— «Anlatma şunu be Orhancığım. Sen anlatırken saklanacak yer arıyorum» derdi.

O kış çok sert geçiyordu. Bir matine günü kar diz boyu olmuş, sokaklarda tek tük zincirli araçlardan başka vasıta falan kalmamıştı. Ama (o zamanki sahne âdabı) bütün artistler, yürüye mürüye bir yolunu bulmuş, matineye gelmiştik... Yukarda artist odasında oturmuş, çay içiyor, sohbet ediyorduk. Bir ara (ismi lâzım değil, meslekten ayrıldı) dansöz kız:

— «Aşağıda bir kişi varmış. Artık bir kişiye program çıkartacak kadar çoban değil ya patron?» dedi.

Meğer İbrahim Doğudan kapı önündeymiş ve duymuş bu saygısız yakıştırmayı. Müdürü yolladı, tam programla matine yapacağımızı bildirdi. Herhalde «şiddetli avans vuruyordu»...

Direğin yanındaki masaya ilişmiş bir tek müşteriye tam kadroyla 45 dakika show yaptık o matinede. Adamcağız eziliyor, büzülüyor, hamam kapatmış mirasyedi gibi hissediyordu kendini. Biz de işin alayına varmış, bir yapacağımıza iki yapıyorduk; tek kişinin alkışına «bis» yapmaya çıkıyorduk.

Sıra programın yıldız grubu Los Paraguayos topluluğuna gelince müdür kulise girdi, bana:

— «Orhan bey, sen İspanyolca derdini anlatıyorsun. Paraguayos'a söyle, beş on dakika oyalansınlar,» dedi.

— «Niye?» diye sordum.

— «Yahu o adamcağız, sokakta vasıta bulamadığı için, kar fırtınası dininceye kadar buraya sığınmış. Demin beni çağırdı. 'Bey kardeşim mahcubiyetten yerin dibine geçtiğim bir yana, üstelik çok sıkıştım. Birazıcık dursalar da ben su döküp gelsem. Vallahi billahi kaçmıyacağım' dedi. Onun için oyalansınlar beş on dakika.»

«One-man show», «Tek kişilik gösteri» artık yıllardır yurdumuzda da uygulanan bir temsil türü.

Fakat «tek kişi için kırkbeş dakikalık gösteri» sanırım belki Avrupa'da bile ilk defa, o karlı matine günü, lâfını bilmeyen dansöz kızımızın sayesinde gerçekleşiyordu.

Eğer İbrahim Doğudan tesadüfen bu satırları okuyorsa, «avans vurmakta» bile olsa, sanırım kendine pek yaraşan tebessümüyle yüzü aydınlanacaktır...

KAYNANAMIN AVUKATI

Uzun yıllardır sahne repertuarımın ağırlığını kaynanam, baldızlarım ve kayınbiraderlerim üzerine kurulu şakalar zinciri teşkil eder... Bu zincire bazen karımla ilgili olaylar da eklenir.

Belirtmekte fayda var mı bilmiyorum ama, 1959 yılında başlayıp bugüne kadar sürdürdüğüm; şakaları sık sık değiştirsem bile kişileri aynen muhafaza ettiğim bu güldürü repertuarımdaki kahramanlar(!) gerçek yaşantımda günlerimi paylaştığım kişiler değildir. Hayal ürünü bir ailenin fertleridir. Bunu yazmak bir meslek sırrını açıklamak da sayılmaz. Gerçekten sekiz kayınbiraderim, altı baldızım olmadığını, kaynanamın (ki o yıllardan bu yana üçüncüsüdür; Tanrı mutluluğumuzu korusun sonuncusudur) şakalarda çizilen tiple ilgisi bulunmadığını çoğu dinleyici ve seyircim bilir. Benimle yapılan röportajlarda bu noktayı daima hatırlatmakta iç güvenlik ve iç barış bakımından yarar görmüşümdür.

Tanrı rahmet eylesin Ferdi Tayfur'un kulaklarımda küpe olan şu öğüdü vardır:

— «Bir kişiyi, bir zümreyi ya da bir düşünce akımını hicvedeceksen bunu o kadar incelikle yapman gerekir ki, şayet salondaysalar onlar da rahatlıkla gülmeli, sonradan kulaklarına giderse gücenmemelidirler. Yoksa birini alaya alıp diğerlerini güldürmek dünyanın en kolay işidir, ama asla makbul bir güldürü şekli değildir.»

Bu bakımdan sahne repertuarında pek az politik şaka kullanırım. Gece kulüpleri hariç, yemekli gazinolarda fazla dekolte sözler etmemeye dikkat gösteririm. Peki kala kala geriye ne kalacak?

1956 - 1959 yılları arasında Londra'da BBC Radyosunda çalışırken, Alan King isimli bir Amerikan komiğinin sahne gösterisini izlemiştim. Şimdi büyük bir üne kavuşan bu komedyen, sahnede kırkbeş dakika süren güldürü dizisinde sadece ailesindeki kişileri ele alıyor, bütün şakaları onlara yüklüyordu. Seyreden ve dinleyenlerin coşkun kahkahalarında psikolojik etkeni yakalamak güç değildi. Kendi aile çevrelerinde çeşitli dertleri ve içe gömdükleri bir sürü kızgınlıkları olan, fakat bu duyguları sabır ve sessizlikle örtmek durumunda olan kişiler; biri sahneye çıkıp da kendini de, karısını da, kaynanası ve akrabalarını da rahatça alaya alıp harcamaya(!) başlayınca, o artistin kişiliğinde kendi patlamalarını da buluyor, garip bir rahatlamaya kavuşuyor, şakalara bir gülecekse iki misli gülüyordu.

Yurda döner dönmez sahne gösterilerimde aynı şeyi yapmaya başladım. Tepki son derece olumlu oldu!.. Gazete yazılarımda, radyo sohbetlerimde de kullanmaya başladım. Artık çuvaldızın bu derece kocamanını kendime batırdıktan sonra, yeri gelir de bir başkasına küçük bir iğne ucu dokundurursam kızmıyor, gücenmiyorlardı.

Örneğin karımla nasıl evlendiğimi şöyle anlatarak başlardım:

— «Tanımadığım bir aileye dost ricası üzerine yemeğe davet edilmiştim ve kabul etmek zorunda kalmıştım Kapı açılınca bir heyûlayla karşılaştım. Sanki Ankara hayvanat bahçesinden fil Mohini kaçmış da o eve sığınmış gibi... Korkumdan en yakınımdakinin boynuna sarılmıştım. En yakınımdaki de evin büyük kızıymış... Onun boynuna korkumdan sarıldığımı anlamadılar, izdivaç teklifi sandılar... İşte o gün bugün bizim hanımla gırtlak gırtlağa yaşıyoruz... Beni korkutan Mohini'nin ikizi de, şimdi sevgili kaynanam. Neme lâzım başımın üstünde yeri var... Zaten evde akraba kalabalığından bir başımın üstünde yer kaldı...» falan filan...

Bir yaz mevsimi Bostancı'da Saksonyalılar gazinosunda çalışıyorum... Günlerden çarşamba ve «kadın matinesi» var. Hanım okuyucularım gücenmesinler «kadın matineleri» günü çok huzursuz olurum. Sebebi de hanımların gazinoya beraberlerinde getirdikleri afacanlardır. Siz sahnede onbeş - yirmi dakika lâfı lâfa bağlama gayretindeysen, minikler çocuk bahçesine gelmiş gibi bağırırlar, çağırırlar, ağlarlar, koşuştururlar, hatta sahneye çıkıp siz konuşurken körebe bile oynarlar. Neyse sıra bana geldi, sahneye çıktım ve suya sabuna pek dokunmadığı için yine «kaynana dizisine» başladım.

— «Aman gözüm aydın!.. Bizim kaynanayı iki hafta için Eskişehir'e, akraba ziyaretine uğurladık... Kaynanamı istasyonda uğurlarken dayanamadım gittim treni çekecek lokomotifi sevip okşadım. Avuçlarım ondan simsiyah!.. Olsun!.. Etraftan bakmasalar sarılıp öpecektim lokomotifi. Herhalde kaynanama sarılıp öpmekten daha zevklidir. Halbuki evlendiğimizin ertesi günü bize misafirliğe geleceğini haber aldığım zaman, bu misafirliğin aralıksız yıllar yılı devam edeceği içime doğmuş gibi ne tedbirler almıştım... Allah sizi inandırsın, belki bizim köpek, kaynanamı görünce kazara kuyruğunu sallar, o da bu kuyruk sallamadan bir davet anlamı çıkarır diye, zavallı hayvanı baytara götürüp kuyruğunu kestirmiştim. Dün bizim köpekle dalaşmış; büyük kavga çıkmış aralarında. Kaynanam hırsını yenemeyip ısırmış zavallı hayvanı. Şimdi çomara kuduz iğnesi yaptırıyoruz; kaynanam müşahade altında»... gibi tekerlemelerle programı sürdürürken, salondan bir ses yükseldi:

— «Efendi, efendi, bana baksana sen... Hey sana söylüyorum!..»

Mecburen sustum, döndüm baktım, iki eli belinde, başında çatkı, tam çeşme başında, su kuyruğunda kavga çıkaracak tipte bir hatun kişi:

— «Nedir bu kaynana, kaynana?.. Gül gibi kızlarımızı alıncaya kadar el etek öpersiniz, sonra da kaynanadan kötüsü olmaz. Ayıptır, ayıp!..»

— «Ama hanımefendi, bu şakalar...»

— «Ne şakası be!.. Ben senin kaynanan olsam, ağzını cart diye yırtardım...»

Program durdu. Arkamda Turgay'ın orkestrası, enstrümanları bırakıp daha rahat gülmek için kulise daldılar... Kaynanamın gönüllü avukatı susmaz:

— «Haydi bakayım, kaynanan hakkında bir lâf daha et de gelip o mikrofonu kafanda parçalayayım... Böyledir zaten!.. Zavallı kadın evde saçını süpürge yapar, sen burada onun arkasından demediğini koymazsın...»

PATRONUN YAĞMUR DUASI..

Yıllar önce arkadaşım Pertev Tunaseli anlatmıştı... Aklımda kaldığı kadarıyla nakledeceğim sizlere. Olayın ayrıntılarında bir hataya düşersem kusurumu bağışlayın.....

Afrika'daki sömürgelerin bağımsızlığa kavuşup da, yerden mantar biter gibi yeni yeni devletlerin kurulduğu devirde, böyle bir ülkenin egemenliğini kutlamak için çeşitli törenler yapılmaktaymış. Bu meyanda bir de futbol maçı tertiplemeyi düşünüp Avrupa'dan isim sahibi bir takım davet etmişler. Şeref locasını onurlandıracak kişiler geç kaldığı için, maçın başlama saati mümkün mertebe ertelenmiş, ama sonuçta hakem düdüğünü çalmış ve maç başlamış.

Devre arasında, takımlar soyunma odalarındayken, misafir takımın dinlendiği yere, yeni devletin protokol işleriyle ilgili olduğu sanılan bir zat girmiş. Takımın menacerini selâmlamış:

— «Efendim» demiş, «Devlet başkanımız ancak şimdi gelebildiler stadyuma... Sizden istirham etsek acaba birinci devreyi yeniden oynayabilir miydiniz?..»

Nereden aklıma geldi arkadaşım Pertev Tunaseli'den dinlediğim bu olay?

Yaz mevsimlerinde açık hava gazinolarında çalışan artistler, hele programın sonlarına doğru sahneye çıkıyorlarsa, havanın kapalı olduğu günlerde, işin başlama saati geldiği zaman, gemi kaptanı gibi, uçak pilotu gibi endişeyle bulutları gözlerler. Çünkü (eğer gazinonun ayrıca kapalı bir bölümü yoksa, ya da bahçede yağmurdan korunacak bir tedbir alınmamışsa) garip bir yöntem uygulanır.

Yağmur başlayıncaya kadar sahneye çıkıp işini görenler yevmiyelerini alır; sağnak uzar gider, müşteri dağılırsa, kalanlara o gece «elde olmayan sebeplerden ötürü çalışmadıkları için» para verilmez. İlk bakışta mantık ölçülerine giren bir davranıştır bu!.. Ama mukaveleler belirli bir süre çalışmayı öngörerek yapıldığı için, profesyonellik kavramıyla ne derece bağdaşır bilemem. Birkaç yıldır İstanbul'un büyük gazinolarında yeterli tedbirler alındığı için bu problem hemen hemen ortadan kalktı. Fakat altı yedi yıl öncesine kadar tartışılması bile düşünülmeyen bir tutumdu. Hele hele, İstanbul dışında ekstra bir konsere giderseniz!

İstanbul'a, otomobille dört saat kadar uzaklıkta bir şehirde açık hava sinemasında yapılacak bir konser için anlaşma imzalamıştım. Sanırım on, onbir yıl önceydi. Gidiş dönüş sekiz saat süreceği için, o sırada mukaveleyle bağlı olduğum gazinonun patronundan da izin almıştım.

Gündüzden hafif kapatan hava, akşamüstü yediye doğru adamakıllı kapattı. Sanatçı arkadaşlarla birlikte oraya vardığımızda, gösterinin başlama saatine otuz dakika kaldığı halde, bahçe ancak dörtte bir doluydu. Açık hava sinemasının sahibi bizi etrafına topladı:

— «Aıksilik» dedi. «Hava bozunca bilet satışı durdu. Konseri erteliyemem. Fakat yağmur basarsa, sahneye çıkamıyanlar maalesef paralarını alamıyacaklar.»

İtiraz ettik:

— «Yahu beyim; İstanbul'da böyle bir tutum uygulanır ama, orada en az bir ay devamlı çalıştığımız gazinolarda uygulanır. Bir gece boş kalmak pek önemli sayılmaz. Ama buraya dört saatlik yoldan geldik; üstelik oradaki yevmiyelerimizden de feragat edip izin aldık. Ya bu konseri ertele, orada kaybettiğimiz kaşeyi avans olarak ver; yahut zararımızın hiç değilse yarısını karşıla, iptal et gösteriyi...»

Yok!.. Patron Nuh diyor peygamber demiyor. Satış çok kırık olduğu için Tanrı bilir belki de içinden yağmur bir an evvel yağsın diye dua ediyor.

Bu defa, biz bir kenarda aramızda toplandık:

— «Çocuklar işin çıkış yolu yok!.. Patrona şartları kabul ettiğimizi söyliyelim. Tam saatinde işe başlıyalım. Fakat bütün arkadaşlar süratli ve makaslı çalışsınlar ki sona kalanlar dona kalmasınlar. Kabul mü?.. Kabul..»

Saat sekizde konser başladı. Kulisi görecektiniz!.. Gazinolarda ağır aksak, aheste beste sahneye çıkanlar; son dakikada perde arkasında makyaj tazeleyenler arı gibi... Bir sürat, bir canlılık, görevli kim varsa tümümüz sahneye çıktık, gösterimizi tamamladık.

Fakat gelin görün ki, konser saat onbuçukta bitiverdi... Ve bu arada hava sıyrıldı, gökyüzü pırıl pırıl yıldızlarla doldu. Mevsim yaz; hava açınca halk sokağa döküldü; bahçeden gelen sesleri duyan gişeye üşüşüp bilet aldı, içeri girdi. Patron bizi yine etrafına topladı:

— «Arkadaşlar siz eşantiyon mu dağıtıyorsunuz, temsil mi veriyorsunuz?.. Hava açık!.. Bahçe doldu!.. Siz konseri bitirdiniz. Olur

mu böyle şey?.. Üstelik Sayın Belediye Başkanımız da şimdi teşrif ettiler...»

— «E ne yapacağız yani?..»

— «Ne demek ne yapacağız yani?.. Beni buralarda rezil mi edeceksiniz? Yapılacak şey basit. Konser yeniden başlıyacak!.. Yoksa kimseye kırk para yok!..»

Aman, zaman!.. Yok!.. Çaresi yok... Üstelik patronun etrafında iri yarı birtakım tipler de belirmeye başladı. Bir de asabımızı bozan bir anons yükselmez mi hoparlörden:

— «Sayın vatandaşlar, gösterdiğiniz ilgiye lâyık olduğumuzu ispat etmek için, havanın da müsait olduğu göz önüne alınarak, konser tekrar edilecektir...»

Bilmem eşine rastlanmış bir olay mıdır ama; saat 10.45'te sil yeni baştan; ilk çıkan sanatçıdan, son çıkan yıldıza kadar bütün kadro bir gece içinde aynı sahnede ikinci defa temsil verdi çaresiz... Ek kâr yoksa bile sermaye kurtuldu.

Dönüşte arabada arkadaşlara şu fıkrayı anlatıyordum:

İki kafadar ticaret yapmak hevesine kapılmışlar, toptancıdan kilosu şu kadar liraya portakal alıp kamyonete yüklemişler, mahalle mahalle dolaşıp aldıkları fiyata satmışlar portakalları. Hesap yapılırken biri merak etmiş:

— «Yahu biz yatırdığımız parayı geri aldık. Kâr yok!.. Acaba neden?..»

— «Kamyonet ufak geldi herhalde. Daha büyüğünü kiralamak lâzımmış...»

NEW YORK - 49. RIHTIM - LÜKÜS HAYAT

Bundan 21 yıl önce, Türkiye Turizm Cemiyeti büyük bir gezi tertiplemişti. Program çok zengindi. Akdeniz'in önemli limanlarından başka, Atlantik'e de çıkılacak, Las Palmas'tan başlayıp Amerika'ya kadar uzanılacak, bu arada rüyalarımızın şehirleri Miami, Havana ve bu gibi ilginç yerler de gezilip görülecekti. O tarihe kadar tertiplenmiş en uzun süreli ve uğranılacak limanlar yönünden en geniş kapsamlı bir geziydi bu...

Yolculuk Tarsus gemisiyle yapılacaktı. Talihsiz gemi çok daha sonra, Boğaz'da demirliyken yandı biliyorsunuz. Süvarisi Necdet Kaptan vefat etti; son uçak kazasında ise, gezinin yapıldığı tarihlerde Tarsus'un en genç güverte zabiti olan Süreyya Kaptanı da kaybettiğimizi gazetelerde okudum. Tanrı rahmet eylesin!..

Hazırlıklar aylarca önce başlamıştı. Çünkü bu gezinin başka özellikleri de vardı. Uğranılacak limanlarda halkın ziyaretine açık tutulacak büyük bir sergi tertiplenmişti. Yine, gidilecek yerlerin büyük salon veya açıkhava tiyatro, gazinolarında gösteriler düzenlenecekti. Bu gösterilerin ağırlığını, Olgunlaşma Enstitüsü'nün defileleri teşkil ediyordu. Söylemeye lüzum yok, gerek sergi, gerek defilelerde gösterilecek giysiler, yurdumuzun özelliklerini taşıyacaktı.

Gemi içi eğlencelerinin de zengin olmasına çalışılıyordu. Bazı kez altı gün, bazı kez onbir gün hiçbir limana uğramadan denizde kalınacaktı. Yolcuların sıkılmamalarını sağlamak gerekiyordu.

Cemiyetin bu çalışmalarla ilgili koordinasyonunu arkadaşım Hakkı Devrim yönetiyordu. Gemi içindeki eğlence işlerinin ve limanlardaki gösterilerin idaresini bana teklif etti. Tereddütsüz kabullendim. Aynı teklif Başkanayapıldı, o ve İdare Heyeti de uygun bulunca, beni bu göreve atadılar.

Orkestraları seçtik önce... İsmet Sıral orkestrası, piyanist Nejat Cendeli, baterist Ercüment gibi değerli elemanlarıyla dans müziği yapacak, caz konserleri verecekti. Hafif müzik için, viyolonist Darvaş, piyanist Fritz Kerten ve arkadaşları görevliydiler... Geminin Amerikan barında müzik için, ayrıca piyanist Hans alınmıştı. Değerli şarkıcımız Sevinç Tevs bu çalışmalara renk katacak, onur konuğumuzdu. Olgunlaşma Enstitüsü'nün oniki mankenine, Türkiye Turizm

Cemiyetinin kırmızı - beyaz üniformalı, hepsi ikişer yabancı dil bilen yirmi kadar hostesini de eklerseniz hazırlıklarımız eksiksiz sayılabilirdi.

Ben, görevim icabı, hareketimizden haftalarca evvel, önüme haritayı koymuş, müzik gruplarının hangisinin, hangi saatte, hangi salonda, ne kadar süre çalacağını taslak olarak hazırlamış; özel gecelerin, baloların, yarışmaların ve bu gibi eğlencelerin türünü, havasını çalışma dosyama işlemiştim.

Rahmetli Necdet Kaptan, müziğe düşkün bir kişiydi, piyano çalardı. Tarsus için bir marş yapmıştı. Aklımda kaldığı kadarı:

«Mavi deniz sularında, Tarsus'umuz uçar gider...» dizeleriyle başlayan bu marşı, hostes kızlarımıza, gönüllü yolcularımıza ve genç mankenlerimize, hareketten bir gece evvel, gemiye yerleştiğimizde defalarca prova ettirmiş ve belletmiştim.

Hareket günü, kırmızı - beyaz üniformalı hostesler ellerinde bayraklarıyla, mankenler üst güvertedeki özel yerlerinde flamalarla, yolcular da rıhtım yönünde kapabildikleri yerlerde mendilleriyle tempo tutup bu marşı söylüyorlar, uğurlayanların alkışları arasında gemi yavaş yavaş açılıyordu...

Günlerimiz, önceden hazırlanan çalışma programına mümkün mertebe aynen uyarak, neşeli ve eğlenceli geçiyordu. Yani yolcularımızın neşelenmesi ve eğlenmesi için uğraşmakla geçiyordu. Yoksa biz görevliler daha üçüncü hafta dolmadan yorgunluk hissetmeye başlamıştık.

Hakkı Devrim, çeşitli görevleri arasında, gemide her gün gazete çıkarıyordu. Gazetenin ertesi gün erkenden ellerine geçmesi için Hakkı minicik çalışma odasında sabahın erken saatlerine kadar çalışıyor, paylaştığımız kamaraya bitkin geliyordu.

Eğlence işlerini sırtlananlar da öyleydi. Öğleyin müzik, akşamüstü müzik, hele ortalık kararıktan sonra yeniden aydınlanıncaya kadar, iki büyük salon ve küçük Amerikan barda devamlı müzik vardı. Oysa çocuklar bu geziye katılırken İstanbul'daki işlerin yorgunluğunu çıkaracaklarını sanıyorlardı; iki misli çalışacaklarını değil! Onları bir salondan öbürüne ben koşturduğum için de, aramızdaki sımsıkı arkadaşlık bağlarına rağmen, zaman zaman sevimli bir tip olmaktan uzaklaştığımı farkediyordum. Seyrek dinlenme sürelerinde bir arada toplandığımızda grubun en şakacı elemanı baterist Ercüment şöyle bir fıkra anlatmıştı:

— «Firavun, Nil nehrinde bir dinlenme gezisi yapmak istemiş arkadaşlar... Askerlerini sokaklara salıvermiş: 'kimi bulursanız dinlenme gezisinde kürek çekmek için toplayın' demiş... Toplamışlar sokaklardan bir sürü adam. Ambara indirip zincirlemişler, ellerine kürekleri vermişler. Onlar canları burunlarından çıkıp küreklere sarıldıkça, kırbaççıbaşı da, tepelerinde dolaşır, indirirmiş sırayla kırbacını sırtlarına... Derken kürek başındaki biri, teri kırbacın kanına karışık durumda yanındakine dönmüş, 'yahu' demiş, 'böyle bir gezide kırbaççıbaşıya bahşiş vermek âdet midir acaba? Aman bir görgüsüzlük yapmıyalım !...' Sonra da bana:

— «Hani lâfım sana değil ama Orhancığım acaba dönüşte hediye ister miydin?»

New-York limanına bir sabah çok erken saatte vardık. Limandaki yangın römorkörleri havaya fıskiyeler şeklinde su püskürtüyor, tepemizde helikopterler Türkçe «Hoş geldiniz» yazılı flamalar çekiyorlardı. Şaşırmıştık. Hiçbir limanda böyle tören yapılmamıştı. 49. rıhtıma yanaştığınızda 40 kişilik bir bando çeşitli marşlar çalıyordu. Hemen çocukları toparladım. Bando bir marş bitirince, töreler gereği bizim de gemiden müzikle teşekkürümüz gerekiyordu. Fakat ne yapabilirdik?.. İsmet Sıral'ın saksafonu ve Darvaş'ın kemanıyla güverteden, rıhtımdaki 40 kişilik bandoya hangi müziki duyurup teşekkür cevabıverecekti? Derhal asistanımı «Müzik odasına» koşturdum:

— «Teknisyene söyle marş tempolu bir plak seçsin. Geminin bütün dış hoparlörlerini açsın. Ben işaret verince koysun plağı...»

Bando üçüncü marşı bitirince elimle işaret verdim... ve geminin bütün hoparlörlerinden, eski 78 devirli plakların cızırtısı arasında, rahmetli Hazım Körmükçü'nün sesi duyuldu:

«Lüküs Hayat... Lüküs Hayat,

Bak keyfine yan gel de yat...

Ne ömür şey, ooooh ne rahat,

Yoktur eşin lüküs hayat...»

Bizim müzisyenler grubunun kahkahaları ve beni alkışa tutmaları hâlâ kulağımda. O günden sonra artık «Kırbaççıbaşı» değildim... Güvertede dolaşırken tesadüfen baterist Ercüment'in önünden geçersem, sesleniyordu:

— «Ufukta kara gözüktüüüüüüü!... ‘Lüküs Hayat’ Orhan baş güverteyeeeeee...»

KAŞ YAPAYIM DERKEN

— «Remzi beyi tanırsın değil mi? Adamcağızın bir gözü kör olmuş...»

— «Vah vah!.. Neden acaba?..»

— «Neden olacak? Çay tiryakiliği yüzünden!..»

— «Saçmalama canım! Çay tiryakiliği belki bazı rahatsızlıklara yol açabilir.. Ama fazla çay içiyor diye adamın gözü çıkar mı yahu?..»

— «Çıkmış işte!.. Çay fincanını ağzına götürürken, kaşığı içinde bırakmış; sapı gözüne girince, tiryakilik yüzünden kör olmuş zavallı...»

Bu anlattığım pek bilinen bir fıkradır. Fakat ben gerek sahne işimde, gerek diğer çalışmalarımda 'göz'le ilgili şakaları hiç kullanmam. Güldürü zinciri icabı böyle bir şakanın yeri gelse bile, ya kısa atlar geçerim, ya da şaşırır bocalarım, teklerim.

Nedeni gayet basit...

Çoğu kez düpedüz sakarlığım yüzünden, birkaç defa da hiç akla gelmeyecek kazalar sonucu gözlerim önemli tehlikeler atlatmıştır. Bunun korkusu da içimde yerleşmiş kalmıştır.

1942 yılında, Cumhuriyet Bayramının kutlandığı gün, Türkiye'nin çeşitli liselerinden gelen seksen kişilik «Gönüllü Havacılar» grubu, Ankara'da Hipodromun üzerinde bir gösteri için paraşütle atlıyacaktık. Atlayış yüksekliği 250 metre olarak saptanmıştı. Yani, o zamanki havacılık deyimiyle bir «Muharebe Atlayışı» yapacaktık. Bu 'serbest' atlayışta, önce sırtımızdaki ana paraşütü açacak; sonra (hızımız kesileceği için) silkelemek yöntemiyle, önümüzdeki yedek paraşütü de açacaktık ki görüntü bir zenginlik ve güzellik kazansın... Rüzgârdan Hipodrom dışına sürüklenebileceğimiz hesaba katılarak, öğretmenlerimiz ve ilgililer gerekli tedbirleri almışlardı.

Örneğin atlayışın yapılacağı saatte şehir cereyanı kesilecekti. Ayak ve el bileklerimiz lâstik bantlarla sarılmıştı. Atlayış yüksekliği 250 metre yerine, faraza, 2000 -3000 metre olsaydı, paraşüt kolanlarını çekmek suretiyle 'kayış' yapabilir ve Hipodromun ortasına inmeyi başarabilirdik. Fakat uçaktan ayrılışla, yere varış arasında zaman neredeyse saniyelerle ölçülecek kadar sınırlıydı. Bu arada, süs teşkil

edecek yedek paraşütü açmak işlemi de vardı. Bu bakımdan rüzgârla sürüklenmeyi engellemek olanağı biraz zayıftı... Ben o atlayışta Ankara mezbahasının çöplüğüne sürüklendim. İnişimi iyi ayarlıyamadığım için, başımın sağ tarafı çöplüğe oldukça sert vurdu. Bir ay sonra normal 'uçuculuk' muayenesine gittiğimizde, benim ezilen bir sinir sonucu, sağ gözümde anormal miyopi teşhis edildi. 'Pilot' olarak orduya katılmam bu yüzden imkân dışı kaldı. Döndük, öğrenimimizi tamamladık ve meslek olarak kendimizi bu işlerde bulduk!.. Örneğin bu kaza, gönül verdiğim bu meslekten beni kopardığı için, 'göz' konusunda hassasiyetim ve iç burukluğum o tarihte başladı.

Bir de, burnumu kaşırken küçük parmağımı gözüme sokmak; kurşun kalemi kulak arkasına sıkıştırayım derken gözüme nişan almak gibi sayısız sakarlıklar da var.

İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun, Tepebaşı'nda şimdi yıkılmış olan Komedi bölümünde, telif bir eser oynuyoruz. Yazarı (Tanrı rahmet eylesin) Ekrem Reşit Rey. Piyesin adı: Kaş Yapayım Derken...

Başrolü (şayet okuyorsa gülerek hatırlıyacaktır) sayın Vasfi Rıza Zobu oynuyordu. Rol dağıtım listesini pek iyi hatırlayamıyorum; ancak şu kadarını biliyorum ki, ben hariç tümü 'büyük isimlerdi'... Benim oynadığım rol, özellikle birinci ve ikinci perdelerde «repliklerin» büyük dikkatle izlenmesini gerektiren bir önem ve özellik taşıyordu. Çünkü konudaki maceranın arapsaçı örneği büsbütün karışık hale gelmesi ve güldürünün kuvvetlenmesi için, benim tam anında ya lafa karışmam, ya beklenmedik sırada sahneye dalmam gerekiyordu.

Örneğin ikinci perde finalinde Vasfi Rıza Zobu tek başına sahnedeydi. O, küçük tiradını bitirmek üzereyken, dışardan bir silah sesi duyulacak, ben beklenmediğimhalde kulisten gireceğim ve Vasfi Rıza uzun alkış alan «Hay Allah seni kahretsin e mi?» diyecek ve ikinci perde kapanacaktı.

Silahın elbette tam saniyesinde patlaması gerekiyordu. O yıllarda (bakınız ismini unutmadım) aksesuar memurumuz Feyyaz isimli bir delikanlıydı... Silah sesi ve hemen peşinden benim sahneye dalmam, komedinin akışı yönünden büyük önem taşıdığı için, Feyyaz elinde kuru sıkı doldurulmuş iki tabanca bulundururdu. Ve onun hemen önünde, kulisin ağzında ben beklerdim.

Suaresiyle, matinesiyle kırk temsili bulduk. Bir tek defasında dahi silah sesi aksamadı, aksesuar memurunun elindeki yedek ikinci tabancaya gerek kalmadı... Eh!.. Silahı patlatacak Feyyaz da, ben de

artık kanıksadık ‘rutin’ haline gelen bu mizanseni.

Bir cumartesi gecesi!.. İkinci perde finali için kulis ağzında sıramı bekliyorum; bir adım gerimde, elinde yedeğiyle birlikte iki tabancayla görevli kardeşimiz... Vasfi Rıza bey, küçük tiradının sonlarına yaklaştı. Sıra tabanca sesinde ve benim içeri girmemde... Vasfi beyden «repliği» aldık... Aaaaa!... Silah sesi yok!.. Şaşkınlık ve korkuyla, hemen bir adım arkamdaki Feyyaz’a baktım. O da aynı şaşkınlık ve korkuyla elindeki yedek silahı kaldırdı, burnumun ucuna yöneltip ateşledi... Silah sesi tamam! Fakat ben bayılıp yıkıldım oraya. Daha doğrusu bayılmışım... Yedek silahtaki onca barut, iki gözüme birden dolmuş!..

Kendime geldiğimde, artist fuayesinde bir koltuktaydım... Doktor olduğunu sonradan öğrendiğim bir genç hanım «Elimi görüyor musunuz?.. Kaç parmağım açık sayınız!..» gibi laflar ediyordu. Benim iki gözümden sızıltı halinde kan inermiş yüzüme; farkında değilim. Meğer oyun durmuş... Salondan doktor istemişler... Beni bir ambülansa bindirdiler; günlerden cumartesi, saat gecenin onbuçuğu. Hiçbir hastane ‘göz’ müdahalesi için beni kabul etmez!.. Nihayet bir Devlet Hastahanesinde tesadüfen nöbetçi olan göz mütehassısı, ucu platin incecik bir çubukla, gözlerime dolan barut parçalarını tek tek ayıkladı... «Sargılar on gün kalacak» dediler...

Bendeniz bir meslek gazisi!..

Öteki piyeste rolüm olduğu için, okuyamasam bile, kulaktan ilk provalara katılayım diye, kardeşlik sevgisi ömrümün sonuna kadar sürecek Nevin Alkaya; gözleri bandlarla bağlı beni, evimden alır, elimden tutup tiyatroya, provaya götürür, bekler ve yine eve getirirdi... Laf aramızda «sanat gaziliği» fiyakasını da biraz abartarak belirtmekten geri kalmadım...

«Kaş Yapayım Derken...» isimli piyeste az kalsın gözümün çıkma tehlikesi içimde kökleşmiş korkulardan bir diğeri...

İşte onun için ‘göz’ konusunda rahat şaka yapamıyor, fıkra anlatamıyorum.

MUAYENEYE SEVK

Fıkra bu ya...

Gece yarısını biraz geçe, nöbetçi ekipler, ana caddeyi, sokak başlarını ani olarak taramışlar; şüpheli gördükleri birkaç kadını, bu arada bir de adamı yakalayıp karakola götürmüşler. Adamın elinde şişkince bir çanta varmış. Çakmak, dolmakalem falan gibi kaçak mal satmaya çalışırmış oralarda. Ama ayırım yapmaya pek vakit yok; adamı da kadınlarla beraber komiserin odasına itelemişler.

Toparlanıp getirilenler odada kenarda bir sıranın üstüne sıkışıp oturmuşlar, bekliyorlar. Komiser sıra başındaki kadını çağırmış yanına:

— «Dikilmiş ne bekliyordun bu saatte caddenin köşe başında?»

— «Ah sormayın efendim!.. Sinemadan çıkmıştım, eve gidecektim, nereden otobüse bineceğimi şaşırdım, soracak birini bekliyordum...»

— «Yok canım?.. Hangi sinemaya gitmiştin? Evin nerede? Gelirken yolunu buldun da, dönüşte mi aklın karıştı, kaybettin?.. Ha?..»

— «Şey komiser bey!.. Bakın ne oldu?..»

— «Haydi kızım haydi!» Biz senin orada ne maksatla ne beklediğini gayet iyi biliyoruz. Ahmet efendi!.. Alın bu kadını. Gereken işlem yapılsın...»

Öteki hatunu çağırmış:

— «Sen ne yapıyordun üç aşağı beş yukarı kaldırımda volta atıp?..»

— «Asıl benim size sormam lâzım! Beni neden buraya getirdiler?.. Ablamla eniştem misafirliğe gitmişlerdi, sonracıma söylim, ben de bir ahbaba uğramıştım, dönüşte oralarda bir yerde buluşacaktık, efendim, onlar gecikince ben de...»

— «Yeter, kes.. Buraya üçüncü getirilişin, hâlâ sıkılmadan masal anlatıyorsun... Ahmet efendi!.. Götürün bunu, gereken işlemi yapın...»

Kadınların arasına karışıp getirilen kaçak mal satıcısı bütün bunları dikkatle izlerken, komiser sıradaki üçüncü kadını çağırmış.

— «Söyle bakalım?. Sen ne masal anlatacaksın?.»

— «Ben masal anlatmayacağım komiser bey. Kader beni kötü yola sürükledi. Belki bir müşteri bulurum diye bekliyordum. Affedin beni. Ben fahişeyim komiser bey!..»

— «Hiç değilse yalan söylemiyorsun. Bu ilk gelişin. Bir daha buralarda görmeyeyim seni. Haydi bu seferlik serbestsin; git... Allah ıslah etsin!..»

Derken komiserin gözü arada bekleyen adama takılmış:

— «Gel bakayım buraya... Senin ne işin var buralarda?..»

Adam serbest bırakılmanın yolunu öğrendi ya! Hemen boynunu bükmüş:

— «Affedin beni komiser bey. Kader beni kötü yola sürükledi. Ben de fahişeyim.»

* * * * *

Fıkra anlatılırken güldürücü mü değil mi bilmem ama, ya gerçekten insanın başına gelirse?

İngiltere'den yurda döndüğüm yılın yaz mevsimi, o zamanki menacerim Mösyö Fogel, bana fuar zamanı İzmir'de Mogambo Gece Kulübünde bir angajman hazırlamıştı... Bu şirin yazlık lokali o sezon, son derece girişken bir delikanlı, Asuman Helvacıoğlu çalıştırıyordu. Kendisi aynı zamanda Efes Otelinin de sahibiydi. Şimdiki «Büyük Efes Oteli» o tarihlerde yoktu tabii... Bir aylık patronum Asuman Helvacıoğlu ile belki yaşıttık, belki benden bir yaş falan daha küçüktü. Fakat bir yandan otelini mükemmel idare ediyor; bir yandan (halen de olduğu gibi) İzmir'in en seçkin gece kulübü Mogambo'yu, bir yaz boyu kiralayacak girişimlerde bulunuyor; bir yandan daiha değişik işlerde yatırım yolları arıyordu. «Girişken» derken kastım bu! «Delikanlı» sözünü kullanmam ise, vaktiyle Ege bölgesinin kendi sıkletinde boks şampiyonu oluşundan ötürü yakınlarının ona taktığı ve benim de benimsediğim bir (bir yakıştırma çağırımdan) dilimde kalmış!.. Sonradan gayet iyi arkadaş olduğumuz bu iş adamı, Mogambo'yu bıraktıktan sonra, bir başka yaz sezonu Göl Gazinosu'nu çalıştırdı; derken yollarımız ayrıldı. Zaman zaman karşılaştığımızda bana anlattığından, zaman zaman da kulağıma gelen haberlerden öğrendiğime göre, hâlâ aynı dinamizmle değişik alanlarda yeni teşebbüslerde bulunmakta. Kulakları çınlasın... Neyse!..

Beni kardeşiyle birlikte havaalanında karşıladı. Önce gidip lokali gördük. Oskestrayla provamızı yaptık; sonra akşam yemeğine misafirleri oldum. Show programının birinci bölümünde, bir yabancı bale topluluğu yer alacak; araya onbeş dakikalık dans müziği konacak; ikinci bölümde ise 45 dakika süreyle tek başıma ben çalışacaktım... Programı öyle düzenlemişlerdi!.. Keyfime ve fiyakama diyecek yoktu!.. Öyle ya lüks bir gece kulübünde, program kapatmak, bir çeşit «yıldız»lık sayılabilirdi!..

Layık olmadığım bir şekilde beni ağırladıktan sonra, gece otelime bırakırlarken, ertesi sabah idare müdürünün gelip beni alacağını ve çalışma kaydım için polis işleminin yapılacağını söylediler. O zamanlar usul öyleydi!..

Ertesi sabah randevu saatinde, idare müdürü gözükmeyince bir «yıldızlık tevazuu» örneği, gidip işlemi kendim yaptırayım dedim. Kalktım semt karakoluna gittim. Kapıdaki memur ne istediğimi sordu. İzmir'e artist olarak çalışmaya geldiğimi, kaydımı yaptıracağımı söyledim. Yüzüme biraz garip baktı, nüfus kâğıdımı istedi; koridorun ötesinde bir yerde bekleyeceğim yeri gösterdi. Orada bir sürü kadın... Gittim aralarına karıştım, bir sigara yaktım... Yahu!.. Bekleyenler arasında bir tek erkek artist yok; olur a?.. Belki uyanamadılar, daha sonra gelecekler. Bu arada, kayıtların yapıldığı kapının önündeki memur, içerden evrak çıktıkça sesleniyor, kadınlara verip koridorun öbür ucunda beklemelerini tembihliyordu. Bu arada benim de kâğıdım çıktı, verdiler; koridorun öbür ucuna gidip beklememi söylediler. Aldım evrakı öteki tarafta, yine aynı kadınların arasına karışıp beklemeye başladım. Kadınlar da bana bir garip bakıyorlardı... Belki de Mogambo gibi lüks bir yerde program yıldızı olduğumu duymuşlardı... Yıldızlığın ilk şartı «tevazu» idi... Ben de gülümseyip onlara baktım ve bir sigara daha yaktım. Derken içeri nefes nefese Asuman girdi:

— «Orhan!. Otele geldik seni bulamadık. Deminden beri arıyoruz. Ne yapıyorsun burada?..»

— «İdare müdürü saatinde gelmeyince, boşuna beklemek istemedim, kaydımı yaptırıyorum...»

Asuman Helvacıoğlu kendine özgü bas-bariton sesiyle bir kahkaha attı:

— «Tam zamanında yetiştik desene?...»

— «Niye?... Kayıt bitti. Nüfus kâğıdımı bekliyorum...»

Kulağıma eğildi:

— «Sen yanlış yere geldin kardeşim... Bu hanımlar İzmir'de, barlarda çalışacak konsomatris kızlar!.. Beş dakika daha gecikseydim, onlarla beraber seni sağlık muayenesine sevkedeceklerdi. Hay Allah iyiliğini versin!..»

Beni kolumdan tutup sürüklerken, hâlâ kahkaha atıyor, renkli gözlüğünü çıkarıp parmağıyla yaşlarını kuruluyordu...

Yaaaa!.. Ben bir «yıldızlık» fiyakası içindeyken İzmir'de «özel sanat erbabı işçi» karnesi almama ramak kalmıştı...

LAFINI BİLMEYEN HÖDÜKLER, SÖNMÜŞ ATEŞ KÖRÜKLER

— «Doktor bey, oniki gündür yollardayız!.. Demin bana ve arkadaşlarıma ikram ettiğiniz kahveleri yudumlarken de anlattığım gibi son derece yoğun bîr çalışma temposu içindeyiz. Bu tanışma sohbetimiz arasında sanki muayenehanenize gelmişim gibi sizden öğüt istemek biraz saygı dışı olacak ama, sahnede çalışırken nefesim tükeniveriyor. Neden acaba?.. Yemek düzeni değiştiği için mi nedir? Adamakıllı kilo almışım... Affedersiniz inek gibi oldum.»

Doktor genç ve herhalde şaka yapmaya bayılan bir espri amatörü:

— «Ağzınızı açıp 'Mööööö' deyiniz bakayım?..» cevabını kahkahalara sundu!..

Gerçekten oniki gündür yollardaydık ve gerçekten son derece yoğun bir çalışma temposu içindeydik.

İlk Anadolu turnem, beklenmeyen bir başarıyla sonuçlanınca, menacerim rahmetli Zeki Tükel ikinci bir turne tasarlamaya koyulmuştu. Tasarıya göre bu kez, sadece Ege bölgesinde dolaşacak ve bir iki büyük ilimiz dışında gösterilerimizi daha çok ilçelerde sergileyecektik. Tasarıyı olumlu karşılamıştım O yöredeki büyük illerimizden bir kısımını zaten ilk turnede dolaşmıştık; üstelik Ege bölgesinin varlıklı kişileri, özellikle İzmir Fuarı nedeniyle 'Eğlence Dünyamızın' büyük isimlerini çok daha zengin kadrolarla her yıl izliyorlardı. Küçük bir 'heyet'le olsa bile bölgedeki ilçeleri dolaşırsak, bu olanaktan yoksun vatandaşları kendi kasabalarında eğlendirmek fırsatını bulacaktık.

Turneyi düzenleyenler 'gişe' yönünden bu fikri benimsemişlerdi; ben de biraz 'tenhalara kaçmak', biraz da 'duygusal' yönlerden çekici bulmuştum.

Ancak bilgisizliğimden ötürü bir hata yaptım... İstanbul'daki profesyonel bağlantılarım yüzünden organizatörlere mayıs ayının son haftalarıyla, haziran ayının ilk haftalarını ayırabileceğimi bildirdim. Rahmetli Tükel derhal itiraz etti:

— «Olmaz Orhancığım!.. Verdiğin tarihler o bölgede sıcakların bastığı ve tarlalarda hasat çalışmalarının yapıldığı döneme rastlıyor.

Sonuç alamayız!»

Ne var ki, ilk Anadolu turnemin başarılı direktörü, sunucu meslektaşım, bu işlerin otoritesi uzman kişi Yücel Altuğ önerdiğim tarihleri pek yadırgamadı:

— «Olabilir!.. Turneden bir ay önce ben bölgeyi tararım ve ön hazırlıkları yaparım. Ancak bir şartım var! Çizeceğim çalışma programı yorucu olacaktır; arkadaşlardan itiraz sesleri yükselmesin... İkincisi kadroyu biraz hafif tutacağız...»

Sevgili Yücel Altuğ'a sonsuz güvenim vardı:

— «Kabul,» dedim. «Sen programı çiz!.. Kadrodaki kardeşlerimin idaresini bana bırak... Ben öbür turnede olduğu gibi, şakayla karışık 'babalık' kişiliğimi yüklenir, onların her şeyiyle ilgilenir, yorgunluklarını unuttururum...»

Ön görüşmelerden bir ay sonra turne programı önüme konduğunda gözlerim fal taşı gibi açıldı... Evet!.. Bir önceki turnede de, günde iki gösteri yapıyorduk ama aynı ilde 'matine' ve 'suare' olarak!. Oysa Yücel Altuğ'un çizdiği programda matine yoktu ama, aynı gece iki ayrı ilçede iki ayrı suare düzenlenmişti. Zaten 'hafif' tutulan kadro ikiye bölünecek, bir kısmımız bir ilçede, bir kısmımız öteki ilçede gösteriye başlayacak; bu arada otobüsler veya kiralanan minibüslerle yer değiştirip tam kadro olarak aynı gece içinde (yerine göre birbirinden 40-90 kilometre uzaklıkta) iki ayrı kasabada gösteriyi tamamlayacaktık... Üstelik bir gece dahi istirahat verilmeden, bu, yaklaşık yirmibeş gece böyle sürüp gidecekti!.. Hay dilim tutulaydı da, ısrar etmeyip tarih düzenleme işini bilenlere bıraksaydım. Fakat dönüş yoktu!.. Yücel Altuğ (meslek deyimiyle) işleri 'bağlamıştı' artık!..

Yola çıktık!.. Allahtan 'hafif' kadromuz, birbirine sevgi ve saygı duyan kişilerden oluşmuştu. Daha ilk gün otobüste şakalar başladı.

— «Bir defada cevap veriniz. 6 sinek öldürdüm, üçü erkek üçü dişi. Hangisinin erkek, hangisinin dişi olduğunu nasıl anladım. Armağan 10 lira...»

— «Şantözün bacağına konanlar erkekti, şoförün dikiz aynasında tuvalet yapanlar dişiydi...»

— «Tebrikler. Ayrıca bir diş macunu kazandınız...»

— «Orhan baba!.. Sana elli lira değerinde bir soru soracağım...»

— «Sor bakalım?..»

— «Bana elli lira borç verir misin?.»

Bu ‘minval üzre’ günler geçmeye başladı... Artık otobüs şakaları, yerini, gecede iki ayrı ilçede iki ayrı gösteri yapan kadro sanatçılarının mırıltı ve horultularına bırakmıştı... Aşırı yorgunlukları nedeniyle, uykularını alabilme çabası içindeydiler. Kasabalara genellikle öğle üzeri giriyorduk... Hava sıcak mı sıcak!.. Kimseler görünmüyordu sokaklarda... Heyetimizdeki sevimli ‘İllüzyonist’, koluyla beni dürtüyor:

— «Görüyor musun baba» diyordu... «Köpek, havanın sıcağından kediyi ‘yürüyerek’ kovalıyor!.. Tavuklar belki haşlama yumurta yumurtluyorlardır...»

Otobüsün arkasından bir baş biraz doğrulup mırıldanıyordu :

— «Onlara yem yerine, dondurma verirler oğlum!..»

Fakat gece temsillerimiz çok iyi gidiyordu. Bütün sıkıntımız, bir ilçede işe başlayan ilk grubun, öbür ilçeden gelerek gösteriyi tamamlayacak ikinci ekibi beklemesi ve ikinci ekibin de hemen vasıtalara dolup, taaaa öbür ilçedeki ‘konseri’ bitirmek üzere koşuşturmasıydı...

Bize pek ters düşen bir görevimiz daha vardı!.. Akşamüstü serinlik başladığında, kurdelâ ve çiçeklerle donatılmış iki faytona doldururlardı bizi... Kortejin önünde ‘çığırtkan’ portatif hoparlörler yüklenmiş bir ‘cip’e biner, elindeki mikrofondan ‘gecenin gösterisini’ halka ilan eder; arkada faytonlarla bizi ilçenin sokaklarında gezdirirlerdi... Maksat gerçekten ‘heyet’in geldiğini müşterilerimize ispatlamak... Bu işleme ilk itirazım şu cevapla karşılanmıştı :

— «Âdettir bey!.. Buralarda deve güreşi yapılsa bile, develer önce sokaklarda tanıtılır halka...»

Bu turne süresince ben, hem ‘heyet başı’ olarak, hem de aradaki gecikmeleri kapatabilmek için, her gece, her ilçe başına ortalama birbuçuk saatten hesaplarsak, üç saat durmadan konuşmak ve güldürme çabası göstermekle yükümlüydüm.

Allahtan gönüllü bir yardımcım çıktı... ve galiba turne sonlarına doğru, program yıldızı olmaya başladı.

Aramızda konuk olarak Şoray ailesinin annesi «Meloş» vardı!.. Halk onu pek seviyordu... Sahneye davet edildiğinde, müşteriyi hiç

sıkmadan, hoş sözler, yerinde ve tatlı esprilerle en azından yarım saat (belki de fazla) oyalamayı bizi kıskandıracak bir ustalıkla başarıyordu. Misafirimiz olmasına rağmen, itirazsız, gönüllü yapıyordu bu yardımı eksik olmasın!..

Turne bitip de dönüş yoluna girdiğimizde öğrendim, yazının başlığındaki atasözünü!.. Yorgunluktan bitap sanatçı kardeşlerden biri sevimli direktörümüz Yücel Altuğ'a sordu:

— «Başka tarih seçilemez miydi böyle bir turne için?..»

— «Orhan baba ısrar etti. Ne yapalım?..»

— «Öyledir,» diye mırıldandı çocuk güya bana duyurmamaya çalışarak. «Lafını bilmeyen hödükler, sönmüş ateş körükler...»

ZORUNLU ANTRAKT

Diğer meslek erbabından farklı bir yönü vardır sanatçının.

Beklenmedik bir hastalık hiç hesapta yokken onu yatağa düşürüverirse, aklına gelen ilk şey sağlığıyla ilgili bir sürü sorular değil; «Eyvah!.. Programlar ne olacak?» üzüntüsüdür.

«Ne olursa olsun gösteri devam etmelidir» kuralı, profesyoneli artistin yaşantısında en önemli ilkedir. 39 derecenin üstünde ateşle sahneye çıkmak, dayanması güç sancıları bir süre kesecek iğneyi kuliste yaptırıp güler yüzle halk karşısında göreve devam etmek "Eğlence Dünyası"nda olağan karşılanan durumlardır.

İki gün kıvrım kıvrım kıvrandıktan sonra eve çağırmak zorunda kaldığımız Prof. Dr. Tarık Minkari:

— «Hemen şimdi hastaneye ve en kısa zamanda ameliyat» deyince, benim ve karımın ağzımızdan çıkan ilk cümle şu oldu:

— «Evet ama programlar aksayacak...»

O sırada Luna Park Gazinosu'nun programındaydım ve aynı hafta halk karşısında banda çekilmesi gereken peşpeşe dört radyo programı vardı. En yetkili bir ağızdan çıkan «hemen hastane, derhal ameliyat» kararı beni sağlığım açısından korkulara sürükliyeceği yerde programların aksama ihtimali ön plana gelivermişti. Neden hemen hastaneye yatmam gerektiğini ve derhal ne ameliyatı olacağımı sormak, o anda akla bile gelmiyordu.

Sevgili doktorumuz kendine pek yaraşan gülüşüyle:

— «Merak etmeyin o sorumluluğu ben yüklenir, sorarlarsa ilgililere durumunuzu anlatırım... Siz lütfen derhal hazırlanın» diyordu...

Ben sırtıma bir şey geçirmeye çalışırken, karım çoktan telefonun başına geçmiş, iş sahiplerini arıyordu.

İçimde kıpır kıpır bir endişe daha vardı.

—« Fazla içiyor» yargısıyla pullanmış, bu pulu «ondan sık sık hastalanıyor» teşhisiyle damgalanmış bir kişiydim. Kendimi ne kadar savunursam savunayım, pul yapışmış damga basılmıştı bir kere!.. Nitekim özellikle son üç yıl içinde gelip geçen rahatsızlıklarımda,

karaciğerimin ve midemin tanıklığına inanılıyor ve suçlu sandalyasına içki şişem oturtuluyordu... Oysa bu arada safra kesem, koskoca bir bostan patlıcanı cesametine erişmiş, karaciğerin altına kadar girerek o bölgeyi egemenliği altına alıp bayağı işgal eylemişti. Bu gerçek ancak ameliyattan sonra ortaya çıkacaktı. Fakat dedik ya, pullanmış damgalanmıştık!.. Bütün testler karaciğerin kusursuz çalıştığını gösterse bile altına dolanan safra kesesinden ötürü, boyuyla bosuyla inandırıcı bir tanık olarak avuç dolduruyor, gözler kadehlerime dikilip kaşlar çatılıyordu.

Ama Nasrettin Hoca'nın dediği gibi, hırsızın hiç mi kabahati yoktu yani?

Elbette vardı.

İşte arabaya binip hastaneye giderken içimde kıpırdayan endişe oydu.

— «Tamam» diyeceklerdi patronlar, «söz dinlemez, öğütlere kulak asmazsa, keyfi hatırına hasta olur, bizim işlerimizi de aksatır.»

Böylesine bir suçlamayı düşünmek bana ameliyatı falan unutturmuştu...

Aslında ne yardan geçebiliyorduk ne serden!.. Bunun pekâlâ farkındaydım. Farkındaydım da, gerçek suçlunun safra kesesi olduğunu bilmediğim için, yâr-ü vefakârıma toz konmasın diye, hafifletici sebepler aramaktaydım kafamda.

Doktor hastaya:

— «Böyle içmeye devam ederseniz kör olacaksınız» dediğinde, hasta:

— «E, ben bir hayli şey gördüm zaten» diye perhize girmeyi aklından bile geçirmemiş ya... Benimki de o hesaptı!.. Televizyondaki Dr. Kimble gibi, perhizden kaçacak, kaçacak, kaçacak; asıl suçlu olan tek kollu organı arayacaktım, inanan olursa...

Seyahatten dönenle, ameliyattan kalkanı susturmak zor olur!..

Sanki başkası yabancı diyar görmemiş, sanki kimse bıçak altına yatmamış gibi, bir üstün kişi havasıyla anlatır dururlar bu olağanüstü serüveni.

Dr. Tarık Minkari gibi, mesleğinin doruğunda bir ustanın son derece emin ellerinde olduğum için, ne ameliyat öncesi, ne ameliyat sonrası korku ve heyecana kapıldım. Tam zamanında müdahale edildiğini, bir

iki günlük bir gecikmenin dahi hayatımı pamuk ipliğine bağlı bırakacağını, operasyonun büyük uğraşı gerektirdiğini, zor geçtiğini bana sonradan anlattılar... Yine de sâkindim!. Benim aslında heyecanla beklediğim (ve hâlâ da beklemekte olduğum), Dr. Minkari'nin bir tek soruma vereceği cevaptı... Konu Tekel ürünleriyle ilgiliydi ve soru da şuydu:

— «Tamam mı? Devam mı?..»

Adamın biri uzun süredir topallıyormuş, soranlara anlatırmış:

— Önce masaj uyguladılar, topallama geçmedi!.. Sonra elektrik tedavisi yapıldı. Uzun süre devam ettim. Geçmedi topallamam. Apandisitten dolayı sağ bacakta çekilme olabileceği düşürüldü. Ameliyat oldum, apandisitimi aldılar. Geçmedi birader, topallamam geçmedi. Uzman uzman dolaştım. Gizli iltihap şüphesiyle bademciklerimi çıkardılar. Böbrekte taş aradılar. Çekmediğim kalmadı. Fakat görüyorsunuz işte. Hâlâ topallıyorum.»

Daha sonra arkadaşları adamı yolda sekmeden yürürken görmüşler.

— «Geçmiş olsun!.. Atlattın galiba?..»

— «Evet. Topallamaktan kurtuldum çok şükür!»

— «Hangi profesör tedavi etti?..»

— «Profesör falan değil canım. Bizim köşebaşmdaki kunduracı halletti. Derdimi ona anlatıyordum, sağ pabucumu çıkarıp içine elini soktu, meğer kenarında çivi varmış. Kerpetenle çiviyi çekti aldı, ben de topallamaktan kurtuldum...»

Ben de dediğim gibi son birkaç yıldır mide kanaması sandım yattım; karaciğer krizi dedim kapandım kaldım; meğer oyunu oynayan safra kesesiymiş!..

Safra kesesi gitti, inşallah bu sıkıntılar da bitti!...

Ama şey ne olacak şey?.. Hani birkaç gün sonra sevgili Tarık Hoca'ya:

— «Tamam mı? Devam mı?» diye soracağım şey?..

Bir arkadaşıma, geçirdiği hastalıktan sonra doktoru:

— «Artık eline kadeh almak bile yok» demişti.

— «Peki ne yapıyorsun?» diye sordum.

— «Doktorumu dinleyip elime kadeh almıyorum» dedi. «Artık şişeyi başıma dikip içiyorum...»

Belki, beeeeelki tadını unutmayayım diye, yorgunluk ilacı bâbında bir iki yuduma izin verir sanıyorum. Hele o izni koparayım, yudumu yorgunluğa göre değil, yorgunluğumu özlediğim yudum miktarına göre ayarlamanın çaresini bulurum elbet!..

BİR MÜZİKHOLÜN ÖYKÜSÜ

Bazen Celâl Şahin'le dertleşirken laf döner dolaşır yıllardır özlemini çektiğimiz bir konuda düğümlenir kalır: Bir müzikhol kurulsa!. Yemeksiz, içkisiz bir salona seyirciler tıpkı tiyatroya gider gibi gişeden biletlerini alarak girseler, koltuklarına yerleşseler, ışıklar kararsa perde açılsa, bugüne kadar gazinolarda ömür tüketen artistler usta bir yönetmenin sahneye koyacağı düzenle gösterilerini sergileseler, bir tek antraktın ayıracağı iki bölümden oluşan tam anlamıyla bir müzikhol show'u sunulsa olmaz mı sanki?.. 'Süper yıldız'ların masrafı ağırlaştırmayacağı bir kadro, birkaç yabancı sanatçının renklendireceği bir eğlence geçiti neden gerçekleşmesin?.. Hatta günde 6.30 ve 9.30'da iki temsil... Yirmi günde otuz günde bir, tümüyle değişen artistler... Yerli sanatçıların yılda en az beş altı kez, aynı müzikhol show'unda yeniden görev alabilme olanağı... Makul yevmiyeler, dolayısıyla halkın kesesine uygun bilet fiyatları... Orkestra bağlantısıyla, sonucunun kısa araları dolduruşuyla, tüm artistlerin finale toplu çıkışıyla, disiplinli, cici, eğlendirici, doyurucu bir gösteri... Dış ülkelerde örnekleri yok mu?.. Bizde neden olmasın?..

Özlem sohbetinin buralarında şayet diğer meslektaşların katılmasıyla biraz kalabalıklaşmışsak neden olamıyacağı yükselen itirazlardan anlaşılır.

— «Salon nerden bulacağız?.. Kira ateş pahası!..»

— «Daimi orkestra temini kolay mı?»

— «Daha ilk gün, sıra yüzünden herkes birbirine girer...»

— «Menacerler işi karıştırır!.. Büyük patronlar çelmeler!»

Derken güdükleşen konu, bir özlem olarak boğazımızda düğümlenir kalır.

Oysa böyle bir müzikhol show'u gerçekleştirildi İstanbul'da... Üstelik büyük bir ilgi gördü... Üstelik koşulların hiç uygun olmadığı bir ortamda.

İşte öyküsü...

1960 yılı nisanında ben Hilton Oteli'nde çalışıyordum. Görevim sadece sahnede kendi gösterimi yapmak değil, otelin bütün

salonlarındaki showları da koordine etmekti. Nisan ayı başında, Hilton'un o zamanki 'yiyecek içecek müdürü' Mr. Raymond, ay sonunda Fransız Havayolları'nın işbirliği ile, bir Paris gecesi düzenlemeye karar verdi. Kusursuz geçmesi istenen bu galanın düzenlenmesi işi de bütün sorumluluğu ile benim omuzlarıma yüklendi.

Hilton'un bana ödediği ücret ahım şahım değildi!.. Fakat kontratımda bir madde vardı: Odam, yemem, içmem, çamaşırhane masraflarım otele aitti. Bunları hesaplarsanız, saray yavrusu bir konutta üstelik para kazanan bir konuktum. Ama ne var ki, iş ağırdı. Okyanus'ta giden bir geminin yolcusu gibi otele kapanmış kalmıştım. Hele 'Paris Gecesi' hazırlıklarının başladığı nisan ayı, ne sokağa çıkabiliyordum, ne günlük gazeteleri karıştırabiliyordum. Otel dışındaki dünyayla ilişkim kesilmişti. 1960 yılı nisanında yurdumuzda gelişen olaylar, kulağıma şöylece yansıyan söylentilerden ibaretti...

Zaten sabahın dördüne kadar süren normal çalışma düzenine bir de bu galanın hazırlanması eklenince, birkaç saat uyku dışında gerçekten soluk alacak vaktim olmuyordu.

Hani iki arkadaş, bir ziyaret için kabristana gitmişler... Öbür dünyaya göçen müşterek dostlarının mütavazi mezarındaki yaban otlarını ayıklayıp fatiha okuduktan sonra çıkış kapısına yöneldiklerinde, muhteşem bir kabre rastlamışlar. Sanki bir abide!.. Tüm mermerden bir yapıt!.. Etrafı çiçek bahçesi gibi! Bronz kabartmalar, çeşitli oymalar, göz kamaştırıcı bir levha!.. Arkadaşlardan biri bu görkemli mezara hayranlıkla bakmış bakmış, yanındakini dürtmüş:

— «İşte birader» demiş. «Yaşamak diye buna derler!..»

Ben de son derece lüks bir otelde, dediğim dedik çaldığım düdük, boy atıp duruyordum ama, dünyadan haberim yoktu...

Bir ay süren yoğun çalışmadan sonra 'Paris Gecesi Galası' en ince ayrıntılarına kadar hazırdı. Air France'ın temin ettiği ve masalara yerleştirdiğimiz Gaulois marka sigaralardan tutun, Camambert peynirlerine kadar; dış salonlardaki Bistro'lardan tutun, garsonların giyeceği 'apaş' kıyafetlerine kadar; ana salondaki Eyfel Kulesi eskizinden tutun, 'Zafer Anıtı' maketine kadar; artistlerin kocaman tüylü şapkalarla muhteşem merdivenden inecekleri 'Lido Gazinosu' taklidi dekordan tutun, show esnasında sunulacak defileye kadar... Bütün masalar tutulmuştu... 'Gece' gelip çatmıştı!.. Akşamüstü saat beşte, son genel provayı yönetiyordum.

Tarih, 28 Nisan 1960 idi...

Beni yukardan çağırdılar... Lobi'de iki sivil memur, otel duvarları dışında neler olup bittiğinden haberi bile olmayan bana, olayları anlattılar; sokağa çıkma yasağını tebliğ ettiler; gecenin iptal edileceğini bildirdiler.

Sizleri eğlendirmek için hazırladığım bu yazı dizisinde, o acı gündeki duygularımı anımsamak istemiyorum!.. Kuşkusuz umurumda bile değildi, bir aydır gecemi gündüzüme katarak hazırladığım 'Gala'nın suya düşmesi. Yurdunda olup bitenlere uzak kalmışlığın ezikliği ve utancı içindeydim.

Neyse!..

Ertesi sabah, yemem içmemle, çamaşırhane masraflarımla bedava kaldığım lüks odanın kapısının altından bir kâğıt sürüldü: «Olağanüstü koşullar nedeniyle kontratımın iptal edildiği, o günden itibaren normal otel müşterisi gibi hesabımın kartona geçirileceği» bildiriliyordu... Yarım saat sonra, valizimi toplayıp Tepebaşı'nda Ali Baba Otelinin en ucuz odasına nakli mekân eyledim.

İki gün sonra, sokağa çıkma yasağı gece saat ona kadar uzatıldı.

Aynı gün iki emprezaryo, Fogel ve Marko, beni bir toplantıya davet ettiler. Gittiğimde oda tıklım tıklım artist doluydu. Aramızda 'Süper Yıldızlar' yoktu... Toplananlar, elden ağza, günü gününe yaşamak zorunda olan kişilerdik. Bütün gazinolar ve gece kulüpleri kapandığı için yerlisi, yabancısı hepimiz işsizdik.

Bana önerileri şuydu:

Ucuz bir salon bulunacaktı. Yerlisi ve yabancısıyla yirmiden fazla artist bir müzikhol show'u hazırlıyacaktık.

Dört küçük orkestra birleşip, bütün sanatçılara eşlik edecek bir büyük orkestra oluşturacaklardı. Perdeyi akşamüstü saat beşte açacak, gösteriyi gece saat dokuzda bitirecektik. Salon kirası ve zaruri masraflar çıktıktan sonra, şayet gişede para kaldıysa; 'atraksiyonları' sunan grupların kişi başı hesabıyla, aramızda eşit olarak bölüşecektik.

Şan sineması yöneticileri büyük anlayış gösterdiler. Provalarımız bir günde bitti. Pek basit ek hazırlıklar ertesi gün tamamlandı. Üçüncü gün akşamüstü saat beşte perdemizi açtık.

İstanbul'da ilk defa bir müzikhol gösterisi sunuluyordu halka. Büyük

orkestrasıyla, sunucusuyla, inanılmaz bir sahne disiplini içinde birbirini izleyen kısa kısa atraksiyonlarıyla, yirmiden fazla artistin katkısıyla, temsil sonunda hepimizin toplu teşekkür finaliyle, cici, eğlendirici ve doyurucu bir müzikhol gösterisi...

Gecede adam başına seksen ile yüz lira arasında oynayan bir yevmiye payı düştüğünü söylersem, halktan nasıl ilgi gördüğümüz anlaşılabilir.

O günler geride, kıt kazanca rağmen showların tadı damağımızda, bir müzikhol özlemi hâlâ kursağımızda kaldı.

Şimdi Celâl Şaihin'le dertleştiğimizde:

— «Sen aramızda yoktun ama, inan başarmıştık Celâl,» diyorum. «Şimdi koşullar uygun olduğu halde neden başaramıyoruz ?..»

Celâl piposunu karıştırıyor:

— «Söyledin ya» diyor. «Şimdi koşullar uygun olduğu için. Bilirsin oğlum!.. Kedinin kuyruğu kapıya sıkışmazsa, ters takla atmaz!..»

İRCA İDERİM GALSIN, BEYDEN GIYMATLI MI?

Sirklerde pek hoşuma giden bir şey vardır. Bilmem sizin de dikkatinizi çekti mi?.. Az önce pırıl pırıl allı pullu giysileriyle nefes kesen gösteriler yapan birini ya da bir grubu, az sonra sırtlarında mavi bir iş gömleğiyle bir başka sanatçının pist hazırlığında çalışırken görürsünüz... Ya da tam tersi, yine mavi iş gömleği giymiş ve faraza bir jonglörün aksesuarını düzenleyen kişileri az sonra programın trapez yıldızları olarak alkışlarsınız.

Bu dayanışma, karşılıklı yardım ve işbirliği sirk gösterilerinde gelenekseldir. Asla yadırganmaz!..

20-25 yıl öncesi ‘alafranga show’lar sunan gazino veya gece kulüplerinde de artistlerin birbirine yardımları pek yadırganmazdı.

Örneğin Taksim Belediye Gazinosu’nda çalıştığım bir yaz mevsimi, benden bir önce sahneye ‘Doncoslar’ isimli bir çift çıkardı. Karı kocaydılar... Müzik, dans ve komediden oluşan güzel bir programları vardı. Benden önce sahneye çıkmalarının tek nedeni, orkestra değişikliğinde gecikmeyi önlemekti... Ben de o sırada sunduğum gösterinin belirli bir ‘müzik repliğinde’ bir an kulise girip hemen ceket değiştirmek zorundaydım. Sahne komisi bu ‘Müzik repliğini' bir türlü zamanında ayarlıyamadığı için güç durumda kaldığım, işimin aksadığı oluyordu. İşte bakınız benden daha üst düzeyde, daha yüksek yevmiyeli, afişlerde ismi daha üst sırada olan Doncos numarasını bitirip kulise girince; elinde değiştirmem gereken ceketimle benim ‘müzik repliğimi’ bekler, bana yardım eder, ondan sonra odasına inip soyunurdu. Bu yardımı gayet olağan sayardı... Bu davranışı biz ‘yerliler’ de bellemiş, benimsemiştik!..

1951 yılında Kervansaray’da çalışıyordum... Soyunma odasını Duclos isimli genç bir Fransız illüzyonistle paylaşıyordu. Son derece sevimli bu artistin minik bir problemi vardı: Gösterisinin, bir bölümünde seyirciyle diyalog kurması gerekiyordu. Problem şuydu: Ya her gece Fransızca bilen bir seyirci bulamazsa ne olacaktı?.. Sahneye Duclos’dan bir evvel çıkıyordum. Benden rica etti:

— «İşin bitince, tekrar orkestranın önündeki mikrofona, gelir, zor durumda kalırsam tercümanlık yapar mısın?» diye sordu. Tereddütsüz kabul ettim. Hatta bu tercümanlık görevinden yararlanıp azıcık

‘esnaflıkla’ onun alkışlarından bir kısmını çalıyordum. O da buna kızmıyor, olağan karşılıyordu.

Programını oluşturan bölümlerden biri şuydu: Bir seyirciden on lira istiyor, parayı katlaya katlaya avucunda yok ediyor: bir başka seyirciden bir sigara rica ediyor, sigarayı yakıp yarıya yakın tüttürdükten sonra, söndürüp kâğıdını yırtıp tütünlerin içinden az önce avucunda yok ettiği on lirayı çıkarıyordu. Ne var ki, paranın mutlaka on liralık bir banknot, sigaranın ise mutlaka sarı sürgülü paketlerdeki Yeni Harman marka olması şarttı. Zira hazırlık soyunma odasında ona göre yapılıyordu.

Bölümlerden bir diğerinde ise, sahneye bir konuk çağrılıyor, illüzyonist konukla sohbet ederken, adamın ceplerinde ne varsa hissettirmeden alıyor, hatta kravatını bile çıkarıp saklıyordu; en sonra da kol saatini alıp cebine atıyordu. Bu numara biterken ceplerini yoklamasını rica ediyor, aldıklarını geri veriyor, konuk tam masasına dönerken saatin kaç olduğunu soruyor, konuk hayretle kol saatinin de bileğinde olmadığını görünce, kahkahalar ve alkışlar arasında onu da iade ediyor, «show»unu bitiriyordu.

Neşeli, hareketli bir numaraydı, ben de tercümanlık görevini zevkle yapıyordum. İki hafta kadar hiçbir aksama olmadan devam ettik.

Derken bir gece...

Aklınıza bir an lütfen sevgili arkadaşım Tekin Akmansoy’un TV’de yarattığı Nöri Gantar tipini getirin; pistin hemen kenarında kadınlı erkekli kalabalık bir masanın başında oturduğunu tasavvur edin. Daha önceki atraksiyonlara tepkisinden pek eğlendiği, gayet hoş bir gece geçirdiği anlaşılan bir tip!..

İllüzyonist Duclos’un showu başladı. Ben de bir iki metre gerisindeki mikrofon başında tercümanlık görevindeydim.

— «Efendim sanatçının on liralık bir banknota ihtiyacı var. Acaba güvenip emanet eden olur mu aranızda?..»

— «On lira ni dimek gardaşım? Buyur al şu yüz lirayı, vi gullansın...»

— «Hayır. Sağolun ona on lira lazımmış!..»

— «Allah, Allah!.. On liranın göreceği işi, yüz lira göreme mi?..»

— «A, bakınız oradan bir müşterimiz on lira verdiler... Şimdi

artistimiz bir sigara rica ediyor. Kendisi Yeni Harman sever. Acaba...»

— «Du, du!.. Bende Çesfertilt va. Ondan takdim edim!.....

— «Yok, yok!.. İstanbul'da Yeni Harman'a alışmış; başka sigara içmez...»

— «O ağzının tadını bilmeyo!.. Al Müsü!.. Buyur gardaşım; yak bi dene...»

Neyse!.. Bir Yeni Harman bulundu. On lira el çabukluğuyla yok edildi; sigara yarıya kadar içildi; kalan tütünlerin arasından kaybolan on lira çıktı; alkış koptu... Sıra geldi ikinci bölümde piste konuk davet etmeye!.. Tahmin edeceğiniz giibi iskemleden ilk fırlayan bizim Tekin Akmansoy'un Nöri Gantar tipi oldu. (Be neşeli müşterimizin adının Şadan bey olduğunu sonradan öğrendik. O yıl devamlı müşterileri arasındaydı Kervansaray'ın. Dilerim hâlâ hayattadır.)

İkinci bölüm süratli geçti. Müşterimiz tercümana falan fırsat vermeden artistten fazla konuştuğu için, bütün cepleri kolaylıkla boşaltıldı; kravatı alındı; en sonda kol saati de illüzyonistin cebine indi.

— «Biraz terlediniz. Terinizi silseniz?..»

— «Terimi?.. Le benim mendil ni oldu?»

— «Aman başka bir eksiğiniz olmasın?..»

— «Cüzdan da yok... Kalemler yok... Tarak yok... Heiheh heeee. Ceplerde ni va ni yok boşalmış. Eferim bu çocuğa, eferim...»

— «Efendim bakın ne diyor?.. Ben Paris'te işsiz kaldığım zaman otobüslerde çalışırım yok...»

— «Yoh daiia niler?.. Şahacı, şahacı!.. Yalnız ben bu gravatı neyi on dakkada düğmükliyemiyom, ni zaman söhtü çıhardı?..»

Ve konuk, masaya uğurlanırken, son şaka:

— «Affedersiniz saatiniz kaç acaba?..»

— «Sahatim?.. Vıyyy!.. Saihat de gitmiş...»

— «Buyrun efendim saatiniz...»

— «Yoh valla almam!.. Onu en sona sakladı dimek sevdi.. Hediye, hediye...»

— «Sağolun ama ‘oyundu bu’ diyor sanatçımız... Kabul edemezmiş...»

— «İrca iderim galsın!.. Beyden gıymatlı mı?..»

Zorla verebildik saati, ismini sonradan öğrendiğimiz Şadan 'beyefendiye...

Fakat ne oldu bilir misiniz?

Ertesi akşam ‘show’dan evvel illüzyonist Duclos’a bir çiçek; jelatin kâğıdının içinde de küçük bir paket içinde saat hediye geldi.

Sanatçılara verilen bahşişe meslek argosunda «haltura» denir.

Fakat «haltura»nın bu kadar zarifini ilk defa görüyorduk...

ZORUNLU ANTRAKTTAN SONRA, TATSIZ BÎR TULUAT

Konusu belirlenmiş bir «dizi»yi kesen yazılar kuşkusuz «özür» yazıları olmak gerekir.

Yirmi haftadır profesyonel bir yazar olarak değil, fakat profesyonel bir konuşmacı olarak anlattıklarım belki tebessümle okunur, belki birkaç dakikanızın neşeli geçmesine vesile olur umuduyla, kulislerde geçen otuz yılımın ilgi uyandırabilecek bazı anılarını bölük pörçük bu sütunlarda hoşgörünüze sığınıp nakletme çabasındayım.

«Dizi» bir defa kesildi. Elde olmayan bir neden yüzünden!.. Kopukluk bağlanırken, «özür» yazıma başlık bulmakta güçlük çekmedim.

'Zorunlu bir Antrakt' dedim ve yine şaka ölçüsünü bol tutarak, beklenmedik bir zamanda beni ameliyat masasına yatıran olayı gazino sahnesinde fıkra anlatır gibi abartmalarla süsleyip püsleyip bir pazar 'atraksiyonu' havasında sundum.

Bu kez «diziyi» kesmeme gerek yoktu! Çünkü «yedekli» giden yazılarda kopukluk olmayacaktı. Nitekim olmadı da!.. Tam sıhhatle taburcu edildikten sonra «özür» yazımı, ya da sohbetimi, aralıksız diğerleri izledi. Şu tarihteki koşullara göre her pazar başka bir yazıyla da sürüp gidebilirdi.

Fakat yine bir «özür» yazısıyla konu dışına çıkmak zorunluluğunda kaldım... «Zorunluk» diyorum, zira ilk «özür» yazısından bu yana, başımdan bir olay geçti!.. Şayet bu olay duyulmadan geçip gitmiş olsaydı «dizi» dışına çıkmanın anlamı olmayacaktı. Ya da kuşkusuz 'Fakültelerime tam anlamıyla sahip olmadığım bir kısa devrede' kuyuya attığım taş, kuyunun diıbinde kalsaydı, ikinci «özür» yazısına zaten lüzum kalmıyacaktı. Ama bu olay, duyuldu, konuşuldu, yazıldı, okundu!.. Bunca candan ilgiden sonra, hiçbir şey olmamış gibi, bölük pörçük anılara devam, saygısızlığın da ötesine çıkacaktı. Bu «zorunlulukla bu hafta yine durdum ve ikinci «özür» yazıma başlık aramaya koyuldum. Buldum başlığı ve bir öncekine ekledim:

«Tatsız bir Tulûat!..»

Zira Türkçeyi kullanmada bir hata yapıyorsam, Burhan Felek üstadım beni affetsin; bu olayı «tatsız ve yersiz ve de lüzumsuz bir tulûat»

tanımlaması dışında çerçevelemek, özür dilemeye çalışırken ikinci bir kusur işlemek sayılabilir.

Neden oldu? Ne lüzum vardı bu «tulûata»?

«Tulûatı» şöyle tanımlıyanlar vardır: «Aksırık» gibidir derler. «Metne sadık, senaryoya uygun, adam gibi konuşup giderken, birden burnun gıcıklanmış gibi olur; kendini frenliyemez, aksırırsın. Şansın varsa aksırık tutar kahkaha ve alkış kopar; tulûat tatsız kaçarsa rezil olursun!..»

Fakat benim «tulûatım» birden burun gıcıklanmasından ötürü bir aksırık değildi. Ben titiz bir tiryaki gibi, enfiye kutumu hazırlamış, tutamını ölçüyle ve inanın garip bir zevkle burnuma çekmiş, şöyle «Haaapşuuuuuu» demeyi beklerken, hıksırmadan bile kendini üç gün sonra hastanede bulan acemi bir esnaf oyuncuydum!..

Ve öylesine rezil oldum ki!..

Birikmiş gazeteleri ancak bu sabah okuyabildim.

Milliyet'te önce bir haber var. Kısa!.. Fazla miktarda zehirli ilaç aldığım için, gerekli tedavi için hastaneye kaldırıldığım yazılı... İkinci haber resimli; tehlikeyi atlattığım bildiriliyor. Üçüncü ve sonuncu haberde; karımla, oğlumla bir resimde evde görülüyoruz, sıhhatime kavuştuğum yazılarak geçmiş olsun deniyor...

Milliyet bağlı olduğum gazete. Olayı baştan sona, karıma en yakın yardımcı olarak izlediler, beni affetsinler!.. En kesin bilginin elbette mensubu olduğum gazete muhabirlerinden edinilmesi gerekirdi...

Fakat, bana olan sevgilerinden saygılarından zerre kadar şüphem olmayan, hemşirelerin ve nöbetçi hekimlerin anlattığına göre, sabahlara kadar (sağolsunlar) gelişmeyi izleyen diğnr gazeteci kardeşlerimi üzdüğüm için ve onların hayal güçlerini zorlamaya iteliyecek terbiyesizlikte bulunduğum için nasıl üzgünüm bilmezsiniz

Bu sabah diğer gazetelerde hiç hakkım olmayan sütunları kapsayan haberlerden öğreniyorum ki, bana İlk Yardım Hastanesi'nde Prof. Tarık Minkari tarafından bir de mide ameliyatı yapılmış... Olur a!.. Safra kesesi ameliyatı bu kadar başarılı olunca bir alkış kopmuştur ve sevgili doktorum, bizim meslek deyimiyle «bis» olarak bir de mideye dalmıştır. Meğer yokmuş böyle bir gösteri!..

İnanın gazeteci kardeşlerimi kınamak ya da 'sansasyon' peşine koştuklarını, dudaklarımın ucuna dahi almak, şayet kafamda akıl

kaldıysa aklımın ucundan geçmez!.. Fakat «mektupla öğrenim» misali, «telefonla teşhis» yoluyla, saygı duyduğum bilirkişilerden benim «Dipsomania» (yanında izahı var: içki cinneti) geçirdiğim, ve bu aksırığı her an tekrarlıyaibileceğim manşet olarak bildiriliyor, olaydan haberi dahi olmayan ve İstanbul'da bulunmayan eşe dosta, akraba-i taâllukata!.. Hani nerdeyse altına: «Görüldüğü yerde vurulmalıdır» satırı eksik kalmış gibi geldi bana...

Sizi namusumla temin ederim; benim titiz bir tiryaki gibi, enfiye kutumu itinayla hazırlayıp şöyle doyasıya «Hapşuuuuuuu» ile topyekun gevşeme girişimim; çok zor olduğu anlatılan bir ameliyattan çok kolay kurtulmamı doğal karşılamak yerine; bizlere has bir kuşkuyla:

«— Yahu yoksa işin içinde bir şey var da benden mi saklıyorlar?» tohumunun içimde yeşermesinden, başak vermesinden ve «harmandan sonra yakınlarımın başına kalacağıma, hasattan önce ben rüzgârla savrulayım» çılgınlığından ibaretti.

Yanlıştı; yakışıksızdı; yakınlarımın bana bağlılığına ihanetti bu uygarlıktan uzak davranış!.. Haydi itiraf edelim: Belki korkaklıktı!.. Fakat bir garip bunalımdı:

N'eyleyim?.. Anlatamam ki?...

Keşke bu kadar komik olurken, biraz da tuhaf olup son anda bile güldürebilseydik zarif bir şakayla beni sevenleri!..

Tanrı korusun, o uzun yolculuğa bir daha heveslenir de, etrafı üzüp kendimi rezil ederek ışıklı kapının eşiğine varırsam, nöbetçi melekler şöyle konuşur:

«— Başmelek efendimiz, Orhan Boran geldi...»

«— Biz mi çağırmıştık?..»

«— Yoo!.. Kendi kendine geldi!

«— Bu adam bir kere daha gelmişti galiba buraya?..»

«— Gelmişti!..»

«— E, neden almamıştınız içeri?..»

«— Hazırlığı tam değildi efendimiz. Dört hap eksik almıştı; tekrar yeryüzüne gönderdik...»

«— Bu sefer durum nedir?..»

«— Yine eksik ilâç almış. Ne yapalım?..»

«— Yutturun bizim ecza dolabından bir tüp daha, yollayın cehennemin dibine...»

E, böyledir tabii... Nush ile uslanmayanın...

...haydi siz kötek kararı almadan ben tekrar özür dileyerek kulislerde geçen otuz yılın bölük pörçük anılarına döneyim...

SAĞIM SOLUM ÖNÜM ARKAM SOBE

O gece gösteri yapacağımız bahçeye buyur edildiğimizde, saat öğleden sonra dört sularıydı... Hava inanılmayacak kadar sıcaktı... Sokaklarda, sanırım ara sınavlardan, ya da bazı kurslardan dönen siyah önlüklü tek tük okul çocuklarından başka canlı yaratığa rastlamak zordu... Kediler, köpekler bile birbirini kovalamak için akşam serinliğini bekliyordu... Mevsimin pek erken bastığı söylenen ağır havası, haziran ayı ortasına rastlamıştı... Bizim «heyet» Ege kıyılarının özellikle ilçeleri için tasarladığı rota üstünde, dönüş yolunda, «turne»nin son temsillerini vermekteydi... Her gece iki ayrı ilçede, iki ayrı gösteri sistemi uygulandığından, doğrusu «heyet» üyelerinin de, kedi köpek örneği, birbirimizle dalaşacak halimiz yoktu... Serince bir gölge, ılınmamış bir testi su, gösteri saatine kadar ayak uzatacak bir kulis özlemindeydik.

Buyur edildiğimiz bahçenin hemen gişe girişi arkasında bu özleme kavuştuk. Yemyeşil yapraklı koca ağaçların gölgesine geniş hasırlar serilmiş, ılık değil buz gibi su ve gazozlar hazırlanmış, üstelik büyük bir tepsi mevsim meyvesi de kuruyan dudakların ve damakların serinliğine hazır edilmişti. Hemen iki ağaç ötemizde bir köşede, suyu gürül gürül akan bir çeşme vardı...

Çeşme suyunda yolun tozunu toprağını akıttık; buz gibi içecekleri başımıza diktik; pek disiplinli bir soyunup dökünmeden sonra hasırlarda ayak uzatıp meyve tepsisinin etrafında toplandık. İki şarkıcı kızımız, pilli pikaplarını açıp, «minibüs» şarkılarından gecenin repertuarını düzenlemeye koyuldular. Beş kişilik «orkestramız» içlerinden en gencini sahneye saz taşımakla görevlendirip, bitip tükenmeyen pişpirik kâğıtlarına gömüldüler. Grubumuzun «İllüzyonisti» bir ağaç gövdesi arkasına saklanıp gösteride bastonundan çıkaracağı sihirli eşarpları düğümlemeye başladı. «Teknisyenlerimiz» güneşten ayak basılmayacak kadar kızgın taş sahnede «ses düzenini» kontrola giriştiler.

Boşta bir ben kalmıştım. Ben: «heyetbaşı»!...

Benim bazı görevlerim vardı temsil öncesi!...

Önce sahneye baktım. Oldukça büyük, yarım daire şeklinde bir platformdu... İki basamak merdivenle, bu sahnenin yanına

geçiliyordu. Fakat soyunma odası bir yana, kulis falan da yoktu. Alışmıştık aramıza uydurma bir perde gerip kılık değiştirmeye ve elle tutup omuzdan iterek sanatçıları sahneye itmeye...

Yalnız bir şey dikkatimi çekti.

Bahçe oldukça büyüktü... Ve tam giriş kapısından itibaren, ta yarı yuvarlak sahnenin tam orta çizgisine kadar, insan boyunda muntazam bir çit, bahçeyi ikiye bölüyordu.

Neyse!... Bu merak sonra da giderilebilirdi. Şimdi yapılacak şey, ikram için birine teşekkür etmekti.

Yalınayak, bacağında pantolon, belinde geniş bir kuşak, gövdesi çıplak, başı koca bir mendille örtülü yaşlıca biri dikkatimi çekti.

Bir kavrayışta on kişilik tahta sırayı sırtına vurup, bahçedeki yerine yerleştirip hizaya koyuyordu. Herhalde bir işçiydi bu ihtiyar. Yanına sokuldum:

— «Kolay gelsin!... İkramınıza teşekkür etmek istedim...»

— «Sağol!... Afiyet olsun... Teşekküre gerek yok. Bakalım gece ne olacak?»

— «Elbette elden gelenin en iyisini sergileyeceğiz temsilde...»

— «Kime?... Saat beş oldu; daha yirmi bilet satılmadı...»

— «Canım belki patronunuz elden satış için bir tertibat almıştır...»

— «Patron diye bu bahçenin sahibini söylüyorsan, sahibi de benim, patronu da. Elden melden bir tertip yok evlât!... Gişe ne satarsa, faytonla gezen çığırtkan ne toplarsa olup olacağı o!...»

Biraz bozuldum:

— «Hele bir güneş batsın müşteri akar eminim!... Kadro çok kuvvetli!...»

Terini sildi, döndü, ağaç altındaki hasıra serilip kalmış «heyete» baktı:

— «Kadro mu?.. Arkadan gelen mi var?...»

«Heyetbaşı» olarak biraz diklenmenin profesyonel zamanıydı:

— «Kadroya kusur bulamazsınız. Hiçbir ilçeden boş dönmedik. Siz

lütfen bana sahne âmirini, ışıkçıyı, aksesuarcıyı, ses teknisyenini çağırır mısınız?..»

Yaşlı kişi, bahçenin öbür tarafına seslendi:

— «Alişaaaaan!.. Bak bey seni çağırıyor!...»

Bu kadar iğneden sonra, çuvaldız sırası bende diye düşündüm:

— «İşinize karışmak gibi olmasın bey amca fakat, bu güzel bahçenin hazırlanmasında bir hataya düşmüşsünüz. Bakınız, insan boyu yeşil çit, bahçeyi giriş kapısından itibaren, sahnenin tam ortasına kadar ikiye bölmüş... Oysa birinci ve ikinci mevki yerleri ayırmak için, çiti boylamasına değil, enlemesine bir düzenle tertiplemek gerekirdi...»

— «Haaaa o çit mi.. O çit birinci mevki biletle, ikinci mevki bilet müşterisini ayırmaz. O çitin sağ tarafında hanımlar, sol tarafında beyler oturur!...»

— «Anlamadım?... Bu bahçede film görmeye yahut temsil seyretmeye gelen bayanlar ayrı, baylar ayrı mı oturur?...»

— «Bizde usul böyledir...»

— «Faraza gelen çift karı kocaysa?..»

— «Evde karı kocalık başka, aile bahçesine gelmek başka!... Kapıda ayrılırlar. Hanım çitin sağ tarafına, bey çitin sol tarafına...»

1971 yılının Türkiyesi'nde. Ege kıyısının bu güzel ilçesinde beklemediğim bir tokmaktı kafama inen. Tartışmak gereksizdi!... Aklıma geldiği için sordum:

— «Ya çocuklar?...»

— «Sahne çok büyük evlat!... Onları da sahnede en arkaya dizdiğimiz sıralara oturturuz.»

İkrama tekrar teşekkür edip bahçenin en arkasına, hasırların üstündeki meslektaşlarımın yanına dönüp bir yere çöktüm.

Sordular:

— «Hayrola baba?.. Suratın asık. Bir şey mi oldu?..»

— «Yahu çocuklar!... Gece temsilde, hanımlar çitin sağ tarafında, beyler çitin sol tarafında, çocuklar da sahnenin arkasında

oturacaklarmış. Bu bahçede usul böyleymiş...»

Teknisyenlerimizden «eski 'bir turneci» güldü:

— «Açık hava sineması da olsa, kapalı salon da olsa Türkiye'nin çoğu ilçesinde bu sistem uygulanır baba; bilmiyorsan öğren!...»

— «Peki ben ne haltedeceğim be kardeşim?.. Şarkıcılar bir o yana, bir bu yana söylerler!... Diğer arkadaşlar zaten oyunla idare ediyorlar!... Ben zincirleme kırk dakika konuşuyorum! Sağ tarafıma hanımlara ayrı lâf, sol tarafıma beylere ayrı lâf; arkama dönüp çocuklara ayrı lâf! Nerden bulur, nasıl düzenlerim düpedüz konuşmadan ibaret söz zincirini?...»

Saklandığı ağacın arkasında hâlâ sihir hünerlerini hazırlayan pek sevimli «illüzyonistimiz» güldü:

— «Düşündüğüm şeye bak baba!... 'Sağım solum, önüm arkam sobe' dersin, yaparsın numaranı bildiğin gibi...»

TELEVİZYONDA «TURAN SEYFİOĞLU» DENDİ DE AKLA GELDİ

Eksik yönleri vardı televizyonda gösterilen o programın!... Turan'cık yaşama küskün, yaşamla kavgalı, sonra yaşamla (barışan bir kişiydi ve ecele boyun büküp teslim olmuştu o gösteride!... Yoook!... Yanlış!...

Turan Seyfioğlu, yaşamına asla küsmedi; koşullarla savaştı ama ciddiye almadı bu kavgayı; eceline boyun büküp teslim olmadı İngiltere'ye giderken...

— «Beni göndermeyin yahu,» diyordu... «Giderim, gelmem; bensiz kalır set üstündeki meyhane...»

Dediği çıktı Turancığın!... Onsuz kaldı, set üstündeki meyhane!.

O set üstündeki meyhane şimdi sanırım yepyeni müşterilere, yepyeni bir düzenle, elektronik müzik eşliğinde «Turistik» servis yapmaktadır. Belki de değil!... Uğradığımız yok ki!...

Beni okuyor musun «Hırsız Semai»?.. Onun derttaşı Şatıroğlu?

Eline bu yazı geçti mi «Hadi Kaptan?..» Hani «Turan'ın masasına geç kalmıyayım diye» koca gemiyi getirip Caddebostan körfezine (funda demir) bağlamıştın da çarşı ayağa kalkmıştı?...

İskelesine yıllardır vapur yanaşmadığı halde, üniformasını sırtından çıkarmayan, şapkayı fiyakalı giyen, bilet memuru «sofracı» baba... Andın mı Turanı...

Okuyor musun o tarihlerde Turan'a arkadan bıçak sallayıp, hastane ve karakolda affedilip Kadıköy iskelesinde «seni ancak soğuk su paklar» diye denize atan, peşinden denizden seni kurtarıp sırtına üşüme diye gömleğini geçiren ve koluna girip arabaya bindiren ve «Setüstü'ne getiren» Seyfioğlu'nu?..

Hey Arap?..

Yalınayak balıktan dönüşünde, «ilk kadeh bensiz kalktıysa, ben bu mecliste yokum!..» restini şimdi anımsadın mı?... Senin balıktan dönüşünü nasıl beklerdik?..

Bir defasında çalıştığım yerde kalbim kırıldı diye mırıldanmıştı Turan:

— «Ben yakarım bu denizi Orhan...»

— «Ne lüzum var be deve?.. (Deve!... Turancığın aramızdaki adı) Kalp kırıldı diye deniz yakılır mı?...»

Hâdi Kaptan, Arap bir anda fırladılar:

— «Sahi yakacak mıyız deve?..»

Baş sallandı... Nereden bulunduysa, dört bidon gaz... Caddebostan burnunun etrafına sandalla döküldü ve bir kibrit çakıldı... Saat sabahın üçü!...

— «Yanar mıymış Orhan?.»

Grubumuzda (deyimi kendi kabullenirse) aklı başında tek kişi Semai Şatıroğlu idi... Turan'ın hassasiyetini ve ailesine sonsuz bağlılığını bilen belki de tek kişiydi... Duygusallığını ters yönlere çektiğimiz için bize kızardı, bizi azarlardı...

— «Tamam,» derdi. «Turan'ı yalnız bırakmayın fakat kendi dertlerinize hamal etmeyin. Sırtındaki yük yeter ona!...»

Derken, sevgili okurlar bir tarihte «küs» düştük «deve»yle!...

Az önce de yazdığım gibi, ailesine sonsuz bir sevgi ve saygıyla bağlıydı!... Benim bir tutumum ona ters gelmişti :

— «Seni adam sandık,» dedi. «Setüstü'nde sofrada yerin âmâde hizmete! Fakat şu körfezdeki ıstakozlar seni affetmeden benden gülücük bekleme...»

İki gün geçti aradan...

Kalbini istemeden kırdığım patronla öğle yemeğindeydik. Giriş kapısında Turan gözüktü. Elinde canlı bir ıstakoz vardı. Yanımıza sokuldu. Gülmedi. Eliyle ıstakozun kıskaçlarını oynattı:

— «Istakozlar seni affetti hokkabaz,» dedi. «Fakat önce, af dile ve 'Kürt Orhan'ı öp yanaklarından...»

Kalbini kırdığım kişi (Tanrı uzun ömür versin Galatasaray Lisesi'nde ona takılan isimle Kürt Orhan'dı)... Öpüştük, özür diledik patrondan. Turan masaya oturdu.

Eliyle kapıdaki tertemiz yüzlü, son derece sevimli, cin gibi zeki bir delikanlıyı masaya çağırdı.

— «Türker kardeşi tanıtayım. Sinemacılığa gönül vermiş bir arkadaş!... Yıllarca didinmiş uğraşmış!... Reji asistanlığından, rejisörlüğe geçip, üstelik prodüksiyonu kendi yapıp bir film çevirmek istiyor. Parası yok arkadaşımın!... Seninle benden bir isteği var. İlk filminde beraber oynamamızı rica ediyor. Ben bu işlerden yıllardır uzağım; sen işi, gazinolarda hokkabazlığa döktün!... Fakat Türker kardeşimize yapacağız bu ağabeyliği... İtiraz yok hokkabaz; anlaşıldı mı?..»

Seyfioğlu'nun tanıştırdığı Türker isimli delikanlı da masaya oturdu:

«İlk filmim olacak,» dedi. «Param yok... İş günleri Turan ağabeye ve size ağabey, ikiyüzer lira vereceğim... Fakat bir şişeyi geçmemek şartıyla votkanız, ya da konyağınız benden... Lütuf istemiyorum, ciddî cevap bekliyorum. Kabul etseniz de, reddetseniz de sizlerle tanışmış olmak bana yeter.»

O tarihlerde böylesine açık konuşan iş sahibi pek görmemiştik. Ben Seyfioğlu içinde klasik esnaf lafları mırıldanırken, Turan Seyfioğlu işi bağladı:

— «Kabul... Yalnız bizim hokkabaz, Cumhuriyet Pavyonu'nda da çalışır. İşi, sabah üçte biter. Nasıl yapacağız?..»

— «Siz 'evet' deyin, ben ayarlarım çalışma saatlerini...»

Ayarlandı saatler... Sabaha karşı saat üçte beni pavyondan alıyorlardı ve öğle üzerine kadar film çekiyorduk... Yanılmıyorsam, onyedi günde bize düşen rol görevini yerine getirdik... Turancık, bir şişe votkaya sâdık kaldı; ben şımarıklık ettim konyağımı iki şişeye çıkardım... Kapris!.. Uykusuzluk, yorgunluk ve iki şişe konyak anlaşmasıyla, bazı kez 'set'te iş duruyor, ben bir taksiyle Divan Oteli'nde arkadaşım Kemal Kamburoğlu'na getiriliyor, özel 'masaj'dan sonra yeniden 'plato'ya dönüyordum...

Filmin çekimi bitti.

Sıra geldi 'kaba montajı' görmeye ve dublaj hazırlığına...

Seyrediyoruz 'kaba montajı'... Turan'la yanyana oturuyoruz minik stüdyoda:

— «Deve!... Nerde dövdün sen beni böyle?...»

— «Hatırlıyorsam çengel olayım... Oğlum sabahın üçüne kadar pavyon kapısında seni bekledik. Burası Sirkeci olsa gerek... Demek orda dövdüm seni...»

— «Bana bak etrafa çaktırma. Ben bu sahneleri hiç hatırlamıyorum. Sonunda sen mi kazanıyorsun ben mi?..»

— «Aklımda kaldığına göre bir yerde seni öldüreceğim ama valla nerede bilmiyorum...»

— «O 'konyak anlaşması hâlâ geçerli mi?.. Bir kadeh veren yok!...»

— «Film bitti be hokkabaz. Tanrı bilir; bu senin de, benim de son filmimiz olacak!...»

Evet «Unutulanlar» dizisini hazırlayan sevgili Haldun Dormen...

Bu; Turan Seyfioğlu'nun, günde ikiyüz lira, birer şişe içkiyle yaptığımız son filmi oldu...

Filmin adı: İçimizden Biri!...

Rejisörü?...

Hani Caddebostan Gazinosu'nda Turan'ın masaya getirdiği ve bizlere tanıttığı genç var ya?..

O, şimdi Türk sinemasına silinmeyecek bir imza attı.

Türker İnanoğlu...

ALİ BEY'İN KERAMETİ

«Ali bey» benden en az onbeş yaş gençtir. İznini almadığım için soyadını veremiyorum, fakat gerek yok!... O, bizim meslekte «Ali bey» diye bilinir, tanınır, sevilir.

Anılarım arasında bir iki kez sözünü ettiğim, beşbin kilometrelik ilk Anadolu turnesinde, hem direktör yardımcısıydı, hem zaman zaman anonslarımızı yaparak sahneye de yardımcı olan bir kardeşimizdi. O uzun yollarda, gecede uykuya ancak üç saat ayırabildiğimiz konaklamalarda bile, ertesi sabah daima sinek kaydı traşlı, pırıl pırıl siyah saçları itinayla taralı, Millî Piyangodan çeyrek biletine amorti vurmuş gibi mütevekkil gülüşlü, «Baldan Damlalar» kitabında ne kadar fıkra varsa, yazarı Mahmut Baler beyefendiye hatırlatacak kadar üstün hafıza sahibiydi.

Şimdi bir «organizasyon bürosu»nun ortağı. Dostlarını unutmaz, arar bulur hatır sorar «Ali bey»...

Şakaları, esprileri kendine özgüdür. Mırıldanır geçer. Hele yorgunsanız ancak beş on dakika sonra anlarsınız kime takıldığını ve nasıl iğnelediğini.

— «Orhan babayı yabana atmayın arkadaşlar. Yirmi üç yıl evvel çevirdiği filmden hâlâ para kazanıyor. Yapımcılar filmi makasla uzunlamasına minik minik kesmişler, sokakta 'yakalara balena' diye satıyorlar...»

— «Nil kızım!... Sana eko vermiyoruz diye neden sinirleniyorsun?... Sende doğal bir eko var zaten!... Şarkıların lâflarını unuttuğun için, kelimelerin son hecelerinde kefeleyip kendi ekonu kendin yapıyorsun ya kardeşim?...»

— «Kim demiş kumardan hayır gelmez diye?... Bak bizim ikinci grubun orgcusu dün gece pişpirikten cebinde on lirayla kalktı... Ama masaya otururken cebinde elli lira vardı o ayrı mesele!... Çocuğun bütçesi org çalışına benziyor. Sağ elinin ne yaptığından, sol elinin haberi yok!...

— «Elektrikçi Rıza'nın sayesinde sağ bacağımda ağrı kalmadı. O yıkandıktan sonra suyu boşaltmadan ben dalıyorum küvete, çamur banyosu romatizmalarıma iyi geliyor.»

— «Saksafoncu Hüsnü'nün bebeğini gördünüz mü arkadaşlar? Valla tıpkı dedesi. Ne saçları var, ne dişleri!...»

Bizim sevgili «Ali bey» bu tür şakaları, işportada mal satar gibi ballandırmazdı. İşiyle gücüyle uğraşırken, ağzının içinde mırıldanır geçerdi. Bir aya yakın süren beş-bin kilometrelik yolculukta, sinirler yorgunluktan son derece gergin olduğu halde, kimsenin ona. darıldığına, ona gücendiğine tanık olmadım.

— «Kim ne derse desin arkadaşın sesi inanılmayacak kadar gür!... Bütün salonu dolduruyor sesinin gücü!... Hatta sesine rahat yer kalsın diye, seyircinin yarısı şarkının ortasında salonu boşaltıyor...»

— «Eskiye rağbet olsaydı, belki bit pazarına nur yağmazdı ama, Orhan baba çift yevmiye alırdı...»

Gelelim konumuzun başlığına; «Ali beyin kerametine...»

Turnede büyük illerimizden birindeyiz.

Matine ilin kapalı spor salonunda yapılıyor. Bizi şımartacak derecede bir ilgi!... Salonda biletle girmiş (yani konuklar hariç) ikibine yakın müşteri var.

Birinci bölüm en ufak aksama olmadan tamamlandı.

İkinci bölümde ben çıkacağım, otuz - kırk dakika konuşacağım ve finali cici gelinimiz Kamuran Akkor eşi Vasfi Uçaroğlu'nun orkestrası eşliğinde yapacak.

Sahneye çıkış müziğim çaldı ve mikrofonun karşısına geçtim... Matinede hanımlar ve genç yaşta seyirciler çoğunlukta olduğu için, pek suya sabuna dokunmadan, dekolte şakalara kaçmadan «tekerlemelerime» girdim, yürütüyorum gösterimi. Konu yine; güya hanımım, kaynanam, baldızlarım, kayınbiraderlerimle ilgili, abartılmış, uydurulmuş, ev yaşantımla ilgili güldürüler dizisi... Ancak çalıştığımız yer «kapalı spor salonu» olduğu için, lâflar iyice duyulup anlaşılsın diye, tempoyu ağır tutmaya gayret ediyor ve dinleyenlere gülme, alkış payı bırakmak çabasıyla, sahnelerde elimden eksik etmediğim mendilimle terimi silermiş gibi belirli yerlerde kısa duraklamalar yapıyorum. Henüz yirminci dakika dolmak üzereyken, ses tesisatında bir arıza oldu, mikrofon «kesildi», Eyvah!... Lâf zincirinin öyle bir yerindeyim ki susup, ses düzeninin onarılmasını bekleme olanağı yok!... Ya duracaksın, mikrofon yeniden devreye girecek ve bütün o yirmi dakikayı baştan alacaksın, yahut biçimine getirip sahneden ayrılacaksın.

İkisi de olmaz!...

Halk ilk yirmi dakikayı baştan dinlemez; dinlese de araya tamirat girince hava soğur, gerisini ben tutturamam!...

Biçimine getirip sahneden ayrılsam, program süresi kısa ve güdük kalır, hem seyirci, hem bize işveren şikâyet eder!...

Mendilimi «numara» için değil, suratımdan boşanan gerçek soğuk teri silmek için kullanırken, yanıma «Ali bey» sokuldu. Eliyle mikrofonu düzeltirmiş gibi yaptı ve gayet sakin mırıldandı:

— «Hiç kesme baba!... Sesimi duyuracağım diye bağırmadan normal konuş. Duyulmasa, anlaşılmasa da bir şey farketmez!... Yalnız normal düzende yaptığını uygula; arada bir dur; mendilini kullanıp gülümseyerek orkestraya dön. Göreceksin bunu yaptığın her kez, sanki anlattıkların yerini bulmuş gibi kahkahanı da, alkışını da alacaksın.»

Ve «Ali beyin» öğüdünü uyguladım dostlarım!...

Aynen dediği gibi oldu!... Sözlerimin duyulmamasına, anlaşılmamasına karşın mendille ter silme numarasını her kullanışımda, gerçekten şakalar yerini bulmuş gibi kahkahalar ve alkışlar güldürü dizisini süsledi tamamladı.

İşim bitip kulise girdiğimde, ses düzeni onarılmış ve final başlamıştı... Fakat ben, yediği yumrukların etkisinden kurtulamamış boksör örneği, bir iskemleye çökmüş, ne olup ne bittiğini toparlamaya çalışıyordum.

Gösterimiz bitti. Gece temsilinden önce dinlenmek için otelimize döndük. «Ali beyi» çağırttım.

— «Yahu «Ali bey»!... Matinede bana yardımcı oldun durumu kurtardın sağol!... Fakat deminden beri düşünüyorum da, bulduğun çare bana dokundu biraz! Demek ben konuşsam da aynı şey, konuşur gibi yapıp mikrofon karşısında geviş getirsem de aynı şey...»

— «Yanlış düşünüyorsun baba!... İlk yirmi dakikada taşı yokuşun başına çıkarmış, seyirciye köprünü atmış, işin en güç tarafını yani ilk kahkahaları ve alkışları almaya başlamıştın. Seyircin koşullanmıştı artık! Geri kalan; o ağır taşın yokuş aşağı kendiliğinden yuvarlanmasıydı. Seyirci koşullandığı için geri kalan sürede her «mendille ter silme» duraklamasında komik bir lâf ettiğini anlıyorlardı. Sonuç ondan seni üzmedi... Biz bu saçları kız istemek için briyantinlemedik baba, ayıp ettin!..»

Haklıydı «Ali bey»!...

Otuz yıl sahnesiyle, radyosuyla, magazin yazısıyla kitaplar arasında tozlanmak başka şeydi; bir içgüdüyle halk nabzının nasıl attığını kestirmek başka şeydi.

«Ali beyin kerameti» buradaydı.

Aynı turnede ertesi gün bir sinema sahnesinde çıkış sıramı beklerken sordum:

— «Ali bey»!... Ya burada da mikrofon «kesilirse» aynı şeyi mi yapacağız?...»

— «Yok baba!... Sinema salonunda koltuğuna yerleşen seyirci, her lâfı noktasına, virgülüne, en ince ayrıntısına kadar duymak anlamak ister. Taşı yokuşun başına sürdüğünde ses düzeni bozulursa, aynı taşı mikrofonsuz tıkır mıkır gırtlağa kuvvet gediğine koyuncaya kadar indireceksin. Zaten şaşırdığın yerlerde halk koro halinde senin fıkralarını tamamlar...

Çoktandır aramadı beni «Ali bey»...

İlk fırsatta ben onu arayacağım... «Kerametinden» yararlanacağımı sandığım yeni çalışmalar var!...

TEK KİŞİLİK ÖZEL ORKESTRAM! İKİ KİŞİLİK ÖZEL KOROM!

Yurdumuzda «Pop» müziği alanında uğraşılarını sürdüren şarkıcılardan çoğunun özel orkestraları var. Doğaldır, öyle olmak gerekir!... Bu arkadaşlar halka sunacakları repertuarı hazırlarken, gruplarını oluşturan müzisyen kardeşleriyle başbaşa veriyor, konser parçalarını titiz çalışmalar, uzun provalar sonucu birlikte kotarıyorlar... Kontratları gereği her gazino değişiminde yeni, bir orkestrayla böylesine yoğun provalar yapma olanağı yok!...

Gazino sahnelerinde yeni görülmeye başlanan bir diğer akım var. Hafif batı müziği şarkıcıları gösterilerini, «özel dans grupları» eşliğinde süsleyerek sergiliyorlar, bazı kez üç-dört kişilik «özel bir koro» dan da yararlanıyorlar. Bu da kutlanması gereken bir aşama!... Özellikle TV'de yayınlanan yabancı kaynaklı eğlence programlarında çoğu şarkıcıların bu tür «tablolar» sunduğunu izliyoruz. Bizde neden uygulanmasın?..

Bütün bu olumlu gelişmeleri alkışla izlerken ben de kendime bir övünç payı ayırıyorum. Zira bir tarihte bir defalık bile olsa, benim de «özel orkestram» oldu... Vakıa tek bir kişiydi ama, ben yine de orkestra olarak nitelerim bana eşlik eden usta parmakları. Hem de müzik dünyamızın en sevilen bestecilerinden biriydi tek kişilik orkestram! ...

Yine bir tarihte, yine «bir defalık bile olsa, benim de «özel korom» vardı. Evet iki kişiden oluşuyordu bu koro ve sahneye çıkmadan kulisten eşlik etmişlerdi bana. Fakat öylesine ünlü iki isimden oluşuyordu ki «özel korom», parmak ısırtacak türden!...

İlk beş yılı hesaba katmayalım!.. Son çeyrek yüzyıl başlarında ben de yabancı ülkelerde birçok yıldız gibi, kendime sahneye giriş ve çıkış için bir «tanıtma müziği», «bir sinyal» bulma hevesine kapıldım. Dilerseniz şımarıklık deyin!... Ama bu çabam, sadece başkalarını taklit şımarıklığından değildi. Çalışma tarzım için gerekliydi... Üstelik bir tedbirdi. Şöyle ki:

Anons yapıldıktan sonra, sahnede mikrofon başına gelip gözlüğümü cebime koyup, mendilimi elimde ayarlayıp söze başlayıncaya kadar aradan kısaca da olsa bir süre geçiyordu. Bu süre ilgisiz bir sessizlikle geçerse, mısır patlar gibi dahi olsa birkaç alkış şaklayarak beni karşılamazsa kuşkusuz moral diye bir şey kalmıyordu... Gösterim,

zincirleme uzanan bir lâf ebeliğinden oluştuğu için, mikrofondaki sürem dolup da, gözlüğümü yeniden burnuma yerleştirip salondan ayrılırken:

— «İşim bitti!... Hani ya şakşak?..» diyemezdim tel cambazları gibi... Kulise dönüşüm de sineklerin uçtuğu duyulan bir sessizlik içinde olursa, bu kolay göğüsleyemeyeceğim bir yıkıntı olabilirdi.

Oysa seçeceğim iyi bir müzik parçası, hem girişimi çıkışımı simgeleyecek, hem de sözünü ettiğim «sessizlik» tehlikesini patırtıyla önleyecekti.

Yirmibeş yıl önce bu düşüncelerle kendi çalışma tarzıma uygun bulduğum bir müzik parçası, İtalyan halk şarkılarından «Papaveri» isimli oynak havanın bir bölümü, o gün bugün ben sahneye girerken ve sahneden ayrılırken çalınır. Öylesine de bellenmiştir ki, artık beni anons dahi etmezler. «Papaveri» çalmaya başlayınca seyirci anlar benim geleceğimi, aynı parça bir süre sonra tekrarlanınca bilirler işimin bittiğini ve sahneden ayrılacağımı...

1961 yılında «alaturka» sahnelere transfer olunca, karşıma hesaba katmadığım bir güçlük çıktı.

O tarihlerde programların büyük kısmında, orkestra ya hiç yoktu, ya da gösterinin hemen açılışında işleri biterse, (yerleşmiş deyimle) assolistlikten bir önce görev aldığım için, geç saatlere kadar beni beklemelerini istemek saygısızlık oluyordu. Çareyi «teyp» kullanmakta bulduk. Bizim parçayı bir gün arkadaşım Vasfi Uçaroğlu'nun orkestrası banda aldı, ben de bir makine edindim, elektrikçiyle aramızda parola kurduk, basıyordu düğmeye çıkıyordum sahneye, bekliyordu son parolamı, basıyordu düğmeye ayrılıyordum sahneden.

Bir tarihte. Ankara'da Köşk gazinosunda çalışırken, tam bana sıra geldiği zaman şehir ceryanı kesildi. Ceryan kesilince sahne ışıklarıyla beraber bizim teypin de gösterge ışığı söndü. Programı uzun süre bekletmek olanaksızdı!

— «Salon pek büyük değil!... Mikrofonsuz idare et.» dediler.

Edelim, bağıra çağıra vaktimizi doldururuz. Ama benim müzik n'olacak?... Sahne önüne mum ışıkları sıralandı; kulisin sağ yanından perdeyi aralayıp podyumun en ucuna doğru yürümeye başladım.

Aaa?.. O da ne?.. Perde arkasında benim müzik çalıyor.

Kulakları çınlasın, pek sevilen besteci ve şarkıcı arkadaşım İbrahim

Özoral, eksik olmasın, sırtlamış akordeonunu, geçmiş perdenin arkasına, birlikte çalıştığımız yıllar boyu ezberlediği «Papaveri»yi mükemmelen çalıyor. Çalıyor ama, kendini bana yardımcı olması çabasına öylesine kaptırmış ki, belirli bir yerde kesip bana konuşma olanağı vermeden, kaldığı yerden baştan alıp çalıyor. Alkış saygılı bir yerde kesildi. Ben gözlüğü cebime koydum; elimde mendil, fakat konuşabilirsen konuş, İbrahim Özoral kardeşim çalıyor da çalıyor. Hem halkın, hem onun duyabileceği bir sesle:

— «Ceryan kesildiği için, sizleri bekletmek istemedik,» dedim. «Ben duyurabildiğim kadar yüksek sesle onbeş yirmi dakikanızı oyalıyacağım. Ne var ki, bu müzikle sahneye çıktığımda, bizim teypin düğmesine basar parçayı sustururduk. Bu görevi bir müzisyen kardeşim yüklendi sağolsun!... Kulisteki elektrikçi kardeşim sevgili İbrahim ceket düğmelerinden birine basıp kurcalarsa, belki onu susturur beni konuşturur!...»

İşte tek kişilik bir defaya mahsus ilk özel orkestramın öyküsü...

Bir başka yıl. Bir başka gazino. Bu kez İzmir'de Fuar'da çalışıyoruz. Kontratın bitimine sadece üç gece kalmış. Bir gün akşamüstü yedi sularında elektrikçimiz gazinodan ağlamaklı bir sesle telefon etti:

— «Beyim sizin teyp yok!... Çalmışlar...»

— «Makina?..»

— «Makina duruyor. Sadece müzik dolu teyp makarasını almışlar...»

Çalıştığımız yer Manolya bahçesi. Her gece tıklım tıklım... Haydi sahneye çıktık, lâfımızı ettik. Fakat bitişini ters perende atarak mı belli edeceğim? Çalışma tarzım o yönden çok biçimsiz. Öyle bir söz edeceğim ki, hemen müzik başlayacak, ben de gözlüğümü takıp, mendili cebime koyup ayrılacağım sahneden.

O gece Fuar'da çalışan bütün artistlerin hep birlikte yemek yediğimiz masamızda bu ders suratımı bir karış astı. Sordular. Söyledim üzüntümü! Yemeklerde hep beraberiz, ama, kısım kısım ayrı iş yerlerinde görevliyiz.

Gece onbirbuçuk sularında sahneye çıktım. Elimden geleni, dilimin döndüğünü yapıyorum. Yirmi dakikalık sürem dolarken, lâf zincirinin öyle bir yerine gelip noktaladım ki, müziğim çalsa, o alkışla paçamı kurtaracağım... derken...

Kulisten iki genç hanımın sesi, sözü tam noktaladığım yerde, çıkış

müziğimi bir ağızdan söylemeye başlamazlar mı?... Dünyalar benim oldu!... Selâmımı verdim, ayrıldım sahneden. Ve tabii hemen şarkının söylendiği kulis yönüne koştum...

Orada bir defaya özgü bana eşlik eden «özel korom» kahkahalar atarak beni bekliyordu. Lâfla anlatılacak, yılla unutulacak gibi değil o anki duygum!...

Yemek masasındaki üzüntümü görmüşler, buna bir çare bulmak istemişler, çalıştıkları diğer gazinoda görevlerini erken bitirmişler ve koşmuşlar bana yardıma...

Tanımak ister miydiniz, bir defalık «özel koro»mu?..

Fatma Girik veNilüfer Koçyiğit.

YUKİ'NİN BİR GECELİK SAHNE HAYATI

Radyo için hazırladığım programlarda bir «Yuki» tipi yaratmak nereden aklıma geldi? Nasıl gerçekleştirdim? Hangi yöntemle banda alınıyor?

Bunlar bana pek sık yöneltilen sorular. 1960 yılından bu yana aralıksız yayınlanan «Yuki» dizisi, 1959 sonlarında bambaşka bir müzik ve sohbet programına renk katsın diye denediğimiz bir «şaka»dan ibaretti. Bu «şaka»nın, böylesine tutulacağı, sevileceği, benimseneceği, «harika bir buluş» diye nitelendirilip reklâm piyasasında onbeş yıldır mikrofon başına yerleşeceği, doğrusu aklımın ucundan bile geçmezdi!... Şanslı bir «şaka» imiş Yuki!... Bu hayal ürünü yaratık, acaip sesiyle bir «tip» olup kişilik kazandı, ün sahibi oldu, kazancına beni de ortak etti, onu satın alan reklâm yapımcılarını da, ününü benimle de paylaştı, serüvenlerinde rol alan diğer hayal ürünü kişilerle de... Benden izinsiz habersiz (bir tanesi hariç) Yuki ismini taşıyan mağazalar açıldı. Gömlekleri, mendilleri satışa çıktı. Onun serüven arkadaşları, benim aklım sıra yarattığım bazı tipler, örneğin «Şişko Nuri», «Tombik Can», «Salça Stelyo», «Aferin Necdet», «Hatçanım teyze», bazı sanatçı kardeşlerimin adı işlerde isimleri başına aldıkları simgeler oldu. Bir Yuki furyasıdır gitmeye başladı... Kimse benden ne izin isteme gereğini duydu, ne haber verme nezaketinde bulundu. Yuki halka malolmuştu bir kere ve önüne gelen dilediği gibi kullanıyordu ürünlerini.

O yıllar aldırmadım. Aslında hâlâ de aldırmıyorum!.. Yuki benim için bir «şaka» olmaktan öte anlam taşımadı.

Alt tarafı yazdığım bir skeçten ibaretti... Skeçte çeşitli kahramanların isimleri geçiyor, fakat sadece iki ses duyuluyordu: Yuki ve ben... İki sesin de bana ait olduğu sanırım baştan beri biliniyordu. Üstelik bunu başarmak için olağanüstü bir çabaya da gerek yoktu... Onun rolünü oynarken, sesimi biraz inceltip ağır konuşuyordum; arkadaşım Kani Acım'ın geliştirdiği, minicik bir madeni makara bandı hızlandırarak çekiyor ve ses büsbütün inceliyor fakat sözler gürültüye gitmeden, açık seçik anlaşılıyordu. Geri kalan, Pişekâr - Kavuklu örneği bir diyalogtu. Onun rolünü oynadıktan sonra, kulaklığımı takıp, Yuki sesi üstüne, kendi normal sesimle, kendi rolümü oynuyordum. Böylece ikimizin bir arada bazen aynı anda konuşabilme olanağı doğuyordu...

İşte «harika bir buluş» diye nitelendirilen radyo güldürüsü bundan oluşuyordu...

Bu «harika buluş» (!) bir başka ülkede gerçekleştirilseymiş, derhal bir sendika tarafından satın alınırmış da, efendim, ömrümün sonuna kadar başka iş peşinde koşmazmışım, efendim, sadece isim hakkının kullanılmasıyla ömrümün sonuna kadar gül gibi geçinirmişim... Haftada bir kez yeni bir serüven yazıp seslendirmem yetermiş de artarmış efendim. Peki efendim. Biliyorum efendim. Haklısınız efendim...

Onaltı yıl önce sesi radyolarda ilk duyulduğunda Yuki benim için bir «şaka» idi... Bu niteliğini yitirip, bir sanayi dalı olursa birbirimize ters düşeriz. «Şaka» olarak kaldığı sürece de, ben onu azarlarım, o benimle alay eder; güler gideriz. Bizimle beraber hâlâ sayısı eksilmeyen dinleyicileri de güler ona, ne mutlu bana!...

Bunca ününe rağmen, reklâm piyasasında en az zam almış bir yaratıktır Yuki. 1960'da program başına ikimizin ücreti 300 lira idi. 1975'e geldik, ikimizin ücreti ola ola 500 lira oldu... Bu açıdan da benim için bir «şaka»dır Yuki...

Fakat 1962 yılları civarında, yarattığım bu hayal ürünü mahlûk, Dr. Frankestein'in canavarı örneği, kontrolümden çıkıp bana baskı yapmaya başladı.

O sırada transfer olduğum bir gazinonun patronu, ille Yuki'yi sahneye çıkaracaksın diye tutturdu:

— «Efendim, o bir radyo oyunudur, bir şakadır. Güldürüsü sesinden ötürüyse, o ses için teknik bir çalışma gerekir. Sahnede bu olanak yok!...»

— «Düşün taşın yap bir şeyler kardeşim. Sahneye çıktığında halk 'Yuki, Yuto' diye tempo tutuyor...»

— «Beyim ben sahneye çıktığımda seyirci 'Kayınbirader, Kaynana' diye de tempo tutuyor... O tipler de hayal ürünü!... Siz beni tek başıma angaje ettiniz. Şimdi içine kukla karışmış bir tulûat kumpanyası kurmamı mı istiyorsunuz?...»

— «Size verilen yevmiyeyi hiçbir komik almıyor Orhan bey!... Yapın bir şeyler!»

Yaptık bir şeyler!...

Minik bir skeç yazdım. Yuki'nin rolünü banda oynadım. Senaryoyu gazinonun ses teknisyenine verdim, öğrettim:

— «Bak kardeşim. Senaryoyu izle... Benim lâfım bitince düğmeye bas, bahçeye Yuki'nin sesi gelsin. O cümlesini bitirince stop et, ben devam edeyim. Her cümle arası 'repliğe' göre, bas makineye çalışsın, sıra bana gelince bas orta düğmeye sussun...

— «Tamam abi, sen meraklanma...»

Güya ben yine tek başıma sahneye çıkacağım; gösterinin bir yerinde Yuki telefonla beni arayacak; onun telefondan gelen sesiyle, benim sahne mikrofonundan vereceğim cevaplar güldürüyü oluşturacak... Topu topu, üç ana şaka var benim yazdığım skeçte... Yuki ütüyü prizde unutmuş yangın çıkmış; fakat açık bıraktığı banyo musluğundan taşan su çıkan yangım söndürmüş. Bu arada kapıya bir eskici gelmiş:

— «İşe yarayacak bir eski var mı?» diye sormuş. Yuki de:

— «Var ama, şimdi gazinoda, sonra gel.» demiş...

Çıktım sahneye o gece... İlk lâflarımı ettim, tam yerinde telefon çaldı, açtım:

— «Aaa sevgili Yuki sen misin?... Ütü yapacaktın ne oldu?...»

— «Kapıya bir eskici geldi...»

Haydaaaa!... Ses teknisyeni arkadaş, ses bandının işaret yerlerini karıştırmış besbelli... Benim idare etmem gerek...»

— «Yaa demek eskici geldi. Ne istiyormuş?..»

— Allahtan banyonun musluğunu açık unutmuşum...»

— «Ha sen ütüyü anlatacaktın galiba?.. Bitti mi ütün?...»

— «Eskici evde işe yaramayan bir şey var mı diye sordu...»

Göz ucuyla kulise baktım, teknisyen kardeşim önünde senaryo, elinin altında teyp, işaret arayıp duruyor. Ben sahnede elimde telefon perişanım:

— «Ne dedi eskici? Yukiiiiii!... Ne dedi eskici?...»

— «Ütüyü prizden unutmamış mıyım meğer. Haaaaa

hhhhahaaaaaaa...»

— «Yuki ben kapatıyorum sen de kapa telefonu...?

— «Allahtan musluktan taşan su...»

— «Yuki yavrum, heeeey teknisyen kardeş, kapatıyorum telefonu...»

— «Derken dedi ki eskici...»

Oyuncak telefonu kapattım, kulise sokuldum, teknisyene:

— «Kapa şunu yahu» dedim. «Rezil olduk. Ben tek başıma baştan alıyorum, istemez Yuki muki...»

Sırsıklam suratımı mendille kuruladım, mikrofona geldim, normal şakaları sıralıyorum... Ama teknisyen makineye içerlemiş, bir ileri bir geri, hâlâ teyple oynuyor ve tabii benim lâflar arasında Yuki'nin bu kez kulisten sesi duyuluyor:

— «Kapıyı eskici çalmaz mı?.. Dedi ki bana...»

Bir ses kakafonisi içinde vaktim doldu. Odamdaki iskemleye yığılmış kalmışım. Patron geldi odama.

— «Beyim ben size olmaz bu Yuki gazinoda demedim mi?...»

— «Rollerinizi iyi belleseydiniz bal gibi olurdu...»

İşte Yuki'nin bir gecelik sahne hayatı...

BEN BÖYLE ŞAKANIN...

Yazının başlığındaki sırayla dizilen sözcükler, sonunda uzun bir cümle olmuştur. Bu cümle galiz değildir. Fakat deyimin tam anlamıyla sunturludur. İstanbul Radyosu antenlerinden dinleyicinin kulağına ulaşmıştır. O zamanki adıyla Türkiye Radyoları, şimdiki simgesiyle TRT yayınlarında, halkın duyabileceği şekilde mikrofondan yansıyan ilk (ve herhalde son) hiddet bağırışıdır. Ve de bu sunturlu cümleyi herkesin duyabileceği tarzda radyo mikrofonundan seslenme utancı bana nasip olmuştur.

İstanbul Radyosu 1949 yılında deneme yayınlarına girdi. Deneme yayınlarında da kuşkusuz,

— «Alo!... Bizi duyuyor musunuz?» diye seslenilmiyordu. Plânlı, düzenli programlar sunuluyordu.

Görevli kişilerin sayısı şimdiye kıyasla pek azdı...

Mr. Horwood adındaki Kanadalı bir mühendis, teknik ekipteki arkadaşlara icabında yardımcı olabilsinler diye, çeşitli kontrol araçlarının nasıl kullanılacağını öğretiyordu. Mikrofon başında çalışanlar, zaman zaman kontrol odalarında, hatta ana kumandada «yedek parça» olarak teknisyen kardeşlerinin imdadına koşabiliyordu... Buna karşılık, teknik ekipteki arkadaşlar da, gerektiğinde birkaç cümleyle mikrofon başına geçip «söz eden gruba» el uzatıyordu.

Öylesine amatör bir heyecanla, zevkle ve şevkle çalışıyorduk ki İstanbul Radyosunda; görev saatleri bizler için bir anlam taşımıyordu. Sabahın sekizinde binaya girip gece yarısı eve dönmek hepimiz için olağandı...

Resmî kadro kurulurken, ben radyonun «Temsil Yayınları Rejisörlüğü»ne atandım. Oysa görevim bu tür yayınları yöneten merhum Ekrem Reşit Rey'in asistanlığını yapmaktan ibaretti. Temsil anonslarındaki titrim ise «teknik asistan»dı... Nedeni şuydu: Radyo piyeslerinde, müzik, efekt gibi «alt sesler» plaklarla oyuna döşeniyordu. Ben, rahmetli Ekrem Reşit Rey'in «mutfak» adını taktığı üç köşeli bir bölümde, önümdeki çeşitli araçlarla bu işlemi yapıyor, şayet piyeste rolüm varsa, kulaklıklarımı çıkarmadan önümdeki mikrofona eğilip oyuna katılıyordum.

Fakat demin de söylediğim gibi, şimdiye kıyasla pek az kişiydik ana görevliler. Teknik ekipte belki on-onbeş arkadaş; sesi mikrofondan yansıyan yanılmıyorsam yedi-sekiz meslektaş...

İstanbul Radyosuna plak sandıkları geldiği zaman, hep beraber el atıp ikinci kata taşırdık. Yerleştirilmesini «diskotek» görevlileriyle paylaşırdık. Radyonun üç şoföründen biri izinli, diğeri hasta olduğu günler, ben, tahta kamyonetin direksiyonuna geçip gerekli yerlere koşturduğumu gayet iyi hatırlarım. Bütün arkadaşlara normal işleri dışında bu tür «yardımcılık» olağan karşıladığımız bir ortak çaba gereğiydi... Gençtik, heyecanlıydık, mutluyduk!...

Fakat benim bir handikapım vardı.

Şiir okumasını beceremiyordum.. Hele aruz vezniyle olursa!... Hâlâ da beceremem. Şimdi yönettiğim yarışma programlarında şiirle ilgili bir soru bölümü geldi mi, kalp atışım yükselir, suratım kızarır ve teklemeye başlarım.

Oysa, resmî görevim «Temsil Yayınları Rejisörlüğü» olsa bile, meslektaşlarımın durumuna göre, çoğu kez direkt yayınlanan müzik programlarına «spiker» olarak girmem gerekirdi. Şayet bu yayın bir «Türk Musikisi» programıysa, şarkı anonslarında mutlaka aruz vezniyle yazılı dizeler okumak gerekirdi. İşte bu benim için görevlerin en ağırı olurdu. Rahmetli Baki Süha Ediboğlu'nu, ya da Tanrı uzun ömür versin Tarık Gürcan kardeşimi, koridorlardan birinde yakalamaya çalışır, şarkı sözlerini nasıl okumam gerektiğini iyice beller, hatta kendime göre fonetik işaretlerle bir kâğıda ayrıca yazardım.

Bir gün (sanırım yıl 1950, ya da 51 olacak) «C» stüdyosunda yoğun bir çalışma içindeydik. O gün dört piyes plâğa alınacaktı. O tarihlerde teyp denen sihirli şeridin kolaylıklarından yararlanma olanağı bulunmadığı için, piyeslerin kocaman plâklara kaydı işleminde bana büyük sorumluluk düşerdi. Müzik yerinde girmezse veya efekt zamanında çalınmazsa, benim «mutfak» karmakarışık olur, üstelik rol alan sanatçılar, benim hatam yüzünden uzun bölümleri yeniden oynamak zorunda kalırlardı...

O sıralarda ayrıca gece kulüplerinde de çalıştığımdan, sabah karanlığı radyoya oldukça mahmur geliyordum. Bu yoğun çalışma esnasında öğle saatlerinde bir dinlenme paydosu verildi. Serin bir köşede yarım saat «kestirmeyi» özlemken, odacı beni buldu.

«B» stüdyosunda Safiye Ayla'nın programı vardı ve benim programa

spiker olarak girmem rica ediliyordu. İtirazsız koştum, stüdyo içindeki minik spiker masasına oturdum. Önümde şarkıların sırası ve sözleri yazılı bir kâğıt... Çoğu aruz vezniyle... Bana bir ter bastı mı?... Kimi bulacağım da öğreneceğim nasıl okunması gerektiğini?.. Dediğim gibi «direkt yayın»... Ağzınızdan ne çıkarsa, o an dinleyici duyacak!... Tanrı sıkıntıya düşenin yardımcısıdır tesellisine sığınıp gözümü minik masadaki ışıklı göstergelere diktim.

Derken kırmızı ışık yandı. Yayın başlıyor... Ben de başladım:

— «Burası İstanbul Radyosu. Sayın dinleyiciler...»

Kırmızı söndü, yeşil yandı... Kontrol odasına baktım: teknisyen kardeşim eliyle boğazını keser gibi bir işaret yapıyor. Bizim meslekte «yayın kesildi» anlamına gelir!... Demek bir arıza var. Bekledik. Kısa bir süre sonra, kırmızı ışık yandı.

— «Burası İstanbul Radyosu, Sayın dinleyiciler...»

Haydaaaaa!... Yine yeşil ışık. Sebebini sordum. Ümraniye vericisinde bir aksaklık olmuş, düzelmesini bekliyormuşuz. Bir gece önceden uykusuzluk, sabahtan beri temsil stüdyosunda yorgunluk, önümde aruz vezniyle en az dört şarkının başlangıç dizeleri... Öylesine bir karanlık bastı ki içimi, lüks lambasıyla aydınlanmaz.

Derken yine kırmızı ışık yandı masamda.

— «Burası İstanbul Radyosu. Sayın seyirciler, Safiye Ayla şarkılar programına başlıyor...»

...derken baktım Safiye hanım, rahmetli Sadi Işılay'la sohbet halinde. Saz sanatçıları birbirleriyle konuşuyor. Döndüm «kontrol odasına» baktım. Teknisyen arkadaş oturduğu yerde gülüyor. Ve benim önümde kırmızı «başla» ışığı hâlâ yanıyor. Yorgunluğumu hissettiler, takılıyorlar, alay ediyorlar sandım, patladım:

— «Ben böyle şakanın...»

Cümleyi burada tamamlamıyorum, utanıyorum. Fakat orada tamamını açık ve seçik tamamladım.

Kontrol odasındaki teknisyen, saçını başını yolmaya koyuldu. Gerçekten yayına girmişiz meğer!... Stüdyodaki sanatçılar benim anonsun bitişini beklermiş. Oysa benim anons, bütün dinleyenlere ulaşan, sunturlu bir hiddet cümlesiydi...

Yirmi dakikalık program bitince, ter içinde stüdyodan çrktım, bulduğum ilk daktilo makinesinde istifa mektubumu yazdım ve müdürün masasına bıraktım.

İstifa mektubunu yırttılar yırtmasına.

Fakat radyo mikrofonundan, dinleyici kulağına ulaşan ilk sunturlu cümleyi seslenmek utancı (belki de rekoru) böylece bizim meslek defterine yazılı kaldı...

«OTLAKÇI» DEAN MARTIN

Marius'a yaraştırılan bir fıkra vardır. Palavracılığıyla ünlü Marius!...

Uzun uzun anlatmaya gerek yok. Pek bilinir!...

Herkesin onu tanıdığını iddia eder, övünürmüş... Güya bir geziye çıkmış ve döndüğünde arkadaşlarına gezip gördüğü ülkelerde nasıl bir ilgiyle karşılandığını ballandıra ballandıra anlatmaya koyulmuş. Tanımıyan bir tek kişi çıkmamış Marius'u yabancı diyarlarda... Hatta Vatikan'ı ziyaretinde, o esnada balkonda bulunan Papa, Marius'u görünce adam göndermiş, yanına çağırmış... O da çıkmış, balkonda Papa'nın yanında yerini almış...

Ünlü palavracı hikâyenin burasına gelince, dinleyenlerden biri:

— «Peki alanda takdis edilmeyi bekleyen kalabalıktan itiraz sesleri yükseldi mi?» diye sorduğunda, Marius:

— «Doğrusu itiraz sesi falan yükselmedi ama,» demiş, «beş on kişinin 'Yahu balkonda Marius'un yanında duran o adam kim?' diye sordukları kulağıma kadar geldi.»

Bu yazı dizisinde, Marsilyalı ünlü palavracı Marius'la aynı paralele düşmek, sanırım kaçınılmaz bir tehlike olacak.

Örneğin bu haftaki anı.

Londra'da «BBC Türkçe Yayınlar Servisinde» çalışmaya 'başladığımdan altı ay sonra, ağzım kalabalık lâf yapmaya yatkın olduğu için bana çoğunlukla «Dış Yayınlar»da ve «Röportajlar»da görev vermeyi uygun buldular. Doğrusu nöbet saatlerinde binaya kapanıp kalmaktansa, portatif ses çekme aracını boynuma asıp, konu bulmak için caddeleri arşınlamak işime geliyordu.

Bu görevin büyük kısmı «sipariş»ti... Nereye gideceğim, kiminle konuşacağım önceden saptanıp bana bildiriliyordu.

Konu bulmak için tüm inisyatifin bana verildiği iki program vardı: «Magazin» ve benim adımı taşıyan «Boran'ın Eğlence Köşesi»... Boynumda asılı ses çekme aracıyla sokaklarda şip-şak fotoğrafçılar gibi dolaşırken, bir tarihte, Savoy oteli önünde Charlie Chaplin'e rastlamış ve ayaküstü kısa bir röportajı banda almayı başarmıştım. Başarmıştım diyorum çünkü o kısa ziyaretinde ünlü yıldız gazetecileri

odasına bile kabul etmiyordu. Bu çaba büyük övgüyle karşılanmış, o zamanki müdürümüz Mr. Hinghland'ın önerisiyle daha yılım dolmadan, bir üst maaşa yükseltilmiştim...

Aradan iki ay geçmişti. Bir başka «flaş» röportaj peşindeydim.

Londra'da Palladium müzikholünün karşısında minik bir «Pub» vardı. Öğle üzeri sandviçimi orada tıkınır, ılık biramı orada yudumlardım. Gözüm köşedeki pencereden müzikholün afişlerine takıldı. Dean Martin Londra'daydı, Palladium'da bir hafta sürecek konserleri vardı.. O gün daha ikinci günüydü. Biramı bir kenara itip, cebimden «Masraflar» fişimi çıkardım, duruma baktım, kendimi kutlamak için kendime çift duble viski ısmarladım; fişin «ikram» bölümüne masrafı işledim. Zira «flaş» röportaj konusunu bulmuştum. Dean Martin'le sohbet edecektim. Acaba başarabilecek miydim?..

O gün, 18.30 temsilinin başlamasına kırk dakika kala, artistlerin giriş kapısına sokuldum. Heyecanımı yenmeme yardımcı olur diye, çeyrek şişe 'Martell' konyağı almış, çantanın band makaraları gözüne yerleştirmiştim.

BBC'nin «sihirli» diye nitelendirilen kimlik kartı, bana artistlerin giriş kapısını ardına kadar açtı. Ama iş bununla bitmiyordu ki?... Dean Martin'in beni kabul etmesini nasıl sağlayacaktım? Sahne menacerinin altıya yakın asistanından birini yakalayabildim. Beni Palladium'un kat kat labirent gibi kulisine aldı. Yıldızların soyunma «dairelerine» yakın bir yere oturttu.

— «Benim yapabileceğim bu kadar! Gerisini siz düşünün,» dedi gitti.

18.30 temsiline yirmi dakika kaldı. Kuliste son derece disiplinli fakat aynı orantıda baş döndürücü bir koşuşturmadır gidiyor... Kimi kime soracağım?... Çantanın band makaraları gözünden 'Martell' konyak şişemi çıkardım, uzun bir yudum aldım. Düşünüyorum. Başucumda bir ses:

— «Dostum şu şişeden bir 'fırt' alabilir miyim?» dedi...

Bizdeki 'fırt', Amerikancada 'snort' sözcüğünün tam karşılığı... Başımı kaldırmadan şişeyi uzattım. Aynı ses, aynı Amerikan argosuyla:

— «Haydi çamurlar gözüne...» dedi... Ses!... Konuşma tarzı!... Olamaz!... Oturduğum yerden başımı kaldırıp baktım: Dean Martin... Elinde benim çeyrek şişe, gülüyor. Bir 'fırt' daha çekti. Sordu:

— «Teknisyen misin?...»

— «Yooo!... Değil!... BBC'den bir röportajcıyım...»

— «Şiven bir tuhaf!...»

— «'Türkçe Yayınlar Servisi'ndenim'... Türküm..»

— «Kiminle röportaj yapacaksın?..»

— «Sizinle... izin verirseniz tabii...»

Bir 'fırt' daha çekti... Benim çeyrek şişe yarı çizgiden aşağı indi.

— «Özel menecerimden; Halkla İlişkiler sekreterimden: sahne müdüründen izin aldın mı?...»

— «Yok hayır! Şurda otur dediler oturdum, konyağımı içiyordum...»

Bir uzun 'fırt' daha çekti ünlü yıldız:

— «Birazdan giyineceğim. Haydi gel konuşalım...»

Beni odasına aldı, içerde en azından sekiz kişi var.

Her biri bir işle uğraşıyor. Komik lâf yazarı iki kişi, aranjörü, sekreteri, piyanisti, giydiricisi... Dean Martin'in sırtında (hiç unutmam) portakal renkli bir robdöşambr... Yüzü hep gülüyor:

— «Ben ikinci bölümde sahneye çıkıyorum. Haydi sor soracaklarını 'commandatore'...»

İtalyan asıllı yıldızın ağzından 'Commandatore' ünlemi alay olsun diye mi çıkmıştı? Yoksa gerçekten bir saygınlık mı belirliyordu? Kimin umurunda?... Sormaya başladım, o da anlatmaya koyuldu:

İçkiye düşkünlüğü kamuoyunda simgeleşen bir «figürdü»... Bu bir kez benimsendikten sonra yapılacak şey, aynı figürü abartmak olabilirdi: aksini savunmak değil.

Hayır!... Gösterisi esnasında garsonların sahneye taşıdıkları kadehlerde içki değil, soğuk çay vardı... Evet!... Jerry Lewis'le rastlaştıkça, samimi görüşürlerdi... Fakat Jerry boynuna kutu gibi çocuk fotoğraf makinesi astığı gün, kendini De Sica ayarında bir rejisör sanmaya başlamıştı; ayrılmalarının baş nedeni buydu... Yok!... Kendini asla yaşlı ve yorgun hissetmiyordu... Hayır!.. Sahneye çıkarken heyecanlanmazdı...

Sürüp gidiyordu konuşma. Ağzım kurudu:

— «Türkçede ‘otlamak’ diye bir deyim vardır. Elimden geldiği kadar tercüme edeyim.» dedim ve anlattım... Bir an yüzüme baktı:

— «Neden gerek duydun bunu anlatmaya?..»

— «Konyağımı bitirdiniz de...»

Meşhur kahkahasını attı, eliyle işaret etti, sevdiği «Bourbon» viskisini ortaya koydular. Fakat ayrılma sırası gelmişti. Dostane el sıkıştık, vedalaştık...

Bu röportaj BBC’de yayınlanmadı... Öğle üzeri kendime ikram ettiğim çift viski, Martell konyak, heyecan ve ünlü yıldızın sohbeti ve ‘Bourbon’uyla, ben röportajların en güzelini yapmış, fakat ses çekme aracının düğmesine basmayı unutmuştum.

«Sipariş» röportaj olmadığı için, müdüre ve yardımcısına bahsetmedim...

Ama o tarihlerde BBC’de benimle çalışan arkadaşlarım bilirler. Sonradan öğrenen, o sıralardaki müdür yardımcısı Mr. Andrew Mango da, olayı bildiğini hâlâ benden gizler. Tanıklarım olduğu için, palavra kralı Marius’la ben aynı paralele düşmediğimi umarım. Günün birinde Dean Martin’le kol kola bir resmimiz yayınlanırsa:

— «Yahu kim bu bizim Orhan’ın yanındaki adam?» diyen olabilir de...

HALİDE PİŞKİN'LE LONDRA'DA

Bu diziye başlarken profesyonel bir yazar olmadığımı söylemiştim...

İmzamı taşıyan ilk yazım 1949 yılında yayınlandı. O tarihten bu yana devamlı yazdım. Yurt dışındaysam, bana güveni olan gazetelerden birinin muhabirlik, hatta bazı kez temsilcilik görevini seve seve kabulleniyor; yurt içindeysem, konuk olarak davet edildiğim sütunlara kıvançla oturuyordum. Sadece güldürüler ya da fantazilerden oluşmuyordu bu çabalar. Haber kovaladığım, röportaj peşinde koştuğum dönemler de oldu. Fakat bu uğraşıları, profesyonel yazarlık ya da gazetecilik diye tanımlamak, çizmeden yukarı çıkmak olur. Çünkü 26 yıldır imzamla yayınlanan, haftada bir veya birkaç gün, bazı devrelerde her gün, okurlara ulaşan satırlar, bir sohbet, bir yazılı-konuşma niteliğinden öte değer taşımadı.

Profesyonel bir yazar olmadığımdan, bu alanda yeteneklerimin dar sınırları daktilo başında beni çok terletir... Hele milyonların sevgisini kazanmış fakat Tanrının rahmetine kavuşmuş ünlü bir kişiden söz etmenin yeri gelince...

Sevgili Halide Pişkin'le aynı sahneyi devamlı paylaşmak onurundan yoksun kaldım. Fakat özel gösteriler afişlerinde isimlerimiz sık sık buluştu. 1944 yılında tanıştık. Çok çabuk hiddetlenir, durup dururken küserdi çevresine. Buna karşılık barışması da kolay ve renkli olurdu. Ölümüne dek, hiç azarlamadığı, hiç küsmediği ender kişilerden biriyim.

Karşılaştığımız ilk gün hemen «abla» oluvermiş, kendi deyimiyle «deli çocuk» ünlemini yakıştırdığı bana, gerçek ve sıcak bir ilgiyle kanat açmıştı. Halide Pişkin'e skeç yazmak, çizmeden yukarı değil, tulumdan dışarı çıkmak olur. Fakat onun ısrarıyla İstanbul Radyosu'nda yayınlanan tam dokuz tane skeç yazdım. Tanığım, bu çabaların üstadı Selçuk Kaskan'dır. Kulakları çınlasın!

1958 yılında Londra'da BBC radyosunda çalışıyordum. «Geliyorum» diye bir kart aldım Halide Pişkin'den... Rahat edebileceği bir pansiyon temin ettim ve karşıladım «abla» mı...

Sevmedi Londra'yı!...

Ingilizlerin yaşantı düzeni ona pek ters geldi.

— «Mayıs sülüğü gibi herifler!... Yolları ters, paraları ters, selâmlaşmaları ters... Körolası pansiyoncu karı!... Sokağa çıkarken el kol işaretiyle sabah sohbeti edelim diye uğraşıyorum; o, «fan-fin-fon» bir şeyler söyleyip, sırtını dönüp defolup gidiyor odasına. Ayıptır!...»

— «Ablacığım bunlar lüzumsuz sohbetten hoşlanmazlar. Bu ülkedeki insanların havası böyle!...»

— «Havaları başlarına yıkılsın!... Zaten geldiğimden beri yağmur yağıyor... Böylesine kuru adamlara, böyle sulu hava vermiş Yaradan!...»

Türkçe Yayınlar Servisi'nde çalışan arkadaşlarımla ilk gün can ciğer oldu. Ertesi gün üçüyle küs oldu, birini fena halde haşladı.

Halide ablaya Londra'yı gezdirmek güç oldu!...

«Soho» sokaklarında Kıbrıslı Türklerin işlettiği lokantalar olmasa, yemek ikramında bile bulunamıyacaktım. Sinemaya gitsek konuşulan lâfları tercüme etmek zorundaydım. Müzikhole götürsem ayrıntılı bilgi vermek gerekiyordu. Yakınımızdaki koltuklarda oturanlar «Şşşşşş» diye bizi uyarıyorlardı. Ona da pek kızdı:

— «Asıl sen «şşşşt» conkikirik!... İstanbul'a gelsen Ses Opereti'ni İngilizce mi dinleyeceksin?..»

— «Yapma abla!... Ayıp oluyor!...»

— «Sen de bu gâvurlara ayak uydurmuşsun bakıyorum... Allah bilir domuz eti de yiyorsundur; kandilleri, ramazanı unutmuşsundur; ama hâlâ sünnetlisin değil mi deli çocuk?...»

Ve gösterisinin olmayacak yerinde basıyordu kendine özgü kahkahayı...

Derken alış-veriş günü geldi.

Londra'nın en ünlü ve en büyük mağazalarından Selfridges'e götürdüm Halide ablayı... Önce iç çamaşırı almak istiyordu.

— «Kadın iç çamaşırları dördüncü katta abla. Buyrun çıkalım!...»

— «Bu ne bu?..»

— «Otomatik, yürüyen merdiven... Binip çıkacağız.»

— «Ben binemem bu gâvur icadına. Başım tutar...»

— «Peki, asansörler var. Asansörle çıkalım.»

— «Asansöre de binmem. Sıkıntı basıyor. Bildiğimiz merdiven yok mu bu dükkânda?..»

— «Arka tarafta yangın merdiveni var. Fakat müşterilere yasak.»

— «Öyleyse beni burada bir yere oturt; sen çık, al gel!...»

Halide ablayı reyon şefine emanet edip dil bilmediğini hatırlattıktan sonra kadın iç çamaşırlarının satıldığı kata çıktım. Elimde sipariş listesi var.

— «Günaydın efendim. Altı tane külot, altı tane iç fanilası, altı tane de kombinezon rica edeceğim.»

— «Sizin için mi bayım?..»

— «Keh, keh!... Öhhhö!... Hayır bir 'Leydi' için!... Şakacısınız!...»

— «Saygısızlık değil inanın!... Bazı erkek müşteriler bu kata geldiklerinde bu tür şakalarla rahatlatmak isteriz de... 'Leydi'nin ölçüsü nedir?..

Sevgili Halide ablamı gözümde canlandırmaya çalıştım. Boy, kalça ve göğüs ölçülerini, elimle tarife koyuldum. Satıcı kız gülmeye başladı.

— «Sayın eşinizi çok sevdiğiniz anlaşılıyor. Kucaklama tarifinize bakılırsa zengin biriyle pek genç evlenmişsiniz.»

— «Vaktim pek az bayan. Bahsi geçen kişi yurt dışından gelen bir konuktur... Bazı örneklerle zemin kata birlikte inelim. Anlaşmak daha kolay olur sanırım.»

Satıcı güzel kız, raflardan bazı kutular aldı, birlikte indik.

Reyon şefine İngilizce bilmediğini anlattığım Halide albla nasıl anlaştıysa, oradaki görevlilerle sıkı bir ahbaplık kurmuş, beni bekliyor. Yukardan benimle inen satıcı kız, kutuları açtı ve kadın iç çamaşırlarını sergilemeye koyuldu.

— «Sorsana şu sıska kısa, ucu fistoluları yok mu?...»

BBC'de haber bültenlerini yarım saatte düzeltmesiz tercüme edip stüdyoda okuyan kulunuz, «fisto»nun nasıl anlatılacağını bilmiyorum. Ama ablamdan emir yağıyor.

— «Oymalıları istemem, söyle!... Dantellilerin paçası dar gibi geldi, anlat!... Şu heriflere söyle tren seyreder gibi bana bakmasınlar da, elbisemin üstünden bel lâstiklerini ölçeyim...»

Londra'nın ünlü Selfridges mağazası görkemli günlerinden birini yaşıyordu. Zemin katta servis, nerdeyse tamamen durmuş, satıcılar etrafımıza toplanmıştı.

— «Ablacığım buraya yarın sabah bizim serviste çalışan kız arkadaşlarımdan biriyle geleceksin. Kusura kalma, ben bu işin içinden çıkamıyacağım...

Attı kahkahasını...

— «Öyledir deli çocuk öyledir!... Soymak, giydirmekten kolaydır!... Erkek milleti değil mi?.. Topunuzun boynu altında kalsın!...»

Ah, Halide abla!. Nasıl özledim seni!...

HAYRİ KÜÇÜK

Yazımın başlığındaki ismi okuyanlar bizim çevremiz insanlarıysa, yüzlerini bir tebessüm aydınlatacak, içlerini bir sevgi sıcaklığı dolduracaktır.

Kuşkusuz bu benim kişisel yargım!...

Mesleğimiz bir çelişkiler dünyasıdır. Dolayısıyla bu dünyanın insanları bazı kez arkadaşlık ilişkilerinde ters tutumlara girerler. Nedeni fındık kabuğunu doldurmayabilir. Dargınlığın nasıl doğduğu üç gün içinde unutulur gider de, küskünlük üç ay, hattâ üç yıl lüzumsuz yere sürebilir. Tek tek her sanatçının bîr «primadonna kaprisi»ne kapıldığı çok olur. Bundan çıkar yersiz ve gereksiz tartışmalar!...

Fakat Hayri Küçük'ün hiçbir meslektaşımla ters tutumlara giriştiğine, gereksiz küskünlüklere yol açtığına tanık olmadım. Bu yargım da kişiseldir. Bir iddia değildir. Yürekten bir kardeşlik sevgisi belki de beni tarafsızlığın ötesine itmektedir. Ama ilk cümlemi tekrarlamak isterim: Hayri Küçük ismini okuyunca bizim çevremiz insanlarının, büyük bir orantıyla, yüzleri tebessümle aydınlanacak, içlerini bir sevgi sıcaklığı dolduracaktır.

Okurlarım merak edeceklerdir; kimdir Hayri Küçük?...

Bilmem gazino ilânlarını dikkatle inceler misiniz? Bazı reklâmların altında, minik harflerle yazılı bir satır belki gözünüze çarpmıştır: «Organizatör Hayri Küçük.»

Yıllardır süren uğraşısı bu iştir!... Ama büyük gemilerin dümen suyunda kürek tutmadığını, kişiliğini «yüzde onlara» feda etmediğini, küçük çıkarlar için gururundan ödün vermediğini biliriz.

Meslek çevremizde onun simgesi olan bir sözü vardır:

— «Evet!... Hayri Küçük, fakat Allah büyük!...»

Cambazhanelerde akrobat olduğu zaman, henüz dokuz yaşındaydı Hayri... Yine kendi deyimiyle, büyüklüğüne inandığı Tanrı'nın «gariban kullarından»dı... Yaşam kavgasının ne denli zor koşullar içinde geçtiğini kendi ağzından dinlediğimde, yüzünden eksilmeyen tebessüme, ibretle, kıskanarak bakardım. Dert anlatıp yakınmıyordu ki!... Derdini dinleyene moral hocalığı yapıyordu!... Oysa bizler,

Tanrının «talihli kulları», en ufak sıkıntımızda «primadonna kaprisine» sımsıkı bağlanmayı bir tür fiyaka sayan kişilerdik.

Hayri'nin «fatalist» dünya görüşü, pek eleştirilecek türden değildi. Dinleyen ve aydın geçinen kişiye bu felsefe biraz ters düşse bile, saygı duymamak olanaksızdı. Soyadının kelime oyunu pek eğlendiriyordu Hayri'yi:

— «Evet!... Hayri Küçük ama Allah büyük!...»

Ve basıyordu ünlü kahkahasını...

Dokuz yaşında, derme çatma cambazhane çadırlarında akrobatlığa başlıyan Hayri, yaşamını Anadolu'nun kasabalarında sürdürüyordu. Yevmiye, maaş falan yoktu. Gösteri bittiğinde toplanan parsadan payına düşen kuruşlardı ekmek parası.

Onaltı yaşına geldi. Onu «palyaço» yaptılar!... Adını değiştirmişler, kulağa komik gelsin diye «Boncuk» ismini uygun görmüşlerdi.

Doğal bir güldürü yeteneği vardı. Bugün gazino sahnelerinde hatırı sayılır yevmiyelerle «Komik» diye geçinen çoğumuzu karşısına alıp ders verecek üstünlükte bir yetenekti bu!... Çünkü seviyordu insanları; başına ne gelirse gelsin küsmüyordu kaderine; mutlu insanları kıskanmak aklının ucundan bile geçmiyordu...

Derken onaltı yaşında diri diri gömdüler Hayri'yi...

Bu bir cambazhane gösterisiydi.

Diri diri gömülecek «Palyaço Boncuk»a bir mezar kazılıyordu. Dileyenlere çukuru görmek, denetlemek olanağı sağlanıyordu. «Ölüm Gösterisi»nin yapılacağı güne kadar, kasabalılar kuyruğa girip mezarı ziyaret ediyorlar «Boncuğun» bu işten sağ çıkacağına kuşku ile bakıyorlardı.

Oysa; elbette, gösterinin bir püf noktası vardı.

Tel cambazının direğinin hemen dibinde bir lâstik boru bulunuyordu. Hayri (namı diğer Boncuk) mezara girip üstü toprakla kapanınca, tahta parçalarından oluşan bir paravana altında, ağzına bu lâstik boruyu alacak, havasız kalmayacaktı. Bu boru müşterilerin göremiyeceği şekilde gizlenmişti.

Gösteri günü geldi. Çadır doldu!...

Mizansene göre, önce Haydi diri diri mezara gömülecek, cambazhanenin diğer numaraları sürüp gidecek, dağılma saati geldiğinde mezar açılacak ve «Boncuk»un sağ kalıp kalmadığı izlenecekti.

Onaltı yaşındaki Hayri heyecanlıydı, ister derme çatma cambazhane olsun, ister küçük bir kasaba olsun, ister yeterli tedbirler alınsın. Nerden baksanız bu, «parsa» toplanacak bir halka sunulan atraksiyondu. Başarılı geçmesi gerekirdi. Görev «gariban Hayri»nin omuzlarındaydı.

Girdi mezara, toprakla örttüler üstünü.

Diğer numaralar başladı.

Fakat «Ölüm Atraksiyonunun Mezarında» garip kımıltılar oluyordu.

Hayri Küçük, o heyecanla mezara ters girip yatmıştı. Gizli hava borusu ayak ucunda kalmıştı. Ayaklarıyla lâstik boruyu ağzına doğru çekmeye uğraşıyordu mezarında. Yöneticiler işin farkında bile değildiler. Hayri'nin hayattan umudunu kestiği bir sıra, tel üzerinde çalışan akrobat, yukardan bakınca, anladı bir terslik olduğunu, işini bırakıp yukardan bağırmaya başladı:

— «Yahu ölüyor çocuk!... Açın şu çukuru!...»

Koşuştular, açtılar mezarı, yarı baygın Hayri'yi çıkardılar. Yaşlı cambazlardan biri sordu:

— «Nasılsın oğlum?...»

Sevgili arkadaşımın cevabı, bundan sonraki yaşantısını simgeledi:

— «Hayri küçük ustacım, fakat Allah büyük!...»

Bugün gazino kulislerine yolunuz düşerse, şık giysiler içinde, elinde telefon, yüzbinlerce liralık kontratları organize eden, güler yüzlü, şakacı, koşullar ne olursa olsun hayata asla küsmemiş birini görmeniz mümkündür. Kendisi sanırım elli yaş çizgisi düzeyindedir. Hayata bakış açısı onu artık rahata kavuşturmuş ama neden sonra!... Neler çektikten sonra!... Bundan böyle hakkı olan bir huzur ve konfor içinde yaşantısını sürdürecektir. Öyle inanmak isterim!... Ama Tanrı korusun bir «tersoluk» olsa, yine de hayata küseceğini, mutlu kişileri kıskanacağını sanmam!...

Hayri Küçük ismi, nerede ne zaman geçse, bizim dünyamızın insanları,

yüzlerinde bir tebessümün aydınlığını, içlerinde bir sevginin sıcaklığını duyacaklardır.

HAYDAAAAAAAAA!

Gerçekten pek sevilen (TV) dizisi «Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz» isimli oyundaki rol alan sanatçıların belirli yerlerde bağırdıkları gibi: «Haydaaaa!...» demek geliyor içimden.

Önemli bir ameliyat geçirdik. Hayatımız konusunda kuşkular beslendi. Derken, minnet borçlu olduğum usta el sahipleri:

— «Yaşar!...» dediler...

Derken anlamsız bir kuşku düştü içime. Hâlâ utancı altında ezildiğim bir saçmalık yaptım.

— «Aman gitti, gidiyor!...»

— «Yoook,» dediler... «Yaşar, yaşar!..»

Yaşadık gerçekten!... Yaşayacağımız inancıyla işimize gücümüze dört elle sarıldık. Gazino sahnelerine, mikrofonlara, daktilo başına koştuk... Derken:

— «Dur bakalım,» denildi. «Yaşar dediysek, o kadar dolu dizgin yaşamını sürdürür anlamında konuşmadık. Gel bakalım kontrola, yat bakalım bir süre hastaneye...»

— «Haydaaaaa!...»

Beş ay içinde üçüncü defa günlük giysileri sıyırdılar üzerimizden, gecelikler geçirdiler sırtımıza. Kimbilir kaçıncı kez «öz geçmişimiz» soruldu. Sıska kollarda damar aranıp kanlar alındı. Musluğun suyu açılıp belki akan su sesinden esinlenirim diye, dar boğazlı minicik şişelerde, küçük kabahatimiz toplandı. Bisiklet lâstiği şişirir gibi, armut biçimi minik pompalarla gücünü çoktan yitirmiş pazularımız baskıya alındı. Komutlar birbirini izledi:

— «Derin nefes al!... Tut şimdi!... Serbest bırak adamakıllı!...»

Karate üstatlarını kıskandıracak sert parmaklar karın boşluğuma daldı... Ve anlıyamadığım mırıltılar geldi kulağıma:

— «Hmmmmm!...»

— «Valla bana kalırsa ‘mnıhhhh’ gibi!...»

Doğrulacak oldum:

— «Kardeşler! Ne demek ‘hmmmmm’? Ne demek ‘mnıhhhh’?... Benim için bu adam ‘yaşar’ dediler yahu?... O lâfa güvendik, kontrat imzaladık, iş aldık, sorumluluk altına girdik. Nerden çıktı bu üçüncü vizyon baskı şimdi?...»

Başlarını çevirip, çorbalarında sinek görmüş gibi bana baktılar:

— «Euphoria!...»

— «Ya da nörovejatatif sistemde disregülasyon!.,.»

— «Hmmmmm...»

— «Ya da, ‘mmhhhhh’»

— «Kardeşler ne oldu yine bana? Yazım gazeteye yetişecek mi? Sahnem boş kalacak mı?. Reklâmlarım aksayacak mı?...»

— «Yormayın kendinizi Orhan bey!...»

— «Ne demek ‘yorma kendini’ yahu?.. Benîm yaşantı çizgim yorulmakla başlamış... Tuttunuz kolumdan, yatırdınız buraya!... Ne derdim var, ne şikâyetim?... N’olacak gazinodaki sıram? N’olacak gazetedeki sütunum? N’olacak radyodaki reklâmlarım?»

Bayan doktor, eliyle alnımı sıvazlamak istedi; fakat avucuna boncuk boncuk terim yapışınca, beyaz önlüğüne siliverdi:

— «Hasta biraz «ajite» hemşiranım. Entramüşküler bir doz diazem yapın!...»

— «Kızım! Oğlum! Böyle seslendiğimi saygısızlığıma vermeyin. Sizin yaşınızda evlâdım var. En kritik anlarda bana iki kez uzman kişiler ‘yaşar bu adam’ dediler... Bir terslik mi var?... Bu deftere nokta mı koyacağız arkadaşlar?...»

Müşfiktiler. Güldüler:

— «Bizim görevimiz sadece kontrol» dediler. «Yaşayıp yaşamıyacağınıza gelince!... Onu ancak müdavim uzman hekiminiz bilir!... Haydi renkli rüyalar efendim...»

Renkli rüyalar?...

«Hmmmmm»dan sonra?...

«Mıhhhh»dan sonra?...

Hangi renkli rüya?...

Özel ve lüks klinikteyim ya?.. Açtım telefonu. Santraldan önce bir ses:

— «Alllooo!... 216 numara mı?... Orada Adapazarlı Hatçanım yatacaktı. Ameliyat oldu mu?...»

— «Haberim yok efendim!...»

— «Sen kimsin?...»

— «Başka bir hasta... Galiba!...»

— «Sen ameliyat oldun mu?...»

— «Yooo!...»

— «E, ne yatıyorsun orda? Orda Adapazarlı Hatçanım yatacak!...»

Şehirlerarası girdi:

— «Vaktiniz doldu kesiyorum efendim...»

Gazetemi buldum. 'Özür' yazısını koydurdum. Uyumak üzereyken, nöbetçi hemşire beni dürterek uyandırıp uyku iğnemi yaptı.

Altıma 'ördek' sürdüler. Keşke kucağıma bir kedi yavrusu verselerdi.

Şafak sökerken, hademe temizliğe geldi:

— «Gımılda!... Süpüreceeez!...»

— «Ben yatayım sen süpür aslanım!...»

— «Yoh!... Önce çarşaf yere silkelenecek: ben ardından süpüreceeem...»

O sıra doktorum yetişti imdadıma:

— «Orhan!... Ne işin var orda?...»

— «Yaşayıp yaşamayacağıma karar vereceklermiş de!... Yatırdılar...»

— «Hay Tanrı iyiliğini versin!... Yahu sadece ayaküstü normal kontrol yapacaklardı. Öyle tembih ettim!...»

— «Valla bilmem sevgili doktor. Yazım aksadı, gazino tekledi, reklâm programları yattı!... Bir tek şey soracağım. Ben atlattım mı bu hikâyeyi artık?...»

— «Doğrusu Orhancığım, altı ay sonra bir kontrol daha var!...»

— «Haydaaaaaa!...»

BU KADAR İYİSİ BİZE YARAMAZ BEYİM

Sayın Emin Yeyman mutlaka bu satırları okuyordur Bursa'daki çiftliğinde...

Politikaya pek meraklı olduğundan, sabah sofrasında en azından dokuz gazetesi bulunur. Haberleri dikkatle izler. Politika alanındaki kişilerin demeçlerini satır satır inceler. Ve mutlaka birini karşısına alıp, kişisel görüşlerini uzun uzun anlatır. Bilirim!... Çünkü bu politik konferansları 15 yıl önce ben de dinlerdim. Hem de zevkle dinlerdim. Çünkü tatlı anlatırdı, biraz uzun anlatırdı ama insanı sıkmadan konuşmayı bilirdi.

Emin Yeyman gazinocuydu. Onbeş yıl önce benim patronumdu.

Anılar dizisinin birinde yazmıştım sanıyorum. Fahrettin Aslan beyin ortağıydı... Taksim Belediye gazinosunu devraldıkları yaz, beni güç bir karar bekliyordu. Alaturka sahnelere mi geçecektim? Yoksa 1944'den beri sürdürdüğüm işimden ayrılmayıp Batı türünde gösteri tertipleyen, yani yaygın deyimle «alafranga» gazino ve gece kulüplerinde mi kalacaktım?.. Bu, meslek yönünden cesaret isteyen bir karardı.

Behiye Aksoy İstanbul'da ilk defa halk karşısına çıkacaktı. Kadrosunda benim bulunmamı ısrarla istiyordu. Arkadaşımız Terzi Muallâ (onu sevenler bu ünlemle çağırırlar) arada bir elçiydi. Beni ikna etmeye çalışıyordu. Fahrettin Aslan bey, çoktan kararını vermişti. Bana güveniyordu. Kadrosunda yer vermek istiyordu. Bir komedyen için, o tarihlerde astronomik bir rakam olan 500 lira yevmiye teklif ediyordu.

Ama ben kendime güvenemiyordum.

Taklit kabiliyetim yoktu. Şarkı söylemeyi beceremezdim. Kılık değiştirip çeşitli tipler canlandırmak olanağından yoksundum. Oysa «alaturka» sahneler bütün çalışan meslektaşlarıma alışmışlardı. Gözünde gözlük, elinde mendille mikrofon başına geçip yirmi dakika konuşmaktan ibaret bir numarayı elbette yadırgayacaklardı.

O günlerden bu yana, yıllardır kimseye göstermediği bir sabırla türlü çeşitli dertlerime katlanan Fahrettin Aslan:

— «Bal gibi olur. Neden korkuyorsun?» diyordu...

Muallâ bacım:

— «Sahnelere bambaşka bir anlayış gelecek. Çekinecek ne var?» diyordu...

Behiye Aksoy:

— «Kadromda yer alırsanız gerçekten sevinirim» diyordu...

Ama ben korkuyordum. Korkumu paylaşan bir kişi daha vardı: Emin Yeyman.

— «Olmaz beyim» diyordu. «Sen bu işi kıvıramazsın Orhan kardeşim» diyordu. «Sen müşteriyi yadırgarsın, müşteri sana ısınamaz» diyordu... Ve hemen lâfı değiştirip Ulus gazetesinde okuduğu bir makale hakkındaki görüşlerini açıklayıp mutad konferanslarından birine başlıyordu. Kalbimi kırmak istemediği yüzündeki tebessümden belliydi. Ama o da, benim gibi yanlış yollara adım attığıma inanıyordu.

Derken transfer gerçekleşti.

İlk gecenin heyecanı hâlâ bugün gibi aklımda. Yolumu yöntemimi saptamıştım. Hiçbir değişiklik yapmıyacaktım. 1944'den 1960'a kadar ne tür çalışıyorsam, bu yeni transferde de aynı çabayı gösterecektim. Moral hocam, sevgili arkadaşım Celâl Şahin'di:

— «Dünya mı yıkılacak Orhan oğlum» diyordu. Celal akranımdır. Pek sevdiklerine «oğlum» der konuşurken. Piposunu çeşitli araçlarla işletmeye uğraşırken devam ediyordu:

— «Aklını başına topla. Zıkkımını ölçülü ayarla. Tutarsa, tuttu. Tutmazsa, öbür dükkânların kapıları yüzüne kapanacak değil ya?...»

Gerçekten de öyle ya!...

Alaturka sahnelerin bir numaralı komedyeni Celâl Şahin bana bu morali verdikten sonra korkum biraz yatıştı.

Şimdi Sheraton Oteli'nin abide gibi dikildiği eski Taksim Belediye Gazinosu bahçesinde, ilk haftamız «vukuatsız» geçti.

Onca işi arasında Fahrettin Aslan bir fırsatını bulup yanıma geliyor, yahut çağırtıyor, gücüme güç katıyordu:

— «Hani olmazdı Orhan bey kardeşim?... Bakın ne kadar iyi gidiyor!... Artık rahatlasın içiniz!...»

Bilmiyordu Fahrettin Aslan, onu yıllar sonra ne kadar üzeceğimi...

Fakat, o bahçenin caddeye bakan teras kısmında, dokuz gazeteyi satır satır okuyan bir başkası vardı: Emin Yeyman!...

— «Otur! Bir kahvemi iç!... Bak Paşa yine neler söylemiş. Okudun mu?...»

— «Efendim bırakın şu politikayı da, benim içimi rahatlatın. İşimize yaramazsın dediniz. Hatırlıyorsunuz değil mi?.. Ama herhalde kulak veriyorsunuz sahneye. Tanrıya şükür müşteriye mahcup olmadan sürüklüyorum gösterimi...»

— «Evet!... Takır takır bir sürü lâf kulağıma geliyor... Bazen ben de gülüyorum. Fakat sen bizim işimize yaramazsın bey!...»

— «Önce şu «bey» lâfını bırakın Emin ağabey!... Neden yaramıyorum işinize?...»

— «Çok konuşuyorsun, hızlı konuşuyorsun...»

— «E, benim çalışma tarzım bu!...»

— «Ama müşteri sana gülmüyor. Seninle beraber gülüyor...»

— «Fena mı?...»

— «Fena ya!... Sahnede yirmi dakika kalıyorsun, o süre içinde ne içki kadehine el uzatan var, ne mezesini tazeleyen.»

— «Ne yapacağım peki?..»

— «Lâf zincirini sık sık keseceksin. Müşteri garsonu çağırıp içkiyi tazeliyecek, mezeyi baştan düzenleyecek... Sen soluksuz konuşursan, yirmi dakika satış duruyor bey!.. Sana verdiğimiz yevmiyeyi satıştan kaybediyoruz yahu!... Bak Paşa ne demiş?...»

— «Bırakınız Paşa'yı Emin ağabey. Ne yapmamı istersiniz, onu söyleyin?..» .

— «Ne yaparsan yap!.. Seni ben istememiştim ki, Fahri aldı... O düşünsün!...»

— «Yani ben...»

— «Sen bizim işimize yaramazsın bey!...»

Bu sohbeti izleyen ertesi gece, bir başka hırslı çıktım sahneye. Karşımda tek müşteri Emin Yeyman'ı görüyorum ve inanın, ona çalışıyorum. Onun zevk alacağı siyasi şakalar, politika güldürüleri, kişilere takılmak; dilim ne derece dönüyorsa ve deyim yerindeyse bütün hünerimi gösterdim. Emin Yeyman balkonda yan masadaydı. Öylesine gülüyordu ki, mendille gözünün yaşlarını siliyordu.

İçim pek rahatladı. Yeyman engeli artık aşılmıştı. Öyle sanıyordum.

Soyunma odamda terimi bile kurulamadan, günlük giysimi sırtıma geçirdim. Müşterinin göremiyeceği bir kenardan Emin Yeyman'ın masasına koştum; bir iskemleye iliştim.

— «Nasıl buldunuz ağabey?...»

— «Çok iyiydin «bey»!... Katıldım gülmekten...»

— «O halde yargınız değişti sanırım...»

— «Yooook!.. Gülmek başka şey, iş başka şey!...»

— «Anlıyamadım efendim?..»

— «Bu kadar iyisi bizim işimize yaramaz Orhan bey...»

Şimdi Bursa'daki çiftliğinde bu satırları okuyorsa gülecektir bilirim. Fakat bir patrondan bu tür iltifat aldığınız oldu mu?

— «Çok iyiydin ama, bu kadar iyisi bize yaramaz beyim!...»

Tanrı ona da, titizlikle yetiştirdiği ineklerine de uzun ve sağlıklı ömür versin.

GÖZYAŞLARIMIN NEDENİ

Bölük pörçük de olsa anılarını yazmaya kalkışan birinin, sağlam bir bellek sahibi olması gerekir. Bu konuda büyük sıkıntılar çekiyorum. Pek yakın dost ve meslektaş çevremin dışında, tanıştığım kişilerin isimlerini zor hatırlarım. Telefon numarası, araba plâka numarası gibi şeyler katiyyen aklımda kalmaz. Kendi evime telefon edeceğim zaman cep defterimden numarayı kontrol ettiğim, bir işlem için minik arabamızın plaka numarası sorulduğunda yine aynı defteri çıkardığım çok olmuştur. Bu diziye başladıktan sonra bir kusurum daha meydana çıktı. Tarihleri hatırlıyamıyorum. Aradan çok zaman geçmiş olsa bile, olayları en ince ayrıntılarına kadar gayet net gözümde canlandırıyorum da, sıra yıl belirtmeye gelince, cümlenin ortasında takılıyor, sigara üstüne sigara içmeye başlıyorum. Neyse ki bu anılar o tarihlerde titizlik ve sorumluluk isteyen bir ciddiyetten uzaktır. Amaç, bir tatil günü, beş on dakikanıza biraz neşe katmaktan ibarettir. Dizide isimleri geçen meslektaşlarım, bu kusurlarımı çok iyi bildikleri için, anlattığım olayların tarihlerinde yanlışlık yapıyorsam beni bağışlıyacaklardır.

Sanırım beş (yahut altı) yıl, önce Fuar'da çalışırken talihsizlikler birbirini kovaladı.

Manolya Bahçesi'nde çalışıyorduk. Programımızın yıldızı, sevgili Zeki Müren'di. Diğer gazinolarda görevli meslektaşların çoğu, arkadaşlık ötesi sevdiğim kişilerdi. Otelden çıktığımız yoktu. Bir ara Sadri Alışık:

— «Yahu çocuklar» demişti. «Geceleri gazino için birkaç saat ayrılmasak, sanki gemiyle yolculuk yapar gibiyiz: Sabahları havuzlu güvertede, öğle ve akşamları yemek bölümünde, geceleri de kamaralarımızda... Benim çöp kebapçısı, Orhan'ın mektebi olmasa, dış dünyayala ilişkimiz kesildi sanki...»

Sadri'nin 'Orhan'ın mektebi' dediği yer 'Numune Pavyonu' idi.

Geceleri iş dönüşü yine otelde toplanıp bir süre «gırgırdan sonra, onlar çöp kebabı yemeğe giderlerken, ben de:

— «Haydi öyleyse, ben de mektebe gidip biraz ders çalışayım» der, soluğu Numune Pavyonu'nda alırdım.

İşim iyi gidiyordu, vaktim sevdiğim kişilerin yanında geçiyordu, keyfim yerindeydi.

Derken...

Bir gün dişetim şişti. Hem de dudağımı burnuma yaklaştıracak kadar. İsmini hatırlamadığım için beni bağışlasın, bir hanım diş hekimi, olmayacak bir şey yaptı, zahmet etti otele kadar geldi, çürük dişi odamda çekti, yüksek dozda antibiyotik verdi, beni sıkıntıdan kurtardı.

Ertesi gün mide kanaması geçirdim. Pek önemli değildi, ama doktor «yatak istirahati» veriyordu. Oysa, hele Fuar gibi kısa bir iş döneminde, ayakta durulabildiği süre, sahneyi boş bırakmak aklın ucundan geçemezdi.

Önümden viski şişesini çektiler, burnuma süt şişesini dayadılar...

Sağolsunlar, arkadaşlar etrafımda pervane gibi dönüyor, iş saatine kadar birinden biri, mutlaka odada yanımda oluyordu.

Ama keyif kaçmıştı işte!...

Yemek sohbetlerinden yoksun kalmıştım. Benim «mektepteki dersler» yatmıştı...

Artık bütün mesele, hiç değilse sahneyi aksatmadan Fuar'ın sonunu bulmaktı...

Geceleri işe Sadri Alışık götürüyordu Celâl Şahin'le beni. Sadri, arabasını İzmir'e getirmişti. Çalıştığımız gazinolar birbirine yakın sayılabilirdi. Arabadan önce Celâl, sonra Sadri'yle Çolpan, en son beni iniyordum. İş bitimi, hepimiz Sadri'nin çalıştığı gazinoda buluşuyor, otele birlikte dönüyorduk.

Sadri'nin arabasında, arkada Sadri'yle Çolpan, önde şoförün yanında Celâl'le ben otururduk. İnme ve işlere dağılma sırası bakımından pratik bir yerleşmeydi. Sadri'nin arabası Fuar kapısından girer girmez, artist kollayan meraklılar otomobilin etrafını çeviriyordu:

— «Aaaa, bak bak!... Çolpan İlhan...»

— «Gördün mü?... Sadri Alışığı gördün mü?...»

Derken biri ön cama eğildi; Celâl Şahin'le beni gösterdi arkadaşlarına:

— «Nah işte!... Bunlar da Şen Bahriyeliler.»

Bizde bir kahkahadır koptu. Çolpan takılıyor:

— «Çocuklar» diyordu. «Şen Bahriyeliler duyarsa kızar vallahi...»

Celâl piposunu kurcalıyordu:

— «Yahu hiç değilse Ateş Böcekleri deselerdi. Hiç değilse kıdem bakımından yakın düşerdik...»

Celâl'in inmesi gereken yere geldik, o indi...

Beni birdenbire buz gibi soğuk bir ter kapladı. Midemden başlıyan bir sancı, bel kemiğime kadar vuruyordu. Kimbilir rengim ne hâle gelmiş olacak ki, Çolpan'ın dikkatini çekti:

— «Bu halde çalışamazsın Orhan. Şoför hemen seni otele götürsün...»

Sadri de endişelendi:

— «Orhan bey Manolya Bahçesi'ne telefon eder durumu anlatırım. Zaten doktordan kaçak ayağa kalkıyorsun. Başımıza iş açıp Fuar'ı burnumuzdan getirme. Haydi!... İş, senin sağlığından önemli değil!... İnatçılığı bırak!...»

Gerçekten bitkindim. Ne olmuştu birdenbire?...

— «Ben bahçeye gideyim çocuklar, eğer bu sancı geçmezse, hemen dönerim otele. Söz!...»

Naza niyaza vakit yoktu. Hepimizin iş vakti gelmişti. Sadri:

— «Peki» dedi. «Ama şoför seni çalıştığın yerin kapısında bekliyecek...»

Onlar da indiler...

Ben Manolya Bahçesi'nin uzun geçitinden yürüyüp artistlere ayrılan avluya geldiğimde, başım da dönüyordu... Beni ilk gören Zeki Müren oldu:

— «Neyin var ağabeyciğim? Rengin bembeyaz!... Niye kalktın hasta hasta?... Ne olur git yat. Çalışma bu gece...»

— «Olmaz Zekiciğim, olmaz prensim... Benim adım çıkmış. Hasta demezler, halimi bilmezler?»

Zekicik de itirazın gereksiz olacağına inandı. Giyinmesine yardımcı olan hanımı benim başıma dikti:

— «Lütfen yanından ayrılmayın. Rengi düzelmezse hemen bana haber verin...»

O da hazırlık için çekildi odasına.

Sıram geldiğinde sahneye çıktım... Kul sıkışınca Tanrı yetişiyor!... İlk onbeş dakikayı iyi kötü doldurabildim. Sancı yok oldu!... Yerine bir garip bulantı geldi... Kulise girişimde, öğürmeye başladım... Ellerim titriyor, gözlerimden yaş boşanıyordu... Bir gayret, ikinci çıkışı da yapıp kısa bir şakayla gösterimi tamamladım, halkı selâmladım görevimi bitirdim. Meğer bütün bu süre, sevgili Zeki Müren sırtında bornozu, kulisten beni izlermiş, eksik olmasın... Önüme gelen ilk iskemleye çöktüğümde yanıma geldi, kendisine özgü nezaketiyle:

— «Geçmiş olsun ağabeyciğim» dedi. «Fakat yarın akşam bu halde olursan vallahi çıkarmam seni sahneye. Bu kadarcık da hatırım yok mu?...»

— «Sağol bebek! Sağol prensim! İnan ki iyiyim şimdi!...»

Sadri'nin talimatı üzere, arabası kapıda beni bekliyordu. Şoförün yanına oturacakken yaşlıca bir bey sokuldu yanıma:

— «Beyefendi» dedi. «Sanatçıların hassas olduğunu bilirdim. Fakat bu denlisine ilk defa tanık oldum...»

— «Anlıyamadım efendim?...

— «Sahneye ikinci çıkışınızda, alkışa selâm verirken, göz yaşlarınızı tutamadınız...»

— «Yaaa» dedim. «Çok duygulandım...»

Nasıl anlatabilirdim bu kişiye, gözümden boşanan yaşların öğürüp kusmaktan ileri geldiğini?..

Toplandık otelde. Çolpan:

— «Senin mektep yattı bu gece, Orhan» dedi...

Celâl Şahin:

— «Bu sezon çok ders çalıştı bizim afacan» dedi. «Dersler başına değil midesine vurdu...»

Sadri Alışık:

— «Zararı yok» dedi. «Bu yıl bütünlemeye kalır, gelecek sezon imtihanını verir!...»

Benim sancı ve bulantı krizi bayağı geçmişti:

— «Acaba» dedim. «Mektebe beş dakika uğrasam...» Ekrem Bora ayağa fırladı, yakama yapıştı:

— «Yürü odana» dedi... «Yoksa o mektepten mezun olmadan, emekli ederim seni...»

FAZLA İKRAM OYUN BOZAR!

Bu kez tarihi şaşırmıyorum!...

Tam otuz yıl evvel... 1945 ekim, salı...

«İstanbul Şehir Tiyatrosu» dar kadroyla, fakat tam hız çalışıyor... 'Dram' bölümü pazartesileri izinli kalıyor, 'Komedi' bölümü ise salıları paydos yapıyor... O tarihlerdeki yönetmelik izniyle, salı günleri bize serbest bırakılmış!...

Bir «ekstra» iş çıkarsa, elimize geçecek parayı, belirli orantıyla kırışıyoruz. Ya, tam temsil için İstanbul ilçelerindeki sinema salonlarını dolaşıyoruz, ya da gazinolarda bir skeç sunulacaksa, güldürü unsuru bol bölümü yirmi yirmibeş dakikada sergiliyoruz... Karışan görüşen yok!... Paramızı anlaşmaya göre paylaşıyoruz.

Bu düzen galiba şimdi değişti...

Neyse!...

«Dışardan iş aldığımız zaman» Mehmet Karaca ağabey ilgilenir, işi düzenlerdi... O yıl, afişlerde uzun süre kalan bir Fransız vodvili oynuyorduk... Rol alan sanatçılar içinde rahmetli sevgili Perihan Yenal, rahmetli Reşit Baran, Reşit Gürzap ağabeyimiz, Mehmet Karaca ve kulunuz vardı.

Suflörümüz, rahmetli Sadi efendi idi...

Oyunu baştan sona tam oynayacaksak, problem yoktu. Bellemiştik rollerimizi. Fakat bir gazinoda skeç halinde sunacaksak, birinci perdede olanları, ve de üçüncü perdede geçecekleri, ikinci perdenin ortasına rastlayan kısma sığıştırırdık.

Bu adaptasyonu da Mehmet Karaca düzenlemiş, rol alan sanatçılara belletmişti...

Bir pazar günü, matine suare arası Mehmet Karaca bize haber saldı:

— «Haftaya salıya Bakırköy'de oynayacağız... Yalnız erken toplanalım çocuklar. Temsilden evvel bizi ağırlıyacaklarmış!...»

— «Tam oyun mu ağabey? Yoksa skeç mi?...»

— «Tam oyun Orhan!... Ama erken gel! Akşamüstü altıda buluşup yola çıkacağız!»

O salı buluştuk ve üç arabalık bir konvoy halinde Bakırköy'e vardık...

.

Evvelâ sahneyi gördük, odalarımıza göz attık, giysilerimizi yerleştirdik, üstünkörü provamsı bir hazırlık da yaptık.

Derken davet sahipleri geldi.

Deniz üstünde uzanan bir lokantada, mükellef masa kurulmuş... Ağırlanıyoruz!...

Meze tabakları birbirini izliyor, kadehler boşalmak üzereyken, çağrı olmadan tazeleniyor. Tadına doyum olmayan ve kendi olanaklarımızla kuramıyacağımız bir masa!...

İçmeyen tek kişi Mehmet Karaca idi.

— «Haydi» dedi. «Toparlanın... Vakit geldi!...»

Ben, önümdeki limonlu votka bardağını ceket cebime sakladım...

Temsil vereceğimiz sinema kapısına geldiğimizde, o tarihlerde Bakırköy Halkevi'nde oynayan, şimdi ünü dillere destan Münir Özkul da vardı...

Soyunma odamda hazırlığımı yaparken davet sahipleri beni ziyarete geldiler. Boşuna saklamışım ceket cebine votka bardağını... Dolu bir şişe!... Minik kovada buz!... Sıkılıp süzgeçten geçmiş limon suyu!... Kah kah da, kih kih!...

Değerli okurlarım ben bu arada, «tam temsille», komprime haline getirdiğimiz «skeç»i karıştırdım...

Durum şu:

«Skeç»e göre oynarsak, sahneye gireceğim, bir kenarda evlenme tartışması yapan Reşit Gürzap'la Perihan Yanel'ı görüp çok hiddetleneceğim; hırsımı Mehmet Karaca'dan alırcasına bağırıp çağıracağım; Reşit Baran da beni yatıştıracak...

Ama tam oyun oynuyorsak bu girişim ikinci perde sonunda olacak. Üçüncü perdede iş tatlıya bağlanacak...

Kulise geldim...

Kulak mememi üç defa çekip, dekor tahtasına üç defa vurduktan sonra, daldım sahneye.

Reşit Gürzap ve rahmetli sevgili Perihan Yenal, sahne önünde kanapenin uçundalar. Mehmet Karaca arka planda, Reşit Baran giriş repliğini bekliyor...

Ben «komprime skeç» oynuyoruz sandım ya?...

Başladım bağırmaya:

— «Biliyordum arkamda çevrilen oyunları. İşte su üstüne çıktı...»

Bir an sessizlik oldu. Sonra Mehmet Karaca'nın sesi geldi:

— «Çık dışarı münasebetsiz!... Neyi biliyorsun ki, su üstüne çıksın?..»

Ben de durakladım. O mu yanlış oynuyor, ben mi?.. Tuluata daldık:

— «Saklıyamazsın, her şey ortada...»

— «Ortada olan bir şey yok!.. İşi anla sonra hiddetlen! ...»

Haydaaaa!... Bizim oyunumuzda böyle lâflar yok!... Sonra, neden Reşit Baran girmedi sahneye?...

Limonlu votkanın rehavetiyle oyunu kurtarmaya çalıştım!

— «Ben bildiğimi bilirim efendi!...»

Kulisten süflör Sadi fısıldadı:

— «Çık dışarı...»

Ben de bağırdım Mehmet Karaca'ya:

— «Çık dışarını...»

Mehmet Karaca sırtını salona döndü, göz ucuyla banana baktı, sinek kovalar gibi elini salladı:

— «Çık, çık dışarı...»

Suflör Sadi'ye baktım. Eliyle beni çağırıyor, kulis aralığından. Bir terslik var ama kimden?.. Benim çıkmam gerek sahneden. Ama apar topar olmaz ki!...

— «Gidiyorum efendi. Fakat yine geleceğim,» dedim çıktım.

Suflör Sadi'ye sokuldum kulis aralığından:

— «Ne oluyor ağabey?...»

— «Ulan ikinci perdeyi birinci perdede oynadın...

Oyun zaten pek karışık, girdisi çıktısı bol bir vodvil olduğundan, seyirci o iki dakikalık kargaşalığı anlamadı.

Zaten sahnedekiler yılların tecrübesiyle ve ustalıklarıyla, serüveni hemen toparlamış ve normal rayına oturtmuşlardı.

Ama ziyafet benim burnumdan gelmişti. Kaçacak bucak, saklanacak delik arıyordum.. Ama diğer perdelerde rolüm olduğundan bir yere kımıldayamazdım tabii...

Birinci perde bittiğinde, Mehmet Karaca yanıma geldi. Bir süre yüzüme baktı. İçimden:

— «Eyvah,» dedim «şimdi zılgıtı yiyoruz işte!...»

Fakat ben azar beklerken, Mehmet ağabey güldü, eliyle çenemi okşadı:

— «Üzüleceğin kadar üzülmüşsün, yüzünden belli» dedi. «Olabilir, herkesin başına gelebilir... Ama sen şu sözümü kulağına küpe yap: Fazla ikram oyun bozar...»

KADINLARIN AZARLANDIĞI BİR MATİNE

İnsan anılarını tazelerken duygusallığa kapılırsa doğal karşılamak gerek. Hele tazelenen bu anının öyküsünde, çok ama pek çok sevdiğiniz bir dostun adı geçecekse...

Rahmetli Doğan Nadi'den söz ederken 'dost' sözcüğünü kullanmam, belki saygı dışı bir ünlem olarak nitelendirilecektir. Oysa değil!... Aramızda yedi yıl yaş farkı, görgü ve kültür yönünden kolay köprü atılamıyacak derin hendekler vardı ama, yürekten bir cömertlik, içten bir sevgiyle bu dostluğu bana kendi armağan etmişti. Yaşantımda en değer verdiğim armağanlardan biriydi bu!... Konuşurken «Doğan bey» desem sinirlenirdi. «Doğan ağabey» demek lâûbali bir çağrı oluyor, bana ters düşüyordu. Bir gün lâfa başlarken nasıl olduysa:

— «Bakın ne anlatacağım sevgili Doğan» deyiverdim. Gülerek bana baktı:

— «Hah!...» dedi. «Bu işi de böylece halletmiş olduk!..»

İş saatleri dışında «bizim grup», ya Divan Oteli'nin ya Parkotel'in barında toplanırdık. Buluşma yerinin neresi olacağı, sevgili Doğan'ın o saatte bulunacağı mekâna bağlıydı. Şu veya bu nedenle ters bir yerde takılır kalırsak, telefon eder:

— «Neredesiniz canım?» diye bağırır, kahkahayla güler ve sorardı: «Ben mi oraya geleyim, siz mi buraya geliyorsunuz?...»

Grup, sohbet tonu hafif yüksek, kahkahası bol kişilerden oluşurdu. Üyeleri sınırlı bir kulüp gibiydik. Etraftan konuşmalara, şakalara kulak verilir, gülüşmelere katılanlar olur, çoğu kez etrafımızda İkinci bir halka oluşurdu.

Sevgili Doğan'ın pek merak ettiği bir konu vardı: Gazinolarda 'Kadınlar Matinesi'. Celâl Şahin'le beni durmadan sorguya çekerdi:

— «Peki canım anlayamıyorum ki, nedir bu 'kadınlar matinesi'?... Nasıl oluyor bu iş?»

Anlatırdık:

— «Her hafta içi çarşamba veya perşembe günleri yalnız kadınlar

için tertiplenen bir matine vardır, işte o!...»

— «Peki erkekleri sokmazlar mı İçeri?...»

— «Sokmazlar değil, erkekler zaten gelmez!... Bazen kenarda köşede tek tük erkek olur ama...»

— «Anladım, anladım!... Hani öylesine erkek...»

Atardı kahkahayı.

— «Yok canım» derdik. «Faraza yaşlı bir hanımı gazinoya getiren olur. Çıkışta yardımcı olmak için, arkalarda bir köşede oturup beklerler. Ama pek ender ve tek tük...»

— «Peki kalabalık olur mu?...»

— «Ooooo!... Tıklım tıklım. Salonuna göre, üçyüz, beşyüz, altıyüz... Sabahın pek erken saatlerinde gelip kapıda kuyruğa girerler...»

— «Neden?...»

— «İyi yer kapabilmek için... Masa falan yoktur. İskemleler, tiyatro örneği yan yana dizilidir. Yer ayırma yüzünden tartışmalar, hatta hafif tertip kavgalar çıktığı olur... Sabahın saat dokuzunda zaten gazino tıklım tıklım dolmuş olur. Kapılar kapanır. Program öğle üstü başlar. Akşama doğru beşte falan biter...»

— «Peki canım, o kadar saat ne yer ne içer bunlar?...»

— «Onlar yiyeceklerini içeceklerini bir gece önceden hazırlarlar zaten...»

— «Ha, yani sandviçimsi şeyler?...»

— «Ne sandviçi sevgili Doğan?... Böreklerden, dolmalardan tut, tencere içinde zeytinyağlılara kadar...»

— «Yok daha neler. Boşan da semerini ye!...» Atardı yine ünlü kahkahasını «bana takılmak için uyduruyorsun.»

— «Gerçekten öyle!...»

— «Canım efendim bir insan sabahın dokuzundan akşamın beşine kadar tıkılır kalır mı bir yere?.. Sıkıntıdan patlamaz mı?...»

— «Ne sıkıntısı sevgili Doğan?... Program başlayıncaya kadar

aralarında oyunlar oynarlar, şarkılar söylerler, dedikodu yaparlar, karşılıklı ikramda bulunurlar, küçük çocukları salon sıkışık olduğundan sahneye çıkar, kovalamaca oynar, sahne komisi onları kovalar... Bir âlemdir kadınlar matinesi...»

— «Peki program başlayınca ne yaparlar?...»

— «Şarkıcıyla şarkı, türkücüyle türkü söylerler. Sahneye çiçek atarlar. Kimi pek sevdiği bir sanatçı olursa, podyuma fırlar artistin boynuna sarılıp yanaklarından öper... Hele bir oyun havası çaldı mı en azından sekiz dokuzu, iskemleden kalkıp sahneye fırlar göbek atmaya başlar...»

— «Hadi canım sende!... Sahi mi söylüyorsunuz yahu?...»

— «Elbette. Aralarından kimi çantalarında parmağa takılıp şıngırdatılan zil bile getirirler...»

Grubumuzun ciddi kişilerinden biri, olayın ruhsal açıklamasını yapmaya kalkar:

— «E, doğrudur. Yapı olarak pederşahî bir cemiyette, erkek baskısı ortadan kalkarsa kadınlar içlerine gömülü bazı coşkunlukları bu şekilde boşaltıyorlar.»

Kızardı sevgili Doğan:

— «Canım efendim sussana sen!... Biz burda ciddi şeyler konuşuyoruz; sululuğun sırası mı!

«Yahu,» diye yeniden dönerdi bize «peki siz ne yaparsınız sahneye çıktığınızda?...»

— «Hiç!... işimizi yaparız her zamanki gibi...»

— «Yani susup dinlerler mi sizi?.»

— «Eh işte!... Yarısı dinler. Yarısı bizimle beraber konuşur. Bu arada ufak çocukları sahneye fırlayıp mikrofonun dibine kadar yanaşır, yere otururlar. Kadın matinesi bu!... Biraz patırtılıdır...»

Doğan, gözünden yaş gelecek kadar gülerdi:

— «Yahu!... İnsan iki kadına derdini zor anlatıyor... Nasıl başa çıkıyorsunuz yediyüz kadınla?... Çocuklar bir gün beni de götürüp bir kenara saklayın. Mutlaka görmek istiyorum şu kadınlar matinesini...»

İlkbaharın yaklaştığı günlerdi. Ben Bebek Belediye Gazinosu'nda çalışıyordum. Öğle üzeri bizim grup Divan Oteli'nin barındaydı... Sohbetin en tatlı yerinde saatime baktım:

— «Eh bana izin verin... Bugün çarşamba, benim 'Kadınlar Matinem' var...»

Doğan'ın gözleri parladı:

— «Tamam» dedi. «Biz de geliyoruz...»

— «Ama sevgili Doğan...»

— «Yok! Bahane icadetme. Zaten söz vermiştin!.. Biz bir kenarda otururuz...»

Telefon kulübesinden gazinoyu aradım. Patron Asım İslamoğlu'na durumu anlatmalarını rica ettim. Mümkünse balkonun uç köşesinde bir masa ayrılmasını tembihledim. Patron Asım bey:

— «Buyursunlar, şeref duyarım» demiş, eksik olmasın. Kalktık gittik gazinoya...

Bebek Belediye Gazinosu, salon tertibi gereği, 'kadınlar matinesi'nin nisbeten düzenli ve patırtısız gürültüsüz geçtiği bir lokaldir. Fakat yine hıncahınç doluydu!... Metrdotel, konuklarımı kapıda karşıladı, balkonun arkasında, fakat sahneye kuş bakışı serbest bakan bir masaya buyur etti... Derken benim sıram geldi. Kulise indim, orkestra çıkış müziğimle mikrofon başına geçtim... Görevime başladım.

Evet! Salon tertibine göre, müşteri düzenli şekilde oturmuş, programın aksamaması için gerekli her tedbir alınmıştı ama, bizim meslek deyimiyle «dükkân» tıkabasaydı!... Böylesine bir kalabalıkta, iki kişi fısıltıyla konuşsa, üçyüz kişinin fısıltısı elbette bir uğultu oluyordu...

Hanımlar beğendikleri fıkraların tekrarını istiyorlar; kimi hikâye siparişinde bulunuyor, bazıları sahne ucuna gelip tek tek karanfiller sunuyorlardı...

Bir sevgi tezahürü olan bu uğultu içinde ben programı yürütmeye çaba gösterirken, balkondan bir ses yükseldi :

— «Susun canım!... Çocuk, deminden beri bir şeyler anlatmaya çalışıyor. Susup dinlesenize.»

Başımı kaldırıp baktım. Balkondan eğilip seslenen sevgili Doğan!...

Salonda bir an sessizlik oldu. Benimle birlikte yukarı bakan hanım müşterilerin çoğu tanıdılar sesleneni:

— «Aaaa!... Doğan Nadi beyefendi burada!...»

Gösterimin sonuna kadar, belirli yerlerdeki alkışlar dışında, çıt çıkmadı salonda... Her tür coşkunluğun olağan sayılageldiği bir «Kadınlar Matinesi»nde hanımlar, ilk defa azarlanmışlardı.

Gazinodan ayrılırken Doğan:

— «Bundan sonraki matinelerde sakın bana güvenme haaa!...» diye kahkahasını atıyordu.

Grup ufalandı, sevgili Doğan aramızdan ayrıldıktan sonra, kulüp dağıldı.

Ama içimizde ne boşluk bırakarak!...

ŞEY ŞAKASI

Ondört yıl oluyor...

İstanbul'un pek sert geçen ender kış mevsimlerinden biri... Kentte sıkıyönetim var, ama sanki varlığını yurttaşa unutturmak istercesine yumuşak bir denetim uygulanmakta. Herkes işinde gücünde, gönlü dilerse keyfinde eğlencesinde...

O kış mevsimin karlı buzlu aylarından birinde, üç lokalde çalışıyordum. Şimdi opera temsilleri verilen Taksim'deki 'Maksim Gazinosu', Tepebaşı'ndaki 'Cumhuriyet Pavyonu', son olarak da Sıraselviler'deki 'Klöb 12'... İşyerleri birbirine yakın olduğu için, birinden ötekine rahatça yetişiyor, saat yönünden güçlük çekmeden yürütüyordum gösterileri.

Bir gece 'Maksim'den 'Cumhuriyet Pavyonu'na, oradan da son işim olan 'Klöb 12'ye geldim. Şevket Uğurluel'in orkestrasıyla çalışıyoruz. Sabahın ikibuçuğu falan!... Ben sahnedeyken giriş tarafından iki polis memuru ilerledi; şapkalarını çıkardılar, artistlerin sıra beklediği, sahne gerisindeki minik salona geçtiler. Olur a!... Kimbilir ne görevle geldiler. Biz sahnedeki çalışmamızı bitirdik. Ben o minik salona geçtim, biraz soluk alıp eve gidip yatacağım.

Minik salona geçer geçmez, daha bir iskemleye çökmeden, memurlardan biri sokuldu:

— «Orhan bey?.»

— «Evet.»

— «Efendim bir zahmet karakola kadar gideceğiz...»

— «Hayrola?..»

— «Hakkınızda bir şikâyet var da... İfadeniz alınacak.»

— «Kim şikâyet etmiş? Niye şikâyet etmiş? Ne zaman şikâyet etmiş?.»

— «Biz bilmiyoruz. Karakolda muavin bey anlatır size.»

Ben biraz dinleninceye kadar beklediler; müşterilerin meraklı bakışları arasında iki memur ve ben, büyük salondan geçerek kapı merdivenine

yöneldik; sokakta bir taksi bulup korakola vardık.

Memurlar, masada oturan nöbetçi komiser muavinine:

— «Orhan Boran'ı getirdik efendim» dediler. Odadan çıktılar. Muavin biraz doğruldu:

— «Buyrun Orhan bey, oturun» dedi.

İçimde endişeye dönüşen bir merak...

— «Konu nedir muavin bey?.. Sabahın bu saatinde, üstelik çalıştığım yerden alınıp, memur refakatinde niye getirildim karakola?...»

— «Siz önce sıcak bir çayımızı için...»

Odada köşede saç bir soba. Karakola bağlı bekçilerden biri sobanın önünde diz çökmüş, yeni attığı odunları tutuşturmak için üfleyip duruyor.

— «Bekçi efendi... Orhan beye bir çay verebilir misin?..»

Bekçi döndü. Odunların dumanı gözüne kaçmış olacak, yanaklarından yaşlar süzülüyor.

— «Çay yetiştiremem bey... Ama köşeden alıp geleyim...»

Meraktan çatlıyacağım.

— «Sağolun. Çay, salep filan istemem. Siz anlatın bana niye getirildim buraya?..»

Nöbetçi muavin önündeki kâğıtları karıştırdı. Öksürdü. Yüzüme baktı:

— «Hakkınızda şikâyet var.»

— «Ne şikâyeti?..»

— «Bu gece Maksim Gazinosu'nda sahnede, bir vatandaşın milli duygularını incitecek sözler sarfetmişsiniz...»

— «Yanlışlık olmasın?.. Ben Maksim Gazinosu'nda kaynanam, baldızım gibi hayal ürünü tiplerden oluşan bir güldürü anlatıyorum...»

— «Valla bilemem...»

— «Canım efendim, kaynanam baldızım, benim anlattığım

portreleriyle olsa olsa insanın estetik duygularını incitebilir. Millî duygularla ne ilgisi var?..»

— «Sizi şikâyet edenin millî duyguları incinmiş...»

— «Banda almış mı konuşmamı? Yahut kelime kelime ezberlemiş mi? Orada zabıt tutturmuş mu?.»

— «Hayır. Burada sadece şikâyet ifadesi alındı.»

— «Peki kimmiş milli duyguları bu denli hassas vatandaş?..»

— «Buraya yazdık ismini...»

— «Belgelere dayanarak kimlik saptaması yaptınız mı?.. Yoksa gelişigüzel ne dediyse yazdınız mı?..»

— «Yanında kimliği yokmuş.»

— «Peki, adresi belli mi?..»

— «Bir otel ismi verdi...»

— «Peki kardeşim, bu adamın şikâyeti sağlam bir belgeye dayanmıyor, yanında şahit bile getirmemiş; üstünde kimliği yok, adını nasıl verdiyse öyle almışsınız; nerede oturduğu belli değil, ortada bir otel ismi var. Bütün bunları sağlama bağlamadan, nasıl beni polis refakatinde, sabahın bu saatinde karakola davet edersiniz?..»

— «Orası da öyle ya?.. Bu gece komiser bey de nöbetçi, yukarda biraz uzandı. Ben onu çağırtayım...»

Sobanın yanındaki pencereye doğru ilerledim. Nerdeyse gün ağaracak.

Getirildiğim karakolun hemen karşısında inzibat karakolu var. Ününde bir cip durdu, arabadan kolunda görevli olduğunu belirten bir bandrolla, bir binbaşı indi. Pencerede beni gördü. ‘Ne var?’ der gibi elini salladı. Ben de ‘ne bileyim?’ der gibi kollarımı kaldırdım. Karşıya geçti, karakola girdi, odanın kapısını açtı:

— «Selâmlar. Hayrola Orhan bey?..»

— «Selâmlar binbaşım. Valla ne olduğunu bilmiyorum. Hakkımda şikâyet varmış...»

— «Ne şikâyeti?..»

Komiser muavini yerinde doğruldu:

— «Binbaşım, Orhan bey bu gece Maksim Gazinosu'nda bir vatandaşın milli duygularını incitecek sözler söylemiş. Vatandaş şikâyette bulundu.»

Binbaşı güldü:

— «Bu gece görev gereği ben de uğradım o gazinoya... Tesadüfen ben de dinledim Orhan beyin programını. Ne saygı dışı bir söz duydum, ne milli duyguları incitecek bir cümle.»

— «Valla binbaşım, vatandaş dedi ki...»

Görevli subay, komiser muavininin sözünü kesti:

— «Siz önce benim söylediklerimi ifade olarak zapta geçirin. Sonra şu şikâyet sahibinin adını ve adresini bize verin de, bulup getirtelim. Doğrusu mili duyguları hepimizden hassas bu vatandaşla tanışmak bize onur verir.»

Binbaşı sinirlenmişti. Ama ben de yorgunluktan oracıkta uyuyacaktım. Lâfa karıştım.

— «Efendim ben buraya kimliğimi ve adresimi bırakayım. Eğer gerçekten bir işlem yapılacaksa beni yarın da çağırtabilirsiniz. Ama bir sakınca yoksa şimdi gideyim...»

Önerim uygun karşılandı nöbetçi memur tarafından. Hatta kimliğimi bile almadı.

— «Eğer siz ondan davacı değilseniz...»

— «Yok, yok!... Yanlış yunluş bir şeyler yapılmış ama, ben kimseden şikâyetçi, davacı falan değilim...»

Binbaşıyla kapıya çıktık.

— «Size de zahmet verdim...»

— «Yok canım. Bu zaten yürütülecek bir işlem değil. Bir sürü eksiği var. Bana sorarsanız, sizin çevrenizdeki arkadaşların birinin muzipliği, şakası bu...»

Gün ağarıyordu. Taksi bulmak olanağı yoktu. Yollar buz tutmuştu ve ben ancak yarım saat yürüyerek varabilirdim eve.

— «Evet,» dedim. «Evet!.. Hani derler ya?.. Şey şakası...»

ÖZÜR KABAHATTEN BÜYÜK OLUNCA

Sıkılmazsanız bir fıkrayla başlıyalım bu haftaki yazılı sohbetimize...

İkinci Dünya Savaşı ortalarında, Orta Avrupa ülkeleri allak bullak durumda... Köyler, kasabalar, kentler harman duman olmuş... Aileler dağılmış... Herkes başının çaresine bakıyor.

Dağılan ailelerden birinin büyük oğlu, hangi yoldan bulup kaçtıysa İngiltere'ye varmış, yurdunun yaşam kavgasına oradaki gönüllü birliklere katılarak devam etmiş.

Derken savaş bitmiş.

Sözünü ettiğim ailenin büyük oğlu savaş sonrası dönmemiş yurduna. İngiltere'ye yerleşmiş. Ufaktan başlayarak bir ticaret yolu tutmuş. Kendi çabası ve rastlantıların yardımıyla gelişmiş işleri. İngiliz vatandaşı olmuş. Ticaret alanında öylesine başarı göstermiş ki, üç büyük fabrikanın sahibi olmuş. Hatırı sayılır zenginler sırasına girmekle kalmamış, ekonomiye büyük katkıda bulunduğu için kendisine «Sir» ünvanı da verilmiş, kişizadeler arasında yer etmiş...

Derken günlerden bir gün aklına, savaş yıllarında dağılan ailesi gelmiş. Onları arayıp bulmayı bir vicdan görevi bilmiş... Engin servetinin bütün olanaklarını seferber edip Avrupa'ya özel temsilciler gönderip soruşturmaya girişmiş. Dört ay sonra adamlarından biri şu telgrafı çekmiş:

— «Mutlu bir haber Sir... Küçük kardeşinizi bulabildik... Fakat üzülerek söyliyelım ailenizden hayatta kalan tek kişi yok...»

Zengin kişizadenin sekreteri teleksle emir yollamış:

— «Derhal İngiltere'ye gelmesini sağlayın...»

Küçük kardeşinin bulunmasına pek sevinen, savaş sonrası İngiliz vatandaşı milyoner, görkemli Rolls-Royce arabasına binip hava alanına karşılamaya gitmiş ailesinden hayatta kalan tek kişiyi.

Uçaktan inen kardeş, avucuna sadaka verilecek durumda... Beniz solgun, yanaklar çökük, üstbaş pejmürde!...

Çok duygulanmış zengin ağabey. Kucaklamış küçük kardeşini:

— «Çektiğin sıkıntılar bitti artık» demiş. «Arabamı senin emrine veriyorum. Şoförüm açık hesabım bulunan bütün lüks mağazaları bilir. Onunla birlikte dolaş. Para pul düşünmeden, tepeden tırnağa giysilerin en güzellerini kuşan... Karnın acıktığında en ünlü lokantada kendine şampanyalı ziyafet çek... İşlerim olduğu için için burdan bir taksiye binip ayrılacağım. Akşamüstü malikânemde seni beklerim, uzun uzun dertleşiriz...»

Ayrılmışlar.

İşlerini bitiren milyoner ağabey, akşamüstü malikânesine dönmüş, büyük salondaki koltuklardan birine gömülüp elinde viski bardağı, kardeşini beklemeye koyulmuş.

Çok beklememiş. Daha ikinci yudumdayken, uşağı içeri girmiş:

— «Kardeşiniz, Sir» diye anons etmiş.

Ve kardeşi salona girmiş.

Tanımak güç!...

Vücuduna kalıp gibi oturan duman rengi bir ceket. İnce çizgili gri bir pantolon. Ayna giibi pırıl pırıl siyah ayakkabılar. Sedef kabuğu bir yelek. Ünlü üniversitelerin renklerinden oluşan bir kravat. Yakasında kocaman kırmızı bir karanfil. Yemek öncesi içilen viski, yemekte alınan şampanya, yemekten sonra sunulan porto kadehleri, gözüne fer, yanaklarına can getirmiş. Tam bir İngiliz centilmeni.

Milyoner ağabey ayağa fırlamış:

— «İnanılacak şey değil!... Bu ne değişiklik?... Fakat canın sıkılıyor gibi bir halin var... Üzülecek bir durum mu oldu?..»

Daha altı saat önce, avucuna sadaka verilecek perişan durumda uçaktan inen küçük kardeş:

— «Yok» demiş. «Üzülecek bir şey olmadı... Şu müstemlekeleri pisi pisine elden çıkardık. Ona içerliyorum!...»

* * * * *

Fıkrayı anlatışımın nedeni şu: Ingiltere, örf ve âdetlerine uyulması, benimsenmesi oldukça zor bir ülkedir. Aklınıza gelmiyecek yerde, sizce masum, fakat onlarca vinçle bile zor kaldırılacak çamlar

devirmeniz işten değildir.

Başımdan geçti de, ordan biliyorum.

Bir anımda bahsetmiştim. Ingiltere'de BBC'de çalışmaya başladığımın daha ilk ayında, İstanbul Radyosu programlarından tecrübem olduğu ve (deyim yerindeyse) ağzım kolay lâf yaptığı için, bana daha çok dış yayınlarda görev vermeye başladılar.

Bu görevlerden birinde, ana dillerinde yayın yapan çeşitli şubelerden dört arkadaşla, sisli adanın tatil kentlerini geziyor, izlenimlerimizi banda alarak, röportaj dizileri hazırlıyorduk. Aramızda İngiliz gazetecileri de vardı.

Gittiğimiz her kentte, önceden hazırlanan plan gereği, bayağı şatafatla karşılanıyorduk.

İkinci uğrağımız bir sahil kentiydi. Bizi karşılayan yetkili kişi, günlük programı dağıttı. Gezilecek, görülecek yerlere ayrılan vakit, dakikasına kadar ayrıntıyla saptanmıştı. Gece, kentin belediye başkanı onurumuza bir yemek verecek, bu davette çeşitli kuruluşların başkanları da bulunacaktı. Banda alacağımız röportajlarda isim yanlışlığı yapmıyalım diye, ev sahiplerinin adları, unvanları, hatta kısa biyografileri hepimize verildi.

Ziyafet saatinden önce, minik bir salonda iştah açıcı içkilerle ağırlandık, sonra yemek salonuna alındık. Kimin nerede oturacağı minik kartlarla belirlenmişti. Mırıltı yüksekliğini geçmiyecek bir ses tonuyla mikrofonlarımızı kullanmaya izin verilmişti.

Ben portatif ses çekme aracımı, oturduğum yerde masanın altına koydum. Minik mikrofonu da, dikkat çekmiyecek şekilde tabağımın hemen önüne yerleştirdim.

Çerezler yenip toplandıktan sonra, başta belediye başkanı, sonra diğer kuruluşların sözcüleri, kentin özellikleri hakkında, kısa konuşmalar yapmaya başladılar.

Ben gözü açık ve usta bir röportajcıyım ya!... Hemen bir sigara yakıp, minik mikrofonuma duyduklarımı aktarmaya ve izlenimlerimi yansıtmaya başladım. Bu çaba içinde ikinci sigaramı yakarken, gözlerin bana döndüğünü farkettim. Belki biraz yüksek sesle konuşuyorum sanarak derhal sustum. Ama başlar hâlâ benim oturduğum yere dönüktü... Bir şeyler yapıp bu tür ziyafetlere alışık olduğumu göstermek için, sigaramdan iki nefes daha alıp söndürdüm.

Masadaki sohbet devam etti.

Et yemeği de sunulup kaldırıldıktan sonra başkan ayağa kalkarak resmî söylevine başladı.

Derhal makinamı çalıştırdım, bir sigara yaktım ve mikrofonu önüme çektim... Tercümeyle meşgulken, başkan söylevi kesti. Başımı kaldırdım: Haydaaaa!... Yine herkes bana bakıyor. Sol elimde mikrofon, sağ elimde sigaram «estepeda» kalakaldım.

Başkan gülümseyerek bana:

— «Yemeklerimizi pek sevmediniz galiba?» dedi.

— «Yoo, hayır» diye cevap verdim. «Zaten karnım pek aç değil. Az önce bir şeyler atıştırmıştım...»

Bu kez salonda esen buz gibi hava küçümsenecek gibi değildi. Ne olmuştu acaba?.. Ses aracını kapatıp, mikrofonu bırakıp, sigarayı söndürüp, not defterimi çıkardım... Bütün suç durmadan mırıltıyla konuşmamdaydı herhalde. Ama diğer meslektaşlar da aynı şeyi yapıyorlardı ve kimse dönüp onlara bakmıyordu. Neyse!... Yemek bitti, yandaki salona geçtik. Bizim grubun Ingiliz yöneticisine sokuldum:

— «Ne oldu kuzum?...»

— «Resmî bir yemekte, sofraya «porto şarabı» gelmeden, sigara yakmak, ev sahibinin ikramını beğenmemek anlamına gelir, ayıptır...»

— «Ama ben özür diledim. Aç olmadığımı, gayet nazikâne belirttim...»

— «O senin gayet nazikâne belirttiğin şey ise, başkana düpedüz hakarettir...»

— «Ama biz, ziyafet resmî bile olsa, hele içki de içiliyorsa, tabaklar konup kalkarken, arada sigara içeriz.»

— «Burası İngiltere dostum.»

Evet orası İngiltere'ydi; ve üç yıl devamlı konuğu olacağım bu ülkede, örfleri belleyinceye kadar daha ne potlar kıracak, nice çamlar devirecektim...

BİR İKİ, BİR İKİ... PROGRAMA DOLMUŞ, BİR İKİİİ...

Evet, yazının başlığı aramızda bir şakaydı ama, nerdeyse gerçekten kopmuş çıkıp dolmuş kâhyaları gibi bağırasımız geliyordu:

— «Bir iki, bir iki... Programa dolmuş bir ikiii...»

Divan Oteli'yle, Kervansaray Gazinosu arasında bir gece kulübü vardır. Bu lokal üç dört yılda bir değişik patronların yönetiminde, isim değiştirir, dekor değiştirir, sözüm ona «ambiyans» değiştirir: fakat hamam da aynıdır, tas da; kulağı çınlayanlar deyimi saygı dışı bulmazlarsa, değişen sadece tellâklardır.

Sanırım orayı ilk işleten Hasan Kazankaya olmuştu. Kulübe «Viski A Go-Go» adını vermişti.

Hasan Kazankaya'nın yakın arkadaşları onun renkli yaşamını anımsıyacaklardır.

Ben tanıdığımda Beykoz kulübünde futbolcuydu. Sonra bir spor gazetesi çıkardı. Derken emlâk komisyonculuğu yaptı. Sonra yüksek bütçeli filmlerle prodüktör oldu. Peşinden gece kulüpleri işletti; iki yaz mevsimi bir süre, büyük gazino patronuydu. Üç yıldır sesi sedası çıkmıyor. Günlerden bir gün akla gelmeyecek bir alanda girişimlerine tanık olursak şaşmamak gerek.

Tuttuğunu koparan, aklına koyduğunu beceren bir arkadaşımızdır ama; sıkıldığından mı nedir, iş yaşamında daldan dala atlamayı huy edinmiştir.

Kadın, arkadaşına, kocasından yakınıyormuş:

— «Pazartesi yemeğe kurufasulye istedi. Salı kurufasulye istedi. Çarşamba kurufasulye istedi. Perşembe kurufasulye istedi. Cuma, cumartesi kurufasulye istedi. Fakat adamdaki kaprise bak kardeşim. Değişiklik olsun diye beni eziyete sokup bu akşam piyaz istiyor.»

Kazankaya bu tiplerden değil!... Onun aşı da, işi de saat başı değişebilir.

«Viski A Go-Go»yu, iki kış işletti, büyük başarı kazandı, durup dururken bırakıverdi, başkalarına devretti.

Yeni yöneticilerin, aynı isim altında çalıştırdıkları bu gece kulübünün show programında bir ara ben de vardım. Büyük gazino işim gece yarısı bitince, sabaha karşı saat birde oraya geliyordum. Programın başlama saati birbuçuk olarak saptanmıştı.

Orkestra, Üstün Poyraz Set idi. Diğer sanatçı arkadaşlar ise Gülsün Kamu ve Salim Dündar...

İlk hafta iyi gittik. Sonra hangi nedenleyse, müşterinin ayağı çekilmeye başladı. Birbuçuk olarak saptanan program saati, ikiye, hatta ikibuçuğa alınıyor, gelenlerin sayısı on kişiyi geçmezse:

— «Malzeme bitti, inşaat paydos» şakasıyla evlerimize uğurlanıyorduk.

Kulübe inen merdivende ayak sesi duyulur duyulmaz, orkestra derhal yerini alıp canlı bir parçaya girişiyor; garsonlar 'postalarında' işbaşı yapıyor; biz üç artist gözümüz kapıda bekliyorduk.

İnenlerden kimi kapıdan bakıp dönüyor, bazen küçük bir grup içeri giriyor oturuyor, birer içki içip orkestrayı dinliyor, başka bir hareket göremeyince kalkıp gidiyordu... Bir defasında merdivendeki ayak sesinin, ayakyolunu kullanmaya izin için indiğine de tanık olmuştuk. Derhal yerini alan orkestra, hangi işleme tempo tuttuğunu öğrenince biraz bozuk çalmıştı. Bizim oturduğumuz köşeden müzisyenlere şakalar yağıyordu:

— «Sen önündeki org'u bırak!... Artık ürolog oldun!...»

— «Tom Jones'in baladlarını dinleyenler gözyaşlarını tutamazmış... Caddeden geçerken Üstün'ün sesini duyanlar da bir metre boylam farkıyla kendilerini tutamıyorlar...»

Onlar da altta kalmıyorlardı tabii:

— «Ne oldu Gülsün? Hani bugün güzellik salonuna gidecektin? Kapalı mıydı?...»

— «Orhan abi, Adem Baba yeniden dünyaya gelse, yadırgamayacağı tek şey senin fıkraların olurdu...»

Bu tür şakalarla vakit geçirmeye çalışıyorduk ama, cuma ve cumartesi geceleri dışında acaba «show» yapılacak mı diye kapı kollamak, müşteri saymak sıkıcı olmaya başlamıştı. Gece kulübünün yeni yöneticileri genç arkadaşlardı. 'Bu iş yürümez' diye onları bırakıp gitmeyi de yiğitliğe yediremiyorduk. Haydi yine benim ayrıca bir

gazino programım vardı, zarflarım her gece muntazaman geliyordu. Fakat geçimlerini o gece kulübüne bağlayan meslektaşların yevmiyeleri, meslek deyimiyle, yatıktı...

— «Abi dün kapıyı bir dilenci çaldı. 'Dört gündür yemek yemeden yaşıyorum,' dedi...»

— «Yahu şunun yolunu bize öğretse, belki kontratı bir ay daha uzatırdık...»

Yine hafta içine rastlayan bir geceydi. Bizim program «dolmuş»una yolcu çıkmadı. Malzeme ve inşaat şakası tekrarlanınca ben kalktım gittim. Zaten ertesi sabah erken uyanmak gerekiyordu. Saat dokuzda bir radyo programı vardı.

Hemen soyunup dökündüm, iki tane de uyku ilâcı aldım ve yattım.

Aradan bir saat geçmeden, zır kapı!... Fosforlu saate baktım: İki buçuk... Kalktım kapıyı açtım: Viski A Go-Go'nun müdürü.

— «Aman ağabey, yirmi kişilik bir grup geldi. Program yapacağız. Taksi aşağıda bekliyor...»

Siz olsanız ne yaparsınız?.. İşi profesyonel kuralların ötesinde bir arkadaşlık dayanışması diye üç haftadır sırtlamışız zaten. Müdürü kapıdan çevirmek ters düşmez mi?

Çaresiz yeniden giyindim, atladık bekleyen taksiye, gece kulübünün yolunu tuttuk.

Üstün Poyraz Set orkestrası, dans müziği dışında, uzunca bir «show» yapmış. Diğer arkadaşlar sahne boş kalmasın diye mümkün olduğu kadar «çekiyorlar» programı. Yetişmesine yetiştim. Hatta onbeş dakika kadar bekleyecek vakit de vardı. Ama gelin görün ki, bir an önce derin uykuya dalabilmek amacıyla aldığım, o iki ilaç, adamakıllı tepkisini göstermeye başladı. Dakika başında öylesine esniyorum ki, yanaklarımdan yaşlar süzülüyor.

Nasıl çalışacağım?.. Gece kulüpleri öteki büyük gazinolar gibi değil ki!... Büyük gazinolarda sanatçı kadrosu yüklü olduğu için, kişi başına ayrılan süre, yaptığı çalışma türüne göre sınırlı. Örneğin bana yirmi dakika ayrılmış. Oysa gece kulübünde üç artist oluşturuyor «show»u.. En azından kırk dakika çene çalmak lâzım. Kedi yavrusu gibi ağız bir karış açık esnemekten, çenem kontrolüm dışına da çıkmış; gözlerim yarı kapalı. Ne yapacağım ben?...

Onbeş dakika sahneye çıkış sıramı beklerken, ardarda ağzımı yaka yaka, iki sade kahve içtim. Elden ne gelirse onu yapacağız artık... Saat üç buçuğa yaklaşmış zaten... Mikrofondaki sanatçı son şarkısını söyledi, yirmi kişilik grubu selâmladı, kulise geçti. Ben de gözlüğümü sildim, mendilimi hazırladım, piste doğru yaklaştım.

Aaaa!... O da ne?.. Beni yataktan kalkıp giyinmeye zorunlu kılan o yirmi kişilik grup, hesap istemeye kalkmaz mı?...

Malzeme gitti, inşaat yine paydos!... Hem de çatı katına varıldığında!...

O sinirle neler söylediğimi ben unuttum. Umarım yönetici arkadaşlar da çoktan unutmuşlardır. Herhalde tatlı bir monolog değildi bir yandan hâlâ esneyip bir yandan verip veriştirdiklerini.

Ertesi gece gazinodaki işimi bitirip «Viski A Go-Go»ya gelirken, otobüs durağındaki dolmuş kâhyası:

— «Bir, iki... Bir, iki... Nişantaş, Maçka dolmuş, bir ikiiii» diye bağırıyordu.

— «Hayırlı işler» dedim. «Artanı bize gönder...»

— «Size de hayırlı işler» diye cevap verdi. «Neyin artanını size göndereyim?...»

Anlatsam anlar mıydı dersiniz?..

DÜELLO

Gazino veya gece kulüplerinde güldürü gösterisi yapanlara, bizde genel bir tanımlamayla «komik» deniyor. Oysa kuşkusuz bildiğiniz gibi, yabancı dillerde, bu alanda çalışan kişiler güldürü çabalarının türüne göre sınıflandırılır ve ünlemleri değişik olur.

Sınıfı ve ünlemi ne olursa olsun «komiğin» işi zordur.

Çalışma türlerinden biri, ayrı ayrı konular ele alıp bunları tek tek sunmak, her bölümün bitişinde, tıpkı bir ses sanatçısıının şarkı sonlarında yaptığı gibi, alkışlara selamla teşekkür ederek, diğer «numaraya» geçmektir. Güldürü bütününü oluşturan çeşitil bölümler, önceden saptanmıştır, prova edilerek kotarılmıştır. Sahnedeki «komiğin» veya «komik çiftin» yapacağı şey, ön hazırlıklarda güldürü alanını dikkatle parsellemek, en seçkin köşeyi sona bırakarak gösterinin «bis» almasını sağlamaktır. Artık bütün endişe, birbirinden konu, giysi, taklit, hatta müzik olarak değişik bölümlerin sonunda, müşteriden gelecek tepkiyi beklemektir. Parseller iyi seçilmiş, titizlikle dizelenmiş, ustalıkla «satılmışsa»; çaba ve tepki alışverişinden «komik» ya da «komik çift», alkışların kârıyla sahneden kazançla ayrılacak ve kuliste terini huzurla, kıvançla silecektir.

Bir başka çalışma türünde ise «komik» mikrofona geldiğinde ağzından çıkacak ilk dört beş cümleyle belirli bir konuya angaje edilir. Parselleme olanağından yoksun olduğu için, bir köşeden öbürüne sıçramalar yapamaz. Ne sunacaksa bütünüyle «satmak» zorundadır. Şakaları, fıkraları, birbirinden kopmaması gereken baklalar şeklinde uzun bir zinciri oluşturur. Tüm umudu, angaje olduğu konuda kopmaması gereken zincir baklalarını birbirine eklerken «ara alkışlar» alabilmektir. Üstelik bu beğeniyi daha ilk dakikalarda elde etmelidir. Zincir sallandıkça «ara alkışlardan» kuvvet alırsa, «funda» edilen demir sağlamca yerine oturur, güldürü teknesi çürük sularda başıboş gezinmez ve dümendeki «komik» rahat bir nefes alarak gösterisini tamamlar.

Bu tür çalışan «komikler» de bir yandan «ara alkış» sökebilme heyecanı, bir yandan da salondan sahneye atılacak lâfların korkusu vardır. Zira bölüm bölüm ayrılmadan, bir bütün olarak zincirleme sunulan güldürü gösterilerinde, mutlaka ama mutlaka salondan bir veya birkaç kişi «numaraya katılmak» hevesine kapılır.

Bu garip hevesin nedenleri, sanırım şöyle özetlenebilir:

«Komiğin» gönüllü yardımcısı sempatisini belirtmek çabasındadır:

— «Dur bakalım!... Elbette bu lâfın altında kalmayıp bizi güldürecek bir cevap bulacaktır...»

İkinci tip bilinçaltı bir rahatsızlık içindedir. Mikrofondaki artistin aralıksız süregiden şakalar zincirini, o anda yarattığına inanmıştır:

— «Onun ağzı lâf yapıyor da, bizimki armut yemeye mi yarıyor?.. Bir espri de ben patlatayım da görsünler...»

Üçüncü tipe konu yatkın gelmemiştir:

— «Ben şimdi uygun bir yerde araya girer değiştiririm bu konuyu...»

İşte bu gibi nedenlerle sahneye laflar atılmaya başlanır.

Ben taklit yapmak, şarkı söylemek, değişik kişiliklere bürünmek gibi yeteneklerden yoksun olduğum için, ayrı konularda değişik bölümler sunmak yerine, zincirleme şakalarla güldürü sergilemek türünü seçtim.

Bu bakımdan otuz yıldır salondan yağan lâf «salvo»larına boy hedefi oldum ve olmaktayım. Aslında kolaydır uğraşınızı sizinle bölüşmeye heveslenen müşteriyi susturmak. Yeter ki atılan lâfa tutacağınız kalkan kaba saba bir sıçrama tahtası olmasın; geri teptiğinde «hevesli»nin asabını bozmadan önce onu, sonra salondakileri güldürsün... Bu bakımdan sahneye çıkarken dağarcığımda «savunma klâsikleri»nden birkaçını daima hazır bulundururum.

Fakat pek seyrek de olsa, «endaht»a geçen çetin bir ceviz olursa ve «savunma klâsikleri» yetersiz kalırsa, o zaman salonla sahne arasında gerçek bir düello başlar.

‘Klöb X’de çalıştığım devrelerden biriydi. Program yabancı artistlerden ve Batı türünden çalışan bizim sanatçılardan oluşuyordu.

Bir gece sıram gelince çıktım sahneye. Konu olarak İkinci Dünya Savaşını seçmiştim. Hazırladığım şakalar ve fıkralar bu tema üzerinde zincirlenip gidecekti. İlk dakikalarda aldığım «ara alkışlar» içimi rahatlattı, başladım sıralamaya:

— «Bilir misiniz Hitler, İngiltere’yi istilâ için akla gelmedik bir yöntem uygulamaya kalkışmıştı... Manş denizini boşaltacak, zırhlı birliklerini kolayca adaya sevkedecekti. Bir milyon askeri yarımşar metre arayla sahile dizdi. Ellerine birer kepçe verdi. Deniz suyunu

askerlerine içirerek Manş'ı kurtaracaktı. Genel karargâhtan verilen komut, güçlü hoparlörlerle askerlere duyuruluyordu: 'Bir, iki, üç... İiiiiiiiç!... Bir, iki, üç... İiiiii!... Bir, iki üç... Çiiiiş!... Bir, iki, üç... Çiiiiş!... Bir, iki, üç... Çiiiiş!...»

Belki basit bir şakaydı ama «ara alkışını» almıştı. Derken salonun gerilerinden bir ses:

— «İyi ki hatırlattınız beyefendi. Kalkıp önünüzden geçsem ayıp olur mu acaba?»

Bir «endaht» denemesi. Normal!... «Klâsikler»den biriyle savunmaya geçtim:

— «Rica ederim. Merdivenden çıkıp, sola sapınca karşınıza bir kapı gelir. Üstünde 'centilmenlere mahsustur' diye yazılı ama, siz aldırmayın girin...»

— «Teşekkür ederim. Sanırım zat-ı âliniz de, sokakta ferahlama ihtiyacını hissetseniz duvardaki 'merkeplere mahsustur' yazısını yadırgamıyorsunuzdur?...»

Haydaaa!... Ben tek atışı savuşturayım derken «salvo» başlıyacaktı galiba?..

«Klâsikler»den birini daha kullanmanın zamanıydı.

— «Kendini tutabilmek bir irade meselesi tabii!... Fakat önünüzdeki şişe bu iradeyi yeniyor sanırım...»

— «Mâkul bir görüş!... Sizin önünüzdeki mikrofon çenenizi tutma iradesini yenmese derhal özür dilerdim.»

Düello başlamıştı artık!... Sahneyi aydınlatan beş kuvvetli projektör, salondakileri görmemi engelliyor. «Atışları» yapan ses olgun, gayet ölçülü, son derece nazik. Ama kavgada yumruk, düelloda hamle sayıyla olmaz. Bir deneme daha yaptım:

— «Kuzum efendim ben bu maskaralığı para kazanmak için yapıyorum. Siz niçin boş yere bana ayak uydurmaya kalkıyorsunuz?...»

— «Maskaralığın doruğuna vardığınızda sizi gönülden alkışlamak için...»

— «Sağolun. Ben o alkışın altında kalmam. İşim bitince bir kenarda

sizi gözler, hesap verirken ben de sizi alkışlarım...»

— «Garsonların bahşişine ortak olduğunuzu bilmiyordum. Cömert davranmaya gayret edeceğim...»

— «Siz biraz daha sabredin. Kafesiniz temizlenir temizlenmez sizi yukarı alacaklar...»

— «İşiniz bitince, siz de kafesime teşrif edin. Ama muzlarıma musallat olmak yok!...»

Diğer müşteriler bu düelloyu kahkahalarla izliyordu. Lâfın neresini nereden bağlayıp sahneden ayrıldığımı hatırlamıyorum.

Fakat bu düellodan puanla galip ayrılan beyefendinin kim olduğunu hâlâ merak ediyorum.

STEAK TARTARE

1945-46'nın kış ayları, meslek yaşantımın en önemli dönemeci sayılabilir.

Yaşım 19... İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun «yevmiyeli kadrosu»nda çiçeği burnunda bir aktörüm. Yivi setine denk gelmiş, komedi bölümünde küçümsenmeyecek roller oynamışım.

Derken bir Fransız tiyatro grubu, temsiller vermek için İstanbul'a gelmiş, onlara yardımcılık ve tercümanlık görevi bana düşmüş, üç hafta geceli gündüzlü beraber çalışmışız...

Nasıl olduysa olmuş, bir kez daha şansın somunu cıvataya uymuş, Fransız konsolosunun Park Otel'de verdiği veda yemeğinde grubun yöneticisi ve baş aktörü Jean Marchat ayağa kalkarak yaptığı teşekkür konuşmasında Şehir Tiyatrosu'nun gösterdiği yakın ilgiyi süslü cümlelerle değil, zarif bir sanat jestiyle değerlendirmeyi yeğ tutarak, genç bir Türk aktörünü, onlara üç hafta yardımcı olan beni, sahibi bulunduğu Les Mathurins tiyatrosunda bir sezon çalışmak üzere Paris'e davet etmiş...

Rastlantıların birikimi, delikanlı çağındaki genç bir aktöre böylesine yaldızlı kapılar açarsa, buna meslek yaşantısında önemli bir dönemeç denmez de ne denir?

«Hava basmak» deyimi o tarihlerde kullanılmıyordu ama, Paris yolculuğuna hazırlanırken pompayla şişirilmiş gibi dolaşmamı sanırım hoşgörüyle karşılamak gerekirdi.

19 yaşındaydım. İlk kez yurt dışına çıkıyordum. Paris'e gidiyordum. Nezaket jesti de olsa, bir tiyatroyla profesyonel kontrat imzalamıştım.

«Havamı basmak», «cakamı atmak» en doğal hakkımdı.

Paris'e vardığımda tiyatrodaki görevimin «aksesuar memurluğu» olduğunu ve ayda elime o zamanki değeriyle 9000 frank geçeceğini öğrenmek pembe bulutlarımı karartmadı. 9000 frank, bizim paramızla yaklaşık 90 lira ediyordu. Ara sokaklardaki bir otelin çatı katındaki en küçük odaya sığınmak, her öğün bir bardak şarapla bir sandviçe talim etmek, 19 yaşında «Işıklar Kenti»nde ünlü bir tiyatroda profesyonel çalışan hangi delikanlının renkli düşlerine gölge vurabilirdi?.. Havagazı!...

Akşamüstleri «aperatif» saatinde, «Pernod» içmek için davet edildiğim 'Bistro'da kimlerle oturuyordum?.. Gisele Casadesus, Marcel Herrand, Jean Marchat, François Perrier, Jean-Paul Moulinot, Jean-Louis Barrault...

Geceleri temsil bitişinde «Carrere» gece kulübünde Salvador'u dinlemeye gittiğimiz grupta kimler vardı?.. Antoine Fleury, Michel Auclair. Kim benimle dansa kalkıyordu?.. Dany Robin...

Saydığım isimler genç okurlarına hiçbir şey anımsatmıyacaktır. Hatta bu meslekle yakın ilgisi olmayan yaşıtlarıma da bir şey söylemiyecektir. Fakat 1946 Paris'inde caddede yürürken, geçenlerin durup hayranlıkla baktığı lokantaya girdiklerinde bütün başların kapıya döndüğü tiyatro-sinema yıldızlarıydı bunlar!... Ve ben, İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun «yevmiyeli kadrosu»ndan, ayda 90 lira maaşla Paris'e davet edilmiş, çiçeği burnunda, 19 yaşında genç aktör, ara sokaklardaki bir otelin çatı katında en küçük odaya sığınmış, her öğün bir bardak şarapla bir sandviçe talim ederken, işte bu grubun içindeydim.

Çiçek Pasajı'ndaki votkalı-bira masadaşlarıma, uzun uzun yazıp anlatmak, diyar-ı gurbette «hava basma»nın tadını dillendirmek istiyordum ama, bütün bu isimler onlar için «püsküvüt»ten öte anlam taşımıyacağı için tepkilerinin ne olacağını biliyordum!... «Bilardocu» Zeki'yle, «Lumbur» Kemal, raporumu şöyle özetliyecekti:

— «Oralarda yolu kesikmiş çocuğun!...»

— «Ama bak iyi marangozlar bulmuş. Her gece bir masadaymış!...»

Nefeslerini kesecek bir gelişim olmazsa, tek satır yazmamaya kararlıydım.

* * * * *

Kolladığım gelişim 1946'nın mart ayında gerçekleşiverdi.

Film yıldızı Jean-Pierre Aumont, 'Çin İmparatoru' isimli bir piyes yazmıştı Oyun benim çalıştığım tiyatroda sahneye konacak, başrolü kendisi oynayacaktı. Sanatçı o yıllarda Amerika'ya yerleşmişti. Peşpeşe filmler çeviriyordu. İsmi sinemaseverlerin dilindeydi. Üstelik Maria Montez gibi bir seks kraliçesiyle evli oluşu ününe imren de eklemiş, bir ayrıcalık kazandırmıştı.

Jean-Pierre Aumont Paris'e karısı Maria Montez ve baldızı Tina Montez'le geldi. Nedenini bilmiyorum, fakat bu ünlü karı koca ve

baldızla, daha ilk günden kanlarımız kaynaşıverdi. Köklü tiyatro kariyerlerinin ağır bastığı ve akademik sohbetlerin öncelik taşıdığı ilk gruptan ayrılıp son derece rahat, cana yakın, kanı sıcak bu üçgenin grubuna transfer edildim. Bir Akdeniz ülkesi delikanlısının coşkusu, bir Latin Amerika ülkesi kızlarının neşesiyle aynı paralele düşünce, üstelik transfer edildiğim grup yaşıtlarımdan oluşunca, çalışma saatleri dışındaki cümbüş bambaşka bir renk kazanıverdi.

Çiçek Pasajı'ndaki votkalı-bira masadaşlarıma «hava basma»nın, «caka satma»nın sırası gelmişti işte... Gece kulüplerinde eğlenirken, sarmaş dolaş çekilmiş resimleri postalıyor: «Yutkunmaktan boğaz olanlar beni hatırlasın» diye yazıyordum.

Bir gece temsilden sonra ünlü bir lokantaya gittik. Jean-Pierre Aumont:

— «Boşuna listeye bakmayın» dedi. «Buraya gelen Steak Tartare yer!...»

Salyangoz, ya da kurbağa bacağı falan önerilse yan çizerdim ama, «Steak Tartare» neresinden tercüme etsen, bir tür biftek olsa gerek!... Ismarlandı!...

Az sonra önüme büyük bir gümüş tabak koydular. İçinde koca bir topak kıyma var. Bildiğimiz kıpkırmızı çiğ kıyma... Gümüş tabağın önüne de, minik taslar içinde kırılmamış çiğ yumurta, tuz, biber, her biri ayrı renkte ve kokuda belki sekiz baharat türü dizdiler. Çizgileri Picasso'nun elinden çıkmış gibi acaîp çatallar, bıçaklar, kaşıklar koydular.

«Sofrada elini mecliste dilini kısa tut» meselini anımsayıp bekledim...

«Steak Tartare»ı «Tatar Bifteği» diye tercüme etmeyi becermiştim ama ne mene bir aş olduğunu bilmediğim herhalde yüzümden anlaşılıyordu. Alay fırsatını kaçırmadılar:

— «Kıymanın ortasına bir çukur açacaksın, iki çiğ yumurtayı bu çukura kırıp iyice karıştıracaksın, tuzunu biberini ilâve edip adamakıllı yoğuracaksın, daha sonra baharatını da zevkine göre seçip ekliyeceksin, yeniden ezerek minik yuvarlaklar haline getireceksin... İşte sana leziz bir Tatar bifteği!...»

Onlar bu işlemi yaparken göz ucuyla izleyip becerebildiğim kadarını uyguladım. Benimki, görüntüsü garip, tadı acayip bir bulamaç oldu. Dişimi sıkıp bol şarap yardımıyla, kedi mancasını andıran «Steak Tartare»ı bitirdim.

— «Bizde de buna benzer bir yemek vardır» dedim. «Dilerseniz yarın gece size hazırlatayım...»

Davetim kabul edildi.

Paris'te «Siyasal Bilgiler» öğrenimi yapan, Urfalı bir lise arkadaşım vardı. Özlediği yemeklerin malzemesini Türkiye'den getirtirdi. Ertesi sabah telefonla onu buldum. «Çiğ köfte» partisi vereceğimi anlatarak, nedenini de belirterek, gerekli malzemeyi alıp bizim tiyatronun karşısındaki «bistro»ya gelmesini rica ettim.

Temsilden sonra yine toplandık. Urfalı lise arkadaşım, bir operatör titizliğiyle, ellerini koluna kadar sabun ve fırçayla yıkadıktan sonra, çiğ köfteyi yoğurdu kotardı, konuklarıma servis yaptı. Bu kez şaşkınlık sırası onlarda, alay fırsatı bendeydi:

— «Nedir bu yemeğin adı?..»

Çiğ köfteyi derhal tercüme ettim: «Boules crues!...» Fransızca bilmeyenlere anlatmak gerek: «Boules» hem top, hem köfte anlamına gelir ama, Fransız argosunda erkek yaratıkların bir organına verilen isimdir. Hani bizdeki sakatatçıların, kulağa kaba gelmesin diye «billur» ismiyle sattıkları nesne!... Durakladılar:

— «Tadı fena değil ama, adı çok acayip monşer!...»

— «Dün gecekinin de adı fena değildi ama, tadı çok acayipti monşer!...»

Çiçek Pasajı'ndaki masadaşlara yeni bir rapor yollamanın zamanıydı...

BEN DE "PAS", HOCAM PROFESSOR SIR!

Bir haftadır hazırlanıyordum.

Örnek olarak James Stewart'ın bir filmde canlandırdığı öğretmen tipini seçmiştim. Biraz dalgın, oldukça yorgun, şakalara uygun, fakat tutumuyla saygın bir öğretmen!...

İlk dersime girerken sahneye çıkıyormuş gibi heyecanlıydım, ama kırkbeş dakikayı nasıl dolduracağımı, deyim yerindeyse, adım adım bellemiştim.

Kapıyı açıp sınıfa girdiğimde öğrencilerim talim edilmiş bir komuta uyarcasına aynı anda ayağa kalktılar. Yüzümde, bizi bekleyen nice zevkli saatlerin müjdesini verir bir tebessümle, kürsüme yürüdüm.

— «Teşekkür ederim. Oturun lütfen!...»

Özel olarak satın aldığım ince çantamı, yıllardır bu işi yapan birinin el rahatlığıyla, kürsünün sağ alt köşesine bıraktım. Çantanın masa çizgilerine tam paralel düşmesi için evde uzun provalar yaptığımı anlamalarına imkân yoktu. Aynı tebessümle kara tahtaya ilerledim, telbeşiri aldım ve büyük harflerle yazdım:

«Orhan Boran»

Seyrettiğim filmde öğretmen rolündeki James Stewart, ilk derse girdiğinde aynen böyle yapmıştı... Yerime dönüp çantamı açarken, öğrencilerden biri ayağa kalktı, kara tahtaya geldi, bıraktığım tebeşiri alıp bir şeyler yazdı, yerine oturdu.

Çantamdan kitabımı ve ufak not defterimi çıkarırken, göz ucuyla baktım:

«Evet. Biliyoruz!...»

Amacım ilk on dakikada öğrencilerimle aramda bir sempati köprüsü kurmak değil miydi?... İşte, ilk şaka repliği onlardan gelmişti. Bunu değerlendirmek gerekirdi.

Üst cebimden siyah kalın çerçeveli gözlüğümü çıkarıp taktım, sınıfa baktım:

— «Ben de sizin ayrı ayrı isimlerinizi öğrenmek ve defterime yazmak isterim. Zaten ilk dersimiz sohbetle geçecek sanırım...»

Az önce tahtaya yazı yazan genç:

— «Bundan sonraki bütün derslerimiz de sohbetle geçecek sanırım, hocam profesör sir!...»

— «O konuyu birazdan tartışacağız. Fakat neden bana 'hocam profesör sir' diyorsunuz?...»

— «Tarih-Coğrafya dersine gelen öğretmene 'hocam' diyoruz. Diğer dersleri İngilizler okuttuğu için, onlara 'profesör' demek gerekiyor. Beden eğitimi yaptıran ise, disiplini pek sevdiği için, her cümlenin sonuna 'sir' ünlemini eklememizi ister. Size nasıl sesleneceğimizi henüz bilmiyoruz da?...»

Yüzümdeki telbessümü biraz daha yayarak, gözlüğümü çıkardım:

— «Bana özel bir ünlem gerekmez!... İçinizden ne geliyorsa onu söyleyin...»

— «Peki Orhan abi...»

* * * * *

Yıl, 1950 idi. İstanbul Radyosunda temsil yayınlarında asistanlığını yaptığım, rahmetli Ekrem Reşit Rey, okulların açılmasının yaklaştığı tarihlerde:

— «Orhan,» demişti, «ben senelerdir Nişantaşı'ndaki 'İngiliz High School'da Fransızca öğretmenliği yaparım. Bu yıl hem işlerim çok, hem oldukça yorgunum... Bu görevi senin devralmanı rica edeceğim. Okul yöneticilerine bahsettim, memnuniyetle kabul ettiler. Sen de kabul edersen, hem ben dinlenmiş olurum, hem aydan aya alacağın zarf bütçende bir delik kapatır.»

Ancak dört ay sürecek öğretmenliğim, işte böyle başlamıştı.

Bana:

— «Peki Orhan abi» diyen gence uzun uzun baktım.

Ünlem yerindeydi. Benim yaşım 25; öğrencileriminki 1617... James Stewart'ın filminden esinlenerek hazırlandığım öğretmen tipini bir kenara bırakıp işi tulûatla yürütecektim çaresiz.

— «Okulunuzda Fransızca dersinden sınıfta kalınmadığını, hatta ikmale bırakılmadığını biliyorum...»

Öğrencilerim bu bilgiyi tamamlamaya koyuldular:

— «Devam mecburiyeti bile yok!...»

— «İsteyen başka derslere çalışmakta serbesttir!...»

— «Yahut çıkar bahçede top oynar!...»

— «Evi yakınsa gider istirahat eder!...»

Şakacı genç öğrencilerim, kuşkusuz abartıyorlardı bu özgürlüğü. Fakat okuldaki eğitim düzeni İngiliz sistemine göre ayarlanmıştı. İngiltere'de ise, yabancı bir dil öğretmenin, olsa olsa pul biriktirmek gibi bir meraktan öte değer taşımadığı bilinen gerçeklerdendi. Manş denizini sis bastığı zaman 'Dünyayla İngiltere arasındaki ulaşım kesildi' diye manşet atan gazetelerin ülkesinde ikinci bir dil bilmek meslek yönünden zorunlu değilse, lüzumsuzdu.

— «Sınıfta boş yer yok ama?...»

— «Derslere sizin geleceğinizi duyduk. Başka sınıflardan konuklarımız bile var.»

Öyle ya!... Hemen hepsi radyodaki güldürü programlarını izliyordu. Kuşkusuz aralarında, çalıştığım gece kulübüne gelenler bile vardı. Benden Fransızca dersi değil, minik 'Show'lar bekliyorlardı anlaşılan.

— «Yine de bana verilen görevi yapmak isterim. İçinizde Fransızca öğrenmek istiyen hiç kimse yok mu?...»

Hepsi aynı anda konuşmaya başladı:

— «Ne gerek var?.. Haftada bir dersle ne öğrenilir ki?... Karnede yeri bile yok!... Zaten modası geçmiş bir dil... Hiç değilse haftada bir kez neşemizi bulalım. Ben poker oynayacak kadar Fransızca biliyorum zaten... Benden de pas, hocam professor sir...»

Kitabımla ufak not defterimi, özel olarak satın aldığım ince çantama koydum. Cebimden sigaramı çıkardım. Bir anda iki çakmak, dört kibrit çakıldı sigaramın ucuna... Yeni öğrenim döneminde Fransızca derslerinin rotası saptanmıştı artık.

Gerçekten nice zevkli saatler bekliyordu bizi.

Radyo için hazırladığım ‘Dinleyici istekleri’ mektupları öğrencilerim tarafından açılıp dizeleniyor, araya serpiştirilecek şakalar fıkralar birlikte seçiliyordu. Gece kulübünde sunacağım yeni bir güldürü zinciri tasarlıyorsam, ilk deneyi Fransızca dersi öğrencilerim karşısında yapıyor, aldığım tepkiye göre son rötuşları oluşturuyordum. Başka sınıflardan gelen konukların sayısı da gittikçe artıyordu. Sınıfın arkasındaki cam bölme, kapalı basketbol sahasına bakardı. Yolu ordan geçen diğer öğretmen meslektaşlarım (!) çocukların yoğun bir çalışma içinde olduklarını gördükçe, Fransızcaya olan bu aşırı ilgiyi, hayretle izliyorlardı.

Dördüncü ay dolduğunda ‘bütçemdeki deliği kapatacak zarf’ın içinden ‘zahmetlerime teşekkürle şimdilik hizmetime ihtiyaç kalmadığı’ belirtilen bir mektup çıktı. Bir kariyer noktalanmıştı.

* * * * *

Aradan yirmibeş yıl geçti. Bazen kerli ferli bir zat yanıma gelir:

— «Nasılsınız hocam professor sir?..»

Arkadaşlarım sorarlar:

— «Kimdi bu beyefendi?...»

— «O mu?... High School’da en çalışkan öğrencilerimdendi!...»

NAMLULARIN GÖLGESİNDE

Bir serüven filmi adı sanki...

Ama benim için gerçekten bir serüvendi. Senaryodaki rolümün ne olduğunu bugün bile tam anlamıyla kavramış değilim.

Göklerin gürlediği, şimşeklerin çaktığı, yağmurun sel gibi boşandığı bir geceydi. Sabaha karşı üç sularında kapımın zili, romanlarda kullanılan deyimle, acı acı çalmaya başladı. Henüz daldığım uykunun mahmurluğuyla sırtıma bir şey geçirip koridora çıktım, kapının dikiz deliğinden baktım. Merdiven sahanlığında menecerim rahmetli Zeki Tükel, saçından yüzüne süzülen suları eliyle kurulamaya çalışarak, duvara yaslanmış bekliyor. Çocuğun başına bir şey geldi sandım, açtım kapıyı.

— «Hayrola Zeki?... Korkuttun beni. Ne oldu?...»

Zeki elindeki izmaritin ateşiyle yeni bir sigara yaktı, gülümsedi:

— «Korkacak bir şey yok. İş anlaşması konuşmaya gideceğiz... Çabucak giyiniver.»

— «Sabahın bu saatinde iş anlaşması konuşulur mu yahu?»

— «Haydi sen giyin kardeşim. Bekliyorlar... Yolda anlatırım.»

«Alaturka» sahnelere transferimin ikinci sezonuydu. Ankara'dan gelen yepyeni bir yıldız, Behiye Aksoy, o yaz Taksim Belediye Gazinosu bahçesinde ikibuçuk ay süreyle gerçekten görkemli konserler sergilemişti. Olağanüstü bir ilgiyle izlenen gösteri sezonu, Behiye Aksoy'u İstanbulluların kalbinde yüce bir kraliçelik tahtına yerleştirmeye yetmişti. Kadrosunda yer alan sanatçılar arasında 'ben de vardım. «Alaturka» sahnelere transferimi başlangıçta bir hayli yadırgamıştım ama, yıldızımızın başarısı, bu yeni uğraşı alanına adapte olmamı kolaylaştırmıştı. Bildiğim kadarı, kış döneminde de yine aynı patronumuzun, Fahrettin Aslan'ın yönetimindeki Maksim Gazinosu'nda çalışacaktık. Anlaşmalar henüz imzalanmamıştı, fakat sözler verilmişti.

Süratle giyinirken bunları düşünüyordum. Fakat sabahın üçünde bir iş toplantısının neden gerektiğine bir anlam veremiyordum. Herhalde yeni çalışma alanımda alışmam gereken doğal tutumlardan biri de bu

olsa gerekti.

Kapıda bekleyen takside, şoförün yanında Zeki Tükel oturuyordu. Arkada tanımadığım iki kişi vardı. Onların yanına oturdum. Araba hareket etti. Sabredebildiğim kadar sustum, sonra Zeki'ye sordum:

— «Anlatsana nedir bu hikâye?»

— «Dedim ya!... Bir iş toplantısı. Kış sezonuyla ilgili...»

— «Kış sezonu için Fahri beye verilmiş sözümüz yok mu?»

— «Bir değişiklik olabilir!...»

— «Gündüzler çuvala mı girdi yahu? Üstelik beni bu saatte neden sürüklüyorsun peşinde. Tartışılacak bir şey varsa menacerim olarak sen konuşabilirdin...»

Zeki cevap vermedi. Belki arabadaki iki yabancının yanında konuşmak istemiyordu. Behiye Aksoy hanımın oturduğu apartmanın kapısına geldik. Biz yukarı çıktık, o iki yabancı takside kaldılar.

Pencereleri Boğaz'a bakan salona girdiğimde, Behiye Aksoy kapı tarafında bir koltukta oturuyordu. O tarihlerdeki eşi Halil Aksoy, elinde sigara, ayaktaydı. Pencereler tarafında başka bir koltukta, orta boylu, şişmanca, kravatını gevşetip gömlek düğmesini açmış, güler yüzlü bir zat viski içmekteydi. Yandaki iskemlede İsmail Şençalar ağabey vardı. Selâmlaşıldı. Bir köşeye de ben iliştim; merakla bekliyorum. Halil Aksoy anlattı:

— «Beyefendi, Tepebaşı'ndaki bir gazinonun patronudur. Behiye hanımın bu kış orada çalışmasını teklif ediyor. Geçirdiğimiz sezondaki kadrodan iki sanatçıyı mutlaka istediğimizi belirttik. Biri sizsiniz. Onun için rahatsız ettik.»

— «Güzel ama, bildiğim kadarı Fahri beye verilmiş bir söz var...»

Zeki kaş göz işaretiyle susmamı belirtirken, İsmail ağabey konuştu:

— «Şimdilik dertleşiliyor canım kardeşim. Hani şöyle senin de bir fikrini alalım dediler. Benim bu işle bir ilgim yok. Aracı olarak çağırdılar, dostça sohbete geldim.»

Salonda yine bir sessizlik oldu. Sonradan Tepebaşı'ndaki gazino sahibinin oğulları olduğunu öğrendiğim iki delikanlı, arada bir içeri girip sonra yine koridora çıkıyorlardı. Gazino patronu, elinde viski

kadehi, gülerek bana bakıyordu. Behiye hanım elindeki minik bir bibloyu incelemekteydi. Halil bey sigarasını içiyor. Zeki duvara yaslanmış ayakta duruyor, o iki delikanlı giriş-çıkış trafiğine devam ediyordu. Ben yeniden konuşmak ihtiyacını hissettim.

— «Valla verilecek bir kararda benim rolüm olamaz ki!... Kış sezonu Behiye hanımın kadrosunda çalışacağıma söz verdim. Ama öyle sanıyorum ki Fahri beye de verilmiş toplu bir söz var. Mukavele imzalanmış olmasa dahi, verilen söz...»

Koltuktaki patron, gevrek bir kahkaha attı. Zeki yine kaş göz işaretlerine başladı. Doğrusu rahmetli menacerime içerledim. Madem konuşmayacağım, neden getirdi beni buraya?... Yeni tanıştığım patron bana döndü:

— «Farzet ki söz yok!... Bir sözdür tutturmuş gidiyorsun. Behiye hanım kadrosunda seni de istiyor diye çağırdık. Gelir misin onu söyle...»

— «Ha yani çalışma koşullarımı soruyorsunuz? Verilen söz yok farzedersek, dikkat buyurun farzedersek diyorum, ve Behiye hanımın yıldızı olacağı bir kadroda çalışacağımı varsayarsak, koşullar basit. Tek kişilik soyunma odam olacak, sahneye yıldızdan bir önce çıkacağım, avans anlaşmanın son günleri kesilecek, gazete ilanlarında ve neon ışıklarda ismimin punto büyüklüğü...»

İlk defa gördüğüm patron öylesine bir güldü ki, viski genzine kaçtı.

— «Yahu» dedi, «bu beyefendi Abdülhamit'in sol marifeti gibi konuşuyor...»

Bu kez Zeki'nin kaş göz işaretine lüzum kalmadan susup kaldım. Başımla koridora çıkmasını işaretledim, ben de bir dakikalık izin isteyip peşinden yürüdüm.

— «Zeki kardeşim!... Bu iş konuşması falan değil, orta oyunu... Madem beni adam yerine koymuyor iş sahibi, neden yatağımdan kaldırıp getirdin buraya?...»

— «Ne garip adamsın Orhan. Patronun oğulları koridorda şarjör çıkarıp takıyor, sen içerde akademik lâflar ediyorsun...»

— «Dur, dur, anlamadım. Ne çıkarıp ne takıyorlar?...»

— «Şarjör çıkarıp şarjör takıyorlar. Tabanca şarjörü...»

— «Ülen benim bildiğim iş anlaşmasında, daktiloya kontrat takılır, cepten dolmakalem çıkarılır. Gazino kadrosu mu hazırlanıyor, komando baskını mı düzenleniyor?»

— «Sen alışık değilsin kardeşim. Ortada kötü niyet yok. İşi bozmıyayım diye bana gözdağı vermek maksatları...»

— «Peki sen ne yapıyorsun?...»

— «Ben de arka cebimden mendil çıkarır gibi yapıp belimin boş olmadığını gösteriyorum...»

— «Ay sende de mi tabanca var?...»

— «Eh işte usülen...»

— «Oğlum siz koridorda kovboyculuk oynayacaksanız keyfinize karışmam. Ama benim uykum geldi. İçerde ne söylemem gerekiyorsa öğret, ben evime gideyim.»

— «Havadan sudan iki lâf et. Konuyu askıda bırak. Güler yüz göster yeter...»

Salona girdiğimde öyle yaptım. Konu askıda kaldı. O kış söz verdiğimiz gibi Maksim'de çalıştık. Namluların gölgesinde yapılan bu iş toplantısını izleyen yıllarda, zaman zaman dolmakalem niteliğinden öte anlam taşımayan tabanca gösterilerine de alıştım.

Ne zevkli yönleri var değil mi bizim mesleğin?...

OYUNCULAR ÖNDE, SEYİRCİLER ARKADA

Sanat dergilerinde okuyorum. Son yıllarda tiyatro dünyasında yeni bir akım var. Bazı piyeslerde, seyirci sahneye çıkıp aktörlerin arasına karışıyor, hatta dilerse aklına esen lâflarla oyunun gidişini değiştirip akışına başka yön verebiliyor. Bu akım pek yaygınlaşmış değil. Henüz bir deneme niteliğinde.

Fakat bundan 27 yıl önce, oyuncuyla seyircinin içiçe girmesi akılların ucundan geçmezken bu kaynaşma oluverdi. Hem de İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda... Üstelik klâsik bir piyes oynanırken...

1943 yılının temmuz ayında Shakespeare'in «Yanlışlıklar Komedyası» Açık Hava Tiyatrosu'nda sahneye konmuştu. Notlarım beni yanıltmıyorsa ilk temsil 3 Temmuz cumartesi gecesi, sayın Vasfi Rıza Zobu'nun sanat yaşamındaki bir dönemin onuruna verilecekti. O gecenin bir ikinci özelliği de şuydu: Oyunun bitiminde artistler seyircilerin arasına dağılacaklar ve 'Sahne Sanatkârları Derneği yararına düzenlenen bir eşya piyangosunun biletlerini satacaklardı. Nitekim piyesin sonunda alkışlara selâm verilirken Vasfi Rıza Zobu öne doğru ilerlemiş:

— «Durun, durun, sakın dağılmayın» demişti. «Şimdi arkadaşlarımla ben sahneden ineceğiz, paralarınızı alacağız...»

Ve hangi dernek yararına ne satılacağım anlatmıştı.

«Yanlışlıklar Komedyası»nda ikiz uşakları Vasfi Rıza Zobu ile rahmetli Reşit Baran, ikiz efendiler Reşit Gürzap ile ben, 'başlıca kadın rollerini ise rahmetli Perihan Yenal ile Nevin Akkaya oynuyorduk. Piyeste rol icabı eşleşen diğer kıymetli sanatçılar da vardı. Bu bakımdan şöyle bir yöntem saptamıştık; Eşleşen artistler, ikili ekipler oluşturup seyirci arasına inecekler, özellikle hanımlar bilet satarken erkekler para toplayacaklardı. Sahnenin ışığından sıyrılıp suratımızda makyaj boyalarıyla, üstümüzde kurdelâlı dantelli piyes giysileriyle anfiteatrın sıralarını dolaşmak, seyirci için ayrı bir neşe kaynağı oldu. İkili satış ekiplerinden biri Nevin Akkaya ve bendim. Diğer arkadaşlarımız gibi, bir yandan müşterilerin şakalarına cevap yetiştirmek, bir yandan çok bilet satmaya gayret göstererek para hesabında şaşırmamak gerekiyordu. Az önce sahnede çeşitli rollerin kişiliğine bürünerek edalı havalı konuşan artistler, Mahmutpaşa'daki işportacılara dönmüştük.

— «Orhan şu parayı bozabilecek misin?»

— «Kâni ağabey, iki beşlik yapsana bana...»

— «Reşit, bütünleri bana ver de şunları senin sepetine koy, düşüreceğim...»

Diğer arkadaşları bilmiyorum ama, daha altıncı sıraya gelmeden Nevin Akkaya elindeki biletleri bitirmiş, ben torbamda biriken paraları karmakarışık etmiştim.

— «Şevkiye! Açık verirsek ne olcak?...»

Yanımdan kendi ekibiyle geçen rahmetli Şevkiye May gülüyordu:

— «Meyhaneci Lâmbo'ya bir süre veda edeceksin...»

Neyse!... Seyirci arasına karışma işlemi, oyun bittikten sonra, bir dernek yararına yapılmıştı. Yöneticilerin buluşu orijinal de olsa, sahneye konan piyesin akışıyla hiçbir ilgisi yoktu.

Oysa aradan iki hafta geçmeden bunun tersi olacak, seyirci oyuncuların arasına karışacak, piyesin akışı bir hayli aksayacaktı.

«Yanlışlıklar Komedyası»nı, haftanın iki gecesi, cumartesi ve pazarları oynuyorduk. Shakespeare'in bu ünlü güldürüsünü burada özetlemek gereksiz. Sanırım tiyatro meraklıları bütün ayrıntılarıyla anımsayacaklardır. İkiz çocuklarına, ikiz uşak satın alan baba, bir gemi kazasında karısından ve ikizlerinden biriyle uşağından ayrı düşer. Zincirleme olaylar Efes'te başlar. İkizler birbirlerini, baba ayrı düştüklerini aramaktadır. Bir raslantı sonucu hepsi Efes'te buluşurlar. İkizler de, ikiz uşaklar da öylesine bir benzeyişe sahiptirler ki, kimin kim olduğu anlaşılıncaya kadar durum arapsaçına döner, ancak piyesin son onbeş dakikasında aydınlığa kavuşur ve oyun biter.

1948 yılının temmuz ayında bu piyesi oynadığımız bir pazar gecesi, oyunun bitmesine yirmi dakika kala, tepemizde kapkara bulutlar birikti ve birden bardaktan boşanırcasına bir yağmur başladı. Kısa bir şaşkınlıktan sonra, seyircinin pek az bir kısmı merdivenlerden yukarı koşup, giriş tarafındaki kapalı bölüme sığındı, fakat büyük bir kısmı da, sahneyi daha yakın buldukları için oyunun ortasına daldılar; kimi dekordaki dükkânların mukavvadan portikoları altına, kimi bizim giriş-çıkışların yapıldığı kulis ağzına doluştu... Piyesin sonuna yaklaşmıştık. Arapsaçına dönen olaylar aydınlığa kavuşacak, kimin kim olduğu belli olacak, güldürünün en kuvvetli olduğu sahnelerle oyun bitecekti... O sırada sahnede «Efes Dükası» rolündeki Kâni

Kıpçak'la, galiba Adriana rolündeki Nevin Akkaya vardı. Nevin, Kâni Kıpçak'ın karşısında yağmur birikintisinin önünde diz çökmüştü. Bir ara Kâni Kıpçak'ın sesini duyduk. Oyundaki rolünün gerektirdiği sesle:

— «Oyunu tatil ediyorum» dedi.

Derken kulağımıza Nevin Akkaya'nın mırıltısı geldi:

— «Sen kendini sahiden Düka sandın galiba? Baksana halk aramızda... Devam etmek zorundayız...»

Bu tartışma kuliste çıkış sırasını bekleyen artistler arasında da devam ediyordu.

— «Kesmek en doğrusu...»

— «Onbeş dakika sürükleriz canım...»

Fakat bu tartışmaya kulise dalan seyirci de karışıyordu.

— «Aaaaa, buraya kadarını seyrettik. Sonunu görmeden gitmeyiz!...»

— «Sesleriniz buradan pekâlâ duyuluyor, azıcık ıslansanız ne çıkar?...»

Bir de tempo yükseldi:

— «Devam, devam, devam...»

Devam ediyorduk çaresiz. Fakat bir tiyatro temsilinin temel kalıbı bozulmuştu. Oyuncular öndeydi, seyirciler arkada...

Karşıdan bakınca onlar için sürpriz olup kahkaha koparacak «antre»leri artist kuliste ya da dekor gerisinde hazırlanırken görüyorlar, piyesin şaşırtmaca güldürüleri ya suya düşüyor, ya yeri gelmeden alkış alıyordu.

Aramıza karışan seyircilerden bazısı piyesi bırakmış, kuliste bekleyen aktörleri inceliyordu:

— «Karşıdan bakınca gerçekten ikiz gibi. Ama bak boyayla benzetmişler suratlarını.»

— «Uşakların burunları takma. Nasıl yapıştırmışlar acaba?...»

— «Işıkların altında parlayan elbiseye bak!... Yastıklık satenden...»

On-onbeş kişilik bir grup da Reşit Gürzap'la benim etrafımı sarmıştı. Az sonra iki ikiz kardeş sahnede ilk defa karşılaşacaktı ve serüven düğümlenecekti. Yağmurdan ıslanan kırmalı yakalarımızı düzeltiyor, şapkalarımızın tüylerini kabartıyorduk. Etrafımızı saran grup sabırsızdı:

— «Söylesenize en sonda ne olacak?...»

— «Otobüse erken koşup yer kapalım. Uzakta oturuyoruz.»

— «Sonunu göremedik desek, haftaya bedava davetiye verirler mi abi?...»

Derken temsil bitti. Yağmur altında önce boş sıralara, sonra alkışların geldiği yöne dönüp sahne gerisine selâm verdik. Eh, artık ayrımız gayrımız kalmamıştı. Otobüse yetişmek endişesinde olmayanlar, soyunma odalarımızın koridorlarında bizimle sohbet ediyorlardı.

Oyuncular önde, seyirciler arkada olunca bunu da doğal karşılamak gerekirdi.

YEŞİLDİREK SERÜVENİ

1965 yılı, gece işlerinde hızlı çalıştığım bir dönemdi. İki gazino dışında, bir gece kulübünde de görevim vardı. Eve dönüşüm neredeyse mahallenin sütçüsünün kapı kapı dolaştığı saatlere rastlıyordu.

Bir akşamüstü, rahmetli, sevgili Doğancıkla Divan Oteli'nin barında sohbet koyulaştırıyorduk. Yanıma bir gazeteci kardeş sokuldu:

— «Bana bir saatini ayırabilir misin baba?...»

— «Ne yapacağım bir saat?...»

— «Yeşildirek Futbol Kulübü'nün yöneticileriyle tanışacaksın...»

— «Yavrum benim işim başımdan aşkın... Ekstra işlere gitme olanağım yok!...»

— «Bu ekstra bir gece değil baba. Kulübün moral hocası, menaceri olacaksın... >

— «Futbolu severim oğlum. Ama iyi bir seyirci olmaktan öte bilgim yok ki?...»

— «Yöneticiler toplandı, seni bekliyorlar. Acı bir kahveyi reddetmezsin ya?...»

Sevgili Doğan Nadi lâfa karıştı:

— «Atlatma Orhan... Git!... Yeşildirek bizim gazetenin arka sokağı... Komşu sayılır. Faydan dokunacaksa esirgeme zahmetini...»

Bir taksiye binip gittik.

O akşamüstü, Yeşildirek Futbol Kulübü başkanı Bekir Sıtkı Özavar ve yönetici arkadaşlarıyla tanıştım. Dış salondaki futbolcular tek tek gelip el öptüler. Peki benim yardımım gereken problem neydi? Onu çabucak öğrendik. Para yok!... Futbolcuların maaşları ödenemiyor. Formaları bile diktirilemiyor, malzemeleri alınamıyor. Başta sayın Özavar ve diğer yöneticiler keselerin ağzını açmışlar ama yeterli değil.

Çaresini meslek açısından bulduk. Taksim Belediye Gazinosu'nda bir balo yapar, bir de piyango tertipleriz, üç-beş kuruş sağlarız. Üç-beş kuruş değil, benim organize ettiğim o gece, kırk beş bin lira sağladık.

Ama görevim bitmedi ki? Ben, futbol bilgisi, iyi bir seyirci olmaktan öte nitelik taşımayan kişi, Yeşildirek Kulübü'nün sicilli menaceri oldum. İkinci kümede en alt sıradaydık... Ala ala iki puan almıştık. Önümüzde çetin maçlar vardı. Önce futbolcuların maaşlarını ödedik. Prim vaadinde bulunduk. Kamp yapma olanaklarını sağladık. Paralar başkan Özavar, yönetici arkadaşlar ve benim cüzdanlarımızdan toparlanıyordu.

Yeşildirek kulübü bir parladı ki, akıl almaz!... Kendi sahasında Vefa'yı 3-1 yendik. Manisa deplasmanında 2-1 galip geldik. En alt sıradan başladık yukarı çıkmaya. Vaktiyle birinci kümede yeşil-sarı bayrak dalgalandıran Yeşildirek, sözü edilir bir ekip olmuştu... Başa güreşiyorduk artık!... Lüzumsuz işlere aşırı düşkün olan bu yazar kulunuz, sabahın üçbuçuğunda gece kulübünde işimi bitirir bitirmez, iki saatlik uykudan sonra takımın kamp yaptığı otelden «çocuklarımı» alır, Sultanahmet Parkı'nda yürüyüşe götürürdüm.

Selahattin Torkal kardeşim antrenörümüzdü. Bana öğüt verdi:

— «Aşırı çaba gösteriyorsun. Takıma yararlı değil, zararlı olmaktasın.»

Evet, haklıydı!... Örneğin takım kaptanı Kemal, sabahın ikibuçuğunda çalıştığım Cumhuriyet Pavyonu'na gelir:

— «Moralim bozuk baba» derdi. Ben de morali düzelsin diye önüne şişeyle viski koyardım.

«Çocuklarımın dördü üniversite öğrencisiydi... Bir maçta Aytekin yere düştüğünde rakip oyuncu geldi, kramponlu pabucuyla çocuğun eline bastı. Fırladım sahaya. Hakem:

— «Lütfen dışarı çıkınız» dedi. «Ben çağırmadan sahaya giremezsiniz..»

Cebimden futbol kurallarıyla ilgili, ezberlediğimi sandığım kitapçığı çıkardım:

— «Kasıtlı bir harekete tanık oldum. Müdahale hakkımdır...»

Hakem gülümsedi:

— «Hakkınızın ne olduğunu size tebliğ edeceklerdir...»

Altı maç sahaya sokmadılar beni!...

Derken bir deplasmanla Bursa'ya gittik. Antrenörümüz Bülent Giz

kardeşim. Dedi ki:

— «Sen bir gazino sanatçısısın. Sempati toplamak için, futbolcuları sahaya çıkarırken elinle tribüne selâm ver...»

Vermez olaydım!... Maçı 1-0 kazandık.

Kafama şişeler yağdı. Sağ kaşım kan içinde, yarıldı... Bir jandarma başçavuşu taş furyasından beni kurtardı, üstü saç levhayla kapalı bir yere oturttu. Ne var ki tribünlerden koro halinde bir tempo vardı. Nasıl yazayım bilmiyorum?

«İ» harfiyle başlayıp «ne» hecesiyle biten bir «seks» yakıştırmasıydı bu koro!...

— ...İ.....ne Orhan, İ.....ne Orhan!!!»

— «Ne yapmam gerekli» diye sordum...

— «Saha müşahidine şikayet et» dediler...

Şikayetimi yaptım. Fakat orada lacivert elbise giymiş bir bey vardı. O mırıldandı:

— «Otuzbin kişi yanılamaz. Belki aralarında gerçekleri bilen biri vardır...»

Kimdi o adam yahu?...

NECMİ RIZA LONDRA'DA

1945 yılında tanıştık...

Tepebaşı'nda, şimdi yıkılıp otopark yapılan, eski Komedi Tiyatrosu'nda «Mürai» isimli piyesi oynuyorduk. Salon ışıkları kararıp perde açılmadan önce Necmi Rıza, Dede Efendi'nin: «Şadeyledi canü dilimi...» diye başlayan, sultanı yegâh yürük semaisini okurdu. Rolüm dışındaki görevim, bu eser okunurken, bana öğretilen şekilde «kudüm» çalmaktı. Rolümü ne kadar kötü oynuyorsam, çubuklarını doğru dürüst tutamadığım bu tempo sazını da o kadar yalnış çalıyordum. Rahmetli Ulunay, piyesin eleştiri yazısında, uzun övgü cümleleri sıralarken, benden de şöyle bahsetmişti:

«.....sadece Orhan Boran adındaki genç aktör, nefis bir pilav yerken dişimizi incitip ağzımızın tadını kaçıran bir taş kırıntısı gibiydi.»

Bir de perde gerisindeki «düm-tek»lerin benim marifetim olduğunu bilseydi, kimbilir bana ayırdığı tek satırı daha ne kadar süslerdi?

Piyesin afişte kaldığı süre içinde Necmi Rıza'nın bana gösterdiği yakınlık, aramızdaki yaş farkına rağmen, arkadaşlık denebilecek bir samimiyete dönüştü.

Aradan yıllar geçti.

Necmi Rıza, 1957'de Londra'ya geldi. Ben o tarihlerde BBC radyosunda çalışıyordum. Başta ben, onu tanıyan ve seven hepimiz karşılamak için koşuştuk, ağırlamak için birbirimizle yarışa giriştik. Hastalanmıştı. Önemli bir ameliyat gerekiyordu.

— «Nerden geldi beni buldu bu hastalık Orhancığım? Köpekten geçermiş!... Fakat köpeğini yatağına alacak kadar sevenlerde bile milyonda bir görülürmüş. Ben köpeği uzaktan severim ama, yanına sokulmam ki?... Korkarım! Bir tarihte Denizli'nin Koncalı köyünde kanal yapımında çalışıyordum. Çok köpek vardı. İstasyondan iş yerine gidinceye kadar ödüm patlardı. Muhtara şikayet ettim. Bana öğüt verdi: 'Üstüne salarsa, hemen çömel, olduğun yerden kımıldama, bir şey yapmaz' dedi. Bir akşamüstü yine istasyondan çıkıp yola koyulunca, uzaktan kocaman sarı renkli bir köpek üstüme doğru koşmaya başladı. Muhtarın öğüdünü hatırlayıp, elimde çantamla yere çömeldim, kımıldamadan durdum. Köpeğin bu kuraldan haberi yoktu galiba. Beni bir ısırdı, bir ısırdı...

15 gün askeri hastanede yattım. Doktorlar şimdiki hastalığımın, anlattığım olayla ilgisi olmadığını söylüyorlar. Hangi niyeti bozuk muzır hayvan uzaktan bulaştırdı bu hastalığı bana?..»

Morali bozuktu tabii!... Onu oyalamak için elimden geldiğince gezdiriyordum. Pek sevmedi Londra'yı:

— «Her şeyleri ters! Paraları bilmece gibi. Araçları soldan gidiyor. Biraları sıcak, çorbaları soğuk. Sabah kahvaltısında tavada balıkla ızgara domates getiriyorlar. Ama dikkatli insanlar neme lâzım... Bak, şehirde 10 milyon kişi yaşarmış! Daha kimsenin kaldırımda yürürken başkasına çarptığını görmedim. Sen de başka yönden sıkıntı çekiyorsun herhalde?.. Burada meyhaneler öğleleri üç saat, akşamları dört saat açık olurmuş. Kimbilir nasıl idare ediyorsun?...»

Necmi Rıza'yı, üç dört gün «London Clinic»de kontrola aldılar, sonra ünlü «Üniversite Kolej Hastahanesi»nin özel bölümüne yatırdılar. Lüks bir oda ayrılmıştı. Televizyonuna kadar her şeyi düşünülmüştü. Cici cici hemşireler etrafında pervane gibiydiler.

— «Ah Orhancığım kardeşim, 'Ameliyat etmiyeceğiz şakadan yatırdık' deseler, 'aman bu şakayı kısa kesmeyin de doya doya tadını çıkarayım' diye yalvarırdım...»

Pek genç yaşta kaybettiğimiz Dr. Selçuk Kanatlı, «Leeds» şehrindeki görevinden izin almış, Londra'ya gelmişti. O, özellikle BBC'den Mübeccel Argun, vaktimin yettiği kadarı ben, hiç yalnız bırakmıyorduk Necmi'yi...

Ameliyat tarihi yaklaşırken beni görevle İskoçya'ya gönderdiler. Viski üretimi konusunda bir röportaj dizisi hazırlayacaktım. Tüketimi konusunda beni uzman kişi saydıklarından olacak, izin istediğim halde vermediler, çaresiz Necmi Rıza'yı arkadaşlara emanet edip kuzeye yollandım.

Yirmi gün sonra döndüğümde, ameliyat başarıyla sonuçlanmış, şifaya kavuşan hastamız «Rembrant Hotel»e yerleşmişti. İlk işim onu ziyarete gitmek oldu.

— «Ayol bu ne biçim otel?.. Ne kadar seksenlik leydi varsa burada. Ben ahret kapısından döndüm, geldim ahret yolculuğuna sıra bekleyenlerin arasına karıştım...»

Necmi Rıza'yı o havadan kurtarmak gerekiyordu.

Yormamaya gayret ederek, iç açıcı yerleri gezdirdik: «Palladium»daki

showlara götürdük, «Thames» nehri kıyalarındaki eski «pub»ları dolaştırdık. Dikişleri patlayacak korkusuyla, kahkaha atacağı zaman, eliyle karaciğer bölgesini bastırıyor, esner gibi ağzını açmakla yetiniyordu.

«Wembley» stadyumunda İngiltere-İrlanda milli futbol maçı oynanacaktı. Tutturdu:

— «Doktor yasağı falan dinlemem. Mutlaka göreceğim bu maçı...»

Kalktık gittik. Kuyruk üçlü sıra halinde uzayıp gidiyordu. Adım adım ilerlerken Necmi bir eliyle dikiş yerini bastırıyor, öbür eliyle yanındakilere ameliyat yerini gösteriyordu:

— «Mister!... Aman dikkat mister!... Opereyşın... Büyük opereyşın!...»

Bir gün otelin salonunda çay içerken anlattı:

— «Ameliyattan birkaç gün sonra Münir Nurettin üstadımız eşiyle beni ziyarete geldi Orhancığım. Hava kararmıştı. Ben halsiz, bitkin yatıyordum... Bir ara Münir beyefendinin hanımı kocasına döndü: 'Bizim karaoğlan pek keyifsiz' dedi. 'Ona bir şarkı okusana!'... Ben 'aman yapmayın, Türk musikisini üstaddan duyarsam, kendimi tutamam ağlarım' der gibi işaretler yapıyordum ama derdimi anlatamadım. Üstad kırmadı, 'peki' dedi. 'Yeni bir eser var, onu okuyayım...' Ve başladı okumaya... Şarkının sözleri ne, biliyor musun kardeşim: «Ölüm, pencereden bakıyor...» Benim halimi düşün!... Ameliyattan yeni çıkmışım, bitkinim. Henüz ne olacağım belli değil!... O, «Ölüm pencereden bakıyor» diye ağır ağır okurken, kulağım üstadda, gözüm pencerede... Fenalaşmışım. Bayılmadan az önce Dr. Selçuk Kanatlı'nın gelip odayı boşalttığını hayal meyal hatırlıyorum.»

Bu yazıyı yazmadan iki gün evvel görüştüm Necmi Rıza'yla.

O günleri anımsadık...

— «O şarkıyı hâlâ öğrenemedim bilir misin?»

— «Hangi şarkıyı?»

— «'Ölüm pencereden bakıyor...' diye başlayan şarkıyı. Düşün, içimde nasıl bir korku bırakmış!...»

Sıhhatini, işlerini sordum.

— «Sağlığım yerinde çok şükür, işlerime gelince... biliyorsun Orhancığım? Kumaşçılık, toptancılık, çiçekçilik dallarına burnumuzu soktuk. Şimdi sütçülük alanında bir girişimim var. Bakalım ne olacak?. Sen nasılsın? Okuyorum yazılarını...»

— «Sus Necmi ağabey, derdimi deşme...»

— «Hayrola?...»

— «Geçen haftaki yazımın sonunu öylesine lâtif olmayan bir lâtifeyle bitirdim ki ve o derece yanlış anlattım ki, hani fırsatını bulsam gözlerini rahatsız ettiğim okurlarımdan özür dileyeceğim...»

— «Eh, madem ki lâfı geçti, işte sana fırsatın âlâsı!...»

DERKEN YILAN KAYBOLDU

Hayvanları çok, ama çok sevdiğimi yakın dostlarım bilirler. Üstelik bu tutkumu her fırsatta etrafa ilan etmekten zevk duyarım. Çeşitli radyo programlarının hazırlığı için hayvanlarla ilgili bir hayli kitap karıştırdığımdan, sırası gelip lâfı açıldığında bilgiçlik de taslarım. Hayvan sevgisi konferanslarıma, yetiştirilmesi, özellikleri ve bakımıyla süslenen uzun cümleler katınca, yanımdan uzaklaşmak için fırsat gözetenler olur. Bunu da bilirim, ama yine de çenemi tutamam. Hele çoğunluğun pek sevimli bulmadığı, hatta korktuğu bir yaratıktan söz ediliyorsa, ukalâlığım yetmiyormuş gibi, bir de sözüm ona kahramanlık belirtisi gülücükler yakıştırırım suratıma. Kendini hayvanlara sevdirmenin pek kolay olduğunu kanıtlıyacak çeşitli gösterilerimde, kediler tarafından tırmalandığım, köpekler tarafından hırpalandığım, atlar tarafından tekmelendiğim, minik bir kaplumbağa tarafından ısırıldığım, hatta merkebine kötü davranan bir zerzavatçıdan dayak yediğim olmuştur. Yine de bu huyumdan vazgeçmedim, vazgeçemem!.. Belki de psikolojik bir nedeni vardır. Orasını bilmiyorum...

1949 yıllarında, gece kulübü programlarında çeşitli hayvanlarla gösteri yapan artistler belirmeye başladı. Daha sonraları bu tür gösteriler pek yaygınlaştı ama başlangıçta gerçekten ilgi çekiyordu.

Taksim - Harbiye arasındaki pek seçkin bir gece kulübünde çalışıyordum. Müdürden öğrendiğimize göre, o hafta kadroya yeni bir artist katılacaktı. Bize anlatıldığı kadarı, pek genç ve pek güzel olan bu kadın sanatçı, iki tane büyük piton yılanıyla atraksiyon yapacaktı. Programın yıldızı dışında, bütün müzisyenler ve artistler aynı odada soyunur giyinirdik. Yılanlı sanatçı da kuşkusuz bizim odaya buyur edilecekti. Resimlerinin ve minik afişlerinin gazino kapısındaki panoya asıldığı günden itibaren, arkadaşlar arasında garip bir huzursuzluk başladı. Nedenini kestirmek güç değildi. Yeni artistin mütevazi odamızda başımızın üstünde yeri vardı ama, yılanlar nerede misafir edilecekti?.. İtalyan müzisyenlerden biri, arkadaşların korkuya varan huzursuzluğunu alaya alınca, bana gün doğdu. İşte görkemli bir konferans çekmenin tam sırasıydı. Kadrodaki artistlerin hemen hepsi yabancı olduklarından, ortak anlaşma dilimiz, Fransızca - İngilizce karışımı acaip bir kakafoniydi. Yılanlardan ürkmeyen İtalyan müzisyeni kendime asistan seçerek derslerime başladım :

— «Çocuklar özellikle piton yılanları saldırgan yaratıklar değildir.

Zehirli olmadıklarını söylemeye gerek yok; zaten biliyorsunuz. Ufak canlıları bütün olarak, iri canlıları, güçlü gövdesiyle kemiklerini kırarak yutar ama karnı tok olduğu zaman yaratıkların en tembelidir. Yaşam çemberinin içine girip korkutmazsanız, hayatının tehlikede olduğu kanısını yaratmazsanız, bırakınız insana saldırmayı, insandan kaçar bile... Kaldı ki buraya gelecek pitonlar, eğitilmiş, karınları doyurulmuş, üstelik biraz da ilâçla uyuşturulmuş olacaktır. Huzursuz olmaya gerek yok!.. İlk yadırgama geçsin, bu yılanları seveceksiniz arkadaşlar...»

Derken yılanlı artist geldi. Gerçekten güzel bir kadındı. Benim yanımdaki aynayı ona ayırdılar, aramıza minik bir paravana koydular. Makyaj araçlarını gereçlerini uzun masanın kendine ait bölümüne yerleştirdi; boncuklu, pullu sahne giysilerini paravananın üst tahtasına astı; masanın altına da orta boy bir sepet iteledi... O hazırlıklarını yaparken odayı bölüşen sanatçıların gözü kadındaydı... Yılanlar ne zaman gelecekti acaba?.. Nereye konacaktı?.. Genç kadın yerleşme işlemini tamamlayınca, tanışma konuşma faslı başladı. Dört yıllık artistti. Sadece Avrupa'nın çeşitli kentlerinde çalışmıştı. İstanbul'a ilk kez geliyordu; pek sevmişti, falan filan...

— «Odamız biraz ufak ama rahat mısınız?..»

— «Elbette!.. Zaten başka eşyam yok. Kolaylıkla yerleştim...»

Huzursuzların içi rahatladı. Demek yılanlar bir başka bölümde konuk edilecekti. Kadrodaki genç erkekler iri sürüngenleri unutup bu genç ve güzel kadının dikkatini çekmek için, gizli umutlarla klâsik manevralara başladılar. Ben yeni artistimizin yerleşme tertibini beğenmiştim. Yanıma savruk, dağınık biri verilirse rahatsız olurdum. Hele kadınsa... Oysa yılanlı artist, ayakkabılarını bile herhalde masanın altına sürdüğü orta boy sepetin içine yerleştirmişti. Aferin!.. Sahne sırası geldiğinde, ayağında ponponlu yumuşak terlikleriyle odadan çıkar, eline ayakkabılarını koyduğu sepeti alır, gösterisi bitince yine ponponlu terlikleri ve bornozuyla odaya döner, sepetini itinayla masa altına sürerdi. Yanyana oturduğumuz için, sohbet konumuz elbette hayvanlar oluyordu.

— «Bakımları güç mü?..»

— «Yoo! Gümrüklerden geçirmek zor oluyor bazen. O durumlarda ikisini de, kürkümün altında vücuduma sarıyorum, belli etmeden kaçırıyorum. Bir de soğuk sevmezler. Onun için geceleri de yatağıma girer, bana sarılıp uyurlar. Mamalarını temin etmek güç değil. Fakat arada bir, bir sokak kedisi, ya da başıboş bir yavru köpekle

armağanlandırıyorum...»

Sırtımı buz gibi bir ter kapladı. O sokak kedileri, başıboş yavru köpekler benim «dostlar» listemin baş yavuklularıydılar. Çift pitona sarılıp yılanlarla kucak kucağa uyuyan bu genç kadın için gizli umutlar beslemek, dokuz ay izin alamayıp kasabaya inmekten yoksun bir hudut bekçisinin bile aklından geçemezdi... Aynaya eğilip makyaj kalemiyle bıyıklarımın kel noktalarını rötüşlerken, ayakkabı sepetinin kapağı kımıldadı. Yassı bir kafa uzandı. Boncuk gibi iki göz ve çatallı siyah bir dil daha muhabbete karıştı. Yerimden fırlarken, iskemlemi devirmişim... Çocuklar döndüler:

— «Hayrola?..»

— «Kramp, kramp!.. Kapıdan korkunç ceryan geliyor... Manuel!.. Gel yer değişelim...»

Ensemdeki saçlar kirpileşmiş, kolumdaki tüyler havalanmıştı. Piton yılanları konusundaki bilimsel konferansım, çoktan unutulmuş bir lâf dizişiydi...

Derken bir matine-suare arası, yılanlardan biri kayboldu...

Haberin yayıldığı an bizim oda boşaldı...

Işık yetersizliğini bahane edenler, tuvalet aralığında makyaj tazeliyor; durup dururken soğuyan havalardan yakınanlar mutfak girişinde soyunup giyiniyor; şiddetli kramptan şikâyetçi olan ben hayvan-bilgini, vestiyerde paltoların arkasındaki boşlukta sahne hazırlığı yapıyordum.

Tek yılanıyla gösteriye devam eden genç güzel kadın yalnız başına kalmıştı odada...

Durup dönüşlerle arkaya bakmak, sahne sırası beklerken tek ayakla sağa sola sıçramak, mikrofon kordonunu aşırı bir ilgiyle gözlemek, uzaktan bakanlara garip gelse de, bizim için normal refleksler olmuştu.

Kaybolan yılan bulundu sonunda... Hem de benim sığındığım vestiyerdeki paltoların arkasındaki boşluğun kalorifer borularına sarılı olarak...

Hayvan sevgisi ve bilgisi konusunda hâlâ konferanslar vermekteyim sırası gelince, fakat Darıca'dan bize günlük yumurta getiren köylü kapıyı çaldığında elindeki orta boy sepete karım el atıyor, seçme

işlemini o yapıyor...

Tabii aslında zararsız yaratıklardır piton yılanları!..

YIL SONU YAZISI

Üç gün sonra 1975 yılını uğurlayıp, 1976 yılını selâmlayacağız.

Takvime baktım, günlerden çarşambaya rastlıyor. İş defterimdeki notlara göre o gün, kontratlı çalıştığım iki gazinoda çift matine, çift suare var. Menacerim ayrıca üç 'ekstra' iş almış bana... Bu hesapla, yılın son günü öğle üzeri evden ayrılıp, ertesi sabah üç buçuk sıralarında pijamama kavuşacağım. O saatlerde evin büyükleriyle evin en küçüğü çoktan yatmış olur. Yaşantımızın düzenindeki egemenlik onyedi aylık oğlumuzun monarşisinde olduğundan, sanırım o gece, bir gazinodan ötekine koşuştururken karım da bana arkadaşlık edemiyecektir.

— «Nice yıllara karıcığım...»

— «Şşşşşt! Çocuk uyanacak!.. Saat kaç?..»

— «Saat?.. Dörde yaklaşıyor sanırım...»

— «Niye geciktin bu kadar?..»

— «Ekstra işleri biliyorsun. Saatler düzenli gitmiyor ki...»

— «Şşşşt!.. Çocuğu uyandıracaksın. Misafirler gelince azgınlığı tuttu, canım çıktı uyutuncaya kadar...»

— «Yeni yılın kutlu olsun sevgilim...»

— «Takılmış kalmışındır bir yerlerde... Saat kaç demiştin?..»

— «Şeye geliyor ...Dörde geliyor!..»

— «Bu saate kadar kim oturur seni dinler?..»

— «Zaten dinleyen minleyen yoktu canikom? Yılbaşı bu!.. Herkes kendi havasında...»

— «Nasıl geçti programların?..»

— «Ne bileyim ben nasıl geçti? Sen de söyledin ya!.. Kim dinler bu saatlerde beni?»

— «Haltetmiş onu söyleyen...»

— «Estağfurullah! „»

— «Neden?»

— «Sen söyledin de...»

— «Sahi!.. Affedersin babik...»

— «Babik?..»

— «Oğlun sana ‘babik’ demeye başladı... Benden kapmış... Nişanlılığımızdan beri sana ‘babik’ derim ya?.. Çocuk bu!.. Kapmış işte!..» ,

— «Sahi sen bana neden ‘babik’ derdin?.. Hâlâ da diyorsun?..»

— «Herkes sana ‘baba’ demiyor mu?. Ben biraz şirinleştirdim bu ünlemi...»

— «Doğru!.. Şirin oldu!.. Örneğin herkes ‘moruk’ deseydi, belki onu da şirinleştirip ’mırmırik’ diyebilirdin...»

— «Boza mısın sen?..»

— «Hayır karıcığım kozayım ben. İpek böceği kozası... Baksana ürünüme? Yanında uyuyor...»

— «Oğluma böcek deme lütfen...»

— «Niye? Hem de kara böcek...»

— «Neşe hanım çalıştı mı Lunapark’ta?..»

— «Çalıştı. Çok alkış aldı. Ben de kocasından bir söz aldım... Eğer bebekleri kız olursa yaşını doldururken görücü gideceğiz...»

— «Hmmmm. Deli babik sen de...»

— «Mnnnn!.. Uykulu tombik sen de...»

— «Çok mu?...»

— «Çok, çok, çok, çok... Ya sen?..»

— «Ben bilemiyeceğin kadar çok... Hey!..»

— «Hey?..»

— «Oğlunu mu daha çok? Annesini mi daha çok?..»

— «Pijamamı en çok!.. Canım çıktı bu gece yorgunluktan. Uyku gözümden akıyor...»

— «Biz de bir yılbaşı gecesi herkes gibi eğlenebilsek?..»

— «Onlar eğlenmiyor ki!.. Eğlenir taklidi yapıyor... Âdet ya!..»

— «Aaaa!.. Çabuk, çabuk, çabuk, takvime bak...»

— «Yahu bu gece takvime bakılır mı?.»

— «Sen bak!.. Takvimde kırmızı kalemle çizgi var mı?..»

— «Bi dakka!.. Hayır!. Yok!.. Arabanın bonosu geldi diye mi korktun?..»

— «Değil!.. Burak reise erken kardeş gelecek diye korktum...»

— «Heeeey?..»

— «Hey!..»

— «Fena fikir değil. Benim yaşım kırksekiz oldu...»

— «Benimki yirmiyedi... N'olacak?..»

— «Ne mi olacak?. Ben yetmişsekizime geldiğimde, sen elliyedinde olacaksın...»

— «Eee?..»

— «Burak reise oyuncak alacağımıza, bir kardeş armağan etsek?..»

— «Deli!.. Tatlı deli!.. Delilerin babik delisi... Hey?.»

— «Hey!..»

— «Sen beş kadehten fazla mı içtin bu gece?..»

— «Asla ve kat'a.. Nerden çıkardın bu iftirayı yeni yılın ilk sabahında?»

— «Konuşurken hıçkırıyorsun...»

— «Şimdi geçer. Çaresini biliyorum. Başımı kolumun altına sıkıştırıp, ensemde bir bardak suyu dökmeden dengeleyip, nefes

almadan geriye doğru beşyüze kadar sayacağım. O da olmazsa, bir bardak sütü sağ elimi arkaya büküp, ağzımın sol köşesinden içeceğim. O da yeterli gelmezse bir kesekâğıdını balon gibi şişirip burnuma takarak...»

— «Kim öğretti bunları sana?»

— «Bir sınıf arkadaşım...»

— «Hıçkırık engellemede uzman mı?»

— «Hayır Ankara'da milletvekili... Onların çeşitli engellemelerde uzmanlığı tartışılamaz...»

— «Hey babik!... Sana gerçek bir deli olduğunu kimse hatırlattı mı?..»

— «Valla nikâhımızı kıyan bey, kulağıma bir şeyler fısıldamıştı...»

— «Babik!. Çok, ama çok!.»

— «Tombik!.. Çok, ama pek çok... Nice yıllara karıcığım...»

— «Nice yıllara kocacığım. İyi geceler...»

— «Sana da...»

— «Çöp kovasını içeri alıp kediyi dışarı attın mı?..»

— «Galiba!.. Ama çöp kovası miyavlar gibi ses çıkarıyordu kapıyı kitlerken...»

— «Deli n'olacak?.. Mnnnnn...»

— «Asıl sensin deli, babası yaşında adamla evlenen zır zır deli. Hrammrrrmmm!.»

1976 yılını selâmladığımız gecenin sabahına karşı ben işten dönünce, belki de bu hayâl ürünü diyalog aynen mırıldanılacaktır. Bizler için, bizim meslektekiler için, yıl değişen gece, diğer iş gecelerinden farklı olmaz ki!..

Yeni yılın hepinize sıhhat dolu, mutlu, neşeli günler getirmesini dilerim...

MENACERLİK DENEN UĞRAŞI

İkinci Dünya Savaşı'nın sona erdiği yıllarda, yurdumuzun eğlence kenti İstanbul'da, müşterisine kaliteli ve zengin programlar sunan gazinoların sayısı, «alaturka»sıyla, «alafranga»sıyla, bazı büyük otellerin bodrum katındaki «gece kulüpleri»yle, iki elin on parmağını doldurmazdı.

O yıllarda «alaturka» gazinolarla ilgim olmadığı için pek fazla bilgim de yok!

Batı türünde gösteriler düzenleyen «alafranga» sahnelerde sanatçıların hemen tümünü dış ülkelerden gelen artistler oluştururdu. Bunlardan yurdumuzda kalanların, hatta söylentilere göre Atatürk'ün emriyle sünnet olup Türk isimleri alanların ve yurttaşlığımıza geçenlerin sayısı onbeşin üstündedir. Sahnede yine eski isimlerini kullanırlardı, ama yaşantımıza çok çabuk ayak uydurmuşlar, pek kısa sürede «bizden» olmuşlardı.

Kalanlardan kimi ise «haymatloslar»dı. Türk uyruğuna geçme olanağını sağlayamamışlar, özel işlemle yurdumuzda konuk olmak, yerleşmek ve çalışmak iznini almışlardı.

Sayıları, ülkemizde kalan yabancı sanatçılara kıyasla çok azdı. Onlar «eğlence dünyamız»da çalışma alanı olarak, «emprezaryoluk», «menacerlik» ve «acentelik» dallarını seçtiler.

1949 yıllarında bu alanda ciddi bir tutum, gerçek profesyonel çalışma anlayışıyla çaba gösteren yurttaşlarımızın isimleri geçmeye başladı. İş yerlerinin çoğalmaya yönelmesi, yeni yetişen sanatçılara yeni kapılar açıyor, dolayısıyla «yerli» artistler de işverenlere karşı kendilerini «temsil edecek», açılan sahnelere onların da girmesini sağlayacak, sağladıktan sonra da haklarını savunacak kişiler bulmak durumunda kaldılar. Bu gereksinme doğaldı, zira dünyanın her yerinde böyle işlerdi sanatçı-patron ilişkileri.

Yıllar geçiyordu. Sanatçı-patron ilişkilerinde artisti «temsil etmekle» yükümlü kişilerin sayısı artmaya başladı. Meslek tatlı bir iş olma yolundaydı. Artist aldığı gündeliğin yüzde onunu, yerine göre yüzde yirmisini, temsilcisine aktarıyordu. Bu da doğaldı. Çünkü bilindiği gibi dünyanın her yerinde böyleydi... Eh, «furya» da «iyi furya» olunca; alan da veren de hoşnut kaldıkça ortada bir problem olamazdı.

Oysa vardı minik bir problem!..

Eğlence dünyası terminolojisinde değişik nitelik taşıyan kavramlar, birbirine karışmıştı. «Emprezaryo» neydi? «Menacer» ne demekti? «Acente» hangi anlamda ele alınıyordu? Ama terminoloji ile meteoroloji arasındaki farkı bilmeye gerek olmayan, yaşam kavgasında bu tür züppelikle uğraşmaya vakit bile ayıramıyan gündelikçi artist, birbirine karışan kavramlar üstünde duramazdı. Alırdı parasını, verirdi yüzdesini; bir «sömürülme» yolunda olduğunu aklından bile geçiremezdi. Bu da doğaldı. Zira alanın da, verenin de hoşnut olduğu bir ortamda böylesine ukalâlıklara yer yoktu.

1960'larda bizim «eğlence dünyamız»da bir patlama oldu...

Ana caddeleri sokak lambaları değil, rengârenk gazino neonları aydınlatmaya başladı.

1965'lerde ekonomik bir bunalımın tehlike çanları çalmaya başladığı halde, sadece ana caddeleri değil, bu kez sokak aralarını da aydınlatan gazino neonları parlıyordu...

Akla ister istemez ünlü anektodun son cümlesi geliyordu :

— «Hepsi birden eğlenmeye başlamışsa, paraları tükendi demektir.»

Oysa meze tabaklarının altına sıkıştırılan ince uzun kağıt parçalarında, teşekkür mektupları değil, aklın biraz zor alacağı hesap pusulaları vardı. Üstelik artık sahne gösterilerinde «kalite» aramak, doğrusu «eğlenenlerin» pek umursadıkları bir ölçü değildi.

Gazino ve eğlence yerlerindeki patlama, istek-sunuş kuralı gereği, gösteri alanında çalışma dileğinde olanlara engin kapılar açtı. Beş şarkı ezberlemek yetiyordu gazino sanatçısı olmaya. Alkış mı var? Beşinci şarkı yeniden söyleniyor, altıncı bir şarkı için neden hazırlık yapılmadığı ne «eğlenen»in aklından geçiyordu, ne de «eğlendiren»in...

Büyük kapitallerle, gerçekten görkemli gazino işletenleri bir düşünce sardı.

Öyle ya!..

İstanbul'da sayısı beşi altıyı ancak bulan bu tür «müzikholler» kapılarını en az otuzbin liralık sanatçı kadrosuyla açıyorlar, fakat yıl sonu bilançolarında kâr tarafına «taverna» dengesi rakamlar işleyebiliyorlardı. Yatırımlar amortismanı bile göğüslemekten uzaktı. Ne olmuştu «eğlence dünyamız»a?.. Neler oluyordu?.. Ne

yapmalıydı?..

Eğlence yeri-artist isteği patlamasında, mantar gibi türeyen; meslek terminolojisinde «empezaryo», «menacer», «acente» kavramlarını çoktaaaan kendi yararlarına altüst eden, kimi kime karşı temsil ettikleri artık bilinmeyen «cin gibi zeki» çocuklar çareyi buldular ve patronlara önerdiler.

Halkın hayranlığını kazanan kim ise o çıkacaktı sahneye! Usta bir buluştu bu... Büyük müzikholün sahipleri bu yola itelenirken, otel lobilerinde tatlı yüzdelerin hesapları görülüyordu... Halkın hayranlığını kazananın asıl işi ne olursa olsun!.. İyi bir müzik hocasından birkaç ders; görkemli reklâmlar; aslına uymasa da ilânında yarar görülen astronomik avanslar; iyi bir dekor, tamam işte!..

Yeşilçam'dan başlandı, yeşil çimenlere uzanıldı, derken evlerimizdeki beyaz cama sıra geldi... Gelenlerin pek azı, gerçek yetenekleriyle kaldılar sahnelerde. Büyük kısmı ellerindeki reklâm kupürlerini albümlerine yapıştırıp bir öksüzlük içinde kurudular. Pirince gidilmişti göya, ama bu arada evdeki bulgur da yok olmuştu!..

Olsun varsın!..

Meslek terminolojisindeki «emprezaryo», «acente», «menacer» sözcüklerini karma yapıp düpedüz «aracılık» ünlemini benimseyen bazı kişiler zevkli yüzdelerle çubuklarını tüttürüyorlardı ya! Önemli olan buydu!..

Ama mesleğin eski emekçileri garip olaylara tanık olmaktaydılar.

Bir gece patron tarafından sille tokat, hakaret küfür kapı dışarı edilen belirli «çubukçular», aradan üç gece geçmeden aynı patronun yazıhanesinde boy göstermekte bir sakınca görmüyorlardı.

Ya tam tersine, bir gece artist kulisinde patron hakkında ağza alınmayacak sözler sarfeden «aracı», ertesi gece gönül rahatlığıyla o artistleri patronuna jurnal edebiliyordu. Maksat «temsilcilik» değil, bütün olanaklarla artist-patron arasına girebilmekti.

Çünkü şimdi yerleşen sistem şuydu:

Ya sağlam bir başsolistin kanadına yalvar yakar sığınıp patrona gidecek:

—« Size getirmeye razı ederim ama, alt kadroyu ben yaparım» koşulunu süreceksin, ya da patronun sempatisini elde etmek için

taklalar atmayı kabullenip:

— «Afiş başı çalışanlar beni sizin müessesenizin menaceri sansın. Sansın ki, altta çalışacakları ben getireyim ve yüzdemden kaybetmiyeyim. Gazete reklâmlarının bir kenarına adımı yazın lütfen...»

Başsolist kanadına sığınıp, ya da patron kucağına eğilip alttan parsa toplayan «çubukçuları» sadece meslek eskileri değil, meslek yenileri de bilirler. Bu sayıları belirli, artist yanında patronu kötülemeyi dayılık sanıp patron yanında artisti yerin dibine sokmayı marifet bilen yüzdeci cambazlar, ne işveren yanında itibar görür, ne sömürülen kesimde saygı görürler. Fakat çubukları hâlâ tüter durur.

Zira, kurallarda ana ilke değişmemiştir: Alan da razıdır, veren de...

CADDEBOSTAN GECELERİ

1954-1955 yıllarında pek renkliydi Caddebostan geceleri...

Semtin adını taşıyan gazinoda çalışırdık yaz ayları...

«Yalnız 20 Gala» diye ilânlar yoktu o zamanlar... Sezon açıldı mı, çalışma izni süresi gereği değişmesi zorunlu yabancı uyruklu bir iki sanatçı dışında, baharın ılık gecelerinde gösteriye başlayan «atraksiyon» erbabı, öteki baharın serin dönüşüne kadar gösteriye devam ederdi. Beton zeminli yuvarlak pistte...

Sahneye çıkış saati kaç olursa olsun, «show»u oluşturan kişiler, güneş batımında bize ayrılan uzun yemek masası etrafında toplanırdık. Gemicilerin «semafor» konuşmasını andıran el kol sallamalardan tutun, «esperanto»yu anımsatan «tarzanca»yla aramızda anlaşır, gülerdik de gülerdik.

Uzun masanın başında orkestramızın şefi Şevket Yücesaz otururdu. Etrafındaki iskemleleri paylaşırdık.

Kimler?

Modern Komikler Balarıları'nın sevimli tombulu Özdemir kardeş; o tarihlerde, şimdi olduğu gibi engin neşesiyle, tükenmeyen şakalarıyla orkestrada trompet çalardı...

Büyük gazinoların saz sanatçıları arasında Türk musikisi ses sanatçılarına akordeonla eşlik eden Hüsnü kardeş, müzik topluluğunda çoşkuyla tenor-saksafon üflerdi...

Kendi boyunu aşan kocaman sazını sırtlayan Kevork kardeş de, renkli gecelere tatlı «piçikato»larla alafranga ritm uygulardı.

Davulcumuz Alaeddin vardı. Şimdi kimbilır nerelerde?.. O da, «yoğurtlu bakla»yı çift porsiyon «pilav»la değiş-tokuş için arkadaş arardı...

İçlerinde benim ne iş yaptığım pek iyi saptanmamıştı... Sırasında anons yapardım, sırasında fıkra anlatırdım, sırasında orkestra podyumuna çekilir, elime geçirebildiğim bir vurgu sazını yakalar cümbüşe katılırdım... Meslek ünlemim «animatör»dü...

Uzun yemek masasını bizimle bölüşenler arasında, ateş yutan İranlı

bir arkadaş, Şilili bir şantöz, Orta Avrupalı bir dans çifti, hangi ülkeden oldukları pek iyi bilinmeyen, sorulmasında da gerek olmayan «gezegenler» bulunurdu...

Şevket Yücesaz günde bir tek, ama bir tane tek rakı içerdi bu sofrada. Güneşin batmasına yakın, bizler, masa altından votka şişeşini elden ele bölüşürken, Hüsnü Özkartal'ın muzipliği tutardı. Dönerdi şefimize:

— «Eee, Şevket, ağabey!.. Afiyet olsun!.. Yine akşam oldu... Fiat sonu ne ola?..»

Dalardı gözleri sevgili Yücesaz'ın:

— «Evlat!.. Öldüğünde dört metre derine gömüleceksin. Hesap sorulacak senden!.. Hesabı, üstü toprak örtülü çukurunda minik minik kurtlar soracak!..»

Hüsnü, davulcu Alaeddin'e dönerdi. İçimizde alkol almayan tek kişi oydu:

— «Alaeddin, kıymalı nohudun tadı tuhaf değil mi?.. Ver bakalım hesabını...»

Gülerdik...

Özel gecelerimiz pazartesilerdi.

Semtin delikanlıları, özel gecelerde, masa rezervasyonu yapmazlar, asırlık çam ağaçlarının dallarında yer kaparlardı. İçkileri tepsiyle servis edilmez, dallardan sarkıtılan iplerle, şişe olarak yukarı alınırdı.

Böylesine özel gecelerde, müşteri taşkınlık yapmasın diye, pist çevresinde eski boksör Abdullah karakol gezerdi...

Gece olurdu patırtı çıkardı, ama sokak kavgasına dönüşmezdi...

Gece olurdu gazinoyu çevreleyen burunda deniz yakılırdı, ama kimse kimseden şekvacı olmazdı...

Gece olurdu, iş bitimi, burunda ayrı masa kurulur, güneşin selâmı beklenirdi... Ama sofra âdabı bozulmaz, masa sohbeti ekşimezdi. Masaya zaman zaman rahmetli Feyzi Aslangil katılırdı... Herkes dağılmış... Burunda bir masa, minik dalgaların sahile vuruşan sesi ve artık pembeleşmeye başlayan ufuk. Müzik konuşulurdu. Ama her türü!.. Yine gemicilerin «semafor» el kol sallamasıyla, yine «esparanto»yu anımsatan «tarzanca»yla... Bilmeyen, bileni dinlerdi...

Hüsnü bir defasında fırladı, Aslangil rahmetliye döndü:

— «İçimden geldi üstad» dedi. «Sana saksafonla bir taksim geçeyim.»

Üşenmedi gitti sahne gerisindeki odadan sazını aldı, buruna geldi, sindire sindire bir taksim yaptı... Adaların gerisi pembe renkten bıkmış, kırmızıya çalıyordu... İranlı arkadaş, Şilili şantöz, Orta Avrupalı dans çifti, hangi ülkeden oldukları bilinmeyen, sorulmasında gerek olmayan «gezegen»ler, hep dinledik. Taksim bitti. Rahmetli Aslangil, bizim Hüsnü'nün sırtını sıvazladı:

— «Ağzına nefesine sağlık oğlum» dedi. «Ama sen yine orkestradaki görevini yap, çizmeden yukarı çıkma!..»

Gülündü ki, ne gülündü...

Bu mesleğe atılmış, o yaş delikanlılarının tek savunma gücüydü gülmek, geçmek...

Hüsnü'nün saksafonla alaturka taksimini hangi duyguyla dinlersek, Şilili şantözün ninesinden kaptığı köy ninnilerini de aynı saygıyla dinlerdik.

O tarihlerde Arjantinli bir futbolcu vardı: Oscar...

Adalet'te oynardı...

Bir gün bana geldi:

— «Şilili şantözün çalışma izni bitti, fakat bir gece daha kalması gerekli İstanbul'da... Otele verecek parası yok. Ne yapsak?..»

Ben, müzisyenlerden kimi gibi, bahçe gerisinde ufak bir odada yatardım:

—« E, gelsin benim odada yatsın» dedim. «Ben plajda, ağacın altında sabahlarım...»

Sanırım bir cumartesi gecesiydi. İş geç bitti. Burun sofrası yine vardı... Bulutlar pembeleşirken dağıldık. Ben sırtıma bir kazak bağlayıp gazinonun hemen bitişiğinde aynı patronun plajına indim. İncir ağacının dibinde, kumlara yuva yapıp, vücudumun girintisine çıkıntısına uygun ayarladım ve uzandım... Uyumuş kalmışım...

İlk duygu suratımda bir sıcak... İkinci duygu yüzümde parlak mı parlak bir ışık... Üçüncü duygu, duygu değil de bir korku. Fellini'nin alt açıdan çekilmiş bir kâbus sahnesi gibi, balık-gözü mercekle bana

bakan suratlar... Doğrulmaya çalışırken, çıplak bir ayak omuzumu tekmeledi. Bir sese. Rahmetli Turan Seyfioğlu:

— «Kalk yavru kalk!.. Bugün pazar!.. Sahile ceset vurmuş diye, ağacın altına kimse sokulmuyor... Plaj ana bana günü. Tıklım tıklım...»

Uyku sersemi, Turancığın kolunda, gazino berisindeki odama vardığımda Şilili şantöz çoktan toplanıp gitmişti.

Bana bıraktığı armağanı, ancak akşamüstü giyinirken gri ceketin üst cebinde buldum. Sahnede üçüncü söylediği şarkının sözleriydi kâğıtta yazılı olan. Ninesinden duyup bellediği bir ninni... O sıralar İspanyolca bilmiyordum ama bilene tercüme ettirdim... Ettirdim de sonradan Hüsnü'ye okudum:

Uyu bebek... Uyu bebek!..

Dağlardan yüce olamazsın, yaylalardan geniş...

Aşamıyacaksın o dağı, geçemiyeceksin o yaylayı, düşüne girmesin...

Düşler senin olmaya...

Uyanacaksın ninni bitince...

Uyu bebek... Uyu bebek!..

Hüsnü kardeş dinledi de bir durdu. Sonra elini masanın altından çıkarıp votka şişesini sofraya koydu. Orkestra şefimiz (Tanrı uzun ömür versin) Yücesaz'a döndü:

— «Ağabey, saygısızlığı bağışla» dedi. «Şu kadehi toprağın dört metre altındaki minik kurtların onuruna içebilir miyim?..»

Pek renkliydi Caddebostan geceleri yirmibir yıl önce...

TOMA'DA «RADYOCULARIN» MASASI

Her hafta değilse bile, her onbeş günde bir, saat 21.00 sularında hazırlanırdı, Toma'da «Radyocular»ın masası...

1949'larda, Toma, Eminönü Balıkpazarı'nda mahzenden bozma ufak salonuna beş basamak merdivenle inilen sevimli bir meyhaneydi... Ne dekorunda özenti havası vardı, ne servisinde yapmacık şirinlik... Devamlı müşterileri, sanki bir kulüp üyeleri gibiydi... Kimin, kiminle hangi gece geleceği, nerede oturacağı, hatta içerken ne yiyeceği bilinirdi. «Anne patron» kocaman kömür mangalının ızgarasında taze balıkları pişirirken, ev usulü hazırlanmış mezelerin oğulları tarafından masalara dağılımını dikkatle denetlerdi. Oğullar neşeleri coşkun delikanlılardı. Bilirlerdi kime ne tür şaka yapılacağını, sezerlerdi hangi masanın yanından konuşmadan geçileceğini.

«Radyocular» ise, o yıllarda deneme yayınından programlı yayınlara geçen İstanbul Radyosu'nun elemanlarıydı. Yapımcısıyla, teknisyeniyle, konuşmacılarıyla sanmam ki sayımız onbeşin üstünde olsun. Görevlerimizin ünlemi belki değişikti ama, modern futbol deyimiyle «dönerek» oynardık. Yayında «boş yer» diye bir kavram yoktu. Şu veya bu nedenle bir boşluk doğdu mu, görevi ve ünlemi ne olursa olsun, bir arkadaş mutlaka ötekinin yerini alır, top taça atılmazdı. Yapımcının spiker masasına geçivermesi, konuşmacının teknik konsol iskemlesine oturması, teknisyenin şoför direksiyonuna yerleşip ikiden ibaret aracımızı çalıştırması aramızda doğal karşılanan uğraşılardı.

Ama, Toma'da «Radyocuların» masasını kurma akşamı geldi mi, işler biraz değişirdi.

Bu masa genellikle cumartesilere rastlardı. O tarihlerde zaten «canlı» çalışırdık. «Teyp» denen kolaylıkla henüz tanışmamıştık. Önceden hazırlanması gereken programlar ise, 33 devirli plaklara kazınırdı. E, bu işlemler de kotarıldıktan sonra, ortada «nöbet»ten geri bir sorun kalmıyordu. Diğer geceler bu sorun da «sorun» değildi... Gönüllü yüklenirdik birbirimizin nöbetlerini. Ama Toma akşamları ne olacaktı?..

İlk çareyi Tarık Gürcan buldu. Yakın arkadaşı Selahattin Küçük'e satardı nöbetini, razı ederse, ikibuçuk liraya. O hale gelmişti ki bu

anlaşma, Tarık, tek kelime söylemeden, ikibuçukluğu Selahattin'in çalışma masası kenarına koydu mu, anlardı sevgili arkadaşımız, Tarık'ın Toma'ya kaçacağını... Neşe bozulmasın diye ses etmezdi.

Rahmetli Baki Süha başka bir yöntem keşfetmişti. Beni bir kenara çekerdi:

— «Röportaj başka, 'show' sunuculuğu başka» derdi. «Fakat gerçek bir radyocu haber okumasını da becermelidir. Deneyeceğim seni bu akşam... Bakalım becerecek misin?..»

Bu kez ben boyun büker, sınav vermek için ajans bültenini talim ederdim.

Toma'da «Radyocular»ın masası ün salmaya başlayınca 'keşfedilen' yöntemler işlemez oldu...

Tarık Gürcan, Selahattin Küçük'ün masası kenarına ikibuçukluğu koyunca, Selahattin paranın yanına, banka cüzdanını koyuyor:

— «Yağma yok!..» diyordu. «Oku cüzdandaki 'bakîye' kısmını, sonra at elini cebine.»

Arkadaş kırmamak için her şeye razı olan Selahattin Küçük, birden paraya kavuşmuştu. İkibuçukluk ne söz? Beşliğe onluğa bile razı değildi... Ama tatlı dille istersen, bir gece değil ardarda on gece bile nöbet devralacak yumuşaklıktaydı. Bu da bizim Tarık'a ters düşüyordu. Önemli bir mazeret için rica edebilirdi ama, 'Toma' masası için Selahattin'i üzemezdi. Meslek anlayışına, kardeşlik sevgisine aykırı geliyordu.

Lâf aramızda ben de biraz uyanmıştım. Güneş batarken rahmetli Baki Süha'yı o tatlı gülüşüyle yanımda görür görmez:

— «Öğlen nöbetinde sizin bellettiğiniz şekilde, aruz okuyarak «şarkılara» girdim ağabey» diyordum. «Ama bu gece haber bülteni okumaya takat kalmadı...»

Gülüyordu Baki ağabey:

— «Ha sahi.» diyordu. «Bu gece Toma var değil mi?.. Peki git, git!..»

Toma'da «Radyocular» masası yüzünden, belirli gecelerde bizim takımın paslaşması aksamaya yüz tutmuştu...

İyi ama ne oluyordu sanki, belirli gecelerde Toma'daki «Radyocular»

masasında?

Hiç!.. Hiç ki hiç!..

Sabit Karamanı ile ben, ayakta durabilme yarışı için ilk kadehlere el atarken, 'Program Müdürümüz' Faruk Yener de saatine göz atıyor, «patron anne»ye sesleniyordu:

— «Bir sakınca yoksa, radyonun sesini azıcık yükseltebilir misiniz? Bakalım bir aksama var mı?..»

'Radyo' ve 'programcılık' bizim şef Faruk'un derisinin altında ikinci bir deriydi. Ancak iyi parçadan kesilmiş bir dilim pastırma, ya da tazeliği kuşku götürmeyen bir balık, kulağını ve dikkatini çelebilirdi bir an için radyo hoparlöründen... Oldum olası içki sevmezdi ki kadeh tokuşlarına tempo tutsun...

Mahzenden bozma meyhanenin gediklileri bilirlerdi «Radyocuların» masa gecelerini. Lâflar atılırdı etraftan:

— «Bu da program mı yahu?..»

— «Kıssanıza şu meretin sesini...»

— «Başka fıkra yok mu?..»

— «Bir bilen okusa da şiir dinlesek...»

Derken masalar arası kadehler kalkar, sohbet koyulaşır, 'şef Faruk' Beethoven konusunda görüşlerini açıklar, Tarık 'Brassen'in şarkılarını mırıldanır, rahmetli Baki Suha şiirlerle devreye girip sustururdu herkesi... Bu arada «anne patron»un oğullarından Toma, Siyavuşgil'in tercümesinden bellediği «Cyrano de Bergerac»ın, «Biz Gaskonyalılar...» diye başlıyan tiradını hem okur, hem oynardı.

İşte o, Gaskonyalılar maskonyalılar, Saksonyalılar falan filan, 49'ların minik meyhanesinden taverna sistemine sıçrayarak yozlaşmış kardeşler dağılmış, ayrı ayrı ün yapmış, biri gitmiş öbürü kalmış, içimizde özlem bırakmış gecelerin sesleridir.

Neyse!..

Nöbetlerin devredilemediği bir akşam, rahmetli Baki Suha tek başına gitti oraya.

İki gece sonra bizim masa toplandı. Baki Suha, bize sitemle bakarak, servis yapan Toma'ya seslendi:

— «Yahu, iki gece evvel ben buraya tek başıma geldiğimde, üniversite öğrencileri beni masalarına davet ettiler değil mi?..» ,

Toma, bariton sesiyle cevap verdi:

— «Eeevet beyim!..»

Baki Suha yine mırıldandı; biz olmasak da yalnız kalmadığını belirlemek istiyor.

— «Öylesine ısrar ettiler ki, galiba yarım saat şiir okudum değil mi?..»

— «Yarım saat değil beyim, bir saate yakın okudunuz...»

Sofrayı düzenlerken Toma cümlesini tamamladı:

— «... fakat onlar da hakketmişlerdi beyim!..»

«DOKTORCULUK» OYNADIĞIM GÜN

Değerli dostum Adnan Tahir bu satırları okuyorsa, kendine özgü gülüşüyle yüzü aydınlanacak, fakat bir yandan başını sallıyarak beni sessiz azarlayacaktır biliyorum.

Sevgisini belirleyen tebessümüyle yumuşamış bu sessiz azar bir türlü silinmez gözlerimin önünden.

1949 yılında tanıştık Adnan Tahir'le. Bir rastlantı değildi. Faruk Yener ısrarla istemişti bizi karşılaştırmayı. Ben, güldürü alanında sözle, fırsat buldukça yazıyla acemi adımlar atan bir hevesliydim. O, yazıları, çevirileri, arkadaş çevresinde zarif ince şakalarıyla, güldürü sanatını bütün boyutlarıyla incelemiş, imzası saygın, bilgisi engin köklü bir gazeteci, usta mı usta bir kalemdi.

Bazı tanışmalar vardır. Daha selâmlaşma cümleleri yerine otururken sezersiniz bu tanışmanın sağlam bir arkadaşlık, hattâ dostluk düzeyine varacağını. El sıkıştığımız an bu «radyasyon» bana ulaştı. Profesyonel alanda, kopuk kopuk bile olsa, yıllar boyu ortak çabalarımızın olacağını elbette bilemezdim. Fakat tanışmanın merhabalaşma ötesine uzanacağından emindim.

İster bir önsezi deyin, ister bilincine varamadığım bir duygu!.. O gece çenem bir düştü, bir düştü... Açılan her konuya balıklama dalıyor, her kahkahadan pay koparmaya çalışıyor, hiç ama hiç âdetim olmadığı halde fıkra üstüne fıkra anlatma maratonuna girişiyordum. Dünya güldürü uğraşını çok iyi incelemiş, bu konudaki bilgisini araştırmalarıyla, çevirileriyle ve kalemiyle kanıtlamış bu kişiden iyi not almaya mecburmuşum gibi, çocukca bir coşkuyla sanki sınav veriyordum.

Neden sonra farkettim, Adnan Tahir'in, anlamını kavramak için özel sözlük isteyen bir tebessümle, başını ağır ağır sallayarak, sadece dinlediğini ve hiç konuşmadığını...

Yıllar yılları izledi.

Önsezimin köksüz, duygumun yersiz olmadığını görme kıvancına ulaştım.

Adnan Tahir'le profesyonel alanda ortak çabalar, sadece çeşitli magazinlerin ya da sayfaların sütunlarında çerçevelenmedi; Anadolu'da binlerce kilometrelik bir gösteri gezisinin serüveniyle pekleşti.

Çok kolaydı Adnan Tahir'le çalışmak. Yeter ki bazı ilkeleri yürekten benimseyesin. Mesleğe saygı... Uğraşıda ciddiyet... İşinde disiplin... Bunları uygulayabildin mi gerisini Adnan'a bırak! Çözemiyeceği problem yoktu...

İşte, sevgisini belirleyen tebessümle yumuşamış baş sallama azarlarına o çalışma yıllarında alıştım.

Yazı zamanında gitmedi mi?... İstenen nitelikte olmadı mı?... Sorumlusu olduğu bir yayın organının sahne gösterisinde görev yeterince yapılmadı mı?...

İstediğin kadar mazeret dilleri dök!... Gülerdi Adnan Tahir ve baş sallama azarları, bağırıp çağırmaktan daha etkinleşirdi. Bas-bariton sesiyle:

— «Not alındı sevgili Boran,» derdi. «Not alındı...»

Kaç yıl önce bilmiyorum, Ankara'da bir gazinoda yirmi gün çalışmaya gittim, üç ay kaldım. İstanbul'a dönüşümde, yeni işe başlayıncaya kadar Çınar Otel'e yerleştim... Birikmiş radyo programlarını hazırlarken arkadaşlardan biri söyledi:

— «Adnan Tahir, kaza geçirdi. Hastanede...»

Uzun süre olmuştu değerli dostumla haberleşmeyeli... Bir üzüntüye kapıldım ki, anlatmak güç.

Seyirci karşısında banda alınan radyo reklâm programı biter bitmez, terimi kurulamadan arabaya atlayıp hastanenin yolunu tuttum.

Saat gece dokuz civarı... Elbette ziyaret saati bitmiş, konuk kabul etmiyorlar hastaneye. Ne lâf ettim, nicesine dil döktüm, onu da hatırlamıyorum. Fakat üzüntümü sezen bir asistan, beyaz gömleğini çıkardı bana uzattı:

— «Bunu giyiverin efendim,» dedi. «Sorgu sual olmadan çıkarsınız üçüncü kata, birkaç dakika görürsünüz arkadaşınızı... Ama bu benim de yetkimi biraz aşıyor; hele içiniz rahatlasın, yarın normal ziyaret saatlerinde yine gelirsiniz...»

Hay Tanrı razı olsun!... Giydim beyaz doktor gömleğini, fırladım üçüncü kata; asistan kardeşin dediği gibi doktor giysisini görenlerde ne sorgu var ne sual... Adnan Tahir neşeliydi; kaza ufak bir kazaydı, üzülecek bir şey yoktu... İçim rahatladı. Yanında, söz verdiğim gibi dört dakika kaldım ve odasından çıktım. Doktor gömleğini nasıl elde ettiğimi sormadı ama, yine yüzü tebessümle aydınlanmış, yine kurallara aykırı bir iş yaptığımı sezdiğinden, başı hafif azar sallamasına geçmişti.

Hastane koridorunda sırtımdaki doktor gömleği içimde bir depreşi dürttü. «Doktorculuk» oynama hevesine kapıldım. Başladım sırayla odaları ziyarete. Nabızlar tuttum, sırtlar dinledim, göğüsler sıvazladım, dertlere ortak oldum, öğütler verdim, yürekler rahatlattım... Benim yabancı olduğumu sezen bir hademe çıkmasaydı, hani nerdeyse ameliyata bile girmeye hazırdım. Apar topar uğurlandık hastaneden...

Ertesi gün telefonla aradım Adnan Tahir'i, İtalyanca şakamı yaptım:

— «Nasılsın «dottore»?...»

Bas-bariton ses cevap verdi:

— «Asıl sen nasılsın «professore»?... Ayılabildin mi?...»

— «Ne ayılması yahu?... Ben sana gelirken, üzüntümden iki tanecik viski...»

— «İşte o iki tanecik viski ve ödünç doktor gömleğinle, dün gece burdan az kalsın dört hastaya taburcu kâğıdı yazacakmışsın... Not alındı sevgili Boran, not alındı...»

Alınan not kimbilir kaçıncı saçmalığımı simgeler defterinde...

Ama sen de, özlendin Adnan Tahir, özlendin... Gülüşünle, azarınla...

YANLIŞ ANLAŞILMA KORKUSU

Mesleğimin özü «anlatmak» olduğu için midir nedir, yanlış anlatmak ya da yanlış anlaşılmaktan korkarım.

14 yıl önce, o zamanki menacerim, benim adıma Ankara'da «Gar Gazino»suyla bir anlaşma yaptı. Bir gün önceden Ankara'ya gittim. «Ankara Palas»ta ayırttığım odaya yerleştim, yorgunluk giderdikten sonra zemin kattaki Amerikan Bar'a indim.

Eski arkadaşlar, eş, dost çevresi bar etrafında toplandık. Anılar tazelendi; birbirimizi görmeyeli olup bitenler karşılıklı aktarıldı; sohbet koyulaştı. Saat gecenin dokuzuna yaklaşıyordu. Birden aklıma geldi: Nasıl olsa ertesi gece Gar Gazinosu'nda çalışmaya başlayacaktım. Bir gece evvelden gazinoya gitmek, programı seyretmek, seyirci-sahne yakınlığını görmek yerinde bir fikir olacaktı. Üstelik beni barda ağırlıyan arkadaşlarımı da ben yemeğe davet etmiş olacaktım. Telefon edip masa ayırttım; arkadaşlarım davetimi kabul ettiler; kalktık gittik...

Gazino direktörüyle tanışma fırsatını bulamamıştım. Fakat bana anlatılanlara bakılırsa, özellikle artistlerini sıkı bir disiplin içinde tutan, yüzü asık, konuşması kasık sert bir adammış. Menacerimin odasında bu anlaşmayı imzalarken bana bir fotoğrafını göstermişti. Uzun boylu, zayıf, gözlüklü, sinirli olduğu poz verişinden bile belli olan bir tip... Ama bir gazino direktörü olarak da işinin ustası olduğunu belirttiler. Yurdumuza yerleşmiş yabancılardandı.

Neyse!... İşe başlayacağımdan bir gece evvel, arkadaşlarla gazinoya gittiğimde, iki nokta derhal dikkatimi çekti. Sahne gösterisinde en ufak gecikme, en minik bir laûbalilik veya aksama görülmüyordu. Salon servisinde ise, müşterilere özenle süratle servis yapılıyor, fakat garson kardeşler servis koşuşturacağız diye, sahnedeki sanatçının çalışmasını asla engellemiyorlardı. Doğrusu pek hoşlandım. Demek, Ankara'da bu gazinoda bir ay süreyle doyasıya zevkle çalışacaktım.

Derken aklıma geldi: Acaba, gazino direktörünü de masama davet etsem, bu vesileyle aralarında saygın basın mensuplarının da bulunduğu dost çevremle tanıştırsaydım acaba pot mu kırmış olurdum? Bunu düşünürken kulağıma bir garson eğildi:

— «Direktör odasında sizi görmek istiyor...»

— «Hay yaşa!...» dedim garsona... «Acaba sayın direktör masamıza onur verip bizimle bir kadeh içer miydi?...»

Garson yüzüme biraz garip baktı; bir şey söylemeden uzaklaştı...

O gece gelmedi bay direktör masamıza. Doğrusu ben de unuttum gitti davetimi.

Ertesi gece, büyük hevesle gazinoya geldim. Soyunma odama girdim. Giysilerimi yerleştirdim, sahne kıyafetim buruşmasın diye, bornozumu sırtıma geçirmiş, benden önceki sanatçıların işlerini bitirmesini ve sıramın gelmesini bekliyorum. Bu kez bir komi geldi:

— «Efendim, direktör sizi odasında görmek istiyor...»

— «Kardeşim şu anda üstümde elbise yok. Hazırlanınca gelirim...»

Sahne heyecanı, ilk gecemde bana moral vermeye gelen arkadaşların odamı ziyaretleri falan filan derken, ben yine unutmaz mıyım «Bay Direktör»ü ziyareti?...

Onu izleyen gece, gazinoda soyunma odama girdiğimde; zayıf, uzun boylu, gözlüklü bir adam, aynanın karşısında benim iskemleme oturmuş bekliyordu... Önceden resmini gördüğüm için hemen tanıdım:

— «Nihayet, nihayet görüşebildik efendim?» diye ağzım kulaklarımda elimi uzattım.

Elim boşlukta sallandı kaldı. «Bay Direktör» aynanın karşısındaki iskemleden ayağa kalktı. Eliyle kravatını düzeltti. Bir süre beni süzdü. Ağır ağır, kelime seçerek konuştu. Bırakınız gülümsemeyi, gözünde bir sempati pırıltısı bile yoktu:

— «Karşılaştık diyebilirsiniz bay Boran. Fakat kimbilir, belki beni odanızdan kovarsınız ve görüşmek olanağını bulamayız...»

— «O ne biçim söz? Şaka ediyorsunuz! Benden böyle bir saygısızlık beklenir mi?..»

— «Doğrusu beklenir efendim, beklenir... İşinize başlamadan bir gece evvel, arkadaşlarınızla gazinoya geldiğinizde, bir artistin salonda oturup oturamıyacağı konusunda benden izin almak nezaketini esirgediniz.»

— «Ama bay direktör ben...»

— «Sözümü kesmeyin rica ederim. Sizin ve arkadaşlarınızın,

konuğumuz olduğunu bildirmek, dilediğiniz ikramda bulunmakta serbest olduğunuzu da hatırlatmak için haber gönderdim, o zahmeti de benden esirgediniz. 'Konuşacağı varsa, o benim masama gelsin' dediniz. Oysa ben çalışma disiplinindeki «izin» konusunu unutmaya hazırdım...»

— «Yooo!... Yooo. Yanlış anlatılmış size. Ben bir ikram için...»

— «Davranışınız beni şaşırttı diyebilirim. İşe başladığınız gece sizi rica ettiğimde ise, gönderdiğiniz mesaj ilginç...»

— «Nasıl ilginç?...»

— «Artistleri çıplakken odama çağırdığım kanısına kapılmış olacaksınız ki, 'Üstümde elbise yok. Ben ne zaman hazır olursam o zaman giderim' buyurmuşsunuz...»

— «Yahu öyle demedim. Yine yanlış anlaşılmış. Bornozla oturuyordum, dedim ki...»

— «Ben burada çadır sirki yönetmiyorum bay Boran...»

— «Ben de mülteci kampında bulunmuyorum bay direktör. Parmağınızı şaklattığınız anda beni karşınızda elpençe divan göremezsiniz...»

— «Bu küçümserliği de yanlış mı anladım acaba?...»

— «Evet, yanlış anladınız... Hayır, hayır!... Doğru anladınız yahu!... İllallah!... Ben ne diyorum lâflar dönüp dolaşıp size nasıl yansıyor? Neden üç gecedir boyna yanlış anlaşılıyorum?... Öf be!... Nezaketten söz ettiniz az önce... Nazik bir direktör, hiç değilse programa katılacak yeni bir artiste, telefonla olsa bile, hoş geldiniz der...»

— «O fırsatı kaçırdığım için üzgünüm bay Boran...»

— «O halde 'güle güle' demek fırsatını kaçırmayın bay direktör, çünkü hemen eşyalarımı toplayıp gidiyorum buradan... Gi-di-yo-rum... Umarım yanlış anlamadınız?...»

İlk defa gülümsedi:

— «Hayır! Sonunda ikimize de uygun şekilde tam olarak anlaştık...»

Ben o gece eşyalarımı toplayıp ayrıldım gazinodan. Hemen ertesi hafta «Ankara Palas» programına angaje edildim. «Ankara Palas» programında bir ay değil, bir buçuk mevsim sürekli çalıştım.

«Yanlış anlaşılma» beni hâlâ huzursuz kılar. Nitekim, bu sütunlarda yayınlanan bir anıdan sonra, arkadaşım Selahattin Küçük beni aradı ve nerdeyse azarladı. Meğer meslek hayatının hiçbir döneminde, bizim Tarık Gürcan'dan nöbet devralmamış. Oysa öyküyü ben Tarık'dan üç defa dinleyip de yazmıştım. Hem de yazıdan üç hafta önce sıcağı sıcağına... Selahattin kardeş: «O sana şaka yapmıştır» diyor. E, benim suçum ne?...

Anlatabildim mi, yanlış anlatma ya da anlaşılmaktan neden korktuğumu?...

YABANCI ANTRENÖRLER

Yabancı antrenörler sorunu, basının spor sayfalarında sık sık tartışma konusu olur. Futbolumuz için yararlı mıdır? Yararlıysa ne dereceye kadar? Yoksa tam aksine zararlı mıdır? Bu tartışmayı uzman kişiler yapar, ben de yazdıklarını büyük ilgiyle okurum. Sadece futbolu sevdiğim için değil!.. Yabancı antrenörler konusunda az buçuk bilgi sahibi olduğum için.

Fakat benim az buçuk bilgi sahibi olduğum yabancı antrenörler, futbol alanlarında değil, «show - business» alanında hocalık yapanlardır.

Bunlardan biri Iorgolescu idi...

1949 yılında Kervansaray açılış hazırlıkları içindeyken, tam yetkiyle teknik direktörlüğe getirilmişti. Sahne ekibini oluşturacak yabancı oyuncuların bir ikisini zaten kendi getirtmişti. Büyük kısmını merhum Osman Kibar menecer aracılığıyla angaje etmişti. Bir de biz «yerliler» vardık.

Gazino yöneticileri, teknik direktörümüz Iorgolescu'nun ekibe son derece faydalı olacağı kanısındaydılar. Fakat doğrusu ben biraz huzursuzdum. İki nedeni vardı: Yabancı teknik direktörle diğer oyunculara kıyasla daha yakın ilgi kurmak zorundaydım. Zira gösterinin yürüyüşünü kontrol için, bir tür kaptanlık görevi verilmişti bana... Oysa teknik direktörümüz nedense bu işi pek kıvıramıyacağımı yarı şaka, yarı alaylı sözlerle bana belli etme gereğini duyuyordu. Örneğin onun rahat konuştuğu, benim de iyi bildiğim yabancı dillerden biriyle bana kolay anlaşılır direktifler vereceği yerde, bu yönümü de kuşkuyla karşıladığını belirlemek için, kendi bozuk Türkçesini kullanmayı yeğ tutardı:

— «Yok siz var, her şey sormak Mösyö Iorgolescu... Mösyö Iorgolescu var burda genel direktör. Siz tutacak minutaj, kontrol ...Elektrikçi söyleyecek işi plâaan... Var prova ne zaman orkestra artist? Siz bakacak gece her şey normâaal. Yapacak kendi nümro koparmıyacak siz başka nümro. Siz var başka nümro...»

Hiç bir şey anlamadığım için, saygı dışına çıkmadan sözü Fransızcaya çevirme girişiminde bulunuyor ve soruyordum:

— «Hiç değilse bana çıkış sırasını yazdırsanız. Salon değiştireceğimiz saatleri belirleseniz olmaz mı efendim?.. Ben ona

göre bir plan yapar, aksamadan yürümesine gayret ederim...»

O yine kendine özgü Türkçesine dönüyordu:

— «Yok var her detay sormak genel direktör. Var detaaay, hazirliyacak siz ve çalişmak, ama seriyo çalışmak. Sonra var aramak Mösyö Iorgolescu...»

İçimden «hay, boynun altında kalsın» diyordum ama, kendime uğraşı olarak seçtiğim meslekte ilk kontratımdı. Elimden geleni yapmak zorundaydım. Nerden baksanız adam, bu alanda gerçek bir otoriteydi ve anladığım kadarı bana geniş yetki veriyordu. Eh, ben de bu yetkiye dayanarak hem sahne düzenini ayarlıyacak, hem kendi gösterimi araya sıkıştıracaktım. Ama öyle olmadı ki...

Açılışımızın ikinci gecesi metrdotel geldi:

— «Orhan bey, sizi Mösyö Iorgolescu istiyor...»

Aradım buldum. Gazinonun 'Rüstik Bar' dediğimiz bölümünde, bir masaya oturmuş, şampanya açtırmış, etrafında programdaki kadın artistlerden birkaçı...

— «Yok var her şey yap bildiğiniz gibi ...Ne zaman istiyor artist değişmek siraaa, yok siz var yasak... Yasak var Mösyö Iorgolescu... Yok yasak nasil dedi genel direktoor nümro... Nümro ma seriyor çalişmak, sonra var Mösyö Iorgolescu sormak, çalişmak nümro seriyo, sahne plâaaan...»

Ben yine Fransızca mırıldandım.

— «Doğrusu Türkçe konuştuğunuz zaman pek iyi anlıyamıyorum ne dediğinizi. Ben sizden aldığım yetkiyle sahne plânını yaptım, yürüyüşünü de patronumuza gösterdim...»

Aman efendim, bir sinirlendi:

— «Ne zaman var Mösyö Iorgolescu genel direktoooor, yok var karişmak patron benden işe. Direktif var ben, siz var nümro seriyo çalişmak...»

Tabii çok geçmeden sahne düzeni de karmakarışık oldu, oyuncuların benim kaptanlığıma da saygısı kalmadı; sonunda patronumuz Osman Kibar da sinirlendi, yöneticilerle genel direktörümüzün arası adamakıllı açıldı, ekibin başından da, gazinodan da uğurlandı gitti.

Aradan yıllar geçti. Meslekte tüyüm biraz palazlanmaya başlamıştı. Yine yeni açılan bir gece kulübünde, merhum Ahmet Meegel'in işletmeye açtığı «Cordon Bleu» de çalışıyordum. Görevim sadece program sıram geldiğinde kendi güldürümü, gösterimi yapmaktı. İşimiz son derece iyi gidiyordu. Artistler tam bir uyum içindeydi. Patronla ilişkilerimizde en ufak bir sürtüşme yoktu. Derken bir gece kapıdan giriyordum, haberi verdiler.

Yeni bir teknik direktör gelmişti: Szekelly... Evet, evet!.. İsmini belki yanlış yazdım ama, o tarihlerde yurdumuza futbol antrenörü olarak gelip nedense dikiş tutturamadığı için kulübünden ayrılan Szekelly... Futbol alanında başarılı olamayan bu kişi, nasıl olmuştu da «show-business» alanına transfer olup ekip yönetmeye kalkmıştı?..

İlk yabancı antrenörüm Iorgolescu'dan ağzım yanmıştı ya!.. Eh biraz da palazlanmaya başlamıştım ya!.. İşi baştan sağlam tutayım dedim, salona girdim, arkada bir masada oturan yeni teknik direktör Szekelly'nin yanına çöktüm:

— «Birlikte çalışacağımıza sevindim» dedim. «Şu kadarını hatırlatmak isterim: Benim sahneye çıkacağım sıra, kalacağım süre ve de yapacağım gösterinin niteliği, kontratımda açık ve seçik olarak yazılıdır. Bir değişiklik yapmak niyetindeyseniz, şimdiden bilmek yararlı olur kanısındayım...»

Hayretle yüzüme baktı. Onun Türkçesi çok daha düzgündü:

— «Kim karışacak sizin işe? Nasıl çalışıyorsunuz, öyle devam...»

İçimden «Haaah, şöyle» dedim. Gerçekten sahne işimize asla karışmıyordu yeni teknik direktörümüz. Fakat hafta başı aldığımız yevmiye zarfları biraz sönük gelmeye haşladı. Sordum:

— «Nedir bu kesinti?..»

— «Yeni gelen teknik direktör, aynı zamanda genel menecer olduğu için, yüzde beş onun için kesiyoruz...»

İlk hafta ses çıkarmadım, fakat ertesi hafta şiddetle itiraza hazırlanıyordum ki bir de baktım, bizim yabancı antrenör ayrılmış, gitmiş. Meğer haberi yokmuş merhum patronumuzun, bu 'genel menecerlik' yüzdelerinden...

İşte onun için spor sayfalarında yabancı antrenörlerin yararlı mı, zararlı mı oldukları konusundaki tartışmaları dikkatle okurum. Futbol alanlarında uzman kişi değilim. Fakat kendi meslek alanımda bana

sorarsanız:

— «Yok var yarar bizim iş niimroda, yabancı direk-tooor!...»

«ÖNCE PARALAR ŞAPKAYA HANIMLAR...»

Rezil oldum ki ne rezil oldum!..

Hay o sahnenin kulisi yarılsaydı da, yerin dibine geçseydim!..

Aradan oniki yıl geçti... Hatırladıkça hâlâ yüzüm kızarmanın da ötesi, patlıcan moru bir renk alıyor. Oysa Tanrı tanığım hiçbir suçum yoktu!..

Menecerim telefon etti:

— «Gölcük'te bir 'ekstra' iş aldık... Sahneye saat 10'da çıkacaksın. Demek ki, sabaha karşı saat 2'de, normal kontratlı gece kulübü seansına rahatça yetişirsin...»

— «Ücretimizi sağlama bağladın mı? Yani param sende mi?..»

— «Bendeymiş gibi bil!.. Oraya bizim bürodan bir çocuk yolluyorum. Paranın tamamı eline geçmeden sahneye çıkmıyacaksın. Anlaşma öyle!..»

— «Yola erken çıkar vaktinde Gölcük'e giderim ama, dönüşte İstanbul programına yetişmek zor olabilir. Bir de profesyonel anlaşma gereğini sağlamak için kulislerde koşuşturursam, kontratlı işime yetişemem...»

— «Amma uzattın baba yahu!.. Bizim çocuk orada olacak. Paran gelmeden sahneye çıkmayacaksın. Önü ardı, her şeyi konuşuldu...»

— «İyi ya!..»

Okurken göze garip gelebilir. Fakat, özellikle İstanbul dışı 'ekstra' işlere gittiğimizde, sahne görevi bitince, neyi kimden alacağımızı bilemediğimizden, kovalayacak vaktimiz olmadığından «akçelerin» yandığı çok olurdu. Bu tür 'ekstra'lar genellikle, dernekler tarafından düzenlenirdi. Kapılarda iyi karşılanır, hoş karşılanırdınız, fakat görev bitiminde çabanın parasal yönünü tamamlıyacak yetkili bulamazdınız. Kötü niyetten değil!.. Geceyi düzenleyen dernek yöneticileri konuk ağırlamak için sağa sola dağıldıklarından, ya da bir başka sanatçıyı ağırlamak için hazırlık yaptıklarından!.. Taksiniz kapıda bekler. İstanbul'daki kontratlı işiniz sizi bekler, ama sizin bekleyecek vaktiniz

kalmadığından «akçeyi âhıra bırakır», kiralık otonuza koşar ve çoğu kez «âhıra bıraktığınız akçe» üstüne soğuk bir bardak su içmekle yetinirdiniz. Bu biraz da doğaldı. Yılda bir kez düzenlenen «gece»nin yöneticileri, salt o gece için bir tertip komitesi kurarlar, gösteri başarıyla sonuçlanınca, ertesi sabah işlerine güçlerine dağılırlar, sorumlu kişiler sorumluluk hırkasını sahne giysisi gibi sırtlarından sıyırırlar, günlük uğraşılarına dönünce, «gece» de tatlı bir anı olarak belleklerde kalır, fakat (tekrar ediyorum kötü bir niyet olmadan) bazı zarflar unutulurdu.

Öyküsünü anlattığım 'anlaşma'nın akşamüstü, pazarlıkla taksi kiralayıp Gölcük yolunu tuttum; sahneye çıkış saatimden bir saat önce, bana tarif edilen sinema salonunun kapısına vardım. O ne?.. Kapıda bir hanımlar grubu!.. Meğer saygın bayanların derlediği ve geliri «hayır» işlerinde kullanılacak bir müsamereymiş.

Bir ağırlama, bir ağırlama!.. Sanatçıya sevildiğini belirlemek için, şımartılma ötesi bir ağırlama!..

Bu şımartılmanın engin zevkine daldım. Tertip komitesinde görevli bayanlar beni eşleriyle tanıştırdılar... İkramlarda bulunuldu... O tarihlerde rahatsız olduğum için alkollü içkiler yasaktı. Kaç gazoz içtiğimi ben de bilmiyorum?.. Evlerde yapılmış kurabiyeler, pastalar, özenli paketler içinde bana sunuldu. Minik plâketler verildi. Rahat oturup dinleneyim diye, Müdüriyet odasından kulise koltuk getirildi... Hani, başıma bir taç takılmadığı kaldı... Yanıma sıska uzun boylu bir delikanlı sokuldu:

— «Abi!.. Ben menecer bürosundanım. Parayı almadan sabneye çıkmak yok, dediler...»

— «Evlâdım bırak parayı marayı şimdi. Beni rezil mi edeceksin burada?..»

— «Ben anlamam. Öyle emir aldım!.. Sen beni işimden mi edeceksin?..»

— «Haydi ne nâne yiyeceksen ye, fakat herkesin içinde böyle sözler konuşma...»

Çocuk uzaklaştı. Temsil başladı.

Artist anonslarını, tertip komitesi üyeleri bayanlar yapıyor... Üç sanatçı çıktı. Alkışlarını aldı, sahneden kulise geçti. Saat 10 suları... Sıra bende...

Sahneye (hiç unutmam) siyah kokteyl elbisesiyle bir bayan çıktı. Beni lâyık olmadığım övgü cümleleriyle konuklara tanıttıktan sonra, ismimi anons etti.

Orkestra çıkış müziğimi çalmaya başladı... Ben, mendil elimde, gözlük gözümde hazırım. Fakat arkadan bir ses! Dönüp baktım: Menecerimin yolladığı sıska, uzun boylu delikanlı.

— «Açmayın perdeyi... Kapatın mikrofonu... Susturun orkestrayı... Abimin parası daha gelmedi...»

Yönetim kurulundan bir bayan yanına sokuldu:

— «Orhan bey çıksın sahneye efendim. Gişeden paraları bozuk olarak topladık. Orhan bey çalışırken, bütünler size takdim ederiz...»

— «Ben anlamam abla!.. Bozuk mozuk... Nah şapkam kucağımda. Önce paralar şapkaya hanımlar. Sayarız, tamamsa abim çıkar sahneye...»

İçinden kurumuş kavak ağacı gibi kaldım kuliste. İsmim anons edilmiş!.. Konuklar tempoyla beni çağırıyor. Yok!.. Menecer bürosunun temsilcisi ne perdeyi açtırıyor, ne mikrofonu...

— «Önce paralar şapkaya hanımlar...»

Hanımlar koşuştular... Bozuk paralar şapka içine konmaya 'başlandı. Delikanlı sayıyor:

— «İkibuçuk... Beş... On... Onbeş... Ne etti?.. Bu tarafta elli... Toplanmayın başıma sayayım... Üçyüzotuz... Beşyüz on... Üçbinden eksik bu yahu?...»

Koştum yanına vardım. İçine bozuk paralar atılan şapkayı kulaklarına kadar kafasına geçirdim:

— «Bana bak oğlum ben çıkıyorum sahneye... Sen de o menecer bürosundan istifa et mahalle arasında ayı oynat. Daha kolayı kendin oyna, kendin topla parsayı... Tanrı cezanı versin e mi? ..»

Bilir misiniz sonuçta ne oldu?.. Şapka içine toplanan paraların da sonradan yüzünü göremedik... Rezil oldum o gece ki, ne rezil oldum!..

TATİLİMDEN «TABURCU» OLDUM

Benim ana uğraşım olan «gazinoculuk» ve «radyo -televizyon» işçiliğinde, deyimin tam anlamıyla «tatil» veya «izin» yoktur. Devre devre çalışma boşlukları vardır. Bu boşluklar, işsizlik anlamına gelmesin diye bize özgü terimlerle maskeleriz:

— «İki kontrat arasındayım kardeşim... Biraz nefes alıyorum...»

— «Yeni bir dizinin hazırlıkları içindeyiz. Yakında başlayacak...»

Kesesinin ipini sıkı tutmasını beceren meslektaşlar, bu boşluklardan yararlanarak, gerçekten izin yapar ve tatile çıkarlar.

Ben yıllardır bu keyiften mahrumum.

Bir kere çalışma düzenim çapraşık. İşlerden biri gevşerken, öteki sıkışmaya başlıyor. Uygar bir tutumla, yılın belirli bir bölümünü tam istirahate ayırmam olanaksız. Nedeni biraz da benim «pejmürdeliğim» olsa gerek. İkincisi, kırk yılın başında bu «çalışma boşlukları» bir araya denk gelip beni serbest kılacak olsa, karşıma mutlaka hesapta olmayan parasal bir barikat kurulur. Üçüncüsü, özellikle son zamanlarda işlerimden bir süre kopmayı tezgâhlıyabilsem bile, bu, tatil için değil, «sağlıksal tamirat» gereği yapılıyor.

— «Ortalıkta görünmüyorsun Orhan. Nerelerdesin?»

— «Tatildeydim.»

— «Aman birader keşke Marmaris'e gitseydin. İnsanın canına can katıyor.»

— «E, benim de canıma can katıldı diyebilirim.»

— «Neredeydin?»

— «Güzelbahçe'de...»

— «Ege kıyılarında mı bu yer?»

— «Hayır. Nişantaşı'nda...»

Yahut:

— «Kuzum radyo programlarında yedekler mi yayınlanıyordu dört haftadır?»

— «Evet.»

— «Tahmin ettim. Hiç güzel konulara değinmemişsin. İzinde miydin?»

— «Evet.»

— «Lâzım kardeşim, lâzım. Bizim meslekte istirahat şart. Dinlenebildin mi?»

— «Oldukça. Odalar tertemiz, yemekler mükemmel, bakım kusursuz...»

— «Yahu şu otelin adını bana da ver, defterimde bulunsun...»

— «Otel değil bahsettiğim yer. Mecidiyeköy'de Hayat Hastanesi...»

Şimdi yine dostlarla sokakta karşılaşıyorum.

— «Milliyet'te son yazını okuduk. Yıllık izne çıkmışsın ha?..»

— «Evet, sıram gelmiş, kullandım...»

— «Eeeeh!.. Artık ayaklarını uzatmış yatmışsındır?»

— «Yok! Ayaklarımı uzatamadım, genellikle yan yattım ama yattım. Üç hafta yattım.»

— «Anlıyamadım?»

— «Şişli'de, Bomonti'de, Sosyal Sigorta Hastanesi'nde yattım da...»

— -«Dalga mı geçiyorsun yahu?..»

Arkadaşlar, dostlar haklı. Son üç yılda, üstüste hastane tedavileri, çeşitli ameliyatlar o kadar sıklaştı ki, yavaş yavaş inandırıcı olmaktan çıkmaya ıbaşladı. Aralarında beni «hüsn-ü kuruntu» ile suçlayanlar var; «ıbıçak alışkanlığı» sendromuyla sınıflandıranlar var; «sıhhatimi bozuk para gibi harcamakla» azarlayanlar var... Bütün bunları sabırla dinleyip tevekkülle boyun büküyorum. Fakat sanırım en yakışan benzetmeyi, bilmiyorum hangi ameliyatımdan sonra, bizim Halit Kıvanç yapmıştı:

— «Sen modeli oldukça eski bir araba gibisin Orhancığım» demişti. «Üstelik olduk olmadık yokuşa inadına yapar gibi kendini süren, bakımını ihmal eden, fabrikadan çıktığın durumda kalacağına garantiymiş gibi inanan bir araba... Ama bak!.. Bir kere teklemeye başlayıp da motoruna tamirci eli değince, tamirhanelerden çıkamaz oluyorsun...»

Haklı olmasına haklı sevgili arkadaşım. Üstelik bu modeli eskimiş araba daha uzun süre çalışmakla sorumlu. Zira genç bir hanım yolcusuna, daha da önemlisi birbuçuk yaşında bir delikanlı müşterisine angaje olmuş durumda. Bu sevgilileri düzgün yola çıkarıp emniyetli bir durağa bırakıncaya kadar motorunun «ıstop» etmemesi gerekli. Şu son görevin bilincine varmak sanırım artık direksiyonu çok idareli kullanmaya yeterli olacaktır.

Ama ben hâlâ işin şaka yönünü elden bırakamıyorum.

— «Orhan baba!.. Gelecek izin hangi tarihe rastlıyor. Tatilini nerede geçireceksin?»

— «Valla daha karar veremedim, düşünüyorum. Yıllık iznimi ikişer haftalık, iki ayrı bölüm şeklinde alırsam, birincisinde belki minik bir apandisit, ikincisinde bademcik... Yok eğer bir ayı toptan alırsam, herhalde daha esaslı bir program uygularım. Daha dalağıma dokunulmadı, midem gün ışığı görmedi, karaciğer taraflarına uğranmadı... Dedim ya şimdilik belirli bir kararım yok!.. Ama herhalde en iyi şekilde değerlendireceğim.»

Bunları yazıyorum ama, lâf aramızda, bir yandan da parmağımla tahtaya vuruyorum. Bu yaşlarda, evden, çoluktan çocuktan uzak, hastane odalarında gün saymak çekilir çile olmaktan çıktı.

Bir de hastane çıkışlarında, meraklı dostlara ameliyatın niteliğini anlatmak güçlüğü var. Okul arkadaşlarımdan biri sordu:

— «Yahu kardeşciğim, ben senin ameliyatları birbirine karıştırmaya başladım. Bu sonuncu neydi allasen?..»

Sonuncunun yeri münasebetsiz, adı kulağa pek hoş gelmiyor. Neyse kestirme yoldan onun da çaresini buldum:

— «Hatırlar mısın? Ortaokuldayken, arkadaşları kızdırmak için, ünlü bir marşın müziğine lâf uydurup söylerdik: «Aaaamet seniiiiiin dübüründe çatlak var, lây lây lâ lom lom lom...»

— «Hatırlamaz olur muyum? Tabii hatırladım...»

— «Tamam işte!.. Meğer bende gerçekten varmış. Onu dikip onardılar...»

Sözümona bu defaki hastane serüvenini çevreye pek duyurmıyacaktık. Ama geçen haftaki magazinde çıkan resim ve yazı, «Bölük Pörçük Anılarıma» dönmeden evvel, beni bunları yazmaya zorladı.

Başlık olarak «Tatilimden Taburcu Oldum» sözcüklerini seçmemin nedeni de bu.

Gelecek yıl izin dönüşü, inşallah gerçek bir tatilin güldürülerini yazarım.

BEYAZIN DA BEYAZI VAR

İngilizler, giderini gelirine göre ayarlamasını bilen, ayaklarını yorganlarına göre uzatmasını beceren insanlar. Londra'da BBC'de çalışmaya başladığımın daha ilk haftalarında dikkatimi bu çekti.

Örneğin bizim servisin sekreteri, bana ödenen ücretin yarısını kazandığı halde, ne giyimini kuşamını ihmal ediyor, ne arkadaşlarla topluca gidilen eğlence yerlerinden eksik oluyor, ne de öğle üzerleri ve akşamları uğradığımız «pub»da iki tek «kiraz konyağı» yudumlamayı ihmal ediyordu. Üstelik her yıl tatilini İngiltere dışında bir sahil kasabasında geçiriyordu. Çevremdeki kişilerin hemen hepsi de böyleydi.

Ben bir türlü bu tutuma ayak uyduramıyor, ay sonlarını mutlaka ufak tefek borçlarla göğüsleyebiliyordum. Hani İskoçyalı çizme yaptırırken, fazla masraf olmasın diye sadece bir tekine mahmuz koydurmuş, «Atın yarısı mahmuzu yiyip koşunca, nasılsa öbür yarısı da koşacak» dermiş ya? Ben de o hesap, «Ayın ilk yarısı rahat geçti ya? Nasılsa öbür yarısı da öyle geçer» gibi savruk bir sistemin müsrif bir uygulayıcısıydım.

Bu bakımdan aylığımın dışında yan gelirler sağlayabilme çabasındaydım.

Vardı bazı alanlar... Tercümeler gibi, haber ve magazin filmlerini Türkçeleştirmek gibi... Fakat bunlar, benden eski olanlar arasında bölüşülmüştü. Benim başka girişimlerde bulunmam gerekiyordu.

Bir defasında gazetede bir ilân gördüm. Çevrilecek bir filmde küçük roller için «Latin Amerika tipli» artistler aranıyordu. 1953 yıllarında İstanbul'da üç dört film çevirmiştim ya! Onların bazı fotoğraflarım nasılsa Londra'ya getirmiştim. Hepsini bir zarfa doldurduğum gibi verilen adrese gittim.

— «Bakınız ben sıradan bir figüran değilim» dedim, «Kendi ülkemde başroller oynayan bir yıldızım. İşte kanıtları...»

İlânı veren figüran acentesi, tek gözü Komser Columbo gibi bakan ibir adamdı. Beni tepeden tırnağa süzdü, sunduğum fotoğraflara baktı, önündeki bir kâğıda bir adres yazıp uzattı:

— «Tipiniz uygun. İngilizceyi de garip bir şiveyle konuşuyorsunuz.

Uygun olabilir. Bu adrese gidin, deneme filminizi çeksinler...»

Havalara uçtum. Küçük rol müçük rol derken ister misin devamlı bir yan gelir alanı açılsın?

Gönderildiğim minik stüdyoda deneme filmi pek başarılı oldu. Acenteye gidip mukavelemi yapmamı bildiren bir kâğıt tutuşturdular elime. O kâğıdın kredisiyle bizim arkadaşlara akşamüstü altı tur viski ısmarladım. Fakat ertesi gün, altı tur viskinin borcuna bir de hayal kırıklığı eklendi. İngiltere'de çalışma iznim vardı ama, sadece BBC için. Onun dışındaki profesyonel alanlarda görev yapamazdım. Yıkılan hayaller yüzümde yansımış olacak, tek gözü komser Columbo gibi bakan figüran acentesi bana çay söyledi. Çatlak bir fincanda renkli ılık bir su geldi:

— «Fotoğraflarını gösterdiğiniz bu filmlerde rolünüzü kendiniz mi konuştunuz?»

— «Evet.»

— «Yani dublaj yapabiliyorsunuz?»

— «Yapabiliyor musun ne demek? Ben dokuz yıl dublaj rejisörlüğü yaptım.»

— «Siz de pek kolay iş buluyormuşsunuz Türkiye'de. Neyse!.. Bakın elimde başka bir iş var. Bir petrol şirketi, İzmir Fuarında yarım saatlik renkli bir tanıtma filmi göstermek istiyor. Tercümesini yapıp konuşabilir misiniz?»

— «Daniskasını yaparız da, çalışma izni ne olacak?»

— «Yabancı dil, uzmanlık alanına girdiği için, onun iznini almak kolay...»

Bir hesap kitap, elime altmış İngiliz lirası geçecek. Çatlak çay fincanındaki renkli ılık su, onbeş yıl dinlenmiş «Chivas Regal» marka viski gibi bir tad aldı. «Yazılı tercümeye lüzum yok. Ben rahmetli Ferdi Tayfur'un bana öğrettiği gibi, İngilizce metne bakar, perdedeki resme lâfı oturturum» gibi 'bir ukalalık daha yapacaktım ama, Allahtan hesap kitap yapılırken, tercümeye ayrı bir para konduğu aklıma geldi, sustum.

Otuz küsur sayfalık İngilizce yazıyı o hızla bir gecede bitirdim, tercümesini yapıp daktilo ettim. Ertesi sabah doğru, acente Columbo'ya...

— «Bu kadar çabuk?..»

— «Elim alışıktır...»

Bu kez başka bir stüdyoya gönderildik. Londra'nın yirmi dakika kadar dışında. Trenle gidiliyor. Beni bir kadına teslim ettiler. Dublaj salonuna geçtik. Bir duvarda koca bir beyaz perde, karşısına rastlayan duvarın önünde yarım daire şeklinde büyük bir konsol. Konsolun üstünde feza yolculuğuna çıkacakmışız gibi rengârenk düğmeler, bir takım ışıklar, kumanda mandalları sıralanmış. Kadın şaşırdığımı görünce anlattı:

— «Bu stüdyoda son sistem bir yöntemle çalışıyoruz. 'Audi-syncron' yöntemi. İşiniz çok kolay. İngilizce metni bölümler halinde ayıracağız. Siz de çeviriyi aynı bölümler olarak işaretliyeceksiniz. Ben kumanda odasına girince, konsoldaki ışıklarla, konuşmanızın başlama, duraklama, susma, ağırlaşma ve hızlanma komutlarını vereceğim. Ona göre hareket ederek dublajı bitireceğiz. Üç gün öğleden sonraları bu salon bizim.»

Üç gün! Biz İstanbul'da üç günde koca yerli filmin dublâjını bitiriyoruz. Hem de lunapark gibi rengârenk ışıklarla oynamadan. Önemli olan kadına bunu anlatmak değil, önemli olan işi bir an evvel bitirip parayı almak. Mırıldandım:

— «Efendim, metni böleceğimize, filmi bölelim, araya boş parça ekleyelim, bölümler perdede devamlı geçsin. Siz ışıklarla falan uğraşmayın. Ben hazır olunca size 'tamam' derim, sesi çekersiniz...»

— «Ama bu çok garip bir sistem. Bizim 'Audi-syncron' yöntemi kolaylık bakımından...»

— «Bir deneyelim lütfen.»

— «Çok tuhaf!.. Siz bilirsiniz...»

Ben Türkçe çeviriyi bir kenara ittim. İngilizce metni önüme aldım. Film bölümler halinde perdede döndükçe, senkronumu yaptım, 'tamam' dedim, çekmeye başladık. Bize üç gün için ayrılan stüdyodaki işim, gittiğim akşamüstü dörtte bitti. Ses teknisyeni kadın hayretler içindeydi:

— «Kusursuz oldu!.. Bizim 'Audi-syncron' yöntemiyle bu kadar süratli sonuç alamıyoruz. Sizin uyguladığınız hangi yöntemdir?..»

— «Benimki 'Ferdi Tayfur' yöntemidir cici leydi... Boşuna not

almayın!.. O okul kapandı... Ordan yetişmiyenlerle yürümez bu yöntem...»

Treni beklerken, istasyon büfesinde kadehimi rahmetli sevgili ‘Ferdi amca’nın anısına kaldırırken gözlerim sadece dublaj yorgunluğundan yaşlanmıyordu...

KOMİĞİN BAHŞİŞ KÂSESİ

1956 kış mevsimi meslek deyimiyle «terso» girdi.

Yaz, Caddebostan Gazinosu'nda çalışmıştım. Bu arada BBC'nin açtığı sınavlara girmiş, kazanmıştım. Londra yolculuğu için hazırlıklarım tamamdı. Fakat (hareketim aralık ayını bulacaktı. Eylülden aralığa kadar boş oturmam bütçe açısından olanaksızdı.

Fakat ortada bir sorun vardı.

BBC ile yazışmalarımızda, kontratımın ve uçak biletimin gönderildiği haftayı izleyen pazartesi göreve başlamam gerektiği belirtilmişti. Ben, aralık ayını bulur diye hesaplıyordum ama, işlem çok daha erken de tamamlanabilirdi. Bu bakımdan süre koşullu anlaşmaları imzalıyamazdım. Kaç hafta çalışacağı belli olmayan bir artisti ise zaten o tarihlerde sayısı üçü geçmeyen büyük gece kulüpleri, gösteri kadrolarına alamazdılar.

İşte «terso»luk buradaydı. İş vardı ama ben boştum.

Bir akşamüstü müzisyen arkadaşım İbrahim Solmaz'a rastladım. Yıllardır özel orkestrasıyla Almanya'da çalışan ve artık oraya yerleşen bu ünlü şarkıcımız, şöhretinin doruğundaydı. İstanbul'da dilediği, seçtiği gazinoda çalışma olanağına sahipti. Ayaküstü dertleşirken, ben kendi durumunu anlattım. Biraz düşündü ve bir öneride bulundu:

— «Moda'da yeni bir otel açıldı Orhan. Adı «Rainbow»... Otelin bir de gece kulübü olacak. Ben bu kış orayla anlaşma yaptım. İşveren mesleğin yenisi. Girişiminden ne sonuç alacağını pek bilemiyor. Fakat ben durumu enine boyuna inceledim ve bu lokalin iyi iş yapacağı kanısına vardım. Patron belirli ücretle kontrat imzalamaktan çekiniyor. Anlaşmayı şöyle bağladık: Ben, lokalin gelirinden belirli bir pay alacağım. İş tutarsa ne âlâ... Tutmazsa kadere razı. Gel seni tanıştırayım patronla. Mademki süresi koşullu kontrat yapamıyorsun, belki onunla bir hal çaresi bulursun...»

Kalktık, gittik. Meğer mesleğe yeni girişen patron, beni çocukluğumdan tanıyan eski bir aile dostumuz, emekli bir subaymış. Birbirimizle gayet açık yürekle konuştuk :

— «Orhan, sen Ümraniye köyünde annenin yanında oturmuyor musun? Bir kere sana burada otelde ücretsiz bir oda veririm, yol

sıkıntısından kurtulursun. Akşam yemeklerini de burada, orkestra üyeleriyle yersin. Ancak ücret için bir şey söyliyemem, çünkü işin nasıl gideceğini ben de bilmiyorum...»

— «Hiç değilse, haftada belirli bir rakam...»

— «Şu anda bir rakam saptayıp sonradan güç durumda kalmayalım. Ama ısrar ediyorsan haftada üçyüz lira garanti edebilirim. Londra'dan beklediğin kâğıtlar gelince, işi bırakmakta serbestsin...»

Aldı beni bir düşünce. O zamanın parasıyla «geçerliliğim» gecede yüzelli lira civarı. Ama, süre koşulu yüzünden açıktayım. Ümraniye, şimdi olduğu gibi kentle kaynaşmış değil. Gece çalışanların araç bulması güç mesele. Bütçem «elden ağıza» günlük dengede. Ne yönden bakılsa nazlanacak platformda değilim. Fazla düşünmek anlamsız:

— «Peki ağabey, kabul!..»

Ve «Rainbow» açıldı...

Kadıköy yakasında başka gece kulübü yok. İbrahim Solmaz tanınmış bir isim. Dekor güzel. Fiyatlar makûl. Semt iyi, dolayısıyle müşteri seçkin. Daha ikinci geceden «dükkân»ın tutacağı ve iyi iş yapacağı anlaşıldı. Ama ben, bir oda, bir yemek ve haftada üçyüz liraya bağlanmışım şamandıraya. Sözden dönmek de olmaz. Ne yapalım! Buna da şükür.

Geceleri sıkılıyordum. Sahnedeki «show» sıram 23.30 falandı. Oralarda gidecek yerim, uğrayacak ahbabım yok. Karantinaya alınmış gibi yukardaki odama da kapanamam... Gösterimden evvel ve gösterimden sonra salondaki Amerikan Bar'ın arkasına geçip orada oturuyor. İbrahim Solmaz'ın şarkılarını dinliyor, Bar'ın taburelerine tüneyen «dam»sız gelmiş semt delikanlılarıyla çene çalıyordum.

Aralarında kadın olmadığı için, çene çalarken, sahnede anlatmaya cesaret edemediğim oldukça «dekolte» fıkralar da sıralıyordum. Kulaktan kulağa yayıldı mı nedir! Birinci hafta dolarken Amerikan Bar'ın tabure müşterileri erken yer kapmaya, tabure bulamıyanlar da derinlemesine ayakta üç sıra önümde toplanmaya başladılar. Barmen, Karadenizli Ali Rıza isimli bir delikanlıydı. Bir gece iş sonrası beni bir kenara çekti:

— «Ağabey! Her gece barın arkasına geç, böyle fıkralar falan anlat, sana bahşiş kâsesinden pay vereyim...»

— «Dalga mı geçiyorsun Ali Rıza? Ben sanatçıyım yahu! Bahşiş

kâsesinden pay ne demek? Garip olmaz mı?»

— «Ben ne olacağını sana özetliyeyim mi ağabey? Bar'ın başı hep böyle kalabalık olursa, «sıkı» gecelerinde payın yüz lirayı bulur, «gevşek» gecelerde elliden aşağı düşmez. Gariplik bunun neresinde? İş iştir...»

Gerçekten iş iştir! Hem işimin içinde iş... Hem işimden kazançlı iş... Zurna gümüş olmazsa çalmam, diyecek durumda değilim ki!..

Patrondan izin aldık. Bar'ın duvara bitişen köşesine, «Orhan Boran'ın Özel Sohbet Köşesi» diye bir pankart yerleştirdik, iş içindeki işe giriştik...

Barmen Ali Rıza, genellikle bankonun altında duran çatlak salata kâsesini kaldırıp attı, gümüş taklidi bir kuru yemiş kâsesi alıp tezgahın üstüne koydu. Biraz tuhaf olmuştu ama, hem itiraz yetkim yoktu, hem kim bilecekti kâseyle benim ilişkimi?..

«Amerikan Bar» repertuarım, «sahne show»u repertuarından daha zengin tutmaya başladım. Salonda işlerin kırık olduğu geceler bile, bizim «özel sohbet köşesi» tıkır tıkır çalışıyordu. Paydostan sonra «kâse bölüşümü»ne girdiğimizde Ali Rıza'nın tahmin çizgisinin üstüne çıkıyorduk. O da, ben de, yardımcı komi de hayatımızdan memnunduk... İşler öylesine iyiydi ki, ücreti «kâse»den, bir komi daha aldık. Ben artık servise de yardım ediyordum:

— «Orhan bey!.. Benim votkanın limonu ayrı olsun lütfen. Haa, sizin Paris'teki masajcı kız fıkranız varmış... Lütfedecek misiniz bu gece?..»

— «Tabii!.. Hele sırası gelsin... Ama lâf aramızda o viskilik bir fıkradır. Ama anlatırım. Ayağınız alışsın...»

Hani nerdeyse Mahmutpaşa'daki işportacılara dönmüştüm ama, ne gam? Bütçemdeki delikler kapanmış, parasal pürüzler törpülenmiş, Londra yolculuğuna tam anlamıyla hazırlanmıştım ya, içimi kemirip duran bir utancın huzursuzluğunu yenmesini bilmeliydim.

Ama sonunda tadı kaçtı.

Bir gece, köşemde fıkra anlatırken Ali Rıza'nın öbür uçta hesap gören bir müşteriye:

— «Komiğin bahşiş kâsesini unutmıyalım» dediğini duydum. Paydosta azarladım:

— «Oğlum rezil ettin beni!.. Müşteriye açıklanır mı benim «kâse»yle ilişkim?..»

— «Ağabeyciğim, işe başladığımız geceden beri ben kulaklarına fısıldıyordum zaten. Bu gece nasılsa yüksek sesle söyleyiverdim...»

— «Neeee?...»

— «E, başka türlü dolar mıydı «kâse» ağabey?»

— «Hay sana da, «kâse»ne de...»

İş iştir, doğru!. Ama bunca yıldır o «kâse»li işin utancını içimde saklarım.

GECE KIYAFETİ

Gemi yolculuklarında arkadaşlıklar çabuk doğar.

Bu yolculuk bir «tur gezisi» ise, arkadaşlıklar kısa sürede ahbaplığa dönüşür.

«Tur gezisi» uzun sürecekse, gemi yolcuların evi gibi olur, ahbaplık aynı çatıyı paylaşan kişilerin resmiyetten uzak yakınlığı haline gelir.

Biz pijamayı çok severiz. Büyük çoğunluğun, akşamları iş dönüşü ev giysisi pijamadır. Evde konuk yoksa, yabancı yoksa, sadece «yakınlar» varsa, akşam yemeğine pijamayla oturmak bazı ailelerde garipsenmez.

Bir aydan uzun sürecek böyle bir gezide, gemi insanın evi gibi olunca, diğer yolcular da aynı çatıyı paylaşan «yakınlar» haline gelince, kamarasında istirahat eden ve yemekten sonra yine hemen kamarasına çekilmek niyetinde olan tek tük «samimi aile efradı» salona pijamayla gelmekte sakınca görmezler.

Bu tip samimi ve sıcak kişiler, trende bile, yataklı vagonda seyahat etmedikleri, sekiz kişilik kompartmanda oturarak gittikleri halde, geç olunca üşenmeden raftan bavullarını indirir, günlük giysilerini çıkarıp pijamanın rahatına kavuşurlar.

1954 yılında Türkiye Turizm Derneği'nin Amerika'ya kadar uzanacak olan gezisi üç aya yakın sürecekti. Yukarda sıraladığım nedenlerden ötürü, turun ilk ayı dolarken, akşamları, hatta bazan öğleleri yemek salonunun arka masalarında tek tük pijamalı «yakınlarımızı» görmeye alışmıştık. Aralarında «robdöşambr»lı olanlar, yeteri kadar «biçimli» giyindiklerine inandıkları için yemekten sonra büyük salonda sunduğumuz «show»u da aynı giysiyle izlerlerdi.

Her yönden, samimî, sıcak bir aile gibiydik ama, kıyafetlerimle birbirine denk gelmiyordu bir türlü.

Gezi «Tarsus» gemisiyle yapılıyordu. Gemi aynı zamanda bir «yüzer sergi» haline getirilmişti. Uğradığımız limanlarda, o ülkenin meraklı insanları, üst güvertedeki sergide Türk el sanatları ve yurdumuza özgü süs eşyaları hakkında fikir sahibi olmak imkânını buluyorlar, konuklara hosteslerimiz yardımcı oluyordu.

Hosteslerin çok zarif, özel üniformaları vardı.

Yine uğradığımız limanlarda, Olgunlaşma Enstitüsü'nün mankenleri, defileler sunuyorlardı. Genç ve güzel mankenlerimiz elbette büyük özenle giyiniyorlardı.

Gerek gemideki üç salonda, gerek uğranan limanlarda «show» yapmakla görevli bizler vardık. Üç ayrı gruptan oluşan müzik topluluklarının her biri, grubuna göre, bir örnek giyinirdi. Eğlence görevlileri biz üç artist de, işimize uygun elbiseler seçmiştik.

Yolcular ise toplumsal sınıflarına, parasal güçlerine ve kişisel zevklerine göre kıyafetlerini ayarlıyorlardı.

Bu bakımdan, özellikle açık denizde seyrederken, akşamları yemek salonuna şöylece bakan biri; üniformalıları, titiz giyimli mankenleri, bir örnek «show» görevlilerini, çok şıkları, orta şıkları, rahat şıkları ve «samimî yakınlarımız» pijamalıları, bir arada görebilir; şayet bu kişi bir yabancıysa, salonda bir karnaval tertiplendiği kanısına varabilirdi.

Atlantiği dokuz günde geçtikten sonra Amerika'ya vardık, «Baltimor» limanına girdik. Dernek, ön hazırlıkları gerçekten iyi düzenlemişti. Uğradığımız her limanda, geminin geleceği tarih dağıtılan özel broşürlerle duyurulmuş ve özellikleri belirtilmişti. Bu bakımdan daha rıhtıma yanaşırken, büyük bir meraklı kitlesi «Tarsus»u bekliyordu.

«Baltimor»da da öyle oldu... Gümrük işlemleri bitirilip gemi konuklara açılır açılmaz, ziyaretçiler aramıza karışıverdiler. İsmet Sıral orkestrası, en tenha köşe olan «küçük bar»a çekilmiş, Sevinç Tevs'le prova yapıyordu. Ben de yanlarındaydım. Bir ara «küçük bar»a, üç erkek ve bir kadın girdi. Kadın, sarışın, çok genç, güç anlatılır güzellikte, bir sinema yıldızı gibiydi. Nerden haber aldılarsa, diğer müzisyenler de ışığa koşan pervaneler gibi, «küçük bar»a doluşuverdiler. Tanışıldı. Amerikalı erkeklerden biri, «Baltimor»un en lüks gece kulüplerinden birinin sahibiydi. Genç kadın ve diğer iki erkek de, orada çalışan bir müzik üçlüsüydü. Çabucak kaynaşıldı; o gece bizi kulübe davet ettiler. Adres verdiler, ayrıldık...

Gece kulübüne kararlaştırılan saatte gittiğimizde öylesine ağırlandık ki nasıl teşekkür edeceğimizi şaşırdık. Patron masaya şampanya üstüne şampanya açtırmakla kalmıyor, hepimize minik armağanlar dağıtıyordu. Erkeklere çakmaklar, hanımlara parfümler... Hediyelerin üstünde minicik harflerle kulübün adı yazılıydı.

Gemide tanıştığımız müzik üçlüsünde, bizim şarkıcı sandığımız, sinema yıldızlarını kıskandıracak güzellikteki sarışın genç kadın kontrbas çalıyordu. Amerika'da o yıl, «The Pajama Game-Pijama

Oyunu» isimli müzikal, büyük sükse yapıyordu. Ve bu müzikaldeki «Hernando's Hideaway» isimli parça pek tutulmuştu. Bizim de çok sevdiğimizi anlayınca üst üste o parçayı tekrarladılar. Gitme zamanı gelince, bize teşekkür için tek yol kalmıştı. Dört Amerikalıyı ertesi gece, gemide, kokteyle ve yemeğe davet etmek...

«Küçük bar»da hazırlığımızı mükemmel yaptık. Dört konuğumuz da pek şık giyinmişlerdi. Kokteylde gerçekten güzel eğlenildi, sanırım ikram makbule geçti... Aşağıda yemek salonunda da, ortadaki büyük yuvarlak masayı ayırtmış, aşçıbaşının işbirliğiyle nefis bir mönü hazırlatmıştık. Onlar işe gidecekleri için, yemeği erken yiyecektik. Hep birlikte aşağı, yemek salonuna inildi.

Çiçeklerle süslü masamızda, kokteyldeki neşe içinde konuşurken, salonun kamaralar tarafına bakan küçük kapısı açıldı ve içeri, o günkü alışverişten pek yorgun döndükleri için, derhal rahat giysilerini kuşanan dört «samimî aile efradı» giriverdi. Evet! Pijamalarıyla. Konuklarımızın gözü o masaya takılınca sohbet duruverdi. Bizim rengimiz uçmuştu. Lâf kalabalığıyla manzarayı örtmek için yarışa girdik: .

— «Atlantiği geçerken, rahatsızlananlar oldu. Moralleri düzelsin diye yemeklerini salonda yiyorlar...»

— «Eski Türk kavimlerinden birinin törelerine göre...»

— «Her limanda kamaralar ilaçlandığından ve bu saatte bu salon kapalı olduğundan...»

— «Kaptanın akşam yemeklerinde gece kıyafetini zorunlu kılmasını protesto etmek için gördüğünüz gibi bazı yolcular, bir nevi şakayla...»

Ama olmuyordu!.. Birbirimize ağlamaklı bakacak hale gelirken, sarışın genç kadın bir kahkaha attı:

— «Doğrusu güzel sürpriz» dedi. «Demek bizde büyük sükse yapan 'Pijama Oyunu' isimli müzikalin ünü sizin ülkeye kadar yayılmış. Amerikalı müzisyenler için, iyi düşünülmüş ince bir şaka...»

İyi düşünülmüş ince şakanın kahramanları kendilerine İngilizce selâm sarkıtıldığını anlamış olacaklar, uzaktan konuklarımızın onuruna kadeh kaldırıyorlardı...

ROMAN YAZARLIĞIM

Evet!.. Ben roman da yazdım. Hem de galiba yedi tane. Romanlarımı Türkçe yazmıştım ama, bir Amerikalı'nın imzasını taşıyordu. Yapıtlarımın (!) Türk edebiyatına ne kazandırdığını bilmiyorum. Fakat bana eser (!) başına 250 lira kazandırıyordu. Bilmece gibi bir şey değil mi?..

1954 yılı, yaşantımda pek sık rastladığım dar boğazlardan biriydi.

Bir gece kulübünde çalışıyordum. «İpek Film» stüdyosunda dublaj yönetmenliği yapıyordum. Haftalık bir «Radyo» dergisinde yazılarım çıkıyordu. Yani iş yönünden dar boğazda değildim. Fakat yaşamımdaki keskin bir viraj, beni beklenmedik borçlara boğmuştu. Yakanın iki ucunu bir araya getireyim derken, kelimenin gerçek anlamıyla boğulacak kadar sıkılıyordum. Tam bu arada İstanbul radyosunda yayınlanan programlarımın gelirine haciz konunca, aynı işlemin diğer kazanç kaynaklarını kurutabileceği korkusuna kapıldım. Artık sıkıp da yağından yararlanabileceğim sinekler avlamak çabasındaydım.

Arkadaşlarla akşamüstleri Tarlabaşı'ndaki bir şarapçıda buluşurduk. Caddeye bakan tarafta, yüksek bankolar şeklinde sıralanmış masalar bulunur, karşı duvarda üst üste istiflenmiş kocaman fıçılar dururdu. Her fıçının üstünde büyük rakamlarla yazılı bir numara asılıydı. Hangi numaralı fıçıda ne tür şarap bulunduğunu, yahut içine şaraptan gayrı ne katıldığını bilmiyorum. Fakat numara büyüdükçe şarabın daha «etkenleştiğini» hatırlıyorum.

İşte o yağını çıkaracak sinek aradığım günlerde, benim devamlı «13» numaralı fıçıya dadandığım, pek sevdiğim dostlarımdan Afif Yesari'nin dikkatini çekmiş. Bir akşamüstü bardağını alıp karşıma oturdu:

— «13 numara mı?..»

— «Evet! Anestezi!.. Sıkıntı boğuyorum...»

— «Sıkıntının nedenini sormaya gerek yok. Demin veresiye kâğıdına gözüm ilişti. Bir hayli uzamış kâğıt.

16 numaraya yükselmeden bir çaresini bulmalı...»

— «Doğru! Bulmalı! Ama nasıl?»

— «Roman yazar mısın?..»

— «Dalga mı geçiyorsun Afif? Nerde bende o yetenek?»

— «Dergiye yazıyorsun ya?»

— «Yahu Afif güldürme beni... O satırları karalamak başka, roman yazmak başka...»

— «Benim sözünü ettiğim roman için dergideki karalama gücün yeterli. Yalnız iki problem var. Hayal gücünü sonuna kadar zorlayacaksın, bir; haftada bir roman yetiştireceksin, iki... Aval aval suratıma bakma. Kalk Taksim'e kadar yürüyelim. Hem hava alırız, hem neden söz ettiğimi açık seçik anlatırım sana...»

— «Dur, dur!.. Tut ki aklım yattı!.. Ne yazar bu iteleme?..»

— «Ayda bin lira yazar Orhancığım kardeşim...»

— «Ne oturuyoruz? Haydi çıkalım...»

Taksim'e doğru yürürken Afif Yesari anlattı; Parmakkapı'ya geldiğimizde aklım yattı.

O tarihlerde bir «Mike Hammer» furyası vardı. Amerikalı yazar «Mickey Spillane»nin yarattığı bu özel detektifin serüvenleri kapış kapış satılıyordu. Ne var ki, aklımda yanlış kalmadıysa, «Mickey Spillane» sadece beş tane «Mike Hammer» serüveni yazmıştı. Oysa piyasada satılanların sayısı onaltıyı geçmişti. Meğer rağbeti gören yayınevi sahibi, «kalemi kıvrak», «hayal gücü engin» kişilere boyuna «Mayk Hammer» romanları yazdırır yazdırır satışa sürermiş. Son olarak devrede bizim Afif varmış. İşleri çoğaldığından artık vakit bulamıyormuş. Nöbeti benim devralmamı öneriyordu. Roman başına 250 lira. Haftada bir tane yetiştirirsen, ayda 1000 patagos. Fazla düşünmeden kabullendim, Afif'in ellerine yapışıp teşekkür ettim. Ayrıldık...

Temel bilgiler hazırdı; Mayk, sekreteri, dişiliği tartışılmaz şuh kadınlar, detektifin ünlü 45'lik tabancası, bol argo sözcükler, bir de New York şehir plânı haritası... Yazmak için vakit?.. Dublajdan çıkıp, gece kulübündeki işe gidinceye kadar aradaki dört saat, gece kulübünden dönüp, stüdyodaki görev başlayıncaya kadar boşalan beş saat. Uyku.. Su bardağıyla içilen sade kahveler, küçük bir şişe konyak, başım önüme düşerse otuzar dakikalık şekerlemeler... Çalışma gücü?.. Eh, yaş daha 26! Sarıldım kaleme...

Uyguladığım plân şuydu: Serüvenin başlangıcına giriştikten sonra, olayların nasıl akacağını, nasıl düğümleneceğini, sonunda nasıl çözümleneceğini tasarlamak yok. Bütün teknik daha ilk formada işleri arapsaçına çevirmek... Ondan sonra on sayfada mutlaka çetin bir yumruk kavgası, yirmi sayfada bir en azından üç ölü, her «forma»da haşin bir sevişme sahnesi... Uykusuzluk dışında doğrusu pek sıkıntı çekmiyordum.

Akşamüstleri şarapçıda 'buluştuğumuzda, önümde bardak, elimde defter oluyordu. Afif uğrarsa, uzaktan soruyordu :

— «Bardak kaç numaralı fıçıdan?»

— «Sekiz!..»

— «Oh, oh!.. İyi gidiyor desene?.. Defterde kaçıncısı yürüyor?..»

— «Üçüncüsü Afifciğim...»

— «Biliyordum başaracağını...»

Fakat dördüncü eserimi (!) kaleme alırken bende bir form düşüklüğü başladı. Uykusuzluk, yorgunluğa bindirince kafam teklemeye başlamıştı. Kırkıncı sayfada Mayk'ın öldürdüğü bir caniyi, altmışıncı sayfada yeniden öldürtürken yazdıklarımı yırtıp baştan başlamak olanak dışı olduğu için, adamı canlandırıp bir kere daha öldürmesini sağlıyalım diye Dr. Frankestein'i kıskandıracak buluşlar yaratıyordum.

Bir serüvende, dört tarafı sarılmış Mayk'ın silâhını sokaktaki mazgal deliğinden kanalizasyona düşürtünce öylesine sıkıştım kaldım ki, «Oldu olacak şu herif gebersin; o da kurtulsun, ben de...» diyecek oldum. Fakat yayınevi sahibi buna razı olamazdı, ben de bütçeyi tam anlamıyla dengeliyememiştim. Mayk'ı kurtarmak için, sekreterini altı kilometre kanalizasyon dehlizlerinde dolaştırıp mazgaldan silahını verdirinceye kadar canım çıktı.

Altıncı, bilmiyorum belki de yedinci serüvende, sonuna kadar zorladığım hayal gücü kurumuş, artık düpedüz zırvalamaya başlamıştım. Şarapçıdaki, fıçı numaraları yeniden yükselmeye başladı. Durumu ilk farkeden yine sevgili Afif Yesari oldu:

«— Bardak 13 numaradan galiba? Suratın da negatife dönmüş! Mayk'ın kurbanları arasına katılmak istemiyorsan, defterini dür, nöbeti devret!..»

Haklıydı!.. En verimli (!) çağımda romancılığım sona erdi.

Eserlerim belki hâlâ sokak köşelerindeki kaldırım sergilerinde satılıyordur.

SAMSUN'DA DAVULLA ZURNAYLA

Oysa Samsun'da sert protestoyla, belki de bazı meslektaşlarımın başına geldiği gibi hafif el okşamalarıyla karşılanacağımı sanıyordum.

On yıl önceydi.

Rahmetli menecerim Zeki Tükel bana Samsun'da bir «iş» almıştı. Bir derneğin düzenlediği eğlence gecesinde görevliydim. Gösteri kentin en büyük sinemasında yapılacaktı. Mevsim kıştı. O tarihe kadar daha turne yapmamıştım. Tek gecelik işlerde bile, Samsun'a yolum düşmemişti. Bu bakımdan kent halkı için bir «yenilik»tim. Beni sadece radyo programlarımdan tanıyorlardı. Zeki Tükel'le bürosunda konuşuyorduk:

— «Aman Orhancığım kardeşim, inşallah bir aksilik çıkmaz, mahçup olmayız...»

— «Ne bakımdan?...»

— «Programın birinci bölümünü o bölgede turnede bulunan sanatçılardan bir grup oluşturacak. Ara'dan sonra bir tek şarkıcı var; ondan sonraki kırk dakika senin omuzunda...»

— «Yahu kırk dakika kuru lâf dinlerler mi?...»

— «İşte göster kendini. Dinleteceksin. Program yıldızı sensin...»

— «Zeki darılma ama, İstanbul'daki gazinolarda beni en rahat yer deyip assolist altına koyarsın, dakika tutturacağım diye canım çıkar; dışarda bir yere gönderdin mi bu defa yıldızlığa terfi ettirirsin, zaman dolduracağım diye aklım oynar...»

— «Yok yok, meraklanma. Samsunlular çok seviyorlar seni...»

— «Nerden bildin? Sen müneccim maması mı yedin?...»

— «Baksana gelen telgrafa! Bütün biletler şimdiden satılmış...»

— «Haydi hayırlısı!...»

Doğrusu iyi hazırlandım. Kitaplığımdaki bütün yabancı «malzeme»

kitaplarını indirdim, dikkatle seçmeler yapıp benim çalışma türüme göre ayarladım; kahkaha ve alkış alması muhtemel bölümleri saat tutarak dakikaladım; gazetelerde o sıralarda Samsunluları ilgilendiren konuları arayıp buldum, güldürü şekline soktum: genel güncel olayları, kaynana, baldız, kayınbirader üçgenine uyguladım; «ânında doğacak» serbest konuşmalar için yer ayırdım; iskelet hazırlandıktan sonra gerisini sahneye her çıkışımda yaptığım gibi, salonun havasına göre saniyesinde değiştirebilecek esneklikte bırakıp, ön çalışmamı bitirdim.

Yol problem değildi.

Ankara'ya kadar uçak; bir saat bekleyişten sonra Samsun'a gidecek başka bir uçak...

Ankara uçağı saatinde kalktı ve zamanında meydana indi. Ancak yapılan bir anons, Samsun uçağının iki saat gecikmeli olduğunu duyurdu. Yolda Ankaralı dostlarla sohbet ediyorduk. Onlar bu anonsu duyunca, beni bırakmak istemediler:

— «Normal bekleme bir saat. Eh, iki saat da gecikme varmış. Üç saat alanda ne yapacaksın? Gel şehre inelim. Hem çene çalarız, hem bir iki kadeh içeriz, biz seni zamanında tekrar alana getiririz...»

Öneriyi kabullendim. Şehre indik. «Kent Oteli»nin barında taburelere tünedik... Salondaki arkadaşlar da bize katılınca grup kalabalıklaştı, bir masaya geçildi ve lâf lâfı, lâf sigara paketlerini, sigaralar içki siparişlerini açtı... Sohbet koyulaşmasına koyulaştı ama, benim bir gözüm saatte!... İçime doğmuş gibi, uçağın ertelemeli kalkışına kırkbeş dakika kala alana telefon ettim. Eyvah!... Aldığım cevap şu:

— «Efendim alanda iki saat gecikme anonsu yapılmıştı ama koşullar düzelince uçak bir saat gecikmeyle, yani onbeş dakika evvel kalktı...»

— «Aman!... Ben sizin iki saat gecikme anonsunuza güvenip şehre inmiştim.»

— «Ankara'dan Samsun'a uçacak yolcular genellikle alanda bekler. Şehre inecek olsalar bile, hatta bize gidecekleri yerin telefonunu bıraksalar bile, kendilerini uyarmak hem görevimiz değil, hem olanaksız. Kusura bakmayınız!...»

Çat, telefon kapandı. Memur haklı. Ben kaldım otelin salonunda. Tarifeye baktık, bir sonraki uçak 22.30'da... Başka da yok!... Benim 22.30'da Samsun'da sahnede olmam gerek. Yıkıldı mı dünyalar başıma? Sarıldım telefona, İstanbul'da Zeki'yi buldum:

— «Zekicim, durum böyle, böyle, böyle...»

— «Ne demek böyle, böyle? Zamanında sahnede olmazsan, kendin düşün!...»

Çat, o telefon da kapandı. Dostlar başıma biriktiler:

— «Üzüldüğün şeye bak! Kara yolu ne güne duruyor?...»

— «Biraz gaza basılırsa, zamanından evvel ordasın..»

— «Otelin 'Cadillac' arabası var. Yayla gibi... Onu sana ayarlarız...»

Gerçekten otel sahibi, arabayı bana tahsis etti; vedalaştık, yola çıktım.

Dediğim gibi mevsim kış. Ankara dışına çıkınca yolların pek sandığımız gibi olmadığı anlaşıldı. 'Biraz gaza basmak' masaldı!... Fakat bana en güç gelen şey, kilometre levhalarına göz atmamak, sık sık saate bakmamaktı. Meğer ne zormuş insanın kendini böyle bir disipline sokması? Saat gecenin onuna vardığında Samsun daha çok uzaklarımızdaydı... Ne yapmalı Tanrım? Geri dönüp «hastalandım» diye telgraf mı çekmeli? En yakın kasabadan telefon edip «araba arızalandı, yolda kaldım» diye mazeret mi uydurmalı? Sahne görevlilerine gizliden haber uçurup «uzatın yoldayım» diye tedbir mi almalı?

Fakat olmazdı. Hiçbiri olmazdı. Kadere rıza gösterip sonuca razı olmaktan başka yapacak bir şey yoktu. Fakat gel de bu felsefeyle avun!...

Samsun varoşlarına girdiğimizde saat sabahın bir buçuğuydu. Herhalde beni beklemekten usanan müşteri boşalmış, yöneticiler, belki de kızgın konuklardan bir grup beni sinema kapısında beklemekteydiler.

Salonun bulunduğu caddenin paralelinde, yaklaşık üçyüz metre uzağında bir kalabalık gördük. Bizim arabayı bekledikleri besbelliydi. İçimden:

— «Tamam» dedim. «Şimdi bayramlık elbisemin ölçüsünü alacaklar...»

Fakat o ne? Arabanın ışıkları yansır yansımaz, davul zurnayla karşılama havaları vurulmaya başlamaz mı? Otomobilin camlarına sokulanlar, gülerek elleriyle 'hoşgeldin' işaretleri yapıyorlar, içlerinde bir grup alkış tutuyordu... Şaşkınlıktan donmuş kalmıştım.

Sinema fuayesine doluştuğumuzda iş anlaşıldı. Meğer Ankara'da beni oyalayan dostlar, onbeş dakikada bir telefonla Samsun'u arayıp durumu anlatmışlar. Samsunlu vefakâr ve konuksever müşteriler de, üzüntümü geçirtmek için davullu zurnalı bir karşılama töreni hazırlamışlar. O gece, yarım saat, fuayede üst üste doluşan Samsunlulara aklıma gelen bütün şakaları anlattım. Sonra onlar salona yerleştiler, ben sahneye çıktım, sabahın ikisinde, ikibuçuğunda onlar için hazırladığım «show»u sundum. Taa üçbuçuğa kadar!...

Yıllar sonra bir turnede Samsun'dan geçtik. Sinema sahibine olayı anımsattım:

— «Evet, şanslı bir geceydi» dedi. «Fakat o tokmak her defasında davulun göbeğine vurmaz; aklının bir köşesinde bulunsun...»

ADAŞLIK CİLVELERİ

Bir atasözü vardır: «Akılları mezada vermişler, yine herkes kendininkini almış.»

Akıllar gerçekten mezada verilse gene kendi kafamdakini mi alırdım pek bilmiyorum. Fakat bu çağrışımla şunu söyleyebilirim: Eğer isimler mezada çıkarılsa, ben yine kendiminkini, ya da aynı özellikleri taşıyanı alırdım. Bu bir «narsisizm» semptomu değil, pratik açıdan ele alınarak varılmış bir yargı! Adım ve soyadım, aynı sayıda harflerden oluşur. Son heceler kafiyeli düşer. Akılda kalması kolaydır. Mesleğimle ilgili ilânlarda, ister gazete sayfasında ister neon ışıklarında olsun, kompozisyonu kolay oturur. Yabancılar okumakta ve söylemekte güçlük çekmezler. İşte bu yönlerden pratik bir isimdir.

Küçük adım pek yaygın bir isim olduğu için adaşlarım çoktur. Aynı orantıda olmasa bile soyadımın da benzerlerine rastlanır. Ama ikisinin yan yana düştüğü pek enderdir.

İstanbul radyosunda çalışmaya başladığım yıllarda; dinleyicileri sık sık yanılgıya düşüren bir isim benzerliği vardı. Pek sevdiğim dostum, değerli viyolonist «Orhan Borar»la beni karıştırır dururlardı. Sadece soyadındaki son hecenin son harfi değişik olduğu için ve anonslarda o harfi vurgulamak güç olduğu için, dinleyicinin ikimizi aynı kişi sanması doğaldı.

Vakıa ben ilkokuldan, orta'nın ikisine kadar keman dersi almıştım; vakıa Orhan Borar arkadaş toplantılarında gerek fıkra zenginliği, gerek taklit yeteneği, gerek konuşma sıcaklığı bakımından imrendiğim bir sohbet ustasıydı; fakat ben kapı gıcırtısına benzeyen «gıy-gıy»dan öte ses çıkaramadığım için kemanı bırakmıştım, değerli dostum ise sohbetlerini arkadaş meclislerine ayırmayı yeğ tutmuş, kendini gerçekten seçkinleştiği müzik sanatına adamıştı.

Dinleyici bu benzerliği ayırsın diye, konuklar karşısında hazırlanan bazı eğlence programlarında önceden prova ettiğimiz şakalar yapardık:

— «Sevgili adaşım senin «Küçük Orkestra»nın yayınlarını dinleyen hayranların, keman ustalığını kutlayan mektuplarını bana gönderiyorlar. Bir ara odama uğra da alıver...»

— «Doğru sevgili adaşım. Senin icra tebliğleri de boyna bana

postalanıyor. Sen de bir ara uğra da onları toplayıver...»

Orhan Borar'la karıştırılmak bana ancak onur verirdi, fakat yüzlerini bile görmediğim, küçük isim ve soyadın tıpatıp denk geldiği iki «adaş» daha vardı. İşte o «adaşlığın cilveleri» beni hem üzmüş, hem güldürmüştü.

Büyük otellerden birinin salonunda oturuyordum. Yanımda o tarihteki menecerim ve iş anlaşmasına varmak üzere olduğumuz bir gazino patronu vardı. Garson masamıza sokuldu:

— «Efendim bir polis memuru geldi. Sizinle görüşmek istiyor.»

— «Ne görüşecekmiş benimle?»

— «Bilmiyorum efendim. Elinde çanta var. Herhalde evrak memuru...»

— «Buyursun gelsin. Herhalde imzalanacak bir şey var. Konuklarımı yalnız bırakmıyayım.»

Polis memuru şapkasını çıkarıp salona girdi, yanımıza geldi.

— «Buyurun, oturun...»

— «Beş on dakika kadar bir kenara çekilseydik...»

— «Gereksiz! Dostlarımın yanında görüşebiliriz...»

Memur biraz sıkılarak oturdu. Çantasını açtı. Kalınca bir dosya çıkardı.

— «Adınız Orhan, soyadınız Boran değil mi?»

— «Evet... Otel kapısında sorduğunuzda beni gösterdiklerine göre!...»

— «Usulen soruyorum efendim. Zabıt tutacağım da...»

İş anlaşması yapacağım patronun yanında biraz sinirlendim:

— «Canım usulen musûlen. Görünce tanıdınız herhalde!...»

— «Radyoda bir iki kere dinlemiştim ama...»

— «Peki, peki!... Nedir mesele?...»

— «Hakkınızda soruşturma açılmış. Bulunamamışsınız. Gıyaben yargılanmışsınız. Tutuklanma kararı çıkarılmış.»

Konukların yanında kıpkırmızı kesildim sanıyorum.

— «Ne saçmalıyorsunuz? Ne soruşturması? Ne yargılanması? Ne tutuklanması?...»

— «Borcunuzu ödemeden kaçmışsınız. Dosyanız tamam!...»

— «Memur bey, kardeşim, şu sıralarda kimseye borcum yok, bir, kaçtığım falan yok, iki; İstanbul'da benden kolay bulunacak adam yok, üç... Lütfen daha açık anlatın.»

— «Adınız Orhan, soyadınız Boran değil mi?»

— «Evet kardeşim yahu, evet!... Hâlâ kuşkunuz mu var?... Ne borcu bu?...»

— «Kahvehane borcu!...»

— «Anlıyamadım? Yani ben bir kahvehaneye borçlandım, kaçtım, yargılandım, dosyam tamamlandı da şimdi tutuklanacak mıyım?... Memur bey, ben ömrümde kahveye gitmiş adam değilim. Gitmiş olsam bile, kahveciye borç takıp kaçacak adam değilim.»

— «Sakin olun beyim, sakin olun. Adınız Orhan, soyadınız Boran değil mi?...»

— «Tamam birader tamam...»

— «Siz bir yıl müddetle, Sirkeci'deki Adliye binasında, merdivenin altındaki kahve ocağını kiralayıp çalıştırmadınız mı?...»

— «Ne?... Ben Sirkeci'deki Adliye binasının merdiven altında kahve ocağı mı kiralayıp çalıştırmışım?...»

— «Adınız Orhan, soyadınız Boran değil mi?... Evrakta yanlışlık olamaz. İşte bakın!... Burada büyük harflerle yazılı...»

— «Yahu kardeşim, sen benim merdiven altında kahve pişirip, kat kat, oda oda taşıdığıma, sonra da kira borcumu takıp kayıplara karışacağıma gerçekten inanıyor musun?...»

— «Adınız Orhan, soyadınız.....»

— «Kalk kardeşim kalk! Kalk karakola gidelim, ben orada belgelerle

kanıtlıyayım hangi Orhan ve hangi Boran olduğumu...»

İş anlaşması yarım kaldı. Biz karakola gittik. Yanlışlığı ispatladık.

Aradan bir yıl geçti. Çalıştığım gazinoda bir çarşamba günü kadınlar matinesini bitirdim, çıkmaya hazırlanıyorum. Kapımda bir polis memuru:

— «Orhan bey rahatsız ettim. Sizi çok severim...»

— «Eksik olmayın!...»

— «Yaptığım şey yöntemlere aykırı ama, biraz dikkatli olmanız için sizi uyarmaya geldim. Takip ediliyorsunuz, aman başınıza bir şey gelmesin...»

— «Takip mi? Niye takip ediliyorum?...»

— «Bir adam savcılığa başvurmuş. Karısıyla zina yaptığınız iddiasında. Yazı bizim karakola geldi. Buluştuğunuz evin semtini bile belirtmiş adam. Basılmanız isteniyor...»

— «Yanlışlık bu şeker kardeşim, yanlışlık...»

— «Canım ağabeyciğim. Evrakta yazılı. Adın Orhan, soyadın Boran değil mi?...»

— «Haaa!... Bak kardeşim, ben sana bir şey söyliyeyim. Geçen yıl Adliye binasının merdiven altında kahve ocağı işletip kirasını vermeden kaçan biri var. Siz onu takip edip savcılığa başvuran adamın karısıyla yakalayın; iki dosya birden kapanır. Ben bıktım bu adaşlık cilvelerinden...»

O günden bu yana başka «adaşlık» vukuatı yok. İnşallah da olmaz!...

GÜLE GÜLE YUKİ

Yaklaşık 16 yıldır her hafta çarşamba günleri saat 18.30 sularında İstanbul radyosunu açanlar, bir Meksika halk havasından alınmış tanıtma müziğini, bu müziğe bağlı anonsu ve yedisinden yetmişine yüzbinlerce, belki milyonlarca dinleyiciye neşeli dakikalar geçirten bir güldürü dizisini artık izliyemiyecekler...

«Orhan Boran ve Yuki» programı İstanbul'daki ömrünü yitirdi.

'Büyük kent'de ömrünü yitiren birçok 'yıpranmış yıldız' gibi, şöhretinin son kırıntılarından yararlanmak amacıyla Anadolu yollarına düştü, gösterisini 'bölge istasyonlarının antenlerinde sürüklemeye çalışıyor.

'Yuki'yi ilk kez onbeş yaşındayken dinleyip yirmisinde evlenen delikanlıların şimdi on yaşında çocukları olabileceğini hesaplarsak, bu hayal ürünü yaratığın iki kuşağı güldürdüğünü rahatça söyleyebiliriz.

Aradan bunca yıl geçti. Çeşitli röportajlarda, hatta bir iki radyo yayınında 'Yuki'nin nasıl doğduğunu, sesinin nasıl gerçekleştirildiğini açık seçik anlattım. Fakat hâlâ koca koca adamların bana sorduğu olur:

— «Yuki'yi bir cüce mi konuşuyor?...»

— «O taklidi yapan sanatçı kimdir?...»

— «Sizin aynı zamanda 'vantrolog' olduğunuzu bilmiyorduk!...»

Çocuk yaştakiler elektronik araçlarla haşır neşir büyüdükleri için kestirirler:

— «Teypin dönüşünü hızlandırıyorsunuz değil mi amca?...»

— «Ama ikiniz aynı anda üst üste konuşabildiğinize göre, herhalde 'Yuki' rolünü oynayan başka biri var...»

Londra'da BBC radyosunda çalışırken genellikle 'dış röportajlara ben giderdim. Montaj stüdyosunda çalışanlar, röportajların bağlanma işlemi yapılırken, vakit kazanmak için bir bölümden diğerine makineyi hızlandırarak geçerler, kulağa gelen garip ses alışık oldukları halde onları güldürürdü. Ben de düşünürdüm:

— «Normal bir ses bu hale getirilse, lâflar anlaşılır şekilde olsa, hele güldürücü cümleler geçse, kimbilir ne eğlenceli olur?...»

Yurda döndüğümde İstanbul radyosunda pazar sabahları «Dinleyici İstekleri» isimli bir program hazırlıyor; sunarken araya şakalar, fıkralar serpiştiriyordum. Programa ilgi çekici bir yenilik katmak istedim. Aklıma Londra'da BBC'nin montaj stüdyosunda düşündüklerim geldi. Sesi gerçekleştirmek için arkadaşım Sabit Karamani ile deneyler yaptık. O tarihlerde montajlar plâk üstünde yapılırdı. Otuzüç turluk sesi, kırkbeş turla geçirmeyi denedik. Tam oturmadı. Derken bandlar kullanılmaya başlandı. Aynı işlemi banda uyguladık. Daha iyi sonuç aldık. 'Yuki'nin sesi, o programda geçmeye başladı. Bu arada Sabit görevden ayrılmış, Kâmi Acım kardeşimle çalışmaya başlamıştık. 'Yuki'nin artık yıllarca değişmeden uygulanacak ses düzenini o pratik bir buluşla kotardı. Yazdığım senaryoda önce 'Yuki'nin rolünü oynuyordum. Ses 'Yukileşince' kulaklıkla bana veriliyor, başka bir banda normal sesimle kendi rolümü konuşuyordum. Böylece sesler üst üste oturabiliyordu.

İlgi çekici bir yenilik olsun diye programa kattığımız bu ses ve bu sesle yapılan şakalar, inanılması güç bir sevgiyle karşılandı. Artık bu sese bir isim bulmak, bir kişilik vermek gerekiyordu.

'Yuki' ismi aklıma nerden geldi, tam olarak bilmiyorum! İskandinav folklorunda, insanları pek seven böyle bir yaratığın olduğu bir yerden kulağıma çalınmıştı. Gerçek mi değil mi onu da bilmiyorum! Fakat ağzımdan 'Yuki' adı çıkar çıkmaz, arkadaşlar hemen benimsediler. Kahramanımızın ismi kondu.

Kişiliğini de ben uydurdum. 'Yuki' sözümona, Orta ve Güney Amerika'nın ormanlarında yaşayan nesli artık tükenmiş bir hayvandı. Kazma dişli, tavşan kulaklı, sincap kuyrukluydu. Bir özelliği vardı: Herhangi bir dilin, bir tek sözcüğünü duysa, o dilin bütün kıvraklığıyla ana dili gibi konuşabiliyordu. Nesli tükenen bu hayvan türünün tek canlı kalanı 'Yuki' bir gemiye saklanmış, çeşitli serüvenlerden sonra gelip beni bulmuş ve evime yerleşmişti. Bol kahkaha atan, arasıra şımarık şımarık ağlayan, şakanın sırası geldi mi lâfını esirgemeyen ve mahallenin çocuklarına önderlik eden bir haşarı, her kusurunu affettirecek kadar sevimli bir yaramazdı.

Adı konunca, tipi çizilince, kişiliği belirtilince öylesine bir yıldız doğdu ki, en başta onu yaratan ben hayretler içinde kaldım. Artık 'Yuki' herkesin dilindeydi. Serüvenleri, günler iple çekilerek izleniyordu. Mahalle arkadaşları: Şişko Nuri, Tombik Can, Aferin Necdet, Salça Stelyo ezbere "bilinen isimlerdi. 'Yuki'ye, sözcüklerin

gerçek anlamıyla, hiç abartmasız, «çuvalla mektup» geliyordu. Çocuklar dertlerini ona anlatıyorlar, yaşlılar sevgi dolu 'nâmeler' yazıyorlar, analar babalar ısrarla resmini istiyorlardı. Hayal ürünü bu yaratık, öylesine gerçek bir tip olarak benimsenmişti ki, senaryosunu benim yazdığımı, rolü benim oynadığımı bilen iş arkadaşlarım bile:

— «Yahu senin 'Yuki' geçen hafta amma alaya aldı seni» diye ciddi ciddi kendi yazdığım sözleri bana anlatıyorlardı.

Çalıştığım gazinolarda sahneye çıktığımda:

— «Yuki, yuki, yuki» temposunun dinmesi için dakikalarca beklediğim oluyordu.

'Yuki', aynı yıl, «Anten Reklâm» kuruluşuna transfer olarak ticarî piyasaya geçti. Onun programlarında «reklâm spotu» için yer bulabilmek bir meseleydi. Şöhreti gün geçtikçe, yıl geçtikçe azalacağına artıyordu. Reklâmcılık alanında araştırmalar yapıp bülten yayınlayan kuruluşlar, on küsur yıl, «Orhan Boran ve Yuki» programını, dinleyici sayısı en yüksek yayın olarak belirlediler.

Derken televizyon geldi...

Yeni oyuncağa kavuşanlar, radyoyu bir kenara itmişlerdi. 'Yuki'nin reklâm spotları azaldıkça azalıyor, fakat Anten Reklâm yöneticileri zarara doğru gitseler bile, sanırım duygusal bir tutumla programı kesmiyorlardı. Evet, 'Yuki' hâlâ seviliyor, hâlâ soruluyor, hâlâ lâfı ediliyordu ama, radyodaki ticarî gücünü yitirmişti.

Uzun metrajlı film tekliflerini, televizyonda görüntü tekliflerini ben kabul etmedim.

'Yuki' kişiliğini ve tipini herkesin kafasında kendine göre canlandırdığı bir sesti; ses olarak kalmalıydı.

Sevenlerin ve tiryakilerinin kolay kolay unutacaklarını sanmadığım 'Yuki' şimdi Anadolu yollarında, 'bölge istasyonları antenleri'nde şöhretinin son kırıntılarından yararlanarak, hâlâ bana cep harçlığı gönderiyor.

Sönen birçok yıldız gibi, acaba yeni bir atılımla bu kez televizyon ekranlarında yeniden parlar mı?... «Ses» olarak yaratıldığı için pek sanmıyorum.

Güle güle 'Yuki'...

TÜRK SİNEMASINA HİZMETİM

Geçen hafta cuma gecesi ‘Türk Filmcileri Derneği’ bir şölen düzenledi. Şölen ‘Lunapark Gazinosu’nda yapıldı. Ben şu sıralarda aynı gazinonun gösteri kadrosunda görevliyim. O gece salonda pek sevdiğim arkadaşlarımın, pek eski dostlarımın bulunacağını bildiğimden, zaten otuz yıldır kontrol etmeyi bir türlü başaramadığım heyecanım bir kat daha arttı. Hep böyle olur!... Çalıştığım gazinolarda yakın arkadaşlarımın, hele meslekten dostlarımın müşteri olarak salonda bulunduklarını görürsem, heyecandan da öte, düpedüz huzursuzluğa kapılırım. Nedenini bilmiyorum. Tereciye tere satmanın güçlüğünden midir, yaşantımın ayrıntılarını, kişiliğimin özelliklerini bilenlerin karşısında hayal ürünü serüvenlerimi izletmenin ‘sahte’ düşeceği duygusuna kapıldığımdan mıdır, yepyeni bir şeyler sunamayışın ezikliğinden midir; gösterim tutmazsa üzülecekler korkusundan mıdır, bilmiyorum! Bilincine varamadığım bir garip duygu kıpırtısı, arkadaşlarımın karşısında sahneye çıktığımda beni daima huzursuz kılar... O gece de öyleydim.

Üstelik beni bir sürprizin beklediğini elbette bilmiyordum.

Gazino programının normal akış düzeninde benim sahne sıramdan bir önce, Türk sinemasına 25 yıldır emek verenlere törenle madalya takıldı. Aralarında süper-yıldızlardan ‘set’ işçilerine kadar, bu sanatın çeşitli kesimlerinde çaba harcamış kişiler vardı. Bu değerli arkadaşlar, üzerinde «Türk Sinemasında 25 Şeref Yılı» yazılı madalyaları, seyircinin coşkun alkışlarıyla boyunlarına taktılar.

Tören bitince gazinomuzun her gece sunulan eğlence gösterisi devam etti. Dediğim gibi sıra bendeydi. Orkestra ‘tanıtma müziğimi, çaldığında, anonsu, çok sevdiğim kardeşim büyük komedyen Müjdat Gezen’in yaptığını duydum. Şaşkınlığımı yenemeden ışıkların altına yürüdüğümde. Müjdat Gezen, beni çok yücelten sözlerle «ustam» diyerek elimi öptü. Değerli kardeşimin bu yürek zenginliğine üç kez daha tanık olmuştum. Her defasındaki gibi yine gözlerim yaşardı. Fakat o ne? Müjdat tekrar mikrofona yaklaşıp salonu dolduran konuklara, benim de Türk sinemasına en az 25 yıllık bir katkım olduğunu hatırlatarak boynuma kırmızı kurdelalı onur madalyasından bir tane takıp kutlayarak sahneden ayrılmaz mı?

Dondum kaldım!...

Benim sinemaya böyle bir madalya alacak ne hizmetim olmuştu ki?

1954'lerde nasıl akla geldiysem başrolde oynatıldığım bir film; bir de 52-53'lerde, sırf çektiğim para sıkıntısını biraz hafifletmek amacıyla peşinden koşarak kopardığım iki üç başrol daha... Hepsi bu!... Eğer sinema emeği sayılırsa, dublaj çalışmalarım bile o yıllarda sona ermiş, filmcilikle hiç ama hiç ilişkim olmamıştı... Takılan madalya olsa olsa bir kadirşinaslık sayılabilirdi. 'Kadirşinaslık' sözcüğü bile yerine oturmuyordu. Bu sözcüğün Türkçesi 'değerbilirlik' olduğuna göre, bu alandaki hangi 'değerim' biliniyor ve hatırlanıyordum?.. Teşekkür için mikrofonda bir şeyler söylemek gerekiyordu. Bozuk kurulu cümlelerle mırıldandım:

— «Sağolun! Bana lâyık görülen bu madalya herhalde bu sanata hizmet ettiğim için değil... Tesadüfen çevirdiğim birkaç filmle bu sanata düpedüz 'ettiğim' hatırlandığı için olsa gerek...»

Pek de mütebessim karşılanmayan bu sözlerin ardından bir sözdönüşü fırsatı aradım ve normal gazino işime geçip her geceki 'lâf salatamı' sundum, sahneden indim...

Soyunma odamda bir yandan sahne giysilerimi çıkarıyor, bir yandan 1945 yılını anımsıyordum.

Yapımcı - yönetmen Baha Gelenbevi «Kanlı Döşek» isimli bir filmin hazırlıkları için çalışıyordu. Karakter rolleri için 'ustaları' seçmiş, yepyeni bir 'jön' aramaktaydı. Ben, sağ gözüm sakatlandıktan sonra pilotluk mesleğine, içimde anlatılması zor buruklukla, veda zorunda kalmış ve kendini sahnede buluvermiş çiçeği burnunda iki yıllık falan bir aktördüm. Yalan-dolan, uydur-kaydır yaş büyültmeleriyle iki yıl uçtuktan sonra kavuşamadığı bir üniformanın özlemi içindeki bir delikanlı için, sahne, renkli yaşantısıyla ideal bir oyalanma alanıydı. Bu 'oyalanma alanı'nın, otuz küsur yıl yaşantımda egemen olacak bir mesleğe dönüşeceğini doğrusu pek bilmiyordum.

Baha Gelenbevi, çevireceği film için aradığı jönü bende buluverdi. Üzerinde minik altın yaldızlı harflerle adımın oturtulduğu kırmızı ciltli senaryonun bana verildiği günü hiç unutmam! İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda şanslı mevsimler geçirmiş, hatta bu arada raslantı sonucu Paris'te bir tiyatroya aksesuar memuru olarak davetli gitmiştim ama; bir film yıldızı olarak kırmızı ciltli senaryo almak aklımın ucunun köşesinden geçmezdi. Genç kız rolünü, sevgili rahmetli Settar Körmükçü'nün kızı, Hazım Körmükçü'nün torunu İnci kardeşim oynuyordu. Konuyu hatırlamıyorum. Fakat bir «ağa»nın fedaisini canlandırdığımı biliyorum. Çizme, külot, pantolon, kuşak ve yelek giyince; geniş kenarlı bir fötr şapkanın önünü yukarı katlayıp, Kovboy-goşo karışım, bir tip çizdim kendime. Belime tabanca taksın

diye yönetmene o kadar yalvardım ki, sonunda kuşağıma bir izci bıçağı sokmaya razı oldu. Çekilen bütün plânlarda sağ elimin bıçağın kabzasında olmasına dikkat ediyor, suratıma, önüme çıkanı tepelemeye hazır bir ifade vermeye çalışıyordum.

Dış sahneler 'Kuzuluk'da çekilecekti. Kuzuluk, o tarihlerde pek bilinmeyen ve şimdiki gibi modern tesislere sahip olmayan bir yöreydi. Buz gibi suyla, el değdirilmeyecek kaynar suyun iki metre arayla yerden fışkırdığını orada gördüm. Maden suyu akan bir çeşme vardı. Az ilerisinde, tabii maden sodası kaynayan bir birikinti vardı. O yörenin hayvanları, şimdi bakkallarda şişeyle satılan bu sudan içmeye alışmışlardı...

Tabii maden sodası kaynayan birikintiden doyasıya içtikten sonra, «mööööö» derken «börrrrr» diye uzun uzun geğiren ineği hatırladıkça hâlâ gülerim.

Bir sahnede ata geriden koşup, bir sıçrayışta 'uzun eşek' oynar gibi binmem gerekiyordu. Arayıp da bulamadığım bir 'kovboyculuk'... Atın sahibine sordum:

— «Huysuz mudur?»

— «Yoo!... Sadece 'süs'den korkar...»

E, benim kıyafetim süslü değil ki korksun!... Kamera çalıştı, ben elimle bıçağımı düzelttim, suratıma karşıma çıkan herkesi yere sermeye hazır ifadeyi verdim, arkadan ata doğru koşup kuyruk hizasında sıçradım. Sıçramamla çifteyi yiyip kendimi yerde bulmam bir oldu. Meğer atın korktuğu 'süs', süslü elbise değil, boynuzlu hayvanların onu arkadan 'süsmesi'ymiş...

İlk filmim «Kanlı Döşek»in beğenilip beğenilmediğini, iş yapıp yapmadığını hiç bilmiyorum. Ama ben o filmle, sinemacılıktan çoktan hevesimi almıştım... 52-53'ler-de parasızlıktan peşinde koşarak kopardığım diğer birkaç başrolün güldürülerini sanırım bu yazı dizisinde sizlere anlatmıştım.

'Lunapark Gazinosu'nda boynuma sinemacılıkta 25 yıl onur madalyası takıldığı gece soyunma odamda eve dönmeye hazırlanırken aynaya baktım. 'Yıldız'ı olduğum ilk filmim «Kanlı Döşek» teki, önüme çıkan herkesi yere sermeye hazır ifadeyi takınmaya gayret ettim... Aynada, ertesi gece müşteriye hangi «lâf salatası» satacağını düşünen 48 yaşında yorgun bir adam kuşkuyla beni seyrediyordu.

SİGORTA KARTIM.

İlkinin rengi pembeydi. Çeşitli nedenlerle üç kez yenilendi. Şimdikinin rengi evrak zarfları gibi kirli sarı.

İlkini aldığımda ne işe yaradığını pek iyi bilmiyordum. Araştırmaya, sorup soruşturmaya gerek görmedim. İş yerleri değiştiğinde benden numarası istenen, üstüne fotoğrafım zımbalanmış, yarı kimlik kartı gibi bir belgeydi. Mesleğimde iş yerleri sık sık değiştiğinden, yanımda taşımaktansa, numarasını her yıl yeni cep takvimi aldığımda bir kenara yazardım. Son derece tertipli ve titiz bir kişi olmakla övünmeme karşın, bu küçük kartı kaybeder dururdum. Ama sinirlenmezdim. Bulmak için telâşlanmazdım.

Yıllar ilerledikçe, önce konuşulanlara kulak kabartarak, sonra derinlemesine inceleme yaparak bu karta sahip olmanın bana ne yararlar sağlıyacağını iyice öğrendim. Değerinin bilincine varınca cüzdanımda özel bir bölmeye yerleştirip yanımda taşımaya başladım. Geleceğimin güvencesini cebimde bulundurmak, denize çıkarken can yeleği almak gibi bana huzur veriyordu. Ama bir türlü kullanmak fırsatı çıkmıyordu. Hani nerdeyse can yeleğinin gerçekten işe yarayıp yaramadığını denemek için, denizde fırtına kopmasının özlemindeydim.

1960 yılında Ankara'da çalışırken sağ gözümdeki ağrı, sancı şekline dönüştü. Bir doktor arkadaşım ilgilendi:

— «Yarın sabah hastaneye gel, bir bakalım...»

Hastane, 'Sosyal Sigortalar Hastanesi'ydi... Muayenem yapıldı, yeni bir gözlük reçetesi yazıldı, bir eczane salık verildi. Eczanede siyah çerçeveli bir gözlük seçtim. Camları takıldı, prova edildi, deri cüzdanına konup bana verildi. Bütün bu işlemler sırasında iki kez cebime el atıp fiyakayla sigorta kartımı çıkarma olanağını buldum. Eczanede kartımın üstüne el yazısıyla «Bir gözlük verilmiştir» diye not düşülmüştü. Doğrusu pek keyiflenmiştim. Parayla satın aldığım belki yedi sekiz gözlüğüm var. Fakat, kartımın armağanı o siyah çerçeveli gözlük benim için bir uğur simgesi oldu. Onaltı yıldır, sahneye çıkarken hep o gözlüğü kullanırım.

Neler geçmedi uğurlu sigorta gözlüğümün başından?

Bir defasında sahnede sağ camı ampul patlar gibi patladı. Programın yıldızı sevgili Zeki Müren'di. Nazara çok inandığı için ısrarla bana kuliste tütsü yaktırdı. Üç kez kulpları, beş kez menteşeleri kırıldı. Kimbilir kaç kez camları değişti. Her defasında ana modeline uymasa bile parça buldurup onarttım.

Hapisane müdürü mahkûmu odasına çağırtmış:

— «Sen bir haltlar karıştırıyorsun galiba? Dört ay evvel cezaevinin marangozhanesinde çalışırken parmağını testereye kaptırmışsın kesmişsin!... Bir ay sonra bahçede taş kırarken ayağına balyoz düşmüş, sol ayağının dört parmağını kesmişler... Geçen hafta sancılanmışsın, apandisit kriziymiş, apandisitini kesmişler...»

— «Evet, doğru efendim!...»

— «Bana bak! Sen bu hapishaneden parça parça tüyeceğini sanıyorsan, ben yemem bu numaraları...»

Ben de aynı inatla, uğurlu sigorta gözlüğümün parça parça burnumda dağılıp yok olmasını engelledim. Bozulunca düzelttim, kırılınca onardım. Kaybolmaması için olağanüstü tedbirler aldım. Hâlâ büyük özenle camlarını parlatıp çerçevesini silip sahnede o gözlüğü kullanıyorum.

Sigorta kartıma ilk kez davranmak olanağını bulduğum 1960 yılının üstünden yıllar geçti... 1971 güzü!...

Uzun bir Anadolu turnesindeydik.

Erzurum'da gece gösterimiz bitti. Uyumadan yola çıkıp ertesi sabah Erzincan'da matineye yetişeceğiz. Konvoyumuzda iki araç vardı. Bir büyük otobüs, bir de otomobil... Hava soğuk mu soğuk. Kar yağıyordu. Buz tutmuş yollarda, tipiye dönüşmüş kar altında dağlar geçiyorduk. Ben ve iki arkadaş otomobilde önde gidiyorduk. Belirli aralarla durup otobüsün bize yetişmesini bekliyorduk. Randevulu duraklarımızdan birinde kötü haberi aldık.

Otobüsün şoförü mazot ikmali yapmayı unutmuştu. Depodaki yakıtla Erzincan'a ulaşması olanaksızdı. Tepemiz attı!... Fakat geceyarısından sonra, o havada, dağ başında şoförü azarlamakla ele ne geçecek?... Ekip yolda kalır mı kalır!...

Biz otomobildekiler önden gidip, yol üstündeki benzin istasyonlarında 'mazot' diye yalvarıyoruz. Yok! Yok değil, vermiyorlar. İşin aslını sonradan öğrendik. Meğer o sıralarda mazot sıkıntısı varmış. Yakıt istasyonlarındaki görevliler, kamyonların, otobüslerin plâkalarına bakar, kendi bölgelerinden olanlara verir, ötekilere 'yok' derlermiş. Bir tepenin başında durduk. İndik. Otobüsü kolluyoruz. Kar yetmiyormuş gibi, bir de yoğun sis basmıştı. Yanımda gitarist Melih oyalamaya çalışıyordu:

— «Baba, ıslık çalacağım, ağzımı bulamıyorum...»

— «Bırak Melih allasen!... Dağ başında kalacağız, sen işin şakasındasın... Uzakta bir ışık var. Yaklaşıyor... Bizim otobüs galiba!...»

— «Değil baba!... Senin ağzındaki sigara izmarit olmuş, ateşi burnuna yaklaşıyor...»

Otobüs yanımızda durdu... Şoför başını uzattı:

— «Yirmi kilometre daha ya giderim, ya gidemem beyim. Yakıtın son damlalarını kullanıyorum...»

— «Ne yap yap, bir sonraki benzin istasyonuna kadar dayan...»

Biz önden gazladık gittik. Yoldaki ilk istasyonda durdum. Deri ceketimin kürklü yakasını kaldırıp, ışık yanan odaya girdim. Sobanın başında bir adam oturuyordu, masanın üstünde iki gazete... Selâmladım; şafak sökmek üzereydi...

— «Hayırlı sabahlar!... Gazetelerde önemli bir şeyler var mı?...»

— «Bilmem!...»

Tasarladığım plan tutacaktı galiba. Elimi cüzdanıma atıp özel bölmeden kartı çıkardım:

— «Arkadaş!... Peşimizden bir otobüs geliyor. Ona şehre gidecek kadar mazot vereceksin, yoksa başın derde girer. Elimdeki hüviyeti görüyorsun değil mi?...»

Adam uzattığım karta baktı. Üstünde damgalı resmim. Matbaa baskılı numara. Özenli el yazısıyla doldurulmuş siyah çerçeveli kutular. Kartı geri verdi, toparlandı:

— «Emredersin ağam. Yeteri kadar veririm, meraklanma...»

Suratım asık, başımı hafifçe salladım çıktım. Arabaya biner binmez, az ileriye, dönemecin karanlık yerine çektim. Bir sigara yaktım:

— «Numara tuttu Melih. Adam benim sigorta kartımı kimbilir ne sandı?»

— «Ya okuması yazması olsaydı baba? Otobüse mazot vermek yerine, senin yağlamanı yıkamanı yapar, kartın geçerli olduğu yere, Sigorta Hastanesi'ne yolcu ederdi...»

— «Boşver, sonuca bak! Aslan sigorta kartım! Onbir yıl önce Ankara'da bana bedava gözlük aldı, şimdi Erzincan yolunda otobüse mazot alıyor...»

Evet! Aslan sigorta kartım! Şimdi bana armağanların en büyüğünü hazırlıyor.

Hesaplarımda yanılgı yoksa, 1977 kışında dilersem emekli olma hakkını...

KİT-KAT

1950'lerde 'Kit-Kat' Beyrut'un en ünlü gece kulübü ve gazinosuydu.

Dil alışkanlığıyla yazdığım 'gazino' sözcüğünü, gerçek anlamını belirlemek için 'casino' diye düzeltmek gerek. Çünkü 'Kit-Kat'ın kısa bir merdivenle aşağı inilen bölümü gece kulübü, üstteki iki katı kumarhaneydi.

O tarihte kent dışında sahilde, 'Phoenicia' gibi görkemli oteller ve eğlence sarayları henüz yapılmamıştı. Amerika'da 'Las Vegas'da sunulanların eşi, inanılmaz zenginlikteki 'Show'ların uğrak yeri değildi.

'Kit-Kat' Beyrut'un göbeğinde, nerdeyse çarşı içinde, dekoru pek zevkli olmayan, fakat akraksiyon programı kalabalık bir lokaldi. Fakat dediğim gibi 'tek'di. Ardından sayılabilecek birkaç eğlence yeri 'ikinci sınıf' niteliğindeydi.

1950 kış sezonunda 'Kervansaray'da çalışıyordum.

Gösteri kadromuzda, bir İspanyol orkestrası ile bir İspanyol dans grubu da vardı. O yıllar İspanyolca öğrenmeye merak sardığımdan, bir yandan ders alıyor, bir yandan pratiğimi ilerletmek için onlarla gezip tozuyordum. Orkestra üyeleri içinde en yakın arkadaşım, flütçü ve tenor saksafoncu bir müzisyendi. Adı 'Lincoln'du. Büyüklerinden kimin nerden aklına gelip koyduysa, o ülke insanları için pek yabancı düşen bu ismi seçmişti. Lincoln son derece iyi bir müzisyen, cana yakın bir arkadaş, çok şakacı bir gençti. Sıkı bir 'Don Juan'dı. Karşı cinse tutkusu, etek peşinde koşması, şakalara neden olurdu:

— «Seninki bir tür ruh hastalığı Lincoln...»

— «Hayır benimki soylu kişilerin uğraşısı bir spor. Tarihten örnek vereyim mi?»

— «Neden durmadan seksten söz ediyorsun?»

— «Merkezcil bir konu da ondan!...»

Lincoln'un son uğraşısı bir spor olmaktan çıkmış, İspanyol dans grubundaki bir kıza adamakıllı tutulmuştu. Artık onlara nişanlı gözüyle bakılıyordu.

Yaz yaklaşırken orkestra ve dans grubu ortak bir karar aldılar. Kervansaray kontratı bitince, Beyrut'tan 'Kit-Kat'tan gelen iki haftalık anlaşmayı kabul edecekler; oradan, ayarlayabilirlerse Roma'da 'Rupe Tarpea' gece kulübünde kısa bir süre çalışacaklar; İspanya'ya geçip Barcelona'da şanslarını deneyecekler; iki yıldır evlerinden uzak kaldıkları için artık dağılacaklardı.

Lincoln mu akıl verdi bilmiyorum ama, orkestra şefi beklemediğim bir öneride bulundu:

— «Sen de bizimle gel.»

— «Ne yapacağım ben sizinle?»

— «Orkestranın 'show' bölümünde ve dans grubunun gösterisinde Fransızca ara anonsları yaparsın. Bir iki güldürüyle süslemeyi de becerirsen mükemmel olur. Para bakımından çekici değil, biliyorum. Ama bedavaya gelecek eğlenceli bir gezi, üstelik dilediğin an İstanbul'a dönmek için biletin bizden...»

Derhal kabul ettim.

Mayıs ayı sonunda 'Kervansaray' kontratımız bitti. O yılların en lüks gece kulübü yaz tatili için kapılarını kapadı.

Orkestra ve dans grubu, eşyalar ağır olduğu için, vapurla Beyrut'un yolunu tuttu. Onları uğurladıktan iki gün sonra ben de Yeşilköy'den Pan American'ın dört motorlu bir 'Constellation'uyla hareket ettim.

İlk kez gittiğim Beyrut gerçekten Orta Doğu'nun Hong-Kong'uydu. Hong-Kong hakkındaki bütün bilgim, birkaç film ve bir iki kitaptan ibaretti ama, bu tanımlamayı ve yakıştırmayı derhal benimsedim. Lincoln beni alanda karşılamıştı. Kente girinceye kadar otobüste çenesi durmadı. Özel uğraşısı spor dalında verimli olabilecek bütün alanları izlediğini anlatıyordu. Derhal bir çevre edinmişti. Kolay galibiyetler onu bekliyordu.

— «Peki nişanlın ne olacak?»

— «Nişanlım kalacak! O profesyonel bir kontrat! Kaçamak antrenmanlara engel değil.»

— «Çalışacağımız gece kulübü nasıl bir yer?»

— «İki gün akşamüstleri prova yaptık. Kadro kalabalık. Disiplin çok sıkı. Salona girmek yasak. 'Show'u ilk kez bu gece kulisten

izleyeceğim. Bir Fransız balesi de var. Gösterilerini dört gözle bekliyorum.»

— «Neden?»

— «Kapıdaki ilânda balenin isminin altında ‘14 nefis kız, 13 harika kostüm’ yazılı.»

— «Ne demek yani?»

— «Nasıl ne demek? Kızlardan onüçü harika kostüm giyerse, ondördüncü sahneye nasıl çıkar? Çıplak amigo çıplak!...»

— «Doğru. Kaldığımız pansiyon nasıl?»

— «Ucuz. Gece kulübüne yakın. Ama sabaha kadar hamamböceği avlamaya çalışıyorum.»

— «Boşuna çaba! Bir hamamböceği yılda tek başına kırküçbin yavru yapar...»

— «Ne diyorsun? Tek başına ha? Düşün bir de çiftleşse?»

— «Sen başka şey düşünmez misin yahu?...»

‘Kit-Kat’ müşterisine zor alıştım. En iyi masalarda, ayağını altına alıp iskemleye oturan, elini koynuna sokup sahneye tomarla kâğıt para atan, entarili şeyh yavruları da vardı, Avrupa’nın en usta makaslarından çıkmış giysiler sergileyip sahneye gözünün ucuyla lütfen bakan bezirgân ağaları da. Dil bakımından güçlük çekmedim ama yaptığım iş bana ters geldi, yadırgadım. Haftası dolmadan sıkıldım.

Bir sabah Lincoln’le parası ortaklaşa bir taksi kiraladık. Çevreyi görecek, turistik gezi yapacaktık. Lincoln nişanlısıyla arkaya geçti, ben şoförün yanına oturdum. Kentten çıkmak üzereyken şoför sert bir frenle durdu. Başladı bana bağırmaya. Arabın babaları tutmuştu ama, neye kızdığını anlıyamıyordum ki? Neden sonra düğüm çözüldü. Meğer bizim flütçü, arka kanepede kolunu nişanlısının omuzuna koymuş. Fellâh bu kepazeliği (!) hazmedemiyor, bizi taksiden kovuyordu. Çaresiz indik. Peşin aldığı paranın içinden üç beş kâğıt parçasını suratımıza fırlattı, gazladı gitti. Bu kez Lincoln celâllendi:

— «Yobazlığın esiri bu zavallı. Onları bu esaretten kurtarmak lâzım...»

— «Dur yahu!... Adın Lincoln diye kendini Abraham Lincoln mu sandın? Sana mı kaldı esaretle savaşmak? Kente nasıl döneceğimizi düşün...»

— «Ben İspanya'nın soylu bir ailesindenim. Bu hakareti kabullenemem...»

— «Belki onun ecdadından biri de Tarık bin Zeyyad'ın ordusunda askerdi. Senin İspanyol olduğunu anlayınca hırsı depreşti...»

— «Turiste saygı göstermek gerek. Kolumu nişanlımın omuzuna atamaz mıyım?...»

— «Buradan İtalya'ya gitmiyor musunuz arkadaş? Roma'ya kadar sabret! Orada taksiye bin, istersen balayının bir kısmını arabada geçir; şoför dönüp bakmaz bile...»

İkinci hafta dolarken ben arkadaşlardan ayrılıp İstanbul'a döndüm. Beyrut'a bir daha gitmek kısmet olmadı. Şimdi televizyon haberlerinde harabeye dönmüş bu kentin filmlerini görüyorum da, neşe dolu anılar tadını yitirip buruklaşıyor.

ÖZEL RADYO İSTASYONUM

Fransız illüzyonist pistte dilediği gibi dolaşıyor, bir uçtan öbür uca kadar gidip masadakilerle konuşuyor, bu arada ellerini kollarını serbestçe kullanıyor, gösteri süresince hiç mikrofona yaklaşmadığı halde sözleri salonun en arkasından bile gayet net anlaşılıyordu.

Yıl 1962'ydi. Yakaya takılan minicik mikrofonları biliyordum. Fakat onların ince bir kordonu olur, ceketin yanından veya arkasından sallanıp ampli girişine uzanırdı. Oysa Fransız sanatçının yakasında veya boynunda mikrofon görülmediği gibi peşinde kuyruk olan kordon da yoktu. Sistemin ne olduğunu gayet iyi biliyordum ama sahnede kullanılışını ilk kez görüyordum. Artistin arka cebinde puro kutusu büyüklüğünde çantamsı bir şey vardı. Mikrofonu kravatın altında hatta gömleğin içindeydi. Kuliste elektrikçinin yanında daha büyük bir kutu duruyor, o kutunun kordonu, salon hoparlörlerine ses veren ampli girişine takılıyordu. Arka cepteki minik kutu bir verici, elektrikçinin yanında duran büyüğü ise bir alıcıydı.

Burada olağanüstü bir araç gibi anlattığım donatım, şimdi ortaokul çağındaki çocukların rahatça monte edebilbildikleri bir oyuncak ama, 14 yıl önce benim için pek çekici bir buluştu. Heveslendim:

— «Nereden aldınız?»

— «İtalya'dan!...»

— «Burada kontratınız bittiği zaman bana satar mıydınız acaba?»

— «Neden olmasın? Zaten buradan İtalya'ya geçeceğim...»

Altıbin liraya sattı.

Hemen ertesi akşamüstü elektrikçiyle provasını yaptım ve o gece kullanmaya başladım. Aynı gece pek işime yaramayacağım anladım. Yıllar yılı düz vitesli araba kullanmaya alışık birinin otomatiği yadırgaması gibiydi. Mikrofona yönelmek gereksinmesi, hiç lüzum yokken, ensem tutulmuş gibi çenemi göğsüme yaslamaya iteliyordu. Bunca zaman kendime bir tür paravan edindiğim sehpa çubuğu önümden kalkıverince, çıplaklık duygusuna kapılıyor, kendimi sahnede görevini yapan bir artist değil de, piste fırlayıp masalara lâf atan bir adam gibi hissediyordum. Başka sakıncaları da vardı. Örneğin zaman zaman başımı mikrofondan çevirip arkamdaki orkestraya

salondakilerin duyamıyacağı uyarılar yaptığım olurdu. O gece aynı alışkanlıkla arkama dönüp:

— «Çocuklar bu gece müşteri kofti. Birinci bölümün sonunu makaslıyorum» deyince ve bu cümle salonda çın çın çınlayınca, denizde mayosunun sıyrılıp gittiğini sahile çıktıktan sonra farkedenlerin telâşıyla bir elimle gömlek altındaki mikrofonu, öbür elimle ağzımı kapamak çabasıyla gereksiz garip hareketler yaptım.

Ertesi gece 'kayın birader' dizisiyle salonu ısıtmaya çalışacak, ardından yeni hazırladığım güldürüleri sıralayacaktım. O tarihlerde, hayal ürünü kayınbiraderime yakıştırdığım şakalar çok tutuluyordu. Özel ses donatımımla sahnenin bir yerine bağlı kalmak ya da elimde mikrofonla dolaşmak zorunlu olmadığı için, pistte serbest geziniyordum. Bunu da yadırgadım. Büyük hevesle satın aldığım gizli mikrofon sistemi aslında beni en önemli bir aksesuardan yoksun kılmıştı. Mikrofon, sehpasıyla, çubuğuyla, bir tür 'katalizör'dü. Artist, salon-dışı özel bir grubun bireyi olduğuna göre, mikrofon, sanatçıyla müşteri arasında bir köprü oluyordu. Yaklaştırmasına yaklaştırıyordu ama, iki kıyının ayrı nitelikler taşıdığını da belirliyordu. Ben, görünürde mikrofon olmadan masalar arasında dolaşınca bu önemli ayrıcalık ortadan kalkıyor, gösteri yapan bir artist miyim, yoksa salonu gezip tanıdıklara selâm sarkıtan bir müşteri miyim, belli olmuyordu. Daha doğrusu bana öyle geliyordu. Bu yadırgamayla işime devam ediyordum:

— «.....derken kayınbiraderim çıkageldi. 'Doksandört parçalık yemek takımını getirdim ağabey' dedi. Şaşırdım 'evlâdım, sen yirmidört parçalık yemek takımı alacaktın. Hiç doksandört parça yemek takımı olur mu'...»

Tam cümleyi bağlıyacakken, hemen önünde durduğum masada oturan, bu şakayı daha önce dinleyenlerden biri, karşısındaki hanıma eğilip mırıldandı:

— «Meğer kayınbiraderi yirmidört parçalık yemek takımı almış ama paketi düşürünce doksandört parça olmuş... Onu anlatacak...»

Bu mırıltıyı gömleğimin altındaki mikrofon yakalayıp, salon hoparlörleriyle müşterilere aktarınca, lâfım ağzımda tıkandı kaldı, güldürü zincirinin bir baklası orada kopuverdi. Orkestranın önüne kaçtım, diğer bölümleri biraz makaslıyarak işimi bitirdim, kulise girdim ve büyük hevesle satın aldığım gizli ses donatımını çıkarıp attım.

Aradan iki hafta geçti. Karakoldan bir kâğıt geldi. Savcılıkta ifadem alınacaktı, çağrılıyordum. Çok telâşlandım, telefonla konuyu sordum. Özetlediler:

— «Önemlidir. Telsiz kanunuyla ilgili...»

Ben telsiz yasalarına ne yapmış olabilirdim ki? Aklıma hemen altıbin liraya satın aldığım, işime yaramadığı için, iki hafta önce kaldırıp bir kenara attığım, özel ses aracı geldi. Herhalde o oyuncakla ilgili olsa gerekti. Derhal bir avukat arkadaşımı aradım. Divan Oteli'nin barında buluştuk. Lisedeyken adı 'Pürtelaş' Selâmi'ydi... Özellikle yatılı okullarda adama boşuna isim takmazlar:

— «Yandın Orhancığım, yandın! Sen aydın bir insansın yahu... Cezasını düşünmedin mi?»

— «Nedir cezası kardeşim? Kırk satır mı, kırk katır mı? Alt tarafı minicik bir gizli mikrofon. Üstelik topu topu iki gece, o da sadece sahnede kullanıldı...»

— «İş sandığın kadar basit değil. Bir kere bu düpedüz verici istasyon...»

— «Yok devenin pabucu!..»

— «Artık bilmem, devenin pabucu mu, merkebin takunyası mı? Sen bu cihazla ses yayınlamıyor musun? Yayınlıyorsun! Verici istasyon işte!..»

— «Beni telâşlandırma Pürtelaş yahu!.. Gazinonun normal mikrofonunda çalışırken de ses yayınlıyorum; eğer adına ses yayınlamak denirse. Ne fark var yani?...»

— «O başka! O iç tesisat! O mikrofonun kordonu var. Seninkinin yok!..»

— «Yok tabii!.. Kordonu yok diye saydık altı bin papeli...»

— «İyi ettin. Kordonu olmayınca telsiz verici niteliği taşır. Üstelik bunun bir de telsiz alıcısı var. Yandın kardeşim, yandın!..»

— «Selâmiciğim, bu dediğin nesne, dört duvarlı, tavanlı, bilemedin ikiyüz metre kare bir salonda ses duyuran bir oyuncak. Yok telsiz vericisi, yok telsiz alıcısı, yok istasyon gibi lâfları nereden allayıp pulladın da böylesine abarttın?»

— «Telsiz kanunundan allayıp pulladım. Yasalara aykırı iş yapmaya gör. On lira çalmakla onbin lira çalmak arasında yasal fark yoktur.»

— «Bak şimdi de beni hırsızlarla kıyaslıyor! Zaten bizim altıbin lira gitti...»

— «Alış faturan var mı? Yok tabii! Yurda gizlice sokmadığın ne malûm? Kaçakçılık yönünden de incelemeye değer...»

— «Ülen Pürtelaş, sen adamı katil edersin!..»

— «Haaaa, bak öyle bir fiil işlersen, hafifletici nedenler bulunabilir. Bunda yok!..»

O gece sıkıntımdan uyuyamadım. Ertesi sabah ifade vermeye gittim. Anlayışla dinlediler, yazdılar, imzalattılar. Telsiz yasasını açık seçik anlatıp beni uyardılar. Aracı mühürlediler. Sonuçta bilgisizlik ve iyi niyet göz önüne alınarak, kasıt görülmediğinden, ortada izlenecek suç bulunmadığı bildirildi.

Beş viskimi içtikten sonra beni korkumdan bir gece uykusuz bırakan Pürtelaş Seâmi'ye, özel radyo istasyonumda özel bir program sunmak isterdim ama kısmet olmadı.

KIZARMIŞ DANA VE BİRA

THY'da çalıştığım iki yıl, yaşantımın en zevkli, en mutlu dönemlerinden biriydi. Bir akşamüstü Divan Oteli'nin barında otururken, yanıma uzun boylu, benim yaşlarımda, daha ilk bakışta saygı uyandıran ve henüz ilk cümlesini konuşurken iç sıcaklığı yüzünde yansıyan biri geldi: .

— «Orhan bey siz beni tanımazsınız. Vaktiniz uygunsa bir iki dakika konuşmak isterdim. Adım Agasi Şen. Türk Hava Yolları Genel Müdürüyüm.»

Sayın Agasi Şen'le tanışmamız böyle oldu. İki dakika konuşunca konuyu öğrendim. Ertesi gün bürosunda buluştuğumuzda, 'Radyo ve Televizyon Danışmanı' olarak THY'da görev almayı kabul ettim. Öneriyi öylesine bir coşkuyla benimsedim ki, elimden gelenin en iyisini yapabilmek, vaktimin büyük bölümünü bu işe ayırabilmek için, parasal yönden abartmasız on kat daha verimli çalışmalarımdan çoğunu bırakıverdim. Bu coşkunun kökeni kuşkusuz havacılığa olan tutkumdu... Kenarından köşesinden bile olsa, uçucular çevresine yaklaşmak benim için doyumsuz bir kıvanç kaynağıydı.

THY'daki görevime dört elle sarılışımın bir başka nedeni vardı: Agasi Şen, sözcüğün tam anlamıyla beni büyülemişti. Yurtseverliği, mertliği, insanlara sevgi dolu yüreği, engin hoşgörüsü, gözlerimi kamaştırmıştı. Dinamizmine kapılmamak olanaksızdı.

Özlemini çektiğim hir ağabeye kavuşmuş gibiydim. Agasi Şen, kendisini daha iyi tanıdıkça, duygusal açıdan, hayata bakış düşüncelerimi etkileyecek ve bana gerçek bir dosta kavuşmak mutluluğunu bağışlıyacaktı.

THY o yıllar büyük atılımların eşiğindeydi. Filomuzun en kısa sürede tamamen jetlerden oluşması tasarlanıyordu. Avrupa hatlarında da sözü edilen bir 'havayolu' niteliğine sahip olma çabasındaydı. Yurt içinde ve yurt dışında sesini yükseltmek, yapılan ya da yapılması tasarlanan aşamaları duyurmak, bu çabanın kapsamına giriyordu. 'Sesini duyurmak' tanımlaması, radyodan geniş çapta yararlanmak anlamına geliyor, bu konuda kolları sıvamak bana düşüyordu.

Büyük hevesle kolları sıvadım.

Arkadaşım Faruk Yener, 'Üç Kelime Bir Cümle' isimli bir yarışma

programı buldu; prodüksiyonu Anten Reklâm kuruluşu yaptı. Sunucusu bendim. Büyük ilgi gören bu yarışma programında ilk sloganlarımızı sıralamaya başladık. Reklam bölümlerinde basmakalıp klişeler yerine, sanki bülten yayınlarmış gibi, milli havayolumuzun girişimleri hakkında bilgiler vermeyi yeğliyorduk. Sonuç her bakımdan olumluydu.

Fakat yurt dışında seslenmemiz gereken kitleler de vardı. O alanda neler yapabilirdim?

Londra'dan elim boş dönmedim. Reklâmın 'R' harfine yer vermeyen BBC'de, iki röportajım ve beş özel programım yayınlandı. Tümünde konu THY'nın yeni kişiliğiydi. Gerek röportajlarda, gerek özel programlarda sloganlarımızı tekrarlıyor, milli havayolumuzla uçmanın bir yurtseverlik görevi olduğunu hatırlatıyordum. BBC yöneticileri, Türkçe Yayın Servisi'nin dinleyicisini göz önüne alarak bandları yayına sokmakta sakınca görmediler.

Almanya'da da dikkatini çekmek istediğimiz bir kitle vardı. Köln Radyosu'nda, yine iki uzun röportaj ve bir özel program yayınladık. Röportajların özünü, Hollanda'da DC-9 eğitimi gören pilot kardeşlerimin, çalışma alanlarında banda çekilmiş uğraşıları oluşturuyordu. Bu arada yine THY'nın girişimlerinden söz ediliyor, konuşmalar yeni sloganlarımızla vurgulanıyordu.

Programlar titiz bir çalışmanın ürünü olmasa, radyoculuk açısından belirli bir değer taşımasa, ne BBC, ne de Köln antenlerinde yer bulunabilirdi. Fakat aynı renkli röportaj ve programları İstanbul Radyosu'na sunduğumuzda 'reklâm koktuğu' gerekçesiyle geri çevirdiler.

Derken Viyana büromuzdan bir teleks geldi. O tarihte Viyana büromuz müdürü olan Orhan Ergün, bir radyo programı olanağı sağlamıştı. Üstelik konuklar kar

şısında canlı olarak yarım saat!.. Derhal iyi Almanca konuşan hostes, mühendis ve pilotlardan bir ekip hazırladım. Viyana'da Almanca'ya çevrilmek üzere yarım saatlik bir senaryo yazdım. Viyana yolunu tuttuk.

Viyana müdürümüz Orhan Ergün'le, havaalanında tanıştım. Böyle yarım saatlik canlı, üstelik konuklar karşısında bir radyo programı olanağı yaratması daha mucize gibi geliyordu. Fakat tanıştığımız gün dolmadan, adaşımın orada yapamayacağı pek az şey olduğunu anladım. Sivil havacılığı çok iyi biliyor, meslektaşlarından büyük saygı

görüyordu. Dost çevresi genişti. Her yerde seviliyor, her önerisi ilgi görüyordu. İki gün içinde yayına hazırlandık.

Salon büyük bir binadaydı. Girişteki büyük holde, o gün hangi konuda radyo yayını yapılacağını belirleyen bir tabelâ vardı. Davetiyeyle girilmiyordu. Kentin merkezindeki bu binaya uğrayanlar, holdeki yazıya bakarak, radyo programının niteliğini öğreniyorlar, ilgilerini çekerse salona girip, hem akşamüstü çaylarını içiyorlar, hem yayını izliyorlardı. Bizim programımızın yapılacağı gün salon tıklım tıklım doluydu. Orhan Ergün tedbirlerini almıştı. Doğrusu İstanbul'daki geniş olanaklarımızla bundan iyisini başaramazdık. Sahnede yerlerimizi aldık. Ekipteki arkadaşlar Almanca konuşuyorlar, bir bana sıra geldiğinde İngilizce söylediklerim Almanca'ya çevriliyordu. Bu bakımdan en az konuşan bendim. Yarım saat konuklar karşısında kuru lâflar edilemezdi. Programa renk katmak için, senaryoya yine havacılıkla ilgili bol şakalar serpiştirdim. Sunucu zaten Avusturya'da tanınan bir komedyendi. Yayın bittiğinde konukların coşkun alkışları, içimize serin sular serpti. Sokağa çıktığımızda, kendi aramızdaki kutlama faslı da bitmişti. Hepimiz yorgunduk. Adaşıma döndüm:

— «Yeterince teşekkür etmem olanaksız adaşım. Artık işimiz bitti. Fakat iki gündür doğru dürüst yemek yiyemediğimizin farkında mısın?»

Kalın gözlük camlarının arkasında gözleri muzip muzip parıldadı:

— «Aç mısın yani?»

— «Ne demek aç mıyım? Bir oturuşta bir sığır yerim yahu!..»

— «Sanmam!.. Ama istersen kızarmış dana, bir de bira...»

— «Sevgili adaş, bir porsiyon dana, bir bardak birayla doyuramazsın beni...»

— «Elden geleni yaparız...»

Bir taksiye doluştuk, Viyana'nın az dışında, kocaman hangar gibi bir lokantanın önüne geldik. İçeri girdiğimizde dikkatimi çeken ilk şey muazzam salonun bir ucunda bir bandonun, öteki ucunda büyük bir orkestranın aynı anda çaldığı, fakat seslerin birbirine karışmadığıydı. O şaşkınlık içinde masaya otururken Orhan Ergün garsona siparişini verdi. On dakika sonra masaya dört garson sokuldu. Üçünün elleri üstünde kocaman bir tepside, nar gibi kızarmış bir dananın eksiksiz yarısı... Dördüncüsünün tepsisinde, boyu abartmasız kırk santimlik dev bardaklarda köpüklü biralar.

— «Bu ne yahu?..»

— «Bir oturuşta bir sığır demedin mi? Sığır bitmiş, yarım dana kalmış. Doyar mısın acaba? Biranı bitir de bir tane daha getirsinler...»

Etrafımdaki masalara bakınca, o hangar gibi lokantanın özelliğinin böyle yarım dana ve küçük fıçı dolduracak büyüklükte bardaklarda bira servisi olduğunu anladım.

Orhan Ergün kahkahalarla gülüyordu...

İLK BÜROM

Bütün yaşantım boyunca, bugüne dek iki kez özel bürom oldu.

Bunlardan biri pek görkemliydi. Aklıma nereden estiyse 'büyük iş adamı' olma hevesine kapılmış ve 'Mars Prodüksiyon' ismini verdiğim bir müessese kurmuştum. Bu kuruluş neler yapmıyacaktı ki? İtalya'dan getirttiğim lüks broşüre göz atanlar, doğrusu parmaklarını ısırmaktan kendilerini alamıyorlardı. Ana konu, yepyeni bir anlayışla reklâmcılıktı. Buna paralel olarak büyük firmaların tanıtmacılığı yapılacak; halkla ilişkiler alanına yenilikler getirilecek; yurt dışındaki önemli emprezaryolarla iş birliğine girişilip, yılda en az dört 'süper show' sunulacak; modacılık alanına el atılıp, kendi yetiştirdiğimiz mankenlerle alışılmamış defileler sergilenecek; dev mağazaların fon müzikleri düzenlenecek; sinema ve tiyatro dallarına kadar uzanılacaktı.

Son derece şık broşürümün sayfaları içinde açılan ufukların yanında, Necmeddin hocamızın 'trilyonluk' hayalleri, bir bebek rüyası gibi kalırdı...

Kadromda, sekreterlerimin dışında hepsi kontratla bana bağlı sayısız danışmanlarım vardı.

Hukuk danışmanlarım, muhasebe danışmanlarım, teknik danışmanlarım, müzik danışmanlarım, sanat danışmanlarım, yazar danışmanlarım. Fakat en önemli bir danışmanı unutmuştum: Akıl danışmanım yoktu...

Odaların dekoru göz kamaştırıcıydı. En ufak taburesine kadar uzmanlara çizdirilmiş; perdeler firma armasının renkleriyle özel olarak dokutulmuş; büromdaki divanımsı kanepe ve koltuklara uygun kumaş bulunamadığından, kadın mantolukları arasından seçim yapılmış: böbrek şeklindeki masif maun çalışma masamın ayakları, hurda bir uçağın parça parça satılan alüminyum kolonlarından oluşturulmuştu. Böyle bir büroda elbette odacı olmazdı. Zil sesi duyulması da akla gelemezdi... Dış odalara komut vermek için başımı dahi eğmeden mırıldanmam yeterliydi. Konuklarımın göremiyeceği şekilde yerleştirilmiş minik mikrofonlar, ya da elektronik düzenle çalışan ışık uyarıcıları kusursuz çalışıyordu. Büroma uğrayanlara çay kahve ikram edemezdim tabii. Işığı yandığında içeri papyonlu garson girerdi:

— «Ne emredersiniz? Martini? Viski? Cin-tonik?...»

Nasılsa biriktirebildiğim yirmibeşbin lira ve imzaları çakıverdiğim ikiyüzbin liralık senetlerle kapılarımızı açtığımızda, henüz bir tek müşterimiz yoktu. Ama bürom, iş çevresinden çok, dost çevresinde dillere destan olmuştu. Kimin umurunda iş dünyasının akıl erdiremediğim temel ilkeleri? Kime gam, yok fizibilite, yok gider-gelir dengesi?

Mademki 'iş adamlığı oynamaya karar vermiştim, kafamda çizdiğim tipe uygun oynuyordum işte... Hem de dekorların en görkemlisi, aksesuarın en kusursuzuyla...

İki ay geçmeden rolümden sıkılmış, dillere destan büroma arada bir uğrar olmuş, yine Divan Oteli'nin barındaki köşeme yerleşmiştim ama; bu arada benim büro tam verimle çalışıyor olsa gerekti. Zira birbuçuk yıl sonra, bir milyona yakın borçla kapıları kapattığımızda, üçyüz küsur bin lira gelir vergisi ödemek zorunda bırakılmıştım. Tüm borçları ödemek beş yıl sürdü.

Doğal karşılamak gerekti. İyi bir oyunun biletleri elbette pahalı olacaktı...

Bir başka bürom, THY'da çalıştığım yıllar bana ayrılan odaydı.

Bu kez oyun oynamıyordum. Aklımın erdiği, gücümün yettiği işlerin başındaydım. Yine de büromu öylesine çekici bir havayla düzenlemiştim ki arkadaşlarımın imrenişini kazanmıştı. Yapılmış işlerin tabloları, öngörülen tasarıların grafikleri rengârenk panolarla duvarları süslüyor; dünya sivil havacılığının gelişmesini belirleyen çeşitli resimler kronolojik dizgiyle bir köşede duruyor; yabancı şirketlerin kullandığı reklâm sloganları ve fotoğrafları başka bir bölümü tamamlıyor; ilk posta uçağından, Concorde'a kadar uzanan ele geçirebildiğim minik maketler dikkati çekiyordu. En civcivli çalışma saatlerinde bile benim odamda dağınıklık görmek olanaksızdı.

O büromun özlemini hâlâ çekerim.

Fakat ilk büromun anısının eğlenceli bir öyküsü var.

Şehir Tiyatrosu'na girdiğim yıl benim kadromda görevli arkadaşların maaşı yetmişbeş liraydı. Tiyatroya yakın olmak için Samatya'daki eski ahşap evi bırakmış, annemle Alman Hastanesi'nin karşısındaki sokakta, birbuçuk odalı bir daireye taşınmıştık.

Profesyonel olarak gösteri alanına atıldığım ilk yıldı.

Yemeklerimi evde yesem ve düzenli bir yaşantı sürdürsem, o yılların

yetmişbeş lirası yeterli bir harçlık sayılırdı. Ev bütçesine katkıda bulunmak zorunda değildim. Fakat artist olmuştum ya! O halde, evden işe giden, işten eve gelen düzenli bir küçük memur yaşantısı değil, tam bir bohem hayatı sürdürmeliydim. İki satırlık bir rol için, yarım saat makyaj yapıp suratıma kat kat boya sürmek ne kadar gereksizse, bu, biraz da zorlama bohem hayatı o kadar gereksizdi. Fakat aklım sıra mesleğimin afisi buydu. Mesleğin afisini gerçekleştirmeye de, ayda yetmişbeş lira yetmiyordu. 'Şarapçı Lâmbo'daki hesaplar; Tarlabaşı'nda 'Balıkçının Yer'indeki veresiye kâğıdı uzadıkça uzuyor, geceleri temsilden sonra uğranan 'Pavyon'da ise, içine rengi berraklaşıncaya kadar soda kata kata bir tek konyağı bir buçuk saat idare etmek becerisi gösteriliyordu ama, parasım peşin ödemek gerekiyordu. Ayın ilk günü veresiye kâğıtları temizlendikten sonra elde kalan, ikinci hafta ortası suyunu çekiyordu.

Balıkpazarı'nda bir musevi vardı. Minicik dükkânda eskicilik, tefecilik yapardı. Fakat nedense biz 'genç bohem aktörlere' sempati duyardı. Her ayın onbeşine doğru, arkadaşlar bir veya iki kat elbiseyi ona 'emanet' bırakırlar, yan ödenek alırlar, öteki ayın başında yahut bütçenin daha elverişli bir zamanında 'emanet ücretiyle' birlikte borçlarını ödeyip elbiseyi geri isterlerdi. Balıkpazarı'ndaki musevi bu tefeciliği, adına yakışır bir ciddiyetle yapma rolü oynar, suratı gülmez, fakat aldığı emanet parası gülünç denecek kadar az olur, üstelik elbise tertemiz saklanır, hatta ütülenmiş olarak geri verilirdi. Duyduğu sempatinin belirtisi buydu. Ben giyimime kuşamıma biraz dikkat gösterdiğim için, ay ortaları yan ödenek gereksinmesi doğduğunda ona, emanet olarak, elbise değil, lisede okurken rahmetli babamın bana armağan ettiği küçük portatif daktilo makinesini bırakırdım.

İşte o yıl, bir polis romanını tercüme edip yüzelli liraya satma olanağını buldum. Acele istiyorlardı. Fakat benim daktilo ters bir rastlantı 'emanetteydi'. Ne yapacaktım?

Balıkpazarı'ndaki Musevi, ne kadar sempati duyarsa duysun, iş prensibinden şaşmadı:

— «Aman ustacığım yapma etme!. Yüzelli lirayı kaçıracağım. Ver daktiloyu...»

— «O ölmâz! Ticaretin ciddiyeti vâr. Ama arkâda eski bir sehpa duruyor. Onu masa olarak kullanabilirsen, gel yazini burada yâz!..»

Büro sahibi olmuştum. Öğleden sonra saat birde prova çıkışı arkadaşlar seslenirdi:

— «Orhan!.. Lâmbo'ya gidiyor muyuz?..»

— «Hayır çocuklar!.. Beni ararsanız akşam yediye kadar büromdayım...»

İnanır mısınız? Balıkpazarı'ndaki eskici dükkânının en dibine yerleştirdiğim kahve sehpasından masamı bile, çay bardağına koyduğum tek karanfil, sıraya dizdiğim boyalı kalemler ve bir masa takvimiyle süslemiş, yine bir hava vermiştim. Tefeci seslenirdi:

— «Nasin yidiyooor?..»

— «Kolay ilerliyor ustacım. İyi gidiyor...»

— «Haydi, hayirlii işleer... Çaliş, çaliş...»

İlk bürom, kirasız, sekretersizdi. İlk bürom, özel girişimde bana gerçek kâr sağlayan son bürom oldu...

ESRARENGİZ KURYE

Görevim gereği Frankfurt'a uçacaktım, oradan Amsterdam'a geçecektim ve emir bekliyecektim.

İki kat elbisemi, yedek gömleklerimi, iç çamaşırlarımı küçük bir valize yerleştim. Bu tür gezilerde fazla eşya taşınmazdı. Hafif ve pratik olmakta yarar vardı. Kaldı ki küçük valiz kaybolsa bile, uğrayacağım kentlerde sırtımdaki giysiyi tamamlıyacak aksesuar kolaylıkla satın alınabilirdi.

Fakat asla kaybolmaması gereken önemli kâğıtlar vardı. Çeşitli uçak 'pass'ları, bazı belgeler, tanıtma mektupları ve uygulanacak tasarıların projeleri. İşte bunları küçük valizime tıkıştırma tehlikesini göze alamazdım.

Amerikan pazarlarını dolaştım, paraya kıydım, kilidi şifreli sağlam bir ataşe çantası edindim. Odama kapandım, dosyaları yeniden gözden geçirip ek notlar da alarak, hepsini şifreli kilitli ataşe çantamın özel bölmelerine istif ettim.

Artık hazırdım.

Frankfurt'taki işim iki günde bitti. Derhal Amsterdam'a ulaşmak gerekiyordu. Öğlen uçağına yetiştim. Otellerde yer ayırtacak zaman bulamadığımdan, yarı pansiyon bir eve sığınmak zorundaydım. Valizimi odama bıraktıktan sonra ataşe çantamı alıp evden ayrıldım. O kentteki yarı pansiyonlarda uygulanan yöntemi bildiğim için, ev sahibinden dış kapının anahtarını istemeyi ihmal etmedim.

Bir taksiye atlayıp 'Amsterdam Hilton'a gittim. Beklediğim emir oraya gelecekti. Bara girdim:

— «Bir 'bloody mary' lütfen...»

İçkim hazırlanırken resepsiyona uğrayıp bana çekilen teleksi aldım. Plan değişmişti. Amsterdam'dan İstanbul'a dönmeyecek. Londra'da bir hafta kalacak, sonra Roma'ya uğrayacaktım. Barda içkimi bitirdim. Emir gelmişti ama, bir nokta unutulmuştu. Verilen para, ek görevi tamamlamaya yeterli değildi. Saatime baktım. İstanbul'da bağlı olduğum büronun kapanmasına birbuçuk saat vardı. Hemen bir teleks çekip durumu anlatmalıydım. Kâğıt kalem çıkarırken barmene seslendim:

— «Bir ‘bloody mary’ lütfen...»

Cevap gecikmedi. Para Roma’ya yetiştirilebilirdi. Peki ben Londra’daki işlerimi hangi parayla çevirecektim. İkinci teleksi yazmaya koyuldum.

— «Bir ‘bloody mary’ lütfen...»

Birbuçuk saat sonra İstanbul’daki merkezle anlaşmıştık. Fakat bu arada belki karşılıklı sekiz teleks çekilmişti. Ataşe çantamı kapatırken, barmen minik bir tepsi içinde, etrafında üç küçük mum yakılmış bir içki getirdi.

— «Bu nedir?..»

— «Bizim armağanımız. Barımızda arka arkaya onbir ‘bloody-mary’ içme rekoru kırdınız.»

Onbir ‘bloody-mary’ içtiğimin farkına varmıyacak kadar telâşlanmıştım demek... Sinirlerimi yatıştırmam gerekiyordu. Önce bir Çin Lokantasına, daha sonra ‘The Blue Note’ isimli bir gece kulübüne gidip, sinirlerimi yatıştırdım. O kadar sakinleşmiştim ki, kaldığım yarı pansiyon evin nerede olduğunu unutmuştum. Taksi şoförünün yardımıyla zar zor adresi bulduk. Kendimi yatağa attım.

Ertesi gün öğleye doğru kalkabildiğimde, bir şeyin eksikliğinin farkındaydım. Kafamı toparlamaya çalıştım. Fakat, onbir ‘bloody-mary’, Çin lokantasında şarap ve 'The Blue Note’ gece kulübündeki viskilerden sonra kafamı değil, yatağımı toparlayacak halde değildim. Önemli görevlerde affedilmez bir suç! Görev mi? Eyvah! Benim şifreli, kilitli ateşe çantası yoktu. İşte bu, mesleğimin sonu olabilirdi. Pansiyon sahibini çağırdım, anlattım:

— «Telâşlanmayın efendim... Nerelere gittiğinizi sırasıyla söyleyin... Hep taksiyle mi?.. Güzel!.. Bana müsaade edin bir telefon konuşması yapayım...»

İnanılacak şey değil! Yarım saat sonra, benim ataşe çantasını, şifreli kilidi kurcalanmamış olarak eve getirdiler. Taksiler şirket taksileriymiş; telsizliymiş; beni eve bırakan, ötekileri araya araya başka bir takside unuttuğum çantayı merkezden almış... İlk işim çarşıya çıkmak oldu. Çantayı tehlikeye atamazdım artık. Bir dükkânda gümüş taklidi ince bir zincir buldum. Bir ucu çantanın kulpuna kilitleniyor, öteki ucu bileğime kelepçeleniyordu. Minik anahtarını zamklı bandla cüzdanıma yapıştırdım.

Amsterdam’daki çalışmalarım bitti. Londra’ya geçtim. Orada

temaslarımı sürdürürken, gazeteci arkadaşım Doğan Uluç'la karşılaştım. Beni gerçek bir kardeş gibi ağırladı. Hatta 'Trafalgar' alanında çeşitli resimlerimi bile çekti.

Nereye gidersem gideyim, sağ bileğime kelepçeli ataşe çantamı bir an yanımdan ayırmıyordum.

Londra'da ve Roma'da görevlerimi başarıyla tamamladıktan sonra, yurda döndüm.

Ertesi gün akşamüstü Divan Oteli'nin barında arkadaşlar beni bekliyorlardı:

— «Oooo! Zehir hafiye hoş geldin!..»

— «Bunca yıllık arkadaşımızın esrarengiz bir kurye olduğunu bilmiyorduk yahu!..»

— «Bana bak!.. Tek taraflı mı çalışıyorsun, iki taraflı mı?..»

— «İnsan olunca senin gibi gizli ajan olmalı. Bol para, dünyanın dört ucuna seyahat, tuzak hazırlayan dilberlerle aşk serüvenleri...»

— «Tabancan kırkbeşlik mi Mayk Hammer?..»

Ne diyordu bunlar yahu? Barmen Avni bankonun altından bir gazete çıkarıp uzattı. İlk sayfada, Londra'da Trafalgar alanında benim renkli bir resmim... Bileğime zincirle bağlı çantanın etrafı siyah kalemle çizilmiş, okla gösterilmiş. Altında bir yazı:

'Orhan Boran, kelepçeli çantasında acaba ne taşıyor?..'

O çantada, THY Frankfurt bürosunda yapacağım röportaj taslaklarının; Amsterdam'da DC-9 eğitimi gören pilot kardeşlerin yanına girmek için tanıtma mektuplarının; Londra'da BBC'de yayınlanacak radyo program senaryolarının; uğraklar arasında bedava uçmak için 'pass' biletlerinin; en önemlisi yol ödeneğinden harcadığım paraların kuruşu kuruşuna hesaplarının bulunduğunu saatlerce anlattım durdum. Kaybetseydim, hiçbir iş yapamadan döneceğimi, ondan zincirle bileğime bağladığımı izaha çalıştım.

Yokk!.. Derdini dinletebilirsen dinlet!..

Arkadaşlar, o resmin gazetede yayınlandığı gün beni gırgıra almaya karar vermişler, dört gözle dönüşümü bekliyorlardı.

Aylarca adım 'esrarengiz kurye' oldu çıktı!..

Aradan bunca yıl geçti. Hâlâ hatırlayıp takılanlar olur:

— «Senin kelepçeli çanta nerde ‘gizli kurye’?.. Zehir hafiyelikten emekli mi oldun?..»

Çantayı kime hediye ettim, bilmiyorum ama, kelepçeli zinciri atmaya kıyamadım.

CADDELERİN ‘COLUMBO’SU

İki aylığına Ankara’da çalışmaya gittiğim bir kış sezonuydu...

Emniyet Müdürlüğü’nden, kaldığım otele telefon ettiler:

— «Bir program konusunda sizinle görüşmek istiyorduk. Vaktiniz uygun mu? Bize yarım saatinizi ayırabilir misiniz?..»

— «Elbette! Gününü, saatini söyleyin geleyim...»

— «Bugün boşsanız onbeş dakikaya kadar bir vasıta gönderip sizi otelinizden aldırırız.»

— «Vasıta göndermeye gerek yok. Ben kendim gelirim.»

— «Hayır, hayır! Zahmet etmeyin!.. Araba birazdan kapıdan sizi bekler...»

Tam onbeş dakika sonra, otelin barında otururken, resepsiyonda çalışan gençlerden biri, yüzünde merakını örtmeye çalışan bir ifadeyle yanıma sokuldu:

— «Emniyet Müdürlüğü’nden arabanız gelmiş efendim. Sizi aşağıda bekliyorlar...»

Lobi’ye indiğimde, cadde çıkışında üç tane çakı gibi trafik polisi duruyordu. Yanlarına yaklaştığım zaman üçü de komut almış gibi aynı anda selâm durdular. Sabah gazetelerini karıştıran, kahvelerini yudumlayan müşterilerin gözleri bendeydi. Polislerden biri otelin kapısını, bir diğeri kaldırıma yanaşmış trafik arabasının kapısını açtı. Önde bir motosiklet, ortada benim bindiğim vasıta, arkada bir motosiklet, minik bir konvoy oluşturup hareket ettik. Arka camdan baktığımda, bu kez, otel önünde müşteri bekleyen taksi şoförleri merakla sahneyi seyrediyordu.

Emniyet Müdürlüğü’ne vardığımda beni davet eden kişilerle tanıştım, kahveler söylendi ve derhal konuya geçildi.

Televizyonda trafikle ilgili, eğitici bir program sunulması düşünülüyordu. Ayda bir yayınlanması öngörülüyordu. İlgi çekmesi için bu programın bir ‘yarışma’ niteliği taşıması tasarlanıyordu. Acaba bu konuda ben kendilerine yardımcı olabilir miydim? İş yerimin İstanbul olduğunu biliyorlardı. Fakat programın banda alınış günlerini

bana uygun tarihlere ayarlama olanağı vardı. Öneriyi kabul edersem, yararlı ve önemli girişimde katkım bulunacaktı. Programda görev almak 'gönüllü çıkma' işiydi, profesyonel bir nitelik taşımıyordu.

Duraksamadan kabul ettim. Ayrıntılar üzerinde tartıştık. En kısa zamanda taslak senaryoyu göndereceğimi söyledim ve ayrılma zamanı geldi. El sıkışırken uyardılar:

— «Sizi otelinize bırakacak arkadaşlarla iki tane vesikalık fotoğraf gönderin lütfen. 'Fahri Trafik Müfettişi' kartınızı hazırlayıp yollayalım...»

Önde bir motosiklet, ortada bir trafik arabası, arkada bir motosikletlik minik konvoyumuzla otele döndük. Yine bana kapılar açıldı ve selâmlar çakıldı.

— «Sağolun arkadaşlar!.. En kısa zamanda merkezle ilişki kurarım...»

Kapıda müşteri bekleyen taksi şoförlerinin ve lobide kahve içen, gazete okuyan otel konuklarının gözleri yine bendeydi. Gidişimle dönüşüm arasındaki sürede, benim Emniyet'te ne gibi bir görevim olabileceği, kuşkusuz çeşitli şekillerde yorumlanmıştı. Bu yorumların büsbütün çelişkili olması için kendime bir 'hava vermek' fırsatını kaçırmadım.

Televizyon programı gerçekleşti. Ayda bir, günübirlik Ankara'ya gidip gelmeye başladım. Fakat cebimde taşıdığım 'Fahrî Trafik Müfettişi' kartı bana başka sorumluluklar da yüklese gerekti. O tarihlerde İstanbul Trafik Şubesi Müdürü, kentin renkli simalarından, görev başında daima özenle dikilmiş üniformasını giyen, onu çok sevip ve sayan sürücülerin taktığı isimle 'Süslü İhsan'dı... Ankara dönüşü, daha televizyon programının senaryo taslağını yazmadan, ayağımın tozuyla onu ziyarete gittim, kartımı gösterdim:

— «Aranıza katıldım İhsan ağabey...»

— «Bu kartlardan cebinde taşıyan bir hayli insan var. Ama sen gerçekten aramıza katılmak istiyorsan, televizyon dışında da vakit ayıracaksın. Memur arkadaşlara gerçekten yardımcı olacaksın...»

— «Ne yapacağım yani?..»

— «Bu cuma gecesi haftalık olağan toplantımızda seni memur arkadaşlara takdim edeceğim. Ondan sonra her hafta cuma geceleri bu toplantılara geleceksin. Tartışılanları dinliyeceksin. Gerekirse söz alıp

onlarla konuşacaksın, öğütler vereceksin...»

— «Ne konuşacağım? Ne öğüdü vereceğim?..»

— «Mesleğin konuşmak değil mi Orhan bey kardeşim. Memur arkadaşlar, günde yüzlerce vatandaşla konuşmak zorunda kalıyorlar. Sürücüler sinirli, yayalar hiddetli olabilir. Bizim arkadaşların bu gibi durumlarda gereksiz tartışmalara girişmeden, inandırıcı, teskin edici tarzda nasıl konuşmaları gerektiği konusunda öğütlerin olabilir. Sonra, bizim İstanbul Radyosu'nda uzun süredir kullanmadığımız bir 'Trafik Saati'miz var. Onu da ele alacaksın. Yararlanılır hale getireceksin. Gerçekten görev yaparsan cebindeki kart anlam taşır.»

Pek benimsedim yeni görevimi. Söylenenleri yaptığım gibi, onun da ötesinde çaba gösterdim. Yolda kendi arabamla giderken, sürekli diğer araçları da gözlüyordum. Trafik kuralları dışına çıkanları kenara çekip uyarıyordum. Ceza kesmek yetkim yoktu ama, elimde makbuz defterim vardı. Gerekirse sürücünün hatasını makbuza işler, bir kopyasını Şube'ye gönderebilirdim. Bir tek sayfasını bile kullanmadım, o başka!.. Ben işimi çok ciddiye alıyordum. Ama yıllar yılı Radyo'da şakalarımı dinleyenler ya da gazinolarda güldürülerimi izleyenler beni bir türlü ciddiye almıyorlardı:

— «Lütfen ehliyetinizi gösterir misiniz?..»

— «Hayrola Orhan abi? Radyo programı mı?..»

— «Hayır! Trafik kuralı çiğnediniz. Lütfen ehliyetinizi verin, göreyim...»

— «Boş ver benim ehliyeti be abicim... Sen, yanında bir resmin varsa imzala ver de eve götüreyim. Çocuklar seni çok sever...»

— «Ben fahrî trafik müfettişiyim kardeşim...»

— «Helâl olsun Orhan abi!„ Her numara yakışır sana!..»

Bir defasında, kırmızı ışığa aldırmadan geçen bir aracı durdurdum. Sürücüsü kadındı. Benim küçük, mavi renkli bir otomobilim vardı.

— «Hanımefendi, kırmızı yanarken geçtiniz...»

— «Ne olmuş geçtiysem? Sağdan soldan gelen yok ki! Yolum açık...»

— «Evet ama, ne olursa olsun kırmızı ışık yanarken...»

— «Kuzum size ne oluyor? Eğer şakaysa, soğuk! Lâf atmaksa,

saygısız...»

Derken benim mavi araba yolu yarım engellediğinden, arkadan bir şoför sesi:

— «Hooooooop!.. Mavilim!.. Meşveret kuracaksan Narlıkapı'ya gazla...»

Sokakta otorite söktüremiyeceğimi anladım. Derken televizyon program dizisi bitti... Derken yeni bir kararla, fahri trafik müfettişlerinin üniversite mezunu olmaları koşulu kondu. Caddelerin 'Columbo'su olmaya adayken, heves kursağımda kaldı. Bazen bindiğim bir taksinin şoförü tanırsa sorar:

— «Ağabey sen bir ara trafik müfettişiydin. O ne oldu?..»

— «O, Edebiyat Fakültesi'nin üçüncü sınıfında çaktı kardeşim...»

MOHİKANLAR'IN SONU

Sayın Mahmut Coloğlu'nun, Üçüncü Meşrutiyet isimli kitabının, XI. sayfasında başlayan bir bölümü buraya aynen aktarmama izin veriniz:

«Mustafa Kemal Paşa, Sivas Kongresi'ni yaparak bütün yurttaki milli mücadele çabalarını bir elde toplamaya çalışmaktadır. Fakat zaman çok zor ve tehlikeli şartlar içindedir. Kendi arkadaşlarını da birer ilden temsilci göstermek suretiyle, ancak 38 kadar delege sağlayabilmiştir. Fakat bu delegelerin içinde biri vardır ki, en körpe çağındadır. Askeri Tıp Okulu'nun öğrencisi olan Hikmet Efendi, askeri-sivil bütün tıp öğrencileri adına, İsmail Fazıl Paşa (Cebesoy) ve İsmail Hami Bey (Danişment) ile birlikte İstanbul'un üçüncü delegesi olarak Sivas Kongresi'ne gelmiştir.»

«Bu davranışlariyle yurt sevgisinin eşsiz örneğini veren bu genç öğrenci, aynı zamanda, ulusal bağımsızlık konusunda da son derece idealist ve cesurdur. O kadar ki; "Manda" meselesinin görüşüldüğü Sivas Kongresi'nde, bizzat Mustafa Kemal Paşa'ya 'Delegeleri bulunduğum Tıbbiyeliler beni buraya, bağımsızlık yolundaki çalışmalara katılmak üzere gönderdiler, Mandayı kabul edemem. Manda fikrini siz kabul ederseniz, sizi de reddederim. Mustafa Kemal'i vatan kurtarıcısı değil, vatan batırıcısı olarak adlandırır ve lanetleriz demiştir.»

«Sonra ne olmuştur, bu idealist ve yurtsever genç?»

Uzayıp giden bu satırlarla okurlarımı sıkmamak için, aynı kitaptan bir iki pasaj daha aktarmakla yetineceğim...

«...Sivas'tan dönen Hikmet Efendi yakın arkadaşı Yusuf Balkan ile birlikte tekrar Anadolu'ya geçip Ankara'ya gitmiş ve milli mücadele uğrunda hizmet için Mustafa Kemal Paşa'nın emrine girmiştir. Bir yıl kadar sonra İstanbul'a dönmüş ve tahsilini ikmal etmiştir.»

«...Ve aradan yıllar geçmiştir. Günlerden bir gün, sofrasındaki dostları ile eski günleri anan Atatürk, Tıp öğrencisi Hikmet Efendi'yi hatırlar. Hemen bulunup mebus yapılmasını emreder. Fakat Mazhar Müfit Bey (Kansu), üzüntü ile boynunu bükerek, Hikmet Efendi'nin öldüğünü söyler. Çok üzülen Atatürk sofrayı dağıtır...» «...Oysaki, Hikmet Efendi sağdır ve Anadolu'nun bir köşesinde doktorluk yapmaktadır. Hiçbir zaman kendini Atatürk'e hatırlatmayı düşünmemiştir. Hatta ondan bir şey ister duruma düşmemek için, bölgesine geldiği zaman kendisine

görünmemiştir...»

Sayın Vehbi Cem Aşkun'un Sivas Kongresi isimli kitabında da Tıbbiyeli Hikmet Efendi'den uzun uzun söz edilmekte: «...tam bir Kuvayı Milliyeci, çok vatanperver, çok idealist, eşsiz bir insan...» ünlemleri yer almaktadır.

Sözünü ettiğim kitaplarda adı geçen Tıbbiyeli Hikmet Efendi, rahmetli babam, Askeri Doktor Operatör Hikmet Boran'dır. Kuşkusuz her evlât babasıyla övünmek ister. Fakat ben yukardaki satırları bu amaçla okurlara aktarmadım. Babamın karakteri, bu hafta yazacağım anının eğlenceli öyküsünü vurgulayacağı için köşeme aldım.

Babam, albay rütbesiyle vefat edip Şehitlik'te toprağa verildiği güne kadar, bana yaşantısının o bölümünden hiç söz etmedi. Kitaplarda yer alan olaylardan tekini olsun anlatmadı. Hepsini ölümünden sonra elime geçen kitaplardan, araştırmalardan ve arkadaşlarının, dostlarının bana gönderdikleri derlemelerden öğrendim.

Öğrencilik çağım yatılı okulda geçmiş, hemen ardından yaşam kavgasına atılmıştım. Ailemizin baba tarafı, görevleri gereği yurdun çeşitli kentlerindeydi. Çok seyrek buluşmalarda, rahmetli babamın sözü geçtiği zaman anlatıldığı olurdu:

— «Baban, millî mücadele yıllarında...»

Doğrusu yarım kulakla dinlerdim. Çünkü içimden düşünürdüm:

— «Sözünü etmeye değer bir şey olsaydı herhalde kendi bahsederdi...»

Baba tarafımızın Kafkaslardan göç ettiğini de yarım yamalak bilirdim. Bazı toplantılarda bu konu da açılır, vaktiyle Kafkasya'da önemli bir 'boy'un, 'bey' sülâlesinden geldiğimiz anlatılırdı:

— «Dedenin dedesi, Çar'lara karşı savaşırken attan düşüp de bacağını kırdığında, kemik ters kaynayınca, yere iki kazık çaktırıp ayağını arasına sokmuş, kıvırıp yeniden kırmış, baştan sardırmış...»

— «Dedenin babası, Kafkasya'dan, sayısı çok azalan 'boy'uyla Türkiye'ye göçtüğünde ve zamanın Padişahının Giresun valisi onu konağına çağırdığında, bu emri 'bey'liğine yedirememiş, vali konağının merdivenlerini atıyla çıkıp huzura öyle gitmişti...»

Bunları da yarım yamalak, hatta gülümseyerek masal gibi dinlerdim:

— «Sözünü etmeye değer bir şey olsaydı, her halde babam bana anlatırdı...»

Yine anlatırlardı:

— «Soyadı yasası çıktığında dostları babana çok yakardılar: 'Patikoğulları' 'boy'unun son 'bey' kişileri olduğu için, bu adı almasını önerdiler. Fakat rahmetli pederin kulak bile asmadı. Genç Türkiye'nin insanına daha yaraşacağı için 'Boran' soyadını seçti...»

Bunu da suratıma ciddî bir ifade vererek dinlerdim ama şu «Patikoğulları» sözünü bir iki kez babamdan da duymuştum. Üstünde durmamış, şöylece bir değinmişti. Bir de aile toplantılarında keyifli olduğu zamanlar, pek seyrek yaptığı bir şeyi, ayağa fırlayıp küçük küçük adımlarla Kafkas dansları oynadığını anımsardım.

Pek seyrek buluşmalarda bu bölük pörçük anlatılar arasında yıllar geçiyordu. Ben kendime meslek olarak güldürü alanını seçmiş, rahat iş bulacak bir düzeye gelmiş, radyo mikrofonlarıyla gazino sahneleri arasında koşuşturup duruyordum.

Bir gece ekstra bir iş çıktı. Menecerim o zamanki Taksim Belediye Gazinosu'nda düzenlenen bir baloya beni yolladı. Aynı gece peşpeşe üç 'ekstra' daha olduğu için, sahne sıram geldiğinde programımı biraz makaslayarak işimi bitirdim, mutfak tarafına çıktım. Menacerimin yanıma kattığı arkadaşla 'zarfımızı' bekliyoruz... Mutfak tarafına başta, aile dostumuz Kafkaslı merhum Ömer bey ve arkasında yaşlı başlı sekiz dokuz kişi geldiler. Elimi sıkarken nerdeyse öpecek kadar eğiliyorlar, kucaklarken başımı göğüsleri hizasına bastırıyorlardı. Şaşırdım, kaldım!.. Sahnede yaptığım güldürü gösterisi, böylesine kutlanacak kadar başarılı olamazdı. Onlar uzaklaşınca, merakla Ömer bey'e baktım. Güldü:

— «Patikoğulları'nın son 'bey'i olduğun için sana saygılarını gösterdiler...»

Meğer gittiğimiz balo, Kafkasların düzenlediği bir geceymiş. Saygı gösterenler sağ olsunlar ama, bizim meslekte yanımdaki çocuklara böyle açmaz verilir mi? Öteki işe yetişmek için arabaya doluştuğumuzda gırgıra başladılar:

— «Abi, adamın 'bey' dediği, öyle 'kupa beyi' gibi kıymetli bir şey mi?»

— «Aşkolsun Orhan baba!.. Prens olduğunu bilseydik, afişleri ona göre yazar, fiyatı arttırırdık...»

— «Orhancığım, ‘Mohikanların Sonu’ diye bir film vardı. Sen de ‘Patikoğullarının Sonu’ diye bir film çevirsene?.. Üstelik rol kesmene de gerek yok!..»

Onlara uyup gülmekten başka ne yapabilirdim?..

CİN'E ÇARPILDIĞIM GECE

Meraklısı olan bilir: 'Beefeater' ünlü bir İngiliz 'Cin'i markasıdır. Şişenin üstünde, geleneksel giysisiyle, 'Londra Kulesi'nin eli mızraklı bekçilerinden birinin resmi vardır. Bu, garip şapkalı, şalvarımsı pantalonlu bekçilere 'Yeoman' denir. Kule'yi gezen turistler, renkli giysili bekçilerin yanına dikilip bir hatıra fotoğrafı çektirmeyi ihmal etmezler; gezi anılarını topladıkları albümün bir kenarına koyarlar. 'Beefeater' marka cin, 'ekstra-sek-martini' tiryakilerinin ya da içkilerini sert ve çarpıcı sevenlerin ısrarla aradıkları bir etikettir.

İngiltere'ye gidenler, yahut o ülkenin töreleri konusunda bilgi sahibi olanlar anımsayacaklardır: Biz nasıl ceket yakalarımıza mezun olduğumuz okulun, sevdiğimiz spor kulübünün, üyesi olduğumuz derneğin rozetini takarsak, İngilizler de rozet yerine, bu tür ayrıcalıkları simgeleyen kravatlar bağlarlar. Çeşitli renk, desen ve çapraz çizgili bu kravatlar, onu takan kişinin sadece okulunu, spor kulübünü, üye olduğu derneği değil, dilerse askerliğini yaptığı birliği de belirler. Sözünü ettiğim özel kravatları kentin bazı mağazalarında, üyelik kartı veya herhangi bir belge göstermeye gereksinmeden kolayca satın alabilirsiniz. Nitekim örneğin bir Alman turistin saflıkla, sırf rengini ve desenini beğendiği için raftan çektiği, fakat kendisinin 'İskoçya Özel Koruma Alayı' subaylarından olduğunu simgelediğini bilmeden boynuna takıverdiği bir kravatla görmek olağandır. Olağandır çünkü çeşitler o kadar boldur ki, İngilizler bile, pek ünlü birkaç renk ve desen dışında hangisinin neyi belirlediğini kesinlikle ayırdedemezler.

Buraya kadar anlattıklarım, birbiriyle pek ilgili görülmeyen, hatta eski deyimle biraz 'malumatfuruşluki' paragraf. Oysa yazacağım anının öyküsüyle sımsıkı bağlantılı. Lütfen sabredip okuyun «cin»e çarpıldığım geceyi...

Üç yıllık bir kontratla çalışmak üzere Londra'ya vardığımın ikinci haftasıydı... Otobüsten inip işyerime doğru yürürken mağaza vitrinlerine bakıyordum. Gözüme bir kravat ilişti. Koyu mavi zemin üstünde, minik sarı figürler vardı. Dikkatimi çekti. Gri kostümüme yakışabilirdi. Mağazaya girdim. Vitrindeki kravatı istedim. Raftan bir örneğini çıkardılar. Koyu mavi zemin üstündeki minik sarı figürler. Londra Kulesi'nin özel giysili "Yeoman'larıydı. Hoşuma gitti. Kravat elbiseyi tamamlamakla kalmıyacak, Londra'ya özgü bir nitelik de taşıyacaktı. Satın aldım. Kule bekçileri 'Yeoman'ların, bibloları, renkli

kartları hatta minik posterleri, çoğu köşe başlarında sergilenmekte, turistlere sunulmaktaydı. Aynı bekçinin bir resmi, akşamları uğradığım ayaküstü meyhanenin tezgâhındaki bazı cin şişelerinin üstünde de vardı. Kuşkusuz Londra kentinin bilinen bir sembolüydü. Pek sevdim yeni kravatımı. O akşam, iş paydosunda, boynumdakini çıkarıp, yeni aldığımı taktım.

Bir cuma gecesiydi...

O saatlerdeki devamlı uğrak yerim, ayaküstü meyhaneye, artık bizde de yaygınlaşan ama yanlış anlamda kullanılan ismiyle 'pub'a girdim. Bir viski, bir bardak su söyledim... Bankoda, yanımda, yaşlıca bir İngiliz centilmeni vardı. Dönüp bana baktı:

— «Viski içiyorsunuz!.. Hem de cuma gecesi!..»

Bir an duraksadım. Ben de dönüp ona baktım.

Yazar 'Pierre Daninos'nun ünlü 'Major Thompson' tipi ayaklanmış yanımda!.. Dar kenarlı melon şapkası bankonun üstünde; baston inceliğinde sımsıkı sarılı şemsiye, bakır banko borusuna asılı; dik, kolalı yaka; minik düğüm şeklinde kravat daha genişlerken inci grisi yeleğin altında kayboluyor; koyu gri ceket; çizgili siyah pantolon; yanaktaki ve burun ucundaki kılcal damarlar morarıp yer yer çatlamış: uçları yukarı kıvrık bembeyaz pos bıyık eski bir 'muhafız subay' olduğunu ilân ediyor.

Bu tip bir İngiliz centilmeni, şayet duyduklarım doğruysa, on yıl bir ıssız adada kalsa, tanıştırılmadığı insanla konuşmaz. Seninle neden konuşsun? Ve bir cuma gecesi viski içmem onu neden ilgilendirsin?

Bu şaşkınlıktan sıyrılamadan, yanımdaki centilmen yine konuştu:

— «Korkarım ki dostum bana bir cin ısmarlamak zorundasınız. Tabii 'Beefeater'!..»

— «Elbette! Onur duyarım!..»

Barmene siparişi verdim. Kendi kendime düşünüyorum:

Adamın bana yanaşıp konuşmakta, hele hele kendine içki ısmarlatmakta bir amacı olmalı. Ne ola ki bu amaç? Dünkü çocuk değiliz. Kulağımız bazı şeylerle dolu!.. Olur mu olur. İngiliz gazetelerinde az mı skandal okuduk? Üstelik toplumun bu düzeyindeki kişiler hakkında. Fransızların ünlü 'vice-anglaise' deyimini, burada saygı sınırları içinde tercüme etsek bile, en hafifinden 'kendi cinsine

düşkün' demek gerekecek. Benim doğulu tipim mi çekici geldi acaba? Nerden geldi bana çattı yahu! Barmene seslendim:

— «Bana bir viski daha!.. Bir bardak da su!..»

Tanımadığım İngiliz centilmeni, hayretle kaşlarını kaldırdı:

— «İnatçısınız dostum!.. Yine viski ha?.. Şu halde lütfen bana da bir büyük cin... 'Beefeater' tabii!..»

Hay Allah!.. Ne diyeyim adama?

— «Annem buraya gelirken bana 'sakın yabancılarla konuşma' diye tembih etti» diyemem ya! Çaresiz ısmarladım cin'ini... İngiliz centilmeni kadehini şerefime kaldırdı:

— «Uzun zamandır üye misiniz?»

— «Nereye üye miyim?»

— «'Beefeater' Cin Kulübüne?..»

— «Benim böyle bir kulübün varlığından haberim bile yok!..»

— «Nasıl olur? Kravatını takıyorsunuz? Lütfen benim kravatıma bakınız...»

Dikkatle baktım. İncecik düğüm şeklinden genişlerken yelek içinde kaybolan kravat benim o sabah satın aldığımın eşi. Koyu mavi zemin üstünde, minik sarı 'Yeoman' figürleri; kravattaşım devam etti:

— «Dostum, eğer kurallarına uymayacaksanız bir kulübe üye yazılmayınız. Biliyorsunuz ki, 'Beefeater' Cin Kulübü üyeleri, haftanın en az bir günü, cuma günü, sadece cin içer. Bu kurala uymazsa, aynı kulübe üye, aynı kravatı taşıyana, cin ısmarlamak zorundadır...»

O dakikaya kadar gergin duran sinirlerim birden boşaldı, kahkahayı attım:

— «Doğrusu Sir ben sizin davranışınızdan...»

— «...Cin Kulübü üyesi olduğumu hemen anladınız değil mi? Şakacısınız! Yoksa bir cuma gecesi viski içmezdiniz. Bana takılmak istediniz...»

— «Rica ederim. Neden o değil!... Cin beni çarpar da!..»

— «O halde kulüpten istifa edin dostum...»

— «Derhal Sir!..»

Sabah satın aldığım kravatı boynumdan çıkardığım gibi bankonun üstüne bıraktım. Ben kapıdan çıkarken, sanırım bu kez o şaşkınlıkla arkamdan bakıyordu...

SANAT DANIŞMANI

Meslek yaşantım süresince, bu uğraşı alanına atılmak isteyen çok kişi gelip benden yardım istedi, bana fikir danıştı.

Bu danışmalarda iki noktaya önemle özen gösterdim: Heveslerini kırmamak ve heyecanlarını paylaşmaya çalışmak.

Kararını kesin olarak vermiş birinin hevesini kırmak kadar anlamsız bir tutum olamazdı. Bu heyecanla bana koşan kişiyi yarı tebessümle dudak bükerek dinlemek ise gösterilen saygıyı ufalamaktan başka şeye yaramazdı. Onlarla sıkılmadan uzun uzun konuşurdum. Mesleğin güç koşullarını, katı kurallarını, hayal kırıcı yönlerini açık ve seçik anlatırdım. Fakat coşkularını duvara toslatan bir monologla değil! Sohbetimizin içine, sırası geldikçe serpiştirdiğim cümlelerle! Çoğu kez ilk konuşma, karşımdakinin kumaş dokusunu belirlemeye yeterdi. Fakat bu kumaştan elbise çıkıp çıkmıyacağı yargısını kendime saklardım. Bunun da iki nedeni vardı. Heveslinin gerçekleri benim ağzımdan duyması yerine kendinin bulması kuşkusuz çok yararlıydı. İkincisi, gösteri dünyasının çok oynak bir terazisi, günden güne değişiveren değer ölçüleri vardı. Sürprizlerle doluydu. Benim gözümün tutmadığı kumaş, bakarsınız o sıralar aranıp da bulunmayan Hint kumaşı niteliği taşıyabilirdi.

Yardıma gelince... Henüz tanıştığım hevesliye derhal iş bulmak gibi bir yardım söz konusu olamazdı. Bunu da açık ve seçik belirtmeye özen gösterirdim. Ben olsa olsa, fikir verirdim, kitap verirdim, hatta işine yarayabilecek şakalar, fıkralar yahut oyunlar verirdim. Hepsi o kadar! Bu kaypak zeminli meslekte ayakta kalmak isteyen kişi, ilk iki adımdan sonra kolundan tutulmadan yürümeyi başarmak zorundaydı.

Madalyonun bir de öbür yüzü var.

Bazen patronlar rica eder:

— «Yeni bir artist var. Sahnede prova yaparken seyrediver de fikrini söyle...»

İşte bundan kaçarım!.. Patronun hatırını kırmak bahasına bile olsa kaçarım!.. Kendi ‘sanat danışmanlığı’ yeteneğime güvenim yoktur, ondan kaçarım.

1950, Kervansaray’da çalıştığım ikinci yıldı.

Bir akşamüstü, o zamanki patronum rahmetli Osman bey rica etti:

— «Bir dansöz bizim gazinoda çalışmak için başvurdu. Az sonra aşağıda gece kulübünde bir deneme gösterisi yapacak. İn, seyret!.. İşe yarar bir numaraysa bana haber ver.»

Aslında bu bir rica değil, pek nazik bir emirdi. Çünkü o tarihlerde sözünü ettiğim gazinoda, hem programı sunuyor, hem kendi gösterimi yapıyor, hem sahne direktörü olarak çalışıyordum. Patronun benden istediği, bir bakıma görevlerim arasındaydı...

Gazinonun bodrum katındaki gece kulübü bölümüne indim.

Sahnede sadece prova ışığı yanıyordu. Salon karanlıktı. Orkestra, nota sehpalarının üstündeki lambalarla yetinmiş, ben ininceye kadar partisyonları deşifre etmişti. Orkestra tarafına yürüdüm. Yanıma bir hanım sokuldu:

— «Nasılsınız Orhan bey? Beni tanıdınız mı?»

Derhal tanımıştım. Talimhanede bir apartıman dairesi vardı. Kocasından kalmıştı. Benim tanıdığım tarihte bu apartıman dairesinin iki odasını pansiyon olarak veriyordu. Taksim Belediye Gazinosu'nda çalıştığım yıllar bir ecnebi artist arkadaşım o pansiyonda kalmıştı. Bir gece işe giderken arkadaşımı almak için uğramıştım. O vesileyle tanışmıştık. Ondört yaşlarında esmer bir kızı vardı. Merak ettim:

— «Burada ne işiniz var?..»

— «Kızım az sonra prova yapacak da...»

— «Kızınız mı? Daha pek küçük değil mi?..»

— «Yıllar geçiyor Orhan bey!.. Şimdi onsekizinde...»

Kızı yanımıza geldi. Sırtında yerlere kadar uzanan bir pelerin vardı. Kocaman kocaman gözlerini açmış, yüzüne biraz büyük gelen ağzının kalın dudaklarını aralamış, pırıl pırıl dişleriyle bana gülüyordu.

— «Doğrusu yanınızda anneniz olmasa sizi tanıyamazdım. Maşallah, kocaman genç kız olmuşsunuz... Demek niyet bu mesleğe?.. Hay Allah!.. Nereden nereye!.. Başarılar!..»

Arkada karanlıkta kalan masalardan birine oturdum. Prova başladı. Kızın dansı oryantaldi. Müziğin ilk mezürleriyle pisti bir iki defa dolaştıktan sonra, sırtındaki pelerini atıverdi. Aynı anda, mutfak

tarafından gece kulübüne geçen kapı ağzında bir şangırtı koptu. Bar'da bardak taşıyan komi tepsiyi düşürmüştü herhalde. Onu azarlamaya vakit yoktu, çünkü aynı anda ben de ağzımı açınca, dudaklarımın arasındaki sigara kucağıma düşmüştü. Pistte sırtındaki pelerini atıveren dansöz, sansürün fotoğraflarda siyah bant çekmeyi koşulladığı bölgelerde nasıl tutunduğu belirsiz dört beş şifon parçası dışında çıplaktı. Evet, çıplak! Üryan! O tarihlerde İstanbul'da striptiz falan bilinmiyordu. Kominin elindeki bardak tepsisinin, benim ağzımdaki sigaranın düşüş nedeni buydu. Gırtlağım kurumuştu. Dans, doğrusu pek dansa benzemiyordu. Ama dikkat eden kim? Benim bilinçaltı tek düşüncem sanırım provanın uzayabildiği kadar uzamasıydı. Derken gösteri bitti. Seslendim:

— «Tebrikler!.. Ben patronun yanına çıkıyorum. O karırını size bildirir...»

Yukarı fırladım.

— «Bize yaramaz efendim. Genç kız, çok çekici bir kız, vücuduna kusursuz denebilir, dansı şöyle böyle. Fakat yaramaz efendim, bize yaramaz...»

— «Emin misin?..»

— «Yüzde yüz!.. Bize yaramıyacağı gibi, İstanbul'un diğer büyük gazinolarında da iş bulabileceğini sanmam!..»

Eh, 'sanat damşmanı'nın yargısı kesin olunca patrona kabullenmek kalıyordu.

O kız iş buldu!.. Hem de rakip gazinoda... Hem de bizim müşterileri de çekerek... O kız sonra Avrupa'ya gitti... İtalya'da fırtınalar kopardı... Filmler çevirdi... Adı ve fotoğrafları dergi kapaklarını süsledi... İtalya'da, 'tatlı hayat' akımının önde geçen isimlerinden oldu... Çalıştığı gece kulüplerini tıklım tıklım doldurdu...

Sadece benim yaştakilerin değil, benden hemen bir sonraki kuşağın da belki akıllarında kalmıştır ismi: Nana...

Evet! Talimhane'deki apartman katının iki odasını pansiyona veren Ermeni madamın kızı 'Nana'yı, 1950 yılında Kervansaray'da deneme gösterisinde izleyip 'işe yaramaz' gerekçesiyle geri çeviren, 'uzman sanat danışmanı' benim!..

İşte o gün bugün, bana fikir danışmaya, yardım istemeye gelen bütün hevesli kardeşlere, aklımın aldığı elimin yettiği kadar yol göstermeye

çalışırım ama, bir patron benden yeni bir artist için yargımı sorarsa bucak bucak kaçarım...

İNCİ DİŞLER

1956 yılından bu yana tanırım. Arkadaş canlısı, neşeli, şaka kaldıran bir kadın meslektaşımızdır. Tanıştığımızda ve zaman zaman çeşitli eğlence yerlerinin gösteri kadrosunda birlikte çalıştığımızda henüz onyedi, onsekiz yaşlarındaydı. Seyircinin beğenisini kazanmış bir oryantal dansözdü. En az onaltı yıldır birbirimizi görmediğimiz için cümlelerimi bu şekilde kuruyorum. Yoksa kendisi unutulup bir köşeye çekilmiş, ya da meslekten ayrılmış değil. Gazetelerin gazino ilânları sayfasında hâlâ ismine ve pırıl pırıl dişlerinin kendine pek yaraşan bir gülüşle parladığı resmine rastlarım.

O yıllarda da hep böyle gülerdi. Peşpeşe attığı kahkahalar, yüzünden hiç eksik etmediği geniş tebessüm, gerçekten iç açıcı, yürek ferahlatıcıydı. Gösteri saati yaklaşırken kuliste toplandığımızda, o, kapıdan girince, viyolonselci Hüsnü ağabey seslenirdi:

— «Gözler aydın içi kararanlar... Nane ruhumuz geldi!..»

Fakat sanırım bol gülücüklerin bir başka nedeni de vardı. Dişleri çok güzeldi. İnci dişlerinin ne denli alımlı olduğunu biliyordu. Dans giysilerinde vücudunun güzelliğini sergilemeye nasıl özen gösteriyorsa, yüzünü pırıl pırıl dişleriyle aydınlatmaya da aynı özeni gösteriyordu. Kendi tembih etmiş olmalıydı. Sahneye çıkarken anonsu yapıldığında, sadece kıvrak dansı, şahane vücudu belirlenmekle kalmaz, iki üç kelimeyle dişlerinin güzelliği de sunucu tarafından mutlaka vurgulanırdı.

Gece kulüplerinde ondan hemen bir sonra sahneye ben çıktığım için, sunucunun sözlerinden esinlenmiş gibi, güldürüme başlarken ben de sözlerime kendi dişlerimden bahsederek girerdim. Aklımda kaldığı kadarı, şuna benzer laflar ederdim:

— «Diş güzelliği gerçekten övünülecek bir şey!.. Örneğin ben diş sağlığıma büyük özen gösteririm. Sıcak yemek yerken katiyyen soğuk su içmem. Damağımda eritemeyeceğim şekerlileri asla dişlerimin arasında kırmam. Asitli içkiler diş minelerime zarar vereceği için kullanmam. Günde en az üç kez belirli bir metodla uzun uzun fırçalarım. Ve tabii geceleri yatarken ağzımdan çıkarıp dişlerimi özel ilaçlı suya koyarım...»

Bu sözleri seyirciler olsa olsa nazik bir tebessümle dinlerlerdi ama, beni kulisten dinleyen dansöz kardeşimiz, sesi sahneye kadar gelen

kahkahalar atardı. İşim bittiği zaman, odamın kapısına gelir, sözlerimi eleştirirdi:

— «Aşkolsun Orhan baba!.. İnsan müşteri güldüreceğim diye kendini harcar mı?..»

Meslektaşlarım bilirler. Biz, sık sık çeşitli derneklerin ve kuruluşların özel eğlence gecelerine davet ediliriz. Çağrı sahibi dernek ve kuruluş yöneticileri, alt tarafı yılda bir kez düzenlenen böyle gecelere katılmak için sanatçıların neden nazlandıklarını, zor kabullendiklerini bilmezler, alınırlar. Aynı sanatçının her yıl en az yirmi değişik dernek tarafından bu tür şölenlere çağrıldığını bilmezler. Kendilerine sorunun, vakit ayırma problemi olduğunu kolay kolay anlatamayız. Anlatamayınca da, biraz utanarak başka yollardan atlatırız.

Fakat benim asla atlatmadığım, katılmak için vakit yarattığım bazı çağrılar vardır. Yedeksubay okullarının moral şenlikleri ve askeri birliklerin özel geceleri! O kadar ki dört yıl öncesine kadar, cep takvimine işaretlediğim ilk tarih 1 Hazirandır... 1 Haziran belki bildiğiniz gibi Hava Kuvvetleri günüdür. Benim için pek değerli bu özel günde, şenliklere katılabilmek için çok önceden tedbir alır, yanıma, sözümün geçtiği dört beş sanatçı da katarak, bir yıl Balıkesir, bir yıl Eskişehir, bir yıl Diyarbakır gibi üslerde gösterilere katılmaya gönüllü çıkardım. Son dört yıldır işlerim adamakıllı yaygın alanlara dağıldığı için, bu onurdan yoksun kalıyorum.

Neyse! Yazımın başında sözünü ettiğim genç dansözle aynı gece kulüpünün kadrosunda çalıştığımız bir yıl, Tuzla'daki Yedeksubay Okulu'ndan bir çağrı aldım. Derhal minicik bir kadro oluşturdum. Beni kırmayan beş kişilik sanatçı kadrosunda, inci dişli dansözümüz de vardı. Liseden sınıf arkadaşım olan bir iş adamının özel arabasına doluştuk ve Tuzla yolunu tuttuk. Bizi ağırlamak için elden gelen yapılmıştı. Birlikte yemek yendi; komutanlarla tanışıldı; öğrencilerle sohbet edildi; okulun büyük salonunda gösterimiz sergilendi; uğurlandık...

Gece işlerimize yetişebilmek için, dönüşün biraz süratli olması gerekiyordu. Kente yaklaşırken, bir yokuş başında, uzakta ters yoldan gelen bir aracın farlarını gördüm:

— «Aman dikkat» diye bağırdığımı hatırlıyorum. Çarpışmanın sesini bile duymadım...

Ertesi sabah gözümü Haydarpaşa Numune Hastanesinde açtım. Başucumdaki doktor:

— «Büyük geçmiş olsun» dedi. «Arabanın içinde kalabalık olmasaydınız ve çok sıkışık vaziyette oturmasaydınız kazayı bu kadar hafif atlatamazdınız...»

— «Arkadaşlarım nasıl?»

— «Hepsi iyi, merak etmeyin!.. Yalnız dansöz arkadaşınız şoktan kurtulamadı sanıyorum. Yatağında battaniyetisini kafasına çekmiş, başını dışarı çıkarmıyor ve kimseyle konuşmuyor. Neden anlıyamıyorum!.. Kazayı en hafif atlatanlardan biri o!..»

— «Birazdan ben gider bakarım...»

— «İyi olur!.. Kaza yerinde toplanan eşyaları polis getirdi. Büyük karton kutunun içine, başucunuza koydum. İsterseniz gözden geçirin. Zaten birazdan memur arkadaşlar ifade almaya gelecekler... Az daha unutuyordum... Aşağıda gazeteciler dolu!..»

— «Sağolun!..»

Eğilip karton kutuyu açtım. Öte beriyi kurcalarken, elime, ancak bir avuç içini doldurabilecek sert, parlak, beyaz bir cisim geçti. Işığa tutup bakınca ne olduğunu gördüm. Hemen, hastanede sırtıma geçirdikleri pijama ceketinin cebine koydum. Kalktım. Dansöz kızımızın yattığı odayı sordum. Odasına girdim. Doktorun dediği gibi, battaniyeyi başına kadar çekmiş, yüzünü duvara dönmüş, öylece yatıyordu. Yatağının yanına oturdum. Cebimdeki parlak beyaz cismi çıkarıp elimin erişebileceği yere kadar yastığının altına soktum:

— «Geçmiş olsun şeker kızım. Elini yastığının altına sok, bak Orhan baba sana ne armağan getirdi. Şimdi bir iki dakika koridora çıkıyorum. Dönüşümde seni yine neşeli, o pırıl pırıl dişlerinle, incili gülüşünle bulayım. E mi?..»

Koridorda iki nefes sigara içip tekrar dansözün odasına döndüm. Başını battaniyenin altından çıkarmıştı. Gülümsemeye çalışıyordu. Pırıl pırıl, bembeyaz, inci gibi dişleri dudaklarının arasında parlıyordu. Yine yatağının kenarına oturdum:

— «Hah şöyle!. Hiç insan kafasını battaniyenin altına sokup o inci dişleri doktorlardan esirger mi?..»

— «Ne olur yemin et!.. Kimseye, ama kimseye söylemiyeceksin değil mi?.. Ya kaybolsaydı, ya başkasının eline geçseydi?..»

— «Şşşşşt!.. Bitti artık!.. Sırrın bende kalacak...»

Yirmi yıl sakladım, inci dişlerin sırrını. Şimdi anısını yazıyorum ama, bakın isim vermiyorum. Üstelik yazsam ne çıkar? Ondan iki kuşak sonraki dansözler takma göğüs kullandıktan sonra?...

BİR PRENSİP MESELESİ

Bu yazıları hazırlarken biraz huzursuz oluyorum. Nedeni şu: Olaylarda adı geçsin geçmesin, kişilerden söz ederken saygılı davranmaya, cümleleri dikkatli kurmaya, hatta öykülerin biraz sivrice köşelerini yumuşatarak yuvarlamaya büyük özen gösteriyorum. Ama yine de içimi bir kurt kemiriyor: Ya alınan, kızan olursa? Bu kaygıdan uzak kalmak kolay. Serüveni anlatırken yer ve zaman değiştirirsin, kişileri tanınmıyacak şekilde maskelersin, olur biter. Fakat o zaman da yazı, bir 'anı' olmaktan çıkar, hayal ürünü bir 'fantezi' niteliğine bürünür. Oysa benden istenen bu değil.

Neyse! 'Her ne kusur eyliyorsak af ola' diyelim ve başlayalım anlatmaya...

Ondört yıl evvel, tapu dairesinde bir iş kovalamam icabetti. Küçücük bir iş. Neresinden tutsanız, hangi teraziye vursanız, parasal değeri ikibin beşyüz lirayı geçmeyen bir iş. Yalnız geceleri sabahın erken saatlerine kadar değil, gündüzleri de çalışan bir insanım. Bu bakımdan vaktim oldukça sınırlı. Muamele gereksiz yere uzamasın diye, yapılacak işlemle ilgili kâğıtları çok daha önceden muntazam bir dosya şeklinde hazırladım. Fakat bütün titizliğime karşın, belli ki eksik yönleri var. Çünkü masadan masaya aktarıldıkça, bir haftadan öteki haftaya ertelendikçe, mutlaka bir aksilik çıkıyor ve işlem sonuçlanmıyor.

— «Bu dosyanın bizdeki kâğıtlarını bulup çıkarmak gerek...»

— «Öğleye kadar boşum beklerim...»

— «Beyim sen öğleye kadar boşsun beklersin. Sıradaki kalabalığa baksana? Ben bu kadar vatandaşı bekletemem ki!..»

— «Peki ne yapayım?»

— «Başka bir gün uğrayın...»

— «Meselâ ne gün?»

— «Hoppalaaa!.. Haftanın günleri çuvala mı girdi kardeşim? Birkaç gün sonra uğra...»

O, 'Birkaç gün sonralar' uzadı da uzadı, haftalara dönüştü. Benim işim bir türlü sonuçlanmıyordu. Bu tür muamele takibini bilmiyordum.

Hâlâ da beceremem. Fakat kendi kendime sinirleniyordum. Onca dikkatle hazırladığım dosyamın eksik yönlerini neden bir araya getiremiyordum? Bu beceriksizliğim yüzünden memur arkadaşların vaktini almaya ne hakkım vardı? Geceleri çalıştığım gazinoda, sahneye çıkış sıramı beklerken soyunma odamda dosyayı önüme alıyor, nerede neyi atladığımı kestirmeye çalışıyordum. Fakat boşuna!... Her gidişimde dosyama sıraladığım kâğıtlar tek tek karıştırılıyor, sonra karton bana uzatılıyordu:

— «Siz haftaya cuma'ya uğrayın...»

— «Haftaya cumaya önemli bir işim var. Öteki hafta cuma uğrasam olmaz mı?»

— «Sen haftaya cumaya uğra kardeşim. Biz nasıl olsa öteki hafta cumaya erteliyeceğiz...»

Bana bir şeyler anlatılmaya çalışılıyordu galiba? Dert yandığım arkadaşlardan biri uyardı:

— «Adamları görmen lâzım...»

— «Ne demek görmem lâzım? Ben en yakın akrabalarımı bu kadar sık görmüyorum yahu...»

— «Öyle görmek değil be kardeşim. Dosyadaki kâğıtların arasına, ya da ikram edeceğin sigara paketinin içine bir şeyler sıkıştır...»

— «Ne sıkıştırayım?»

— «Yüzlük, ellilik, bir şeyler işte!...»

— «Haa, para mı? Vallahi yapamam! Ya terslerse beni? Yani rüşvet vermekle suçlarsa. Rezil mi olacağım oralarda?..»

— «Sen bilirsin...»

Bir başka hafta, yine dosyam incelenirken memurlardan biri sordu:

— «Hangi gazinoda çalışıyorsunuz Orhan bey?...»

— «Taksim'de. Maksim Gazinosunda...»

— «Öyle yerlere gelmek nasip olmuyor ki bize...»

Hah!... İşte 'görmenin' fırsatını yakalamıştım.

— «Ben size bir masa ayırtayım, konuğum olarak buyrun!...»

— «Beş kişiyiz. Zahmet olmasın?..»

— «Aman efendim ne zahmeti? Çok sevinirim.»

Bir gece beş kişi kalkıp geldiler. Elden geldiğince ağırlattım. Paydosta odama, artist tenzilatıyla dörtyüz küsur liralık bir hesap geldi. İmzaladım. Artık içim rahattı. Maksat 'görmek'se görmüştüm işte! Hem de rüşvet değil, ikram olarak.

Ertesi gün dosyam incelenirken, sonuçtan emin sigara tüttürüyordum. Fakat o ne?

— «Bazı ayrıntıların tamamlanması için, birkaç gün sonra uğrayabilir misiniz?..»

Sabrım taştı:

— «Programı beğenmediniz mi?..»

— «Hangi programı?»

— «Hani dün gece, gazinoyu şereflendirmiştiniz ya?..»

— «Haa!.. Güzeldi, güzeldi... Size de pek güldük doğrusu... Teşekkür ederiz!..»

— «Güldüğünüze sevindim. Zaten bu muamele takibi bana yeni bir güç mü verdi nedir? Gittikçe komikleşiyorum. Perşembeye gelecektim değil mi?..»

Cevap beklemeden çıktım, gittim.

Perşembe günü, işlemin henüz başlangıçlarında dert yandığım arkadaşım benimle beraber geldi. Dairenin kapısında dosyayı elimden aldı:

— «Sen bekle burada...»

Yarım saat sonra aşağı indi, elime bir kâğıt tutuşturdu:

— «Al bakalım. Geçmiş olsun. Senin işin tamam!... Bana yüzelli lira vereceksin...»

— «Ne yüzelli lirası?»

— «Yukarda iki üç kişiyi ‘görmek’ gerekti. Yani bir tür bu işin ‘görünmez masrafı’.»

Doğrusu istenirse bu kez adamakıllı bozulmuştum:

— «Affedersin ama sana bir şey soracağım?»

— «Sor!»

— «Ben yukardaki arkadaşları gazinoda kuş sütü eksik masada dörtyüz küsur liraya ağırladım, ‘göremedim’ de, sen yüzelli liraya nasıl ‘gördün’, işi bitirdin?..»

— «Sen prensipleri karıştırıyorsun oğlum...»

— «Ne prensibi?»

— «Gazino eğlenceydi. Bu, iş! İş başka, eğlence başka. Bilmiyor muydun bu prensibi?»

Öykünün ardından ondört yıl geçti. Şimdi biliyorum bu prensip meselesini. Ama yine de uygulayabileceğimi sanmıyorum.

ŞAİR ÖFKELENİNCE

Sonradan arkadaş olduk. Hatta bu arkadaşlık belirli bir süre içinde, karşılıklı saygı, anlayış ve tanımlanması güç bir sevgiyle dostluğa dönüştü. Uzun yıllardır rastlaşmadık. Şimdi ne yapıyor, ne ediyor bilmiyorum? Fakat eminim ki, hâlâ bir yandan şiirlerini kitaplarında topluyor, bir yandan da, bu kitapların satışını akla gelebilecek bütün olanakları zorlayarak yaymaya çalışıyordur.

Zaten bütün amacı buydu. Şiir kitaplarının satışı... Bu çabayı parasal kazançtan ayrı tutuyordu. Amacı ve dileği, şiirlerinin kıymet bilen kişilerin kitaplığında yer alması ve dizelerinin belleklerde yer etmesiydi.

Fakat ilk tanıştığımız gün, ondan işittiğim azarı kolay kolay unutamam.

Bir akşamüstü, Park Otel'in barındaydık. Az sonra aşağıya, zemin kattaki salona inecek ve konuklar karşısında banda alınacak bir radyo yarışma programını yönetecektim. Program saatini beklerken, bizim gurup, rahmetli Doğan Nadi, merhum Baki Süha Ediboğlu, (sanırım) değerli dostum Mücap Ofluoğlu, program prodüktörü arkadaşım Tarık Gürcan ve isimlerini unuttuysam beni bağışlamalarını dilediğim arkadaşlar, toplanmış sohbet koyulaştırıyorduk. Biri arkadan omuzumu dürttü. Döndüm baktım. Sırtıma dokunan kişi, sağ elindeki bastona yaslanmış, sol kolunun altında sekiz dokuz kitap sıkıştırmış genç bir adamdı:

— «Orhan bey siz misiniz?»

— «Evet, benim.»

— «Benim adım Zeki Uluruh!... Şairim! Aşk şairiyim! Sizinle bir iki dakika görüşmek istiyorum.»

— «Buyurun görüşün Zeki bey. Arkadaşlar yabancı değil. Hepsi yakın dostlarım.»

— «Şiirlerimi topladığım kitapların satışını sağlamak gerek. Bu konuda bana yardımcı olacak tek kişi sîzsiniz.»

— «Nasıl yapacağım bu işi?»

— «Mesleğiniz gereği geniş kitlelere hitabeden birisiniz. Benden

bahsedeceksiniz. Kitaplarımdan söz edeceksiniz. Beni tanıtacaksınız. Aşk şiirlerimin kitlelere yayılmasını sağlıyacaksınız...»

Aklımın ucunun köşesinden geçmeyen bu öneri karşısında dondum kaldım. Saygı sınırları içinde, kalp kırmadan ne cevap verebilirdim? Aklıma en kestirme yol geldi:

— «Kitaplarınızdan dört tanesini satın alayım efendim. Belki okuduktan sonra eşime dostuma bahsederim...»

— «Bey, ben işportacılık yapmıyorum!... Yapıtlarımın tümünü dilerseniz armağan edeyim. Ben, duyulmak, okunmak, tanınmak istiyorum.»

— «İyi ama, ben, radyo mikrofonlarında ve gazino sahnelerinde belirli bir kalıp içinde çalışmak zorundayım. Dileğinizi nasıl gerçekleştirebilirim?»

— «Güç değil.! Gerek radyoda, gerek gazinoda, lâfı biçimine getirip sözü şair Zeki Uluruh'a bağlarsanız, aşk şiirlerimden söz edip, kitaplarımı tanıtırsınız...»

— «Öneriniz çalışma koşullarımın dışında kalıyor. Beni bağışlayın!...»

Bir kızdı, bir hiddetlendi henüz tanıştığım şair. Kitaplarını sımsıkı koltuğuna yerleştirdi. Sağ elindeki bastona öfkeyle yaslandı:

— «Sizin gibi aydın geçinen kişilerin dünyasında, sanat yapılmaz. Yazık!..»

Döndü gitti.

Bu ilk karşılaşma, son karşılaşmamız olmayacaktı...

İki hafta sonra yine aynı otelin aynı salonunda, önemli bir firmanın temsilcileriyle, toplantı, hattâ pazarlık tartışmasındaydık. Garson geldi:

— «Bir bey resepsiyonda sizi bekliyor...»

Toplantı, bırakılacak türden değildi. Fakat özür dileyip kalktım. Dış salona geçtim. Onbeş gün önce azar işittiğim şair beni bekliyordu:

— «Karar verdiniz mi?»

— «Ne kararı kardeşim?»

— «Unuttunuz bile değil mi? Yazık! Çok yazık!..»

Cevap vermeye fırsat bırakmadan, yine döndü gitti...

Artık, aşk şairi Zeki Uluruh'u, menacerlerimden daha sık görmeye başlamıştım.

Fahrettin Aslan beyin yönetimindeki Maksim gazinosunda, odamda beni beklerdi:

— «Aklıma parlak bir fikir geldi. Siz sahnedeki gösteriniz esnasında benden bahsedeceksiniz. Ben de çıkış kapısı önüne bir masa koyup kitaplarımı sergileyeceğim... Nasıl?»

— «Olmaz kardeşciğim. Olmaz Zeki beyciğim. Ben güldürü zincirimi, arada isminizi ve yapıtlarınızı anons ederek bozamam; üstelik patronumuz, çıkış kapısında masa kurup kitap satmanıza izin vermez. Bağışlayın ne olur?»

— «Yazık! Çok yazık! Sizi aydın bir kişi bilirdim...»

— «Aydınlıkla, karanlıkla ilgisi yok ki! Niye durmadan beni azarlıyorsunuz?»

Bir süre yüzüme bakıp bastonuna yaslandı ve odamdan ayrıldı.

Derken bir olanak doğdu.

O tarihlerde, pazar günleri öğlen vakti bir programım yayınlanıyordu. Çeşitli sanat dallarında ün sahibi kişilerle röportajlardı bunlar... Şair Zeki Uluruh'un, sınır zorlayan çabası beni de sarmaya başlamış, buluşmalarımız arkadaşlığa dönüşmüştü. Bu fırsatı kaçırmak istemedim. Bu kez, ben onu aradım buldum ve stüdyoya çağırdım. Artık adıyla sanıyla, yapıtlarıyla aşk şairi dostuma on dakika ayırabilir, 'aydın kişi' görevimi yerine getirebilirdim. Güzel bir röportaj oldu. Bu arada Zeki şiirlerinden bazılarını da okudu. Fakat şanssızlık yakamı bırakmayacaktı. Banda alınan programı ertesi hfta dinlediğimde, şiirlerin büyük bölümünün 'yayınlanamaz' gerekçesiyle, 'makaslandığını' duydum. Aynı akşam, bu defa Divan Oteli barında beni bulduğunda işiteceğim azarı biliyordum.

— «Bir aldatmacaydı değil mi? Önemli yerlerini kestin. Yazık! Çok yazık!..»

Bir gerçek apaçık ortadaydı. Bütün azarlarına karşın, aşk şairi Zeki Uluruh'a bir yakınlık, bir sevgi duyuyordum ama, anlaşılan bu

sanatçıya ‘aydın kişi’ görevimi yapmak nasip olmayacaktı.

Aradan yıllar geçti. Zeki Uluruh, artık tanınan bir şair, kitapları aranan bir sanatçıydı.

Yedi yıl önce İzmir’de Fuar’da çalışıyordum. Sahneye çıkış sıram geldiğinde, kendi anonsumu beklerken, program spikerinin iki kısa şiir okuduğunu, ardından bu şiirlerin sahibinin, program arası, sıralar arasında dolaşarak kitaplarını dileyenlere satacağını duyurduğunu dinledim. Aşk şairinin ismi belirlendiğinde, bahçede eski dostumun bastonuna dayanarak dolaştığı besbelliydi. Nitekim az sonra kulise geldi:

— «Zeki!.. Artık ün sahibisin. Kitapların kapış kapış gidiyor. Hâlâ mı bu çaba?»

— «Evet Orhan! Hâlâ bu çaba! Ben aşk şairiyim. Aşk, toplumun her kesitinde ortak bir duygu. Aşk şiirleri yazdıkça, toplumdan kopmam olanaksız! Gelirim ne olursa olsun, ben kişi elini sıkıp kitap sunmaktan vazgeçemem!...»

Zeki Uluruh, bu anıyı okuyacak mı bilmiyorum? Fakat okuduysa, yine kaşları çatılacak, yine bastonuna yaslanacak ve eminim beni azarlıyacaktır içinden:

— «Bu yazısında bile son kitaplarımın ismi geçmedi. Güya aydın kişi. Yazık! Çok yazık...»

KOCAKAFA İBRAHİM

Kocakafa İbrahim'i, 1962'lerde Taksim'deki Maksim Gazinosunda çalışırken tanıdım.

Sahne teknisyeniydi. Daha doğrusu sahnede çeşitli teknik görevlerin başındaki ustaların, ortak yamağıydı. Koşturulmadığı iş yok gibiydi. Perdelerin iplerine asılır, açar kapar; gerektiğinde projektör düğmelerinin başına geçer; dekor değiştirilirken yardım eder; reklâm neonları hazırlanırken dama çıkıp verilen komutları uygulardı.

Delikanlılık çağını da aşmış, genç bir adamdı. Son derece iyi niyetli, çalışkan, sevimli bir insandı. Ustalarından hangisi ona ne öğrettiyse, kusursuz bellemeye uğraşır, verilen işleri hatasız yapmaya gayret ederdi. Fakat zekâsı ve kavrama gücü, on yaşlarındaki bir çocuk düzeyinde istop etmiş kalmıştı. 1.85'i bulan boyunun, yaklaşık 35 santimini, kafa ölçüsü tamamlardı. İri vücut yapısına rağmen ilk bakışta dikkati çeken özelliği, bu kocaman kafaydı. İşte bu nedenle ona 'kocakafa' adı yakıştırılmış ve benimsenmişti.

Kocakafa İbrahim'i herkes severdi. Fakat Kocakafa İbrahim'i herkes her fırsatta azarlardı. Hoş söz söylendiği, sırtı sıvazlandığı, omuzu okşandığı zaman; on yaşlarındaki bir çocuğun iç sıcaklığıyla yüzüne geniş bir tebessüm yayılırdı. Paylandığı, azarlandığı, hattâ bazı kez itilip kakıldığı zaman; yine on yaşlarındaki bir çocuğun yürek burukluğuyla suratı gölgelenir, kusurunun ne olduğunu pek anlayamaz, sonunda kendisine şaka yapıldığını sanır, yüzü tekrar aydınlanırdı. Kuliste 'şamar oğlanı' yerine konmasının, bir sempati gösterisi olduğuna inanmıştı.

Bazı kez, itilip kakılarak azar işittiğinde, öfkelenirdi:

— «Yeter artık yahu! Herkes her kusuru bana yüklüyor...»

Bu öfke alevi hemencecik söner, kendi kendine gülerdi:

— «Tabii! Bu kadar işi benden başkasının kıvramayacağını biliyorlar da ondan...»»

Sağa sola koşuşturulma arasında nefes alacak vakit bulursa, sahnedeki artistleri izlemeyi severdi. Bir gece nasıl zaman ayırdıysa, programdaki bir folklor sanatçısının, bir tek türküsünün baş tarafını dinleyebilmiş ve hayranlıkla benim odama gelmişti:

— «Türküyü dinledin mi baba?»

Sol elini açmış, sağ elinin işaret parmağıyla türkünün sözlerini sayı sayar gibi tek tek göstererek bana anlatmıştı :

— «Silifkenin yoğurdu... Seni kimler doğurdu...»

— «Ne var bunda?»

— «Güzel yakıştırmış. İyi oturtmuş!...»

Bir matine günü, sahnede otoritesi, kuliste öfkesiyle seçkinleşmiş bir kadın şarkıcımızın, program çıkışı avaz avaz bağırdığını duydum, odamdan çıktım. Perdenin hemen dibinde Kocakafa İbrahim'i azarlıyordu. Öylesine hiddetliydi ki, İbrahim'in kafasına atacak bir şey bulamamış, kulağındaki küpeleri, boynundaki kolyeyi çıkarıp suratına fırlatıyor, avaz avaz bağırıyordu:

— «Sersem herif... Budala... Küstah... Şarkı bitmeden artistin suratına perde kapatılır mı?»

Kocakafa, kusurunun ne olduğunu pek iyi anlayamamıştı. Suratına çarpıp yere düşen küpelerle kolyeyi topluyor, şarkıcıya uzatıyordu:

— «Aman ablacığım. Yerlere atma. Sonra bulamayız. Kıymetli şeyler...»

— «Bak terbiyesize? O kuş beyniyle benimle alay etmeye kalkıyor...»

Ve mücevherat bir kez daha İbrahim'in suratına fırlatılıyor, o, aynı özenle tekrar yerden topluyor, 'abla'sına veriyordu.

Ortalık yatışınca Kocakafa'ya sordum:

— «Ne oldu evlâdım?»

— «Anlamadım ki! Son şarkısıydı. Sazlar sustu. O da sustu. Ben bitti sandım, perdeyi çektim. Meğer en sonunda uzun bir nağme daha varmış. Galiba orasını karıştırdım...»

Ağlamaklı yüzü, birden aydınlandı:

— «Neyse! Küpelere kimse basıp kırmadan, gerdanlığı kopmadan toplayabildim. Kimbilir kaç para? Zaten ablam beni sever. Sevdiği için böyle bağırıyor...»

Aradan yıllar geçti. Taşlık Gazinosu açıldı.

Değişmez ekipte Kocakafa İbrahim de vardı. Ona güç bir görev verilmişti. Sahneye başsolist çıktığı zaman, bahçenin arkasına kurulan yüksek platformun üstünden, artiste büyük projektörü tutacak, sanatçı gezindikçe ışıkla izliyecekti. Bu görev bir haftaya yakın aksatmadan yaptı.

Bir gece ben sahnedeydim. Benden sonra başsolist çıkacağı için, Kocakafa İbrahim bahçe gerisindeki yüksek platformuna çıkmış, kocaman projektörün başına geçmişti. Projektörün ışığı artist nereye gitse oraya yöneleceği için, sağa sola ve aşağı yukarı rahatça oynayacak şekilde monte edilmişti. Platformun tam altında da, on onbeş kişilik bir masada müşteriler yemek yiyordu.

Ardarda sıraladığım güldürü sözlerinin tam ortalarına gelmiştim. Birden gözüm projektörün bulunduğu yüksek platforma, ve projektör başındaki İbrahim'e takıldı. Kocakafa, herhalde çok yorgun düşmüş olacak, aydınlatıcıya yaslanmış uyuyordu. Haşmetli başı önüne düşmüş, kafasının ağırlığıyla, oynak projektör de bahçeye doğru sarkmıştı... Elim ayağım buz kesildi. Dengesini kaybedip koca araçla, altta yemek yiyen büyük grubun üstüne düşmesi an meselesiydi. Programımı ortada kesip bağırmaya başladım:

— «Kocakafa, Kocakafa uyan!... İbrahim oğlum toparlan kendine gel, aşağı düşeceksin...»

Bahçedeki müşterinin, hatta garsonların büyük kısmı benim bu feryadımı güldürü gösterisinin bir parçası sanıyordu. Aralarında komikliğin nerde olduğunu kestiremedikleri halde kahkahayla gülmeye başlayanlar vardı. Ben, elimdeki aksesuar mendilimi, denizci semaforu gibi sallıyor, bağırmaya devam ediyordum:

— «Yahu çocuklar, garson kardeşler, komiler... Biriniz demir merdivenden platforma fırlayıp İbrahim'i uyandırın... Projektörle beraber alttaki masaya düşecek... Düşecek değil, düşmek üzere yahu!..»

Önce garsonlar, sonra müşterilerin bir bölümü, mendil salladığım yöne dönüp baktılar. Platformun altındaki kalabalık masada minik bir panik oldu. Tehlikenin son anında çevik bir garson arkadaş, projektöre çıkan dar demir merdivenleri üçer üçer çıkıp bizim Kocakafa İbrahim'i uyandırdı. O, hâlâ niçin rahatsız edildiğini anlamamış, boş gözlerle bir garsona, bir sahneye bakıyordu. Derken toparlandı, aydınlatıcıyı çekip göğsüne yaslandı, hiçbir şey olmamış gibi görev sırasını beklemeye koyuldu.

Paydosta yakaladım:

— «Ne yaptın Kocakafa yahu? Orada uyunur mu? Büyük kaza olacaktı.»

— «Valla uyumuyordum. Dalmış düşünüyordum. Ama sen beni seversin. Bana takılıp müşteriyi güldürdün değil mi? Senin yüzünden ustamdan azar işittim. Ama helâl olsun!»

Bize geçen bütün emeklerini de helâl et, e mi sevgili Kocakafa?...

A Rh NEGATİF

Sıcak bir yaz gecesiydi.

Maçka Taşlık Gazinosu'nda çalışıyordum. İşimi bitirmiş, gecenin ikinci yarısında hiç değilse üç saati nasıl değerlendireceğimi düşünüyordum.

Yanımda, teyzemin oğlu Altan Poyraz vardı. Altan, o tarihlerde İstanbul Radyosu Eğlence Yayınları'nı yönetiyordu. Beni 'Obi' diye çağırırdı. Adımın ve soyadımın ilk harflerini yanyana koymuş, pek küçük yaşlarından bu yana, bana bu takma ismi yakıştırmıştı. Arabaya binerken konuşuyorduk:

— «Önce bizim merkeze, Divan Oteli'nin barına bir uğrayalım. Belki arkadaşlardan dağılmayan vardır...»

— «Boşver Obi! Zaten yeterince yorgunsun...»

— «Ne yorgunluğu oğlum? Bugün, bir tek gece işimiz vardı. Haftanın en sakin günü!.. Sağa sola koşuşturmadım ki yorgun olayım?»

— «Çalışma yorgunluğu anlamında konuşmadım canım. Biraz 'yorgunsun' demek istedim.»

Onun, 'yorgun' sözcüğünü kullanırken ne demek istediğini pekâlâ anlamıştım:

— «Sen her şeye burnunu sokma! Nefis bir gece! Senin deyiminle biraz daha yorulsam ne çıkar yani?»

— «Yarın matinen var. Sabah ağzın kupkuru, kafan kazan gibi uyanacaksın, öğleye kadar kendini toparlayamayacaksın...»

— «Keyfimi kaçırma şimdi...»

— «Kendin bilirsin!»

Hareket ettik. Arabanın radyosu açıktı. Hafif müzik yayınlanıyordu. Programın kapanışına yarım saatten az vardı. Ana caddeye çıkarken müzik kesildi ve spikerin anonsu duyuldu:

— «Dikkat kan aranıyor. Ağır yaralı bir hasta için, (A) grubu, (Rh-Negatif) kana ihtiyaç vardır. Vermek isteyenlerin İlkyardım

Hastanesi'ne başvurmaları rica olunur...»

— «Duydun mu Altan?»

— «Neyi duydum mu?»

— «Kan aranıyormuş...»

— «Dikkat etmedim...»

— «Ben ne kadar yorgunsam, sen de o kadar dalgınsın galiba? Üstelik aranan kan (A) grubu ve (Rh-Negatif)...»

— «N'olacak?»

— «Benim kan grubum. Belki haberin yok ama, ender bulunan bir gruptur...»

— «Ne yapalım yani?»

— «Senin yapacağın bir şey yok. Ama ben insanlık görevimi yerine getirmek zorundayım. Sıkı otur. Biraz hızlı gideceğiz.»

— «Nereye gideceğiz?»

— «İlkyardım Hastanesi'ne. Kan aranan ağır yaralıya kan yetiştirmeye...»

— «Yahu Obi, gece vakti iş çıkarma. Onlar aradıkları kanı bulmuşlardır...»

— «Sus! Herkes senin gibi vurdumduymaz olsa, kimbilir kaç hayat kaybolur?»

Teyzemin oğlu yol boyunca beni kararımdan vazgeçirmeye çalıştı; kulak asmadım.

Hastaneye varıp ilgililere ne için geldiğimi anlattığımda, beni uzunca bir koridordan geçirip, küçük bir odaya aldılar. Yatırdılar.

Fakat dikkatimi çeken bir gariplik vardı.

Geçtiğim koridorda ve alındığım odanın kapısı önünde polis sayısı biraz fazlacaymış gibi geldi bana. Aynı koridorda ve aynı kapı önünde üçer beşer kişilik erkek grupları vardı. Sanki birini kollar, birilerini izler gibi kaçamak bakışlarla koridor başlarını gözlüyorlar, aralarında fısıl fısıl bir şeyler konuşuyorlardı. İçlerinden bir ikisi yatırıldığım

odaya başlarını uzattılar:

— «Helâl olsun abi! İlk yetişen sen oldun.»

— «Sağol abi! Unutmayız bunu...»

Herhalde kan aranan hastanın yakınlarıydılar. Alçak gönüllü bir tebessümle mırıldanıyordum:

— «Rica ederim. Ne olacak? insanlık görevi bu...»

Ama içime tuhaf bir sezi yerleşmişti. Sayısı fazlaca gibi gelen polisler. Kaçamak bakışlarla etrafı kollayan garip tavırlı üçlü beşli gruplar. Neyse! Belki büyük bir kazaydı.

Odaya asistan olduklarını sandığım iki genç doktor girdi. Damarıma sokacakları iğneyi, plâstik tüpleri ve büyükçe bir şişeyi hazırlarken benimle şakalaşıyorlardı:

— «Orhan bey, biz sizin kan grubunuzun TK-45 olduğunu sanıyorduk...»

— «Evet. Arkadaşım haklı. Sizi gazinoda dinledik. Kan grubunuz TK-45'miş... (Tekel-45 derece) anlamına geliyormuş. Kendiniz anlatıyordunuz...»

— «Onlar basmakalıp güldürü lâfları çocuklar. Ama bu iş ciddi. Sahi bir şey soracağım. Ne kadar ciddi? Yani benden ne kadar kan alacaksınız? Şişe biraz büyük gibi geldi de?...»

— «Merak etmeyin, sizi büsbütün kansız bırakacak değiliz...»

— «Olay nedir kuzum?»

— «Taksim'de tabancayla ağır yaralama vakası...»

İğne damara girdi, ben gözlerimi kapadım.

Artık o gecenin ikinci yarısını değerlendirecek halim kalmamıştı.

Ertesi gün matineye geldiğimde, gazetelere göz atacak fırsat bulamamıştım. Kuliste arkadaşlardan biri gazete okuyordu. Diğerleri başında toplanmışlardı. Eğilip bunca ilgiyle okudukları habere şöyle bir baktım.

Bir gece önce Taksim'de muhabbet tellâlları arasında çatışma çıkmış, içlerinden biri ağır yaralı olarak İlkyardım Hastanesine kaldırılmış,

derhal ameliyata alınarak ölümden kıl payı kurtulmuştu. Gözlerim fal taşı gibi açıldı:

— «Çocuklar... Haberdeki ağır yaralıya, dün gece ben kan verdim...»

Önce bir sessizlik oldu. Sonra hepsi dönüp bana baktılar. Peşinden mangal üstünde mısır patlar gibi şakalar patlamaya başladı.

— «Duydunuz mu? Şu anda bir muhabbet tellâlının damarlarında Orhan babanın kanı dolaşıyor...»

— «Tanrı korusun tersi de olabilirdi. Orhan ağabeyin damarlarında bir pe.....nk'in kanı dolaşabilirdi...»

— «Ne farkeder canım? Ha Hoca Ali, Ha Ali Hoca...»

— «Kesin sesinizi! Ben insanlık görevini yapanların rahatı içindeyim...»

— «Haydi Allah rahatlık versin Orhan baba! Bu şehrin ehl-i-keyfi sana çok şey borçlu.»

Bu tatsız şakaların önünü alıncaya kadar epey uğraşmıştım.

ECHOLALIA

‘Echo’. Okunuşu: ‘Eko’. Türkçesi: ‘Yankı’.

‘Echo’, Grek mitolojisinde, dağların ve mağaraların genç bakiresinin adı.

Öyküsü de şu:

‘Zeus’un bir gönül macerası var. Onu pek kıskanan ‘Hera’ bu aşk serüveninin aslını astarını öğrenmek hevesinde. Dağların ve mağaraların genç bakiresi ‘Echo’, araştırmayı engellemek için ‘Hera’yı lâfa tutup durmadan konuşturuyor. ‘Hera’ neden susmamacasına lâfa tutulduğunu anlayınca pek içerliyor. Genç kız ‘Echo’ya büyük bir ceza veriyor. ‘Echo’ya verilen orijinal ceza da şu: Konuşma yeteneği elinden alınıyor. Sadece karşısındaki kişinin ağzından çıkan son cümlenin son sözcüğünü tekrarlamak olanağı bağışlanıyor. Zavallı Echo’nun bütün konuşma gücü, duyduğu bir cümlenin son sözcüğünü tekrarlamaktan ibaret kalıyor.

‘Echolalia’ bir tür sinir hastalığı. Gelip geçici. Hani insan âniden korkarsa, ya da hiç beklemediği bir olayla karşılaşıverirse, geçici bir süre için, vücudunun herhangi bir yerinde deriyle birlikte, derinin hemen altındaki minik kaslar hafif hafif oynamaya yani ‘seğirmeye’ başlar ya? Hah! İşte ‘Echolaliada buna benzer bir sinir belirtisi. Şok geçiren kişinin nutku tutuluyor, karşısındaki ne söylerse, onun son cümlesinin son sözcüğünü tekrarlamaya koyuluyor.

Dediğim gibi gelip geçici. Ender görülen bir rahatsızlık.

Ben uzun yıllar önce bir ‘echolalia’ krizine tanık oldum.

Çalıştığım bir gazinoda patron, sahne ışıkçısını programın dansözüyle soyunma odasında giyinirken yakaladı:

— «Vay itoğlu it vay! Burası babanın garsoniyeri mi ulan?»

— «Ulan...»

— «Doğru konuş. Elimin tersiyle çarptım mı katır tepti zannedersin. Belâ mısın?»

— «Belâ mısın...?...»

O tarihlerde ‘echolalia’nın ne olduğunu bilmediğim için kulaklarıma inanamıyordum. Dansözün soyunma odasında giyinirken yakalanan sahne ışıkçısı, henüz sağ ayağını pantolonun paçasına sokamamış, donmuş kalmıştı. Rengi bembeyazdı. Fakat ne özür diliyor, ne de kaçma yolunu bulmaya çalışıyordu. Türkçe bilmeyen dansözün gözleri fincan tabağı gibi büyümüştü. En evvel giyinmesi gereken üçgen şifonu unutmuş, kafasına perukasını oturtmaya çalışıyordu. Patron mosmor kesilmiş, sahne ışıkçısının ‘echolalia’ krizi akut evreye girmişti.

— «Sana unutamıyacağın bir sopa çektireyim de gör bakalım.»

— «Bakalım...»

— «Haydi utanman yok; korkun da mı yok rezil küstah?»

— «Küstah...»

— «Bana bak elimden bir kaza çıkartacaksın. Odama gel, orada görüşürüz.»

— «Görüşürüz...»

Patron kapıya bir tekme atıp gitti.

Ben sahne ışıkçısının giyinmesine yardım edip soyunma odasından çıkardım.

— «Yahu kardeşim bir halttır ettin, bari çeneni tutsana? Çıldırdın mı?»

— «Çıldırdın mı?...»

— «Dinle beni. Ben sana yardım etmek, ağabeylik yapmak istiyorum. Pek anlam veremedim ama patrona bir numara tutturdun. Aynı dümeni bana da mı yutturacaksın?»

— «Yutturacaksın...»

İki adım geri çekilip dikkatle sahne ışıkçısının suratına baktım. Saygılı çocuktu. Özellikle benden yakınlık bulmaya çaba gösterirdi. Peki neden alay ediyordu?

Ama rengi hâlâ bembeyazdı. Bakışları donuktu. Şok geçirdiği belliydi.

— «Haydi çık yukarı patronun elini öp. İyi kalplidir. Seni bağışlar sırtını sıvazlar»

— «Sıvazlar... Sıvazlar...»

— «Aaa, sıktın ama!... Ne hâlin varsa gör, defol!»

— «Defol...»

‘Echolalia’ krizinin ne olduğunu bir rastlantıyla okuduğum günlere kadar, anlam veremediğim bu terbiyesizliği affedememiştim.

Dinleyin: Şimdiye kadar yazdıklarım bir fantezi değil.

Olay 1959 yılında, o zamanki Taksim Belediye Gazinosunun kulisinde geçti.

Yeri ve tarihi belirleyince, sahne ışıkçısını dansözün soyunma odasında giyinirken yakalayan patronumuzun adını söylemekte bir sakınca yok. Dünyanın en iyi kalpli insanlarından biri, rahmetli Mehmet Leblebi idi. Dansözü kovmuştu ama, çocuğu bağışlamıştı.

Fakat bakınız, olayın diğer kahramanlarının adlarını yazamıyorum.

Sahne ışıkçısı hâlâ çalışıyor. Yarın öbür gün bir başka gazinonun sahnesinde buluşmayacağımız ne malûm? Yazsam ve okusa beni terslemez mi?

Sözü edilen dansöz, o tarihten sonra, yakın zamanlara kadar üç kez daha yurdumuza geldi. Bir başka kez olsa, aynı gecekulübünün kadrosunda çalışsak ve densizin biri bu yazıdan ona bahsetse, perukasını çıkarıp suratıma fırlatmaz mı?

Bu tür sakıncalar, 80 hafta süregiden, ‘bölük pörçük anıları’ yazarken, çoğu zaman beni gerçek olaylar tablosunda bir maskeleme zorunluğuna iteledi. Çoğu zaman da okuyucumu ilgilendirecek, güldürecek taptaze bir ‘anı’yı: ‘Şimdilik kalsın, sonra yazarım’ yargısına sürükledi. Sonuç: gerçek ‘anı’lar pembeleştirilen sis bulutunun ardında gölgeleşince, fantezi niteliğine büründü. Ne yapmalıydı? Kolay! Yazı manşetindeki sözveriyi değiştirip, ömrü ‘lâk-lâk’la geçen, kronik bir ‘echolalia’ hastasının adını ödünç almak ve leyleğin uzun gagaları arasında kusurlarımızı saklamak. Gerçekleri maskeleyeceğimize, maskelenmiş gerçekleri sunmak.

— «Haa!... Yani yine aynı havagazı?»

— «Evet! Ama, manşetteki sözveri değişince, havayla gaz orantısını ayarlamak serbestisine kavuşuyorum.»

Bu arada, Grek mitolojisindeki, dağların ve mağaraların genç bakiresi ‘Echo’ ne oldu?

Aynı mitolojinin keçi ayaklı zamparası ‘Pan’ bu kızcağıza asılmaya başladı. Ondan yüz bulamayınca hiddetlendi, çobanlarına emir verdi:

— «Kesin bu kızı. Parça parça edin. Dağlara, yamaçlara, mağaralara gömün!»

Genç bâkire ‘Echo’yu kestiler, paramparça ettiler, parçalarını yeryüzündeki bütün dağların, yamaçların ve mağaraların altına gömdüler. ‘Echo’nun ömrü sona erdi ama, cezası bitmedi.

Şimdi hangi dağ başında, yamaç kenarında, mağara ağzında bağırarak bir cümle seslenseniz, bâkire ‘Echo’nun, cezalı ekosuyla, cümlenizin son sözcüğü kulaklarınızda yankılanacaktır:

— «Yazının başlığı değişti ama, neşesi aynı. Sıkılmazsan oku!...»

— «Oku... oku... oku...»

MENOPAUSE

Dinleyin: Profesyonellik ardarda gazinolarda angajman bulmaksa, parmağımla tahtaya vurayım, bu şansımı yitirmiş değilim. Tanrıya ve sabırlı gazino müşterisine şükürler olsun, otuz yılı aşkın süredir otuz gün oturduğum olmadı. Hastalık, ameliyat gibi beni yatağıma bağlayan zorunlu izinler dışında, aynı sakızın çeşitlemelerini çiğnesem bile, elimde mendilim, gözümde gözlüğüm sahnelerde çene çalar dururum. Lehçe taklidi yapmak, şarkı söylemek, kılıktan kılığa girmek gibi yeteneklerden yoksun olduğum halde, lâf aramızda biraz yavan olan bu güldürü çabası, bana oldukça rahat bir geçim olanağı sağladı. Bu ilginin ustalığımdan doğduğu inancında değilim. Otuz yıl önce bu alanda bir boşluk vardı. Rastlantılar bu boşluğa benim oturmamı sağladı. Sonrası, özellikle radyonun yardımıyla, seyircide, dinleyicide bir alışkanlık oluşturdu. Kimi kişide sözünü ettiğim alışkanlık bir tür tiryakiliğe dönüştü. Şans olarak nitelediğim bu düşkü olmasa sanırım kara kaşım kara gözüm hatırı için, gazino patronları böylesine peşime düşmezdi.

Bakınız: Şansımın bu denli yaver gitmesine karşın, son iki yıldır ben bu uğraşıdan sıkılmaya başladım. Kendimden kendim sıkılır oldum. Görünüşte kolay kazanç sağlayan bu meslekten artık kopmak gereksinmesini duymaya başladım. Gösterimin bitiminde alkışlara selâm verirken, bir garip duygu beni utanca iteledi.

Sıkılmadıysanız okuyun: Geçen sabah kitaplarımı karıştırırken bir sözcüğe rastladım.

‘Menopoz.’

Karıştırdığım tıp sözlüğünde ‘menopoz’ kelimesinin karşılığında özet olarak şunlar yazılı:

«Bir kadının üretici yaşantısının sona erdiğini belirler... Halk arasında yaygın deyimle: «Yaşamda devir değişikliğidir»... Çeşitlemeler sınırlı olmasa bile, genellikle 45-50 yaşlar arasında görülür... Fiziksel ve ruhsal sağlıkta büyük etkenlik taşımasa da bir huzursuzluk duygusu getirebilir... Örneğin aşırı oburluktan kilo almaya neden olur.»

Kitabı kapatıp, banyodaki basküle çıktım. 79 kilo çizgisinde olan ağırlığımın ibresi 82 rakamının üstüne oturdu. Bilimsel bir semptom. Huzur, en basit tanımlamayla geceleri rahat uyumaksa, ben şafak sökmeden, ya kahve içmek, ya kâğıt falı bakmak, ya da çalışma

odamda kitap karıştırmak için, horozlardan erken kalkıyorum. O halde huzurlu değilim. Bu da ayrıcalık taşıyan bilimsel bir semptom.

Sonuç: 22 yaşında bir kızın, 2 yaşında bir erkek çocuğunun tohum sahibi olduğuma göre, bende kadınımsı bir eğilim olamaz.

Ama: Üretici yaşantımın sona erdiği kanısındayım. Huzursuzluğum belirgin. Oburluktan ötürü devamlı kilo alıyorum. O halde seks sınıflandırmasını bir kenara itsek bile, bende bir 'menopoz' devresinin başladığı, zor da olsa, kabullenilmesi gereken bir gerçek.

Dinleyin: Ev halkı uykudayken kapının zili çalındı. Bizim sütçü.

— «Günaydın! Kaç kilo?»

— «Sorayım. Kaç kiloooo?»

Karımın mahmur sesi cevap verdi:

— «Kim kaç kilo?»

Ben komiğim ya?

— «Araştırma bürosundan gelmişler. Kayınvaldem kaç kilo onu soruyorlar. Hanım, sütçü kapıda. Kaç kilo alacağız?»

— «İki, ikiiii...»

Sütçüye döndüm:

— «Duydun! İki kiloymuş...»

— «Duymasına duydum da size şaştım...»

— «Neden?»

— «Evin tüketimi konusunda içerden mi emir alırsınız?»

— «İçerden alırım dışardan alırım. Yaşamımda devir değişikliği var. Ben 'menopoz' devresindeyim.»

— «Evet! Pozunuzda bir değişiklik var. Eh... Gece fazla kaçırdıysamz...»

— «Arkadaş 'menopoz' fotoğraf pozu değil. Aydın kişi, lâmba aydınlığında oturan kişi midir? Aydın kişinin mutlaka Aydın'lı mı olması gerekir?»

— «Bu tür şakaların bayatladığını size hatırlatan oldu mu?»

— «Bu lâf kişisel bir önyargı. Çalıştığım gazinolarda beni dinledin mi?»

— «O tür yerlere gitmek, canı sıkılan, olumsuz eğlence arayan kişiler içindir...»

— «Peki radyoda?»

— «Saati denk gelirse dinliyorum. Ama ninem de dinlermiş sizden aynı şakaları...»

— «Kardeş sen beni pek sevmiyorsun galiba?»

— «Sevmesine seviyorum. Ama ben Zeki Müren'i de seviyorum. Fark var değil mi?»

— «Var! Ben 'menopoz' devresindeyim...»

— «Özel zevkleriniz beni ilgilendirmez ağabey...»

— «Yahu sen niye süt satıyorsun? Sanat eleştirmeni olsana...»

— «Ağabey sen sanat dediğin işi bırakıp köşede bir bakkal dükkânı açsana...»

'Menopoz' devresinde olan kişiler sinirlerine fren yapamaz. Hiddetlendim:

— «Sen bu süte su katıyorsun...»

— «Elbette katıyorum.»

— «Namuslu bir davranış mı bu?»

— «Ülkeyi yönetenler sözverilerine ne ölçüde su katıyorlarsa ben de o kadar katıyorum. Ama hiç değilse sulu süt sattığımı kabulleniyorum. Namuslu bir davranış değil mi bu? Sen de ağabey, ekezleme tökezleme bunca yıl bize sulu lâflar dinletiyorsun. Kafanı iki elinin arasına alıp bu gerçeği namusluca kabulleniyor musun?»

— «Bugün süt istemiyorum arkadaş. Oğlan et suyuna papara yer. Ben içerde Zeki Müren'i dinlerim. Kültürüm senin düzeyine ulaşırsa, o sulu sütünden bir miktar alırım.»

— «Sıkıntın neydi ağabey unuttum? Frenkçe bir lâf etmiştin?»

— «Menopoz...»

— «Hah! Benim ‘sarı kız’ da zaman zaman böyle poz takınmaya heveslenir, sütü rahat sağmak için kuyruğuna tuğla bağlarız. Madem pozdan rahatsızsın, benden kardeş öğütü, dilinize dirhem bağlamayı bir deneyin... Hayırlı işler!...»

Sütçü her zamanki güler yüzüyle merdivenleri indi. Ben yazı odama döndüm.

Önümde sözlüğün (M) harfi sayfası:

‘Menopause’..... bir anlamda ‘verimsizliğin’ simgesi...»

Dilime dirhem mi bağlasam?

Daktilonun kapağını mı kilitlesem?

Bilemiyorum.

FARUK'UN HASTANE SAFASI

Anlatacağım öykü, yazının başlığına eş düşermiş gibi 'Karagöz'ün Yalova Safası'nı pek andırmıyor değil. Eski bir dostla yıllar önce yaşadığımız bir serüven bizi o tarihlerde pek güldürmüştü. Bugün buluşup anımsayacak olsak, aynı serüven aynı güldürü gücünü hâlâ taşır mı bilemem? Diyelim ki taşır. O zaman böylesine bir güldürü, bu satırlara göz gezdiren okuyucunun ilgisini çeker mi? Onu, hiç ama hiç bilemem! Profesyonel olmayan yazarların en büyük problemi, bu değil midir? Neyse! Okuyucu sabrına sığınıp anlatalım:

Faruk Gerçek, yirmi yılı kapsayan yakın arkadaşlık, 'dostluk' diye tanımlanabilirse, eski dostumdur. Bizim meslekten değildir. Fakat bizim kadar mesleğin içindedir. Üstelik bir özelliği daha vardır. Bizim mesleğin kişileri, yaşları yetmişe gelse bile psikolojik açıdan 'duygusal olgunluğa' erişmesi olanaksız 'çocuklar' sınıfına girdiği için, o, yaşça bizden küçük olsa bile, 'olgunluğa erişme' yolunda, çok virajları tam gazla önümüzden dönmüştür. Örneğin: Mesleğin yaşam gereği 'çocuk' kalma durumları bilimsel açıdan kanıtlanmış sanatçıların sarsıntıları, kendi başından geçtiğinde bizler gibi sarsılmaz. Uç uca eklediği sigaraları bir yana bırakacak olursak, daima yaşama bağlıdır, her zaman güler yüzlüdür, hani o masallardaki tükenmek bilmeyen koca kavanoz gibi, dibi gözükmeyen bir espri küpüne sahiptir. Ve de yakın arkadaşlarının bazılarının yargısına bakılacak olursa, çok virajı tam gaz, yaşça bizden çok önce döndüğü için, etrafa sıçrayan zifos duşlarına, dikiz aynasından bakarak güler. Sonunda anlatırken sizi de güldürür.

Şaka koşulları ne olursa olsun, Faruk Gerçek'e kızmak ve dostluk bağlantısından kopmak olanak dışıdır.

Dinleyin: Ben dört yıl öncesine kadar, şimdiki kalın tahta çerçeveli, muntazam kalıplı pembe renkli seramik döşemeye uzanmadan önce, bugünden yarına ne olacağı belirsiz bulutlar üstünde yaşardım. Fakat zaman zaman, özellikle borç senetleri biriktiğinde, bulutların rahat döşeğinden, yeryüzünün katı düzeyine inmek gerekirdi. Bunu gerçekleştirmek için de bir 'oruç', bir 'perhiz', bir 'kuruma' devresi gerekirdi. Yani en azından, zerre alkolsüz dört ay! Sözünü ettiğim önemli dönem başlangıcının bir haftasını, genellikle Boğaz'a yakın bir özel klinikte, 'bilimsel çabaların yardımıyla' istirahat ederek, yani düpedüz uyutularak geçirirdim.

— «Bizim Orhan nerede yahu?»

— «Yağlama - yıkama'ya yatmış...»

— «Amaaaan! O da kurudu mu çekilmez!..»

— «Borç yine gırtlakta. Ne yapsın?»

— «Boş şişeleri satsın!..»

— «Keh, keh, keh... Eski şaka!..»

— «Ha! Şaka eski de, Orhan darphaneden yeni çıktı değil mi?»

Bunlar 'Divan Oteli Bar Grubu'nun lâflarıydı. Ben çoktan alışmıştım.

Bir 'kuruma' devresinin arefesinde, Boğaz'a nâzır kliniğe hareketime bir saat kala, önümdeki viski kadehine dört aylık veda törenimi yaşlı gözlerle yaparkeeeen:

— «Obi!... Ben de seninle geliyorum.»

Başımı kaldırıp baktım. Faruk Gerçek...

— «Yok, yok. Rahatsız olma. Ben hem ağlarım hem giderim. Yavuklu hasreti dediğin dört ay! Vergi borcu biter bitmez burdayım... Şarkısı bile var...»

— «Anlamadın Obi. Ben seninle hastaneye yatmaya geliyorum. Ameliyatla sivilce aldıracağım...»

— «Ameliyatla sivilce aldırılır mı yahu? Bırak! Hasretlimle son dakikalarımı başbaşa geçireyim... Üstelik ameliyatla sivilce aldırırsan acır kardeşim...»

— «Demin gittiğim doktor da öyle söyledi.»

— «Ne dedi?»

— «Muayene ederken, 'Doktor acıyor' dedim. 'Acır cicim, acır şekerim,' dedi»

— «Sivilceyi pek anlıyamadım ama, galiba doktorun biraz nonoş?...»

Odalarımız yanyanaydı. Faruk, hastane yatağına uzanmayı bırakın, pijama bile giymiyordu. Odasına minik bir pikap getirmişti. O yıllar pek moda olan 'bossa-nova' türü ne kadar plak varsa, vapur iskelesinde lahmacun satar gibi üstüste dizmişti. Biri soğumadan ötekini pikabın fırınına sürüyordu.

Ben eski ‘hastaneci’ pijamalarımı ve robdöşambrımı giymiş, balkona çıkmıştım. Boğaziçinde nefis bir akşamüstü başlıyordu. Aynı giysilerle, balkonlarındaki şezlonglara uzanmış ‘derdâneler’, bendeniz ‘mestâne’ye ilgi gösterdiler:

— «Geçmiş olsun!..»

— «Cümlemize...»

— «Efendim bendenizinki, akut endijesyon. Kontrol yapılacak. Sizin nedir?..»

Bu sorunun cevabına yıllardır koşullanmıştım.

— «Nöro-vejatatif sistemde disregülasyon...»

— «Nedir o?..»

Komşu balkondan Faruk’un cevabı ‘bossa-nova’ ritmine karıştı:

— «Yelkenledi beyim, yelkenledi... Fazla rüzgâr aldığı için, orsa gidemiyor, pupa tutturacak...»

Sağ balkondaki yaşlı bey biraz eğildi:

— «Arkadaşınız denizci mi?»

— «Evet! Denizcilik konusunda derin bilgi sahibidir. Oseonografik dalgacılıktan mustarip. Sanırım dümeninde sivilce varmış...»

— «Ey Ulu Tanrım... Her geçen gün yeni bir hastalık çıkıyor. Geçmiş olsun...»

Doğru yan odaya girdim:

— «Faruk! Yapma kardeşim yahu! Ben birazdan ruh çöküntüsüne gireceğim. Uyutacaklar.»

— «Obi! Şu dolabı aç. Alttaki şişeye bak. Gelirken yavuklunu getirdim...»

White Horse...

Bir saat sonra, hastanenin pek cici doktoru Muallâ hanım, odamıza girdiğinde beni ruh çöküntüsü içinde değil, Faruk’la yeni ‘bossa-nova’ adımlarını prova ederken buldu...

— «Safdışı ajitasyon!.. Minima-maksima tansiyon kontrolü... Nabız... Ve damardan belirli cc'de yavaş 'largaktil' enjeksiyonu...»

Hemşire direktifi not alırken havayı kokladı:

— «Doktor hanım. Bu oda viski kokuyor...»

— «Alkol, ciğerlerde ıtlak olur. Hastanın nefesinden geliyordur.»

Faruk Gerçek lâfa karıştı:

— «Aslında çöplüğe savurduğumuz şişeden geliyordur...»

Sonunda Faruk Gerçek sivilceyi aldırdı mı bilmiyorum? Çünkü bir sabah kat hemşiresini çağırmış:

— «Bir kat altımdaki hastaya söyleyin, sabaha kadar bağırmasın, yoksa şikâyet ederim... Olmazsa kendim iner sustururum» demiş...

Tartışmanın sonucunu inceleyemedim. Çünkü aynı sabah Faruk hastaneden ayrılırken, onun daveti üzerine, arkadaşımız rahmetli Benli Belkıs, lame pantolonuyla beni ziyarete geliyordu. Elinde fıkra kitapları vardı. Sordum:

— «N'oldu bizim Faruğa?»

— «Alt katta sabaha kadar marş söyleyen hastayı susturmaya inmiş...»

— «Kimmiş o hasta?»

Sevgili, rahmetli, biricik bacımız Benli Belkıs, gamzesini çukurlaştırdı:

— «Kral Tallâl!..»

BEN BİR PİÇİM veya ‘HASAN PULUR’LUK BİR YAZIDAN ARAKLAMA

Önce, dilerseniz, (t) lerin göbeğine çizgi çekelim, ardından (i) lerin üstüne nokta oturtalım.

Şimdi efendim, 1953 yıllarında kulunuz para boğuntusu içinde kıvranırken, beyaz perdenin usta tezgâhçılarından bir iş almıştım. Üstad, hesap vereceği en üst makama ulaştığı için, bana izin verin, ismini yazmıyayım. Tanrı rahmet eyleye...

İlginç bir senaryoda, baş rolü yüklenmiştim.

Eh, iyi bir hikâye:

Bebek terkedilmiş vaziyette bir kapı dibinde bulunuyor da, efendim, fukaralar yurdunda bakılıyor da, günün birinde ünlü bir cerrah olup bir kadının hayatını kurtarıyor. Sonradan anlıyor ki, hayata kavuşturduğu kadın, meğerse efendicazıma söyliyeyim onun anasıymış. Derken gerçekler gün ışığına çıkıyor. Fukara yurdunda bakılıp büyütülen ve de ünlü bir cerrah olan bu adam, (senaryoya göre) anasının jimnastiğine kızmıyor, babasının evrakındaki tohum imzası eksikliğine içerliyor. (Yine masal bu ya!...) Eteğini kaldırıp koşan bir hatunun, pantolonunu indirmiş bir erkekten daha hızlı koşabileceği sportif kuralını unutup, tohum sahibinden intikam almayı tasarlıyor; kırk kişiyi kötekleyip otuz kişiyi hastanelik ettikten sonra, bütün suçu ‘fodla’ya davetten ibaret seks manyağını (!) temize havale ediyor. Adam temiz; ama ünlü cerrah, ağır cezada yargılanmakta. O zamanki deyimle ‘iddia makamı’ ünlü cerrahın idamını talep ediyor:

BİRİNCİ SAHNE: GENEL GÖRÜNÜŞ.

‘Ağır Ceza’ mahkemesi salonu... Kamera, bu ilginç davayı izlemeye gelen kişilerin suratlarında, otuzar saniye duraklayarak dolaşıyor...

İKİNCİ SAHNE: YARGIÇ:

— «Bir diyeceğiniz var mı?»

ÜÇÜNCÜ SAHNE: BAŞINI SUÇLU PARMAKLIK

BÖLMESİNDEN KALDIRAN ÜNLÜ CERRAH: VE DE FİLMİN EN DRAMATİK KONUŞMASI:

— «Ben, bir piçim...»

— «Anlaşılmadı?..»

— «Ben, bir piçim...»

O tarihlerde, benim sabırlı okurlarım, bu trajik senaryoya müzik oturtma ricası, bizim sevgili Faruk Yener'den rica edilmişti. Hatır kırmadı, eksik olmasın, kabullendi. Fakat ilk sahnede, kulunuzun başını parmaklıktan kaldırıp yaşlı gözlerle yakın planda ağlamaklı halimin resmini görünce ve de hıçkırarak:

— «Ben, bir piçim...»

Cümlesini duyunca, sevgili Faruk Yener'in güleceği tuttu. E, bozulduk!...

— «Bu sahnenin altına trajik müzik döşenmez, olsa olsa kahkaha sesleri konur...»

Böyle mi olmalıydı sanatsal katkısı bu önemli sahneye? Şikâyet için, rahmetli rejisörümü, ünlü beyaz perde tezgâhtannı aradım. İsmi gereksiz. Tanrı rahmet eyleye...

Meğerse film, dublâja girmeden iki hafta önce onu da kovmuşlar. Faruk Yener bunu duyunca, «ben bir piçim» tümcesinin kahkaha tepkisi, nerdeyse bir doktor yardımını gerektirecek yutkunma güçlüğüne dönüştü...

O gülerdi tabii... Onun sanata bakış açısı değişik. Fakat ben o rolde, yaşlı gözlerle başımı parmaklıktan kaldırıp yargıca bakaraktan:

— «Ben, bir piçim...» diye filme başlayınca, kaç vilâyetin kaç kazasında kaç mendil ıslandı kimbilir?

Neyse!

Dinleyin: Ben Milliyet ailesine katılmadan önce, özellikle rahmetli Doğan Nadi'cik beni öksüz bırakmadan önce, Hasan Pulur kardeşimin, tiryakisi sayısız köşesini zaman zaman 'mestâne' serüvenlerle süslerdim.

Bu sohbete, iki ayrı başlık koymanın nedeni sanırım şimdi aydınlığa kavuşacak.

Kulunuzun ‘artiz’liği topu topu iki yıl sürdü.

Birincisi: Rol gereği yaşlı gözlerle başlayan senaryo girişi:

— «Ben, bir piçim...»

Milliyet ailesinden olmasaydım, ve derdimi kısa bir mektup yahut telefonla sevgili Hasan Pulur’a anlatmak olanağını bulsaydım, sanırım ‘Olaylar ve İnsanlar’ köşesinde bir resmim yayınlanır ve köşe başlığı aynı sözcüklerden oluşurdu:

— «Ben, bir piçim...»

Neden?

Tanrı hayattakilere uzun ve mutlu bir ömür bağışlasın, yakın tarihlerde anacığımı kaybettim. O acı günlerde beni bir an yalnız bırakmayan dostlara minnetim sonsuz.

Fakat diğer yandan, kırtasiyeciliğin akıl alması güç işlemleri kulunuzu ağlamaklı güldürmeye başladı.

Anamın ‘Ümraniye’ köyündeki kümes kabası arsa parçasının veraset kâğıtları dönüp dolaşmaya başlayınca, ilk sürpriz patladı:

— «Anneniz nüfus kayıtlarında ‘bekâr’ gözüküyor efendim...»

— «Etmeyin eylemeyin! Vakıa pederin vefatından önce boşanmışlardı ama, kütüklerde belirlenmiş olması gerekir...»

— «Valla biz dosyalarımıza baktık; böyle bir not yok! Rahmetli valdeniz bekâr!...»

— «Yani ben şimdi bir piç durumunda mıyım?»

— «Estağfurullah! Ama kayıtlara bakılacak olunursa.....»

— «Yahu arkadaş, merhum pederimin kütüğüne bakınız lütfen.....»

— «Hangi merhum pederinizin»

— «Kardeşim deminkini hakaret kabul etmedik. Ama şimdi ‘hangi merhum pederinizin?’ diye soruyorsun. Beni katmerli piç kıldınız yahu!...»

— «O anlamda konuşmadık beyefendi. Pederiniz kim?»

— «Tövbe Yarabbii!... Merhum Dr. Albay Hikmet Boran...»

— «İşte orası yanlış.»

— «Ha, yani babam belli değil!»

— «Anlatamadık beyim. Babanız ‘merhum’ değil... Kayıtlara göre hayatta...»

— «Ülen, zavallı adam Karacaahmet’te Şehitliğe gömüleli yirmiiki yıl oldu.»

— «Yasal yollar açık efendim. İddianız kanıtlanabilir tabii...»

— «Yani kardeşim, şimdi benim rahmetli anam bekâr, merhum pederim sağ mı?»

— «Eldeki kayıtlar.....»

— «Eldeki kayıtları bırak da, bana tanıdık bir matbaacı adresi ver...»

— «Anlayamadım...»

— «Rahmetli bekâr anamla, hayattaki merhum pederimin düğün davetiyelerini bastırayım. Eş dost eğlenirken, ben şu piçlikten kurtulayım kardeşim...»

INSOMNIA

Kitaplığınızda tıp sözlüğü olmasına gerek yok.

Biliyorsunuz ‘insomnia’nın ne olduğunu.

Ama dilerseniz önümdeki kitaptan çevirisini yapıvereyim:

Insomnia (Insomnie) — Fr.-n. f.- : Uykudan yoksun kalmak. (Karakteristik tanımlamada, uyuyabilme güçlüğü; ya da çeşitli rüyalar nedeniyle sık sık, yahut süreli uykusuz kalmak.)

Kimisi için tedavi gerektiren bir rahatsızlık.

Kimisi için gelip geçici bir asap bozukluğu veya sinir yorgunluğu.

Ben, sanırım ikinci sınıfa giren uykusuzlar arasındayım. Gündüz kafama takılan bir soru işareti, akşamüstü aldığım bir gazino kontratı, karımın hiç bir neden olmadan surat etmesi, kayınvaldemin yemeğimi bitirmeden önümden sofra kaldırması, gecenin sabaha yönelik saatlerinde uykumun kaçmasına sebep oluverir; ‘insomnik’ sıkıntılar içinde horozların ötmesini ve kapımıza ilk uğrayan konuğumuz sütçünün zili çalmasını beklerim.

Halk arasındaki yaygın deyimle ‘milletin poposunda pireler uçarken’, insomnik saatleri doldurmak oldukça güçtür.

Yeniden uykuya dalabilmek için, bilimsel olmayan bazı yöntemler önerilir.

Örneğin:

— Baş yere değinceye kadar vücudu belden geri bükmek ve nefesi içeri çekerek ıslıkla şarkı çalmak,

— Sağ ele ılık bir süt bardağı alarak, kolu enseden arkaya çevirmek ve bardağı ağzın sol tarafından boşaltmaya çalışmak,

— Bir kesekâğıdını patlatacakmış gibi şişirdikten sonra, ağız ve burun çevresinde büzüp içinde, on defa derin nefes almak.

Ve bu gibi...

Kişisel deneylerimde bu yöntemlerden olumlu sonuç alamadım.

Ben, aydedenin nöbet bitirip güneş babanın göreve başlamasını beklerken; nereden, ne zaman, ne için satın aldığımı bilmediğim kitaplarımı okumayı yeğ tutarım.

Nereden, ne zaman, ne için satın aldığımı bilmediğim kitaplarda, aklımın ucunun köşesinden geçmeyen bilgiler bulurum. Böylece uykudan yoksun saatler bir anlam, bir değer kazanır. Günün ağarmasını beklerken öğrendiğim bilgiler, aydın kişiliğime hiç bir katkıda bulunmasa bile, hiç değilse, iskambil falı bakarken eski okul şarkılarını mırıldanmak gibi düpedüz saçma bir uğraşıdan kurtarır beni.

Dün gece 'insomnik' bir geceydi.

Nereden, ne zaman, ne için satın aldığımı bilmediğim bir kitapta öylesine ilginç bulgularla karşılaştım ki; uykusuzluktan kan çanağına dönen gözlerimi dört açarak sütçünün kapıyı çalmasını beklemeye koyuldum.

Genç ve sevimli sütçümüz aydın kişidir. Fakat nedense, özellikle beni uyku sersemi yakaladığı zaman süt güğümünü bilgi dağarcığıyla koyulaştırıp kapı eşiğinde ders vermekten sadist bir zevk duyar.

Fakat bu sabah hazırdım.

— «Günaydın ağabey... Kaç kilo?»

— «Günaydın kardeş... İki kilo!»

— «Yengem talimatı geceden verdi galiba?»

— «Yengen değerli insandır.»

— «Kuşkumuz yok! Ellerinden öperim. Biz ablamızın değerini biliriz.»

— «Hangi değerini bilirdin?»

— «Tanıdığım en nazik, en iyi kalpli müşterilerimden biridir. Tanrı sana bağışlasın.»

— «Bırak duygusal klişeleri. Prodüksiyon değerini bilir misin?»

— «Yani üretici değerini mi? Aslan parçası oğlunuz var ya? Elbette biliyorum.»

— «O anlamda konuşmadım. Aslında sen kendin sütçü kardeş, kendi

üretici gücünü bilir misin? Şu delikanlı vücudunun ne verimli bir fabrika olduğunun farkında mısın?»

— «Ağabey, ben mahalleyi dolaşayım. Sen ayılınca tekrar gelirim. E mi?»

— «Keman çalar mısın oğlum?»

— «Ağabey kızma ama, yeterince dinlenmemiş rakı sana dokunuyor... Neyse! Süt, anti-asittir. Buz gibi bir bardak çek, bak nasıl kendine gelirsin...»

— «Sütün anti-asit olduğunu biliyorsun. Kendi üretici vücudunda, günde kırk kemancının yaylarını cilâlıyacak miktarda reçine imal ettiğini biliyor musun?»

— «Tutma beni kapıda ayağını öpeyim. Git biraz uyu açılırsın...»

— «Kaç kilosun arkadaş?»

— «Son tartıldığımda 75 kiloydum. Niye sordun ağabey? Kanımda da mı su var?»

— «Yok estağfurullah! Fakat kanında bol miktarda karbon var. Örneğin vücudunda biriken karbonla, en azından dokuzbin kurşunkalem imâl edilebilir...»

— «Ağabey veresiye hesabını düşünüyorsan, kurşun-kalemli lâf atma bana. Kapıya tebeşirle çiziyoruz biliyorsun?»

— «Hah! İyi bir noktaya değindin...»

— «Kime değindim?»

— «Tebeşire neden para veriyorsun aslan kardeşim? Senin üretici delikanlı vücudunda bir kümesi badana etmeye yeterli kireç olduğunu biliyor musun?»

— «Birazdan İnşaatçı Rüstem ustaya uğrayacağım, müjdeyi veririm. Eyvallah!...»

— «Dur! Geçen bayram ne yaptın?»

— «Mahalleyi dolaştım. İşimi bitirdim. Kabristana uğradım. Aile büyüklerinin ellerini öptüm. Ertesi akşam misafir geldi...»

— «Yazık! Oysa yüz tane küçük çocuğu sevindirebilirdin. Zira üretici

vücudunda, yüz tane uçan balon şişirecek kadar gaz var. Bunu düşündün mü»

— «İki gündür midem üstüne afiyet gurulduyor ama...»

— «Çakmak mı kullanırsın, kibrit mi?»

— «Sağol. Şimdi yakmıyayım ağabey...»

— «Sigara ikram etmiyeceğim. Vücudunun üretici gücünden söz ediyorum. Şu anda bünyende, ikibin ikiyüz kibrit başı imal edecek yeterlikte fosfor cevheri olduğunu sana söyleyen oldu mu?»

— «Ağabey sana son zamanlarda havale geldiği oldu mu?»

— «Ne havalesi?»

— «Posta havalesi değil! Yani ya, bu sabahki gibi fenalaştığın oldu mu? Bizim mahallede topal bir kadın var. Cuma sabahı kurşun döktürürsen bişeyciğin kalmaz. Benim inek sütten kesildiği zaman, ona bile kurşun döktürdük, inan iyi geldi...»

— «Haydi, haydi. Ders veremedin bana bu sabah. Benim 'insomnia' sana yaradı...»

— «Neyin bana yaradı ağabey?»

— «'Insomnia'... Uykusuzluk hastalığı... Bak neler okuyup sana yararlı oldum?»

— «Somyan rahat değilse yerde yat be şeker ağabeyim. Bak şaşırdık üç kilo koyduk...»

— «İyi ki hatırlattın, kanındaki süt.....»

— «.....ineğin memesiyle çeşmenin musluğunda mabzulen mevcut. Geçmiş olsun ağabey.»

Bu sabah sütçümden hırsımı alamadım.

Ama daha çok uykusuz gecelerim olacak. Beklesin görür!...

‘KOKOT’LAR VE ÇARŞAFLAR

1945’lerde ‘radar’ ne derece gelişmişti bilmiyorum.

‘Sismograf’ bilimsel araştırmalarda uzun yıllardır kullanılan bir buluştu. Onu gayet iyi biliyorum.

Denizaltılar, ilk dünya gırtlaklaşmasında can kıyımına başladığına göre sanırım gözle görülmesi olanaksız cisimlerin ‘ping-ping’ sesleriyle kulaklara ulaşmasını sağlayan ‘sonar’, yepyeni bir detektif değildi.

Fakat 1945’lerde biz delikanlıydık. Kendi evlerimizde, elbebek gülbebek bakılacak durumda olduğumuz halde, Beyoğlu’nun arka sokaklarında karanlık odaları pansiyon tutacak kadar deli, fıçı şarabı ve uydurma sandviçlerle işe koşacak kadar kanlı ve de canlı... Delikanlı!...

Arkadaşım, şimdi büyük bir işhanı olan sokak arasında bir odayı seçmişti. Ben, aynı sokağa paralel bir çıkmaz geçitte bodrum katındaydım. Ama kendi barınağımı seyrek kullanır, haftanın en az dört gecesini arkadaşımın pansiyon odasında geçirirdim. Çünkü gırgır bitmezdi tiyatro dönüşü. Çünkü yatağım bölüşülmeyecek kadar dar, halı yastık atılmayacak kadar ufaktı. Oysa, elbebek gülbebek bakıldığımız evlerimizden uzak bir yaşantı arayacak kadar deliydik ama, haftanın en az dört gecesi pansiyon odalarımızda ‘karşı-cins’ sıcaklığını döşeğimizde paylaşmak, ya da hah üstüne yastık atarak spor yapmak gereksinmesini duyacak kadar kanlı ve de canlıydık. Bu bakımdan arkadaşımın odasının davetsiz konuğu olurdum.

Arkadaşımın pansiyon işleten madamı garip bir şive ile konuşurdu. Oda kiracılarını inanılmaz bir titizlikle seçer, bırakınız ‘karşı-cins’ konukluğunu, bakkaldan gelen soda şişelerini açıp koklamadan odalara getirmezdi. İkinci dünya gırtlaklaşması başlamadan önce, doğu Avrupa ülkelerinden birinden kaçıp, güllük gülistanlık yurdumuza sığınmış, saklayabildiği mücevheratı satarak, o dar sokaktaki katı satın almıştı. Bütün geliri dört odayı pansiyon verdiği kimselerin ödediği gülünç kiraydı. Sabahları bir bahaneyle pansiyonerlerinin odasına ‘bonjur’ demeye geldiğinde, masa örtüsünde reçel izi arar, minik halıyı denetler, özellikle çarşaflarda sigara yanığı kollardı. Çünkü o yıllarda güllük gülistanlık yurdumuzda ‘beyaz eşya’ yani özellikle ‘çarşaflar’ oldukça değerliydi.

Beni, arkadaşımın yakın bir yörede askerlik yapan yeğeni sanırdı.

Haftanın en az dört gecesi, minik halıya yastık atıp uyku konuğu olmamı kabullenmişti.

Ama 'karşı-cins' konuğu kabullenmek? Bu olanaksızdı! Katılığının, dinsel inançlarından, ya da cinsel sansüründen doğduğunu sanmıyorum. Önemli olan, masa örtüsündeki yemek izleri, yastık atılan halıdaki harabat, ve elbette onun için büyük değer taşıyan çarşaflarıydı.

1945'lerde 'radar', 'sonar', 'sismograf' ne derece gelişmişti bilmiyorum.

Fakat arkadaşımın pansiyoncu madamının odasında bu araçların en gelişmiş modelleri vardı sanıyorum. Özellikle 'karşı-cins'i 'ping-ping'leyen 'sonar'lar, gölgesini yansıtan 'radar'lar, titreşimini çizelgeleyen 'sismograflar...

Ama delikanlılığın üstün zekâsıyla çaresini bulmuştuk.

Pansiyoncu madamın kapısı eşiğinden, bırakınız 'karşı-cins' konuğunu, aklınızdan seksüel bir düşünce bile geçiremezdiniz ama, benim gelişlerimde, radar-sonar-sismograf geçici olarak kapatılırdı. Çünkü yakın bir yörede askerlik yapan yeğendim ya? Ziyaretlerimde akşam çayına geldiğimde yanımda, teyzem (ha!) ve teyze kızım (ha, ha!) bulunurdu. İkinci dünya gırtlaklaşmasından önce, doğu Avrupa ülkelerinden birinden kaçarken bütün yakınlarını arkasında bırakan madamın, akrabalara üstün saygısı vardı:

— «Madam... Matmazel... Buyur efendim buyur... Genç mösyö komilfo efendi... Kendi soldâto, yani ya, ne diyor, asker efendi, değil efendim?... Ama bitecek diyor mösyö!.. Onun arkadaş, tiyatro prova şimdi... Fakat ben çay koydu... Buyur efendim buyur... Siz çay biterken, arkadaş tiyatro prova dönecek... Maaa, masa örtü, dikkat, ha? Teşekkür...»

Biz, teyzem (ha!) ve teyze kızım (ha, ha!) bu törenle meşgulken, arkadaşım köşede büfede, gazozların yarısını boşaltıp, içine votka doldurmakla uğraşır, yakın akrabalarım (ha, ha, ha!) yan gözle bakışırlardı. Sportif eğlence için yatağın kime, halının kime düşeceğini, belki önceden yazı-tura atarak saptamışlardı.

Madam, hanım akrabalarımın sık sık değişmesini de hoş karşılardı:

— «Genç mösyö var buyuk ayle!... Değil Ben de var buyuk ayle!.. Ma, hepsi kaldı evropa... Ne zaman krismıs, kart atıyor... Buyur efendim buyur... Soldâto arkadaş mösyö şimdi tiyatro prova... Gelecek... Fakat

ben çay koydu... Maa, masa ortü dikkat, ha?»

O tiyatro sezonu sona erene dek, ben haftanın en az dört günü, konuk olarak yanımda 'buyuk ayle'min, teyzeleri ve teyze kızlarıyla (ha!) bu akşamüstü ziyaretlerimi, 'radar-sonar-sismograf' perdesini atlayarak sürdürüp gittim.

Fakat:

Tiyatronun kapalı olduğu bir pazartesi akşamüstü çay ziyareti uzun sürdü. Köşedeki büfede provanın bitmesini bekleyen arkadaşım, gazoz-votka karışımını sabırsızlıktan iyi tutturamamıştı. Dört pansiyonerin ortaklaşa kullandığı banyoya giderken, banyonun hemen yanındaki mutfak masasında bir şişe şarap görüp, ceketin koltuk altında odaya taşıyınca, kimyasal karışım, o günkü hanım teyzem ve teyze kızım (ha!) üzerinde ters tepki yaptı... Gecenin dokuzu oldu, uyandırabilirsen uyandır! Öylesine bir horlama ki, uçakta olsak, kaptan pilot motorlardan biri bozuldu sanıp kalktığı alana geri dönebilirdi.

Çaresiz 'karşı-cins' konukları yanyana yatağa uzattık; ben koltukta kıvrıldım, arkadaşım halıyı döşek yaptı.

Beyoğlu'nun arka ara sokaklarındaki apartmanlara güneş geç gelir. Uyandığımızda saat ona yaklaşıyordu galiba. Kramp giren adaleleri gevşetirken yatağa baktık, benim 'buyuk ayle' akrabalar yok!... Kimseyi uyandırmadan tüymeyi becermişler.

Fakat tam o sırada sabah 'bonjur'u için madam kapıyı tıkırdatıp içeri girdi. Çayımızı minik masaya koyarken kıyamet koptu:

— «Çarşaf!.. Çarşaf!.. Hap, çarşaflar... Yok onlar 'buyuk ayle'... 'Kokot' onlar...»

— «Kim kokot madam? Ne çarşafı?»

— «Yok çarşaf!.. Kokot'lar hap çarşaf!. Yok tanti, yani ya teyze; yok kız tanti, yani ya matmazel; kokot onlar... Kokotlar, benim çarşaflar hap... Hap, çarşaflar...»

Uykulu gözleri ovalayıp baktık. Evet! Döşekteki, yatak ve yorgan çarşafları benim 'akraba hanımlarla' birlikte yok olmuştu. İçinde (o zamanki parayla) yirmibeş lira olan benim zavallı cüzdanın içi de, çarşaflarla birlikte 'hap' olmuştu. Boş gazoz-votka şişeleri bile, 'kokotlarla' 'hap' olmuştu... Madamın feryadı ağlamaya dönüştü:

— «Kokot, çarşaf hap... Kokot çarşaf hap...»

Elbebek, gülbebek bakıldığımız evlerimize koşup bir takım çarşafları kendimiz ‘hap’ yapıp madama ulaştırdık ama, barışamıyacağımız anlaşılınca arkadaşım kendine yeni bir pansiyon aradı buldu. Haklı olarak benim ziyaretlerime de kapısını kapadı.

YENİ YILINIZI KUTLARIM

Bu satırlara göz gezdirdiğiniz zaman, takvimleriniz 1977 yılının ikinci gününü ve ilk pazarını gösterecek.

Oysa, herkesin bildiği gibi, özellikle, 'ek' veren gazetelerin teknik hazırlanma gereği, yazarları en az beş altı gün önceden daktilo başına oturmaya zorunlu kılar. Nitekim ben iyi dileklerle dolu bu kutlama sohbetini kâğıda aktarırken eski yılın dolmasına daha beş gün var.

Gazino sahnelerinde kendi yaşım konusunda şaka yapmak sırası gelince, ihtiyarlığımdan söz ettiğimde, bazı dost masalardan itiraz sesleri yükselir:

— «Dur bakalım! Sen daha delikanlı sayılırsın...»

Ben de bu iltifatı, klasik bir cümleyle cevaplarım:

— «Gece çalışanların yaşantısı öylesine ters bir düzendedir ki, bizde, bazı tutukevlerinde uygulandığı gibi, «bir yıl, iki yıl» sayılır. O bakımdan kırkdokuz yaşı ikiyle çarparsanız, gerçekten ihtiyarladığımı kabullenmeniz lâzım...»

Bu tekerlemeye pek gülmezler. Gülünecek bir lâf olmadığını bildiğim için de cümleyi ağzımın içinde geveler geçerim.

Fakat, kişisel yaşantım açısından bu tekerlemede bir gerçek payının bulunduğuna inanırım. Ziyan edilmiş ömürler vardır. Karşıdan bakılınca kişinin yaşam süresinde, hele yaratıcılık gerektiren bir uğraşı içindeyse, çeşitli çabalarının beğeni kazanan ürünler verdiği, bu açıdan meslek yıllarının dopdolu geçtiği yargısına varılabilir. Bu yargı kuşkusuz kıvanç vericidir. İnsanı, ensesi gıdıklanmış bir kedi gibi mırmırlamaya, hatta biraz şımarmaya kadar iteleyebilir.

Öte yandan aynı kişi zaman zaman takkesini önüne koyup geçmiş yılların çizelgesini gözden geçirmek gereksinmesini duyar. Bu kontrolü açık yürekle, namusluca yaptığında, bırakınız itelendiği şımarıklığı, kedi mırlaması bile, derin derin iç çekmeye dönüşür:

— «Gerçekten aldığımın tam karşılığını ödeyebildim mi? Gerçekten yıllarımı çalışma, çabalama yönünden iyi değerlendirebildim mi? Gerçekten yakınlarıma tam anlamıyla bir mutluluk getirebildim mi? Gerçekten uygar ve aydın bir kişiye yaraşacak yaşantı sürdürdüm mü?

Yoksa sökük olduğunu bilmediğin bir cepten dökülüp saçılan bozuk paralar gibi, yitirilip ziyan olmuş yıllar da mı var?»

Takkesini önüne koyup ömür çizelgesini kontrol gereksinmesini duyan kişi, yuvarlak lâflarla maskelemeye çalıştığım bir genellemenin hayal ürünü temsilcisi değil. Deminden beri kendimden söz ettiğim besbelli.

Açık yürekle ve namusluca bu kontrolü becerebildiğim kadar tamamlayınca, belki biraz karamsar, fakat kuşkusuz gerçek bir sonuca varabiliyorum. Ömür sınavında notlar '10' üzerinden veriliyorsa, benim notum, olsa olsa (Öztürk Serengil'in buluşuyla):

— «'6', gıdıkladı...»

Bu meslekte, otuzu aşan yıl, sadece dinleyenleri seyredenleri değil, aile ve dost çevremi de, altı puanlık gıdıklayabildiysem, yeni yıla biraz aydınlık girerim sanıyorum.

Haftalarca önce bu köşede 'Menopoz' başlıklı bir yazım çıkmıştı.

Okurlarımdan sık sık (haydi yine şımaralım) sayısı oldukça kabarık mektuplar alırım. Fakat 'Menopoz' başlıklı yazının bu derece ilgi göreceği aklımın ucundan geçmemişti. Bir psikiatrist kanapesine uzansam, ruhsal yapım bu denli incelenmez, moral yapım bu ölçüde güçlenmezdi. 'Depresif' devrelerimde bana ilâç olur düşüncesiyle mektupların tümünü özenle dosyaladım.

Ama iki tanesinden söz etmeme izin verin.

Okurum Yorgi Horasanoğlu, bana sadece bilimsel açıdan ders vermekle yetinmeyip, sözcüğün kökenine kadar eğilip etimolojik bulgulan da hatırlatarak, bir hekimi kıskandıracak derinliklere iniyor. Belki de doktordur, bilemem. Belki adının başına (Dr.) harflerini, alçak gönüllü olduğu için yazmamıştır. Neyse! Horasanoğlu teşhisimi koyduktan sonra, tedavisini de öneriyor:

— «Eğer bedensel bir bozukluk yoksa, ancak ruhsal bir aksaklık olabilir, geçici olması da elinizde!...»

Doğrusu ben o yazıyı yine karamsar günlerimden birinde yazarken bu kadar hasta olduğumu bilmiyordum. Okuyucum da bunu farketmiş olmalı. Mektubunu pek güldüğüm bir fıkra ile bitiriyor. Sağolsun. Bedensel bozukluklar son yıllarda üstüste geçirdiğim ameliyatlardan ibaret. Ruhsal aksaklık konusunda bir korkum olduğunu sanmıyorum. Fakat, bozukluk ya da aksaklığın geçmesinin el hünerime bağlı olduğunu öğrenmek içime serin sular serpti.

Bir başka mektubun imza sahibi M. Aknam...

Şımartmış ki ne şımartmış!..

Satırlarının her cümlesinde yürekten bir yakınlığın, içtenlik taşıyan bir sevginin izlenimi, şaka değil, gözlerimi yaşarttı, yanaklarımı ıslattı. Zaten sulu gözlünün biriyim. Bu satır bana yazılır mı?.

— «Sen olmasan bu milletin içinden bir şey kopar...»

Gel de sulu gözlü olma okurken...

Karım merak etti:

— «Ne diyor?»

— «Ben olmasam bu milletin içinden bir şey koparmış...»

— «Belki maliyecidir. Belki eski vergi borçlarından ötürü, millet gelirinden kopacak alacakları kastediyordur...»

Katı gerçekçilik, kuşkusuz sulu gözlülüğü engelliyor. Öyle ya? Kaç güldürü ustası koptu gitti bu milletin içinden. Yarısının yarısından da az olanlarından kaçının ismi hatırlarda?

M. Aknam'ın mektubu, moral dosyamda ilk sıralarda. Sağolsun!...

Çok eski yıllarda Salacak'ta bir gazinoda çalışırken, ön sıralarda oturan ve beni durmadan rahatsız eden bir seyirci vardı. Sahneye lâf atarken beni ne kadar üzdüğünü bilmiyordu. Sanırım yanındaki arkadaşlarına espri gücünü kanıtlamaya çalışıyordu. Bir ara:

— «Orhan abi! Tıraşı kesip köpek taklidi yapsana» diye seslendi...

Ben de lâfımı kesip ona döndüm:

— «Kardeşim sen sahneye çıkıp ağaç taklidi yaparsan, ben de bacağımı kaldırır köpek taklidi yaparım,» dedim.

Ömür çizelgesi kontrolunda belki ziyan olmuş yıllar vardır. Ama gelen yıla büyük umutlarla, sonsuz iyimserlikle ve dopdolu bir neşeyle giriyorum.

Fakat kısmette kuçu-kuçuluk taklidi yapmak varsa, o zaman, 1977'de ağaç taklidi yapmaya hazırlansın. Yeni yılı, icabederse dibini sulamaya hazır cesur kararlarla bekliyorum.

Efendim, önce sıhhat, sonra huzur ve gönül rahatlığı dolu günler dilerim.

ARABAM VE BEN

Bir TV reklamının sloganından esinlenerek laf kapacak olursak, o hızla biraz da cümleyi uzatırsak sohbet yazımıza şöyle başlayabiliriz:

Değişen çağımızın insanları, inanılmaz hızlardan gelişiyor...

Birbirine çok yakın üç kuşak, birbirinden çok uzak üç ayrı ana dil kullandığımız için, bırakınız gazete yazısı hazırlamayı, mektupla hal hatır sorarken bile iyice anlaşılsın diye 'Türkçe Sözlük' kullanmak zorunluğunda kalıyoruz. Nitekim, 'iyimserlik' ve 'karamsarlık' sözcükleri pek beğenerek sohbet konuşmalarımıza yerleşti. Anlamı da açık, cümle kurarken de yerine oturtmak kolay.

Fakat nedense birbirine çok yakın üç kuşak, birbirinden çok uzak bir ana dil kullanmaya başlayınca, sohbetlerde yeni sözcükler yaratmak eğilimi başladı.

Örneğin 'Yaşamsarlık'...

Dinleyin, montaj sanayi ürünü bir 'özel bindirgeç'im var. 1978 yılının altıncı ayında bonoları ödenince benim kişisel taşıt aracım olacak. Şimdilik ödünç. İyi bakmak gerek. Çünkü saçları bono kâğıtlarının kalınlığında. Çünkü iyi bakmazsam, bono kâğıtları çürümeden 'özel bindirgeç'im çürüyüp gidecek. Çünkü her bono vâdesinde, bayramdan bayrama kabristan ziyareti gibi, kişisel taşıt aracımın otomobil mezarlığında gözüm yaşlı, anasını satanların aldatmaca kanısına saygı duruşu yapmak niyetinde değilim. Çünkü 'özel bindirgeç'im, benim senetlerim yıllar yılı hoşafa döndüğü için, karımın imzasıyla borçlanmak yöntemiyle kaldırım kenarında kelebek camının kırılmasını bekliyor. Çünkü kişisel taşıt aracıma iyi bakmak, hem 'ailesel', hem 'bonosal', hem de 'ihtiyaçsal' açılardan görevim. Bu yüzden sabahın en erken saatlerinde kapıyı çalan sütçümüzün 'düşünürlük' yeteneğine, ayda bir defa uğramak zorunluğunda olduğum 'özel bindirgeç' ustasının 'düşünürlüğü' de eklendi.

Az önce lâfını ettiğim yeni sözcük işte bu usta düşünürün ürünü:

— «Buyur baba!»

— «Estağfurullah! Sağol! Yahu yine tekliyor bu meret...»

— «Sapasağlam maşallah! Üstelik niye harf değiştirip arabanın

markasını değiştirdin?»

— «Nasıl?»

— «Yani ya ‘meret’ dedin ya! Neden markayı değiştirdin diyorum...»

— «Ülen sen kelime oyunu yapıp beni ticaret mahkemelerinde mi süründüreceksin? Uyku sersemi konuşuyoruz. Kapıcının üç yaşındaki oğlu yaslandığında sacı içeri göçtüğünde ne dedin? ‘Oğlanı arka kanepeye al, içerden yüklenirse kendi kendine düzelir’ demedin mi?»

— «Seni masraftan kurtardık, fena mı ettik?»

— «Bırak gevezeliği. Bir daha da, ağzımdan sözgelimi ‘meret’ çıktı diye sözcük şakaları yapma lütfen. Ben, o montaj kuruluşun yan çalışmalarından ekmek parası kazanıyorum, anlaşıldı mı? Bak şu arabanın minicik arızasına. İyimser misin? Karamsar mısın?»

— «Ben ‘yaşamsarım’ ağabey...»

Evet! ‘Yaşamsarlık’ sözcüğü, benim tamir ustamın dilbilgimize kattığı bir armağan.

— «‘Yaşamsarlık’ demek, yaşamak taklidi yapmak demek...»

— «Haydi, haydi! Nankörlük etme. Bak şu dükkâna? Tamir için kaç araba sıra bekliyor. Tanrıya şükür, işlerin iyi...»

— «Yaşamaktan kıvanç duyabilmek sadece karın doyurmak mı?»

— «Canım aile durumuna burnumu sokmak haddim değil. Yoksa bir problem mi var?»

— «Hem ‘burnumu sokmam’ diyorsun, hem soluk almadan burnunu sokuyorsun...»

— «O, bir dil sürçmesi... Ağız alışkanlığıyla konuşma hatası. Affedersin!»

— «Estağfurullah! Son zamanlarda bizi onurla yaşamak kıvancından iteleyen başka dil sürçmeleri, başka lâf hataları da oldu. ‘Dizgi yanlışı’ deyip işin içinden sıyrıldılar. Üstelik özür de dilediler. Kaçan neşemiz yerine geldi mi?»

— «Kuzum neler anlatıyorsun sen?»

— «Bizden şerefli olduğun için elbette anlamazlıktan gelirsin.»

— «Hoppala! Yatağından ters mi kalktın nedir? Neden ben senden şerefli oluyormuşum?»

— «Yemek listesini hazırlayanlar öyle diyorlar.»

— «Hangi yemeğin hangi listesi yahu?»

— «Aburcubur sofrasını kuranların listesi.»

— «Bak aslan oğlum, bak güzel kardeşim. Demin de söyledim, uyku sersemiyim. Sabahın dördünde eve geldim. Bilmece sorar gibi konuşursan anlaşamıyacağız.»

— «Sen eğlencenin ölçüsünü kaçırdıysan kabahat bende mi?»

— «Ne eğlencesi evlâdım. Bunca yıldır beni tanırsın. Mesleğimin ne olduğunu bilmez misin? Gece işçisi olduğumu unuttun mu?»

— «Yani sen de bizim gibi işçi misin?»

— «Ülen kaşınma! Bak şu karta. Ne kartı bu? işçi olduğumu kanıtlamıyor mu?»

— «O zaman müşerref olduk.»

— «Seni tanıdığım zaman burnunun altında bıyık gölgesi yoktu. Şimdi mi müşerref olduk?»

— «Mademki sen de benim gibi işçisin, birbirimizden şeref alıp birbirimize şeref vermeye mecburuz.»

— «Neden o?»

— «Aburcubur sofrasında liste hazırlayanlar bize o şerefi vermiyorlar da ondan...»

— «Haaa şu tartışılan kitaptaki yanlış dizgi meselesini. Şimdi uyandım.»

— «Günaydın baba...»

— Yorma kafanı, üzme tatlı canını. O, bir yanlışlıkmış. Düzeltilecek. Geçti gitti.»

— «Amin!...»

— «Bizim araba ne olacak, onu söyle.»

— «Onda da düzeltilecek bir yanlışlık varsa icabına bakarız, tıkır tıkır çalışır.»

— «Hay yaşa! Mademki arızası önemli değilmiş, ne diye sabah sabah karmakarışık lâflarla beni serseme çeviriyorsun?»

— «Ayaküstü biraz sohbet ettik. Lâf aramızda uyku sersemliğinden kurtulmanın saati de geldi.»

— «Benim ‘mestane’ mahmurluğuma karımla kaynanam karışır. Seni ilgilendirmez...»

— «O da doğru ya! Neyse! Aç babacığım şunun kaputunu da bir bakalım!»

— «Ellerine sağlık!»

Arabanın gerçekten tıkır tıkır çalışması on dakikalık bir uğraşıymış. Eve döndüm, magazinin yazısına oturdum. Fakat kafam o garip sohbete takılmıştı. Bu yüzden ilk cümlelerde kendi uydurum bazı sözcükler icat eyledim. Çizmenin boyunu bilirim. Kusur eylediysem affolacağına da inanmak isterim. Bizim görevimiz malûm.

‘Güldürsellik’...

YEDEK YAZI

'Radyo'culukta, yedeklemeye, 'konserve program' denir. Şu veya bu nedenle kent dışına çıkacak olsanız, bir mazeretiniz olsa, hatta hastanelik hale gelseniz, programların aksamaması için rafta konservelerinizin bulunması gerekir. Profesyonel işlem gereğidir, öyle olması gerekir. TV'de de öyle yapıyoruz. Konserveleyip yedekliyoruz. Sözünü ettiğim 'konserve'ler genellikle reklâm yayınlarında geçerlidir. Örneğin TRT'nin içşisi olsanız, size doktor raporuyla izin, yahut mazeret gerekçesiyle müsaade çıkar. Fakat 'reklâmcılık'ta, böylesine bir hoşgörü sözkonusu olamaz. Çünkü avans almışsınızdır, çünkü karşılığında açık bono imzalamışsınızdır. Çünkü ticaret mahkemelerinin yargısına razı olmuşsunuzdur. Doğaldır. Böyle olması gerekir. Çünkü, işçilikten işçiliğe fark vardır.

'Gazinoculuk' bir başka iştir. Orada program 'konserve' edemezsiniz. Başınıza bir hal gelir de sahneye çıkamıyacak duruma düşerseniz, yapılacak tek şey, iş sahibine başvurup derdinizi anlatmaktır. Tek yol budur. Zira, menaceriniz aracılığıyla haber salacak olsanız, o haber, gazino patronuna gitmez. Menaceriniz, aracılıktan yolunu bulduğu için, siz ameliyattan çıktıktan yarım saat sonra, onun bir adamı başınıza dikilir:

— «Baba yahu! Seni sarsak sarmalasak, sahneyi yarım saat kurtaramaz mısın?»

Oysa çoğu kez haberi bile yoktur derdinizden gazino sahibinin.

Gazete yazarlığı apayrı bir konu.

O alanda çalışıyorsanız, 'gaybubet' hesabını okuyucuya vermek zorundasınız:

— «E, yedekle kardeşim... Aktüalite izlemiyorsun ki? At kenara üç yazı!..» Hele kulunuz gibi, 'mazereti ünlü' bir kişiyseniz, azar hazırdır okuyucudan:

— «Bakmıyor kendine... Kimbilir yine ne yaramazlık yaptı? Yazık!»

Okuduğunuz yazı, bir yedek yazı.

Önceden tasarlanmadı.

Bir kontrol için hastaneye yatmam gerekip de, karım bunu gazeteye

iletince:

— «Eh, geçmiş olsun» dediler. «Bir yardımımız dokunabilir mi?» dediler. Fakat karım ve kaynanam beni hizaya çektiler. Önce karım:

— «Sana böylesine kucak açan bir gazetenin yazısı ertelenmez. Yedeklemen gerekirdi.»

Kaynanamın endişesi başka:

— «Evlâdım, dost var düşman var. Tanrıya şükür hasta değilsin ki! Bir haftalık kontrola yatacaksın. Elâlem kovuldu derler yavrum...»

Kaynanamın sözüne kulak vermek gerekir. Onda garip bir yetenek vardır. Olayları önceden sezer. Hem de saniye farkıyla, örneğin:

— «Çok yaşa damat,» der.

Peşinden ben aksırırım.

Bu bakımdan bu yedek yazı, aslında son dakikalarda korkuyla yazılmış bir yazı.

Pazar günü sizlerle birlikte okuyacağım.

Sanırım o güne kadar, sağ burun delik uzmanı işini bitirmiş, raporunu sol burun delik uzmanına yollamış olacaktır. Sanırım bu yazının çıktığı gün ilk papara baş hemşireden gelecektir:

— «Siz 'derin uyku tedavisindesiniz' beyefendi. Derin uykudaki bir hasta, hemşirelerin çorap buruşukluğunu düzeltmeye kalkar mı?»

— «Özür dilerim, başhemşiranım, ben uyku sersemi ne halt ettiğimin farkında mıyım?»

— «Dış ülkelere gittiğiniz oluyor mu?»

— «Kontrat alırsam (keh, keh, keh) ya da görev icat edersem, evet! Niye sordunuz?»

— «Giderseniz, bir 'seks kliniği'ne uğrayın, ve kapıcıya 'acil servisi' istediğinizi söyleyin...»

Biliyorum yatınca başıma gelecekleri.

Uyuduktan bir saat sonra uyku ilâcımı içirmek için uyandıracaklar.

Sabah tuvaletimi tamamladıktan kırk dakika sonra ilk idrardan örnek isteyecekler.

Ve tabii en olmadık zamanda nefes kontrolüne gelecekler:

— «Kuzum rahatsız olmayın hemşire hanım. Biz ağız mızıkası bulunur mu?»

— «Anlıyamadım?»

— «Eğer bir ağız mızıkası varsa suratıma yapıştırın. Siz gidin nöbetçi odasında kahve falına devam edin...»

— «Hâlâ anlıyamadım?»

— «Yani ağız mızıkasını suratıma yapıştırırsanız, nefes kontrolü için rahatsız olmayın, ben, nefesimi içeri çekerken 'Çıktık Açık Alınla'yı dışarı verirken 'Dağ Başını Duman Almış'ı çalarım... Fakat mızıkadan 'Aman Aman Zühtü' parçasını duyarsınız koşun... O, son nefesim demektir...»

— «Çok komiksiniz.»

— «Biliyorum. Oğlum da aynı şeyi söylüyor. Üstelik o ikibuçuk yaşında...»

Tahmin ediyorum başıma gelecekleri.

Asistan kardeşlerim, gece saat on sularında ziyaretime gelecekler:

— «Nasılsınız Orhan bey? Nasılsınız ağabey?»

— «Sağolun doktor kardeşler. Sağolun çocuklar...»

— Rahatsız mısınız? Bir dileğiniz var mı?»

— «Sağolun. Sağolun. Hiç bir ricam yok. Yalnız serumun takıldığı damar biraz şişmeye başladı...»

— «İğne mi yerinden oynadı acaba?»

— «Hayır! Hatırımı sorarken naylon hortumcuğa bastınız, akım kesildi...»

— «Ah pardon!... Aman Orhan ağabey biz de sahi sandık! Kuzum efendim siz evinizde de hep böyle şakacı mısınız?»

— «Evet! Ne var ki bu evliliğin eskimiş bir şaka olduğuna evdekileri inandıramıyorum.»

— «Tabelânızda ‘hasta yatağından kalkmıyacak’ yazılı. Yatağınıza ördek ister miydiniz?»

— «Neden? Nöbetçi hemşireler grevde mi?»

— «Duymasınlar çok kızarlar.»

— «Niye kızsınlar? Onlar benim kızlarım. Benim yavrularım... Yavrum?... Yavrum...»

— «Orhan bey, siz ilâçların dışında bir şey mi içtiniz?»

— «Hayır! Ama demin sifonu çekerken suyun tadına baktım. Sifon depolarında % 60 oranında alkol bulunduğunu biliyor musunuz?»

— «Olamaz!»

— «Olur... Erbakan hocam, keyif maddelerini kenefe dökün diye demeç vermedi mi?»

— «Size bir iğne daha yapsınlar efendim. Bu gece biraz ajitesiniz...»

— «Ben ajite uyumayı severim. Haydi çocuklar gelecek yıl saunada görüşürüz...»

— «Sauna mı? Ne işimiz var saunada?»

— «Bir masör günde üçyüz lira kazanıyor. Haberiniz var mı? Üstelik gömlek de değişmiyeceksiniz. Ama ‘full-time’ ayda yedibin lira maaşla, sadece İstanbul’da üçyüz elli münhal kadro var. Haydi iyi geceler!...»

Tabii, bu bir yedek yazı...

MOSTRA

Bazı sesler beni oldum olası etkilemiştir.

Galatasaray Lisesi'nde, (leylibekâr), şimdiki deyimle cumartesi, pazar geceleri bile yatılı okurken, caddeye bakan yatakhanemizin ışıkları dokuzbuçukta sönerdi. Uyumaya hazırlanırken, hemen önümüzden geçen tramvayların çan sesleri kulağıma gelirdi. Yastığımı koltuk desteği yapar, hayallere dalardım:

— «Bu tramvaylar, kimbilir kimleri hangi eğlencelere götürüyor, ya da kimleri cıpcıvıl neşe dolu, sıcacık bir eve taşıyor?»

O 'eğlence yerleri'nin otuz yılı aşan bir işçisi olacağım; sıcacık evlerin her zaman 'cıpcıvıl neşe dolu' olmıyacağı elbette aklımdan geçemezdi.

Öğrenim devresinin belirli tatillerinde, üç-beş günüm Samatya'daki evimizde geçerdi.

Karlı gecelerde sokaktan geçen bozacının kendine özgü çağrısını duyduğumda, hiç sebep yokken gözlerim dolardı.

Sirkeci'den, Yedikule'ye kadar durak yapmayan yolcu katarı, bizim ahşap evin camlarını titreten incecik düdüğüyle geçtiğinde, içim ürperir, macera rüyalarına dalardım.

Yıllar sonra bir gösteri uçuşunda 'Falcon' tipi avcı uçağının kumanda koltuğunda aynı camları benim de titreteceğim akla gelir miydi?

Yoğurtçu, karpuzcu, sütçü seslenişleri, beni duygulandırmakla kalmaz, günün belirli saatlerini de simgelerdi.

Yok o sesler artık!

Minik kamyonetlerin şoför yerinde, sağda oturan satıcının elinde mikrofon, taşıtın damında hoparlörler var. Mahalle arasında mal satarken, o mikrofonu kullanıp, o hoparlörle kulak zarı tırmalıyorlar. Kimi işini öylesine ciddiye alıyor ki, çalıştığım gazinolardaki assolistleri kıskandıracak ustalıkta 'eko' bile veriyorlar...

Çok değil! Sekiz yıl önce Ege kasabalarında bir turnedeydik.

İşler pek iyi gitmiyordu.

Yaz mevsiminin göbeğindeydik. Hava öylesine sıcaktı ki (keh, keh) köpekler kedileri yürüyerek kovalıyordu.

Manisa civarında bir ilçeye geldik. Gösteri gece dokuzda başlayacak. Biz oraya vardığımızda güneş batmak üzere... Bir tek bilet satılmamış. Çalışacağımız bahçenin sahibi:

— «Arkadaşlarınızı yanınıza alıp ilçemizi şöyle bir dolaşsanız» dedi.

Nazik bir davet.

Zaten altı kişiydik; kiralanan atlı arabaya doluştuk. Aaa! O ne?...

Araba sürücüsünün yanında oturan kişi, eline mikrofonu alıp bağırmaya başlamaz mı?

— «Bu geceeee... sinemamızdaaaaa... Orhan Boran ve heyetiiiiii... Ailelere ayrı yer ayrılmıştıııır...»

Ey Ulu Tanrım Yarabbim!...

Karpuz satılır gibi, sokak sokak gezdiriliyoruz. Üstelik gösterimizde 'ailelere özel yer' ayrılmış... Demek bahçenin bir bölümüne 'ailevî' çalışacağız; öbür bölümüne abuk subuk gösteri yapacağız. Zaten 'heyet' dedikleri de, dört şarkıcı kızım, bir illüzyonist, bir de kulunuz. Asabım bozuldu. Mikrofonda konuşanı dürttüm:

— «Kes şu zırıltıyı arkadaş!..»

— «Evet! Zırıltı yapıyor değil mi? Dur hele... Şu düğmeyi kurcalarsam düzelir...»

— «Ülen hoparlörün zırıltısını değil; sesini kes diyorum...»

— «Sen kimsin yahu?»

— «Bağırıp duruyorsun ya? Heyetin başıyım...»

— «Ağabey sen heyet başı değil, deve başı olsan beni susturamazsın...»

— «Neden?»

— «Bahçede bir tek bilet satılmamış. Ağam 'şunları sokak sokak dolaştır da görsünler' dedi. Ben çığırtkanım, işim bu!...»

İyi mi?

— «Evlâdım biz mostralık mal mıyız?»

— «Ne malı olduğunuzu bilmem ağam. Ben işimi yapıyorum...»

Kızlar bana bir garip baktılar. Sanırım 'mal' lâfı dokunmuş olacak. Adam bağırıyor:

— «Bu gece vaaaaaaar; yarın yoooook... Eğlenceyi kaçırma kardeeeeeeş... Gişemiz açıktır... Ailelere ayrı yer ayrılmıştııııır...»

— «Sussana yahu!»

— «Ben şimdi susarsam, sen bu gece kime lâf anlatacaaaan?»

Dengeli söze itiraz olmaz. O susmadı, ben sustum. Ve altı kardeşimle, mikrofonlu hoparlörlü, atlı arabayla ilçenin sokaklarını dolaştık. Ne resim isteyen var! Ne el sallayan! Derken çarşının içine geldik, bir kırtasiyeci dükkânı önünde durduk. Çığırtkan:

— «Buraya kadar» dedi.

Eh! Buna da şükür. Demek mostralık gösteri bitti. Ama o ne? Dükkânın önüne yanyana iskemleler sıralanmış. Kapıda, o gece çalışacağımız bahçenin sahibi:

— «Efendim zahmet buyurdunuz. Ben arkadaşlarımla arkada bir köşede istirahat ederdim.»

— «Orhan beyciğim, burasını istirahat için hazırlamadık. Bu dükkân da bendenizin...»

— «Estağfurullah! Fakat arkadaşlarımın kırtasiye malzemesine ihtiyaçları yok. Zaten bir kısmı okuma yazma bilmez.....»

— «Çok şakacısınız. Efendim sinema biletlerinin bir kısmı burada satılıyor. Yani, çarşı içinde yanyana şöyle otururşanız, gelen geçen sizleri görür.....»

Askerlik kamplarımdan kalma ilk emrimi çaktım:

— «Kız kardeşler doğru sinemaya... Dikkaaat!... Elektrikçi ve dekorcular kızların yanından ayrılmayacak... Dikkaaaat! Sevgili menacer! Tanrı cezanı versin e mi? Dikkaaaat, sihirbaz yanımda kalacak... (Mostra) olarak ikimiz kalıyoruz... Marş, marş...»

'Ekip' emri alınca dağıldı. Ben de en öndeki iskemleye oturdum.

Ne demiş ‘Pitigrilli’?

— «Eğer ırzına geçilecekse, boşuna çırpınma... Rahat dur da zevkini çıkar bari!..»

Ayak ayak üstüne atıp başladım bağırmaya:

— «Buyrun vatandaşlar, sevgili ilçeliler buyrun. Karşınızda bu geceki sinemada yapılacak gösterinin heyet başını sokulup seyredin. Seyredin fakat dokunmayın. Bu heyet başı ‘mostralıktır efendileeeer. Kesmece değil bu’ ‘mostra’... Dinlemece... Buyurun gösterimize... Gözünüz tutmuyorsa, çenemi yoklayın... Zaten ben de sinirimden bulaşacak adam arıyorum...»

Haydi yüzde yirmisi şaka; yüzde onu abartma; yüzde beşi uydurma...

Fakat inanın, bu öykünün geri kalanı aynıyla vâki...

TELEVİZYON MASALI

İlk zamanlar bir hayli heveslendik.

Bir sanatçı için bulunmaz fırsattı milyonlarca kişinin evinde ekranlara konuk olmak. Cesaret isterdi. Ustalık isterdi.

Benim yakın ve değerli dostlarımdan Fecri Ecbioğlu, bütün zor koşullara rağmen bu ilk bakışta kolay görünen, fakat aslında bir artisti iki üç görüntüde eritip bitirmesi olasılık taşıyan çabaya üstün bir başarıyla girişti. Fecri Ebcioğlu'nun, Teknik Üniversite deneme yayınlarından itibaren bizim TV dünyamıza olumlu katkısını sanırım pek az kişi küçümseyebilir. Özellikle 'show' alanında onu alkışlayanların başında, milyonlar arasında, kulunuz da vardı. Bu çabayı hafife, hatta yarı tebessümle alaya alanlar bile oldu. Fakat bir gerçek ortadaydı. Fecri Ebcioğlu Türk televizyonunda lâfı en çok edilen kişiydi.

Yine yakın ve değerli dostlarımdan, Halit Kıvanç, yine bütün zor koşullara karşın, sporseverliğine yaraşan bir atılımla ekranlarda görünüverdi. Doğrusu kıskanacak kadar imrendik Halit Kıvanç'ın birbirinden başarılı uğraşılarını...

Altan Erbulak sanat arkadaşlarıyla, 'parodiler'e el attığında, onu sevenlerin başında yine bendeniz heyecan ve kuşku içindeydik. Sonuç; evlere renk getirdi, izleyicileri neşeye boğdu.

Bu kardeşlerimiz ve şimdi saymakla satır tüketmek istemediğimiz nice değerler, birer 'piyon' olarak ön safhalarda gözüktüler; başarı kazandılar; kalanlara moral verdiler.

Evet ilk zamanlar bir hayli heveslendik.

Levent Kırca, Enis Fosforoğlu ve diğer imrenilecek değerler, olgunluğa erişen TV'mizin unutulmaz yıldızları oldular. Kamera gerisinde çalışan üstün yetenekli kardeşlerimiz de, birbirinden güç sınavları alın akıyla veriyorlardı.

Çok ama çok heveslendik.

Ve ilk adımımızı atıverdik bu coşkuyla.

İlk adımda tökezlendiğimiz de kuşku götürmeyen bir gerçekti...

Bu bambaşka bir işti...

Çektik elimizi ayağımızı bu alandan. Kaybımızın kazancımızdan fazla olacağını sezebilmek için fal bakmaya ya da müneccim maması yemeye gerek yoktu. Bu, bizim işimiz değildi.

Derken efendim; Uğur Dündar, sanırım akıllardan pek silinmeyen bir iki yapımına bizi konuk eyledi... Ya, onun şirinliğinin ve ustalığının bir kırıntısı bize ulaştı; ya da yapımdaki titizlik uğrayışı profesyonel anlamda belirli bir düzeye yükseltti; sonuçta galiba izleyicileri rahatsız etmedik.

Bu pembe bulutların gölgesinde, yeniden, çok ama çok heveslendik.

Kişisel girişimler için bir hayli de uğraştık.

Fakat, hayır!

Bir noktayı unutuyorduk. Biz 'radyocu'yduk. 'Televizyon'culuk, yeteneklerimizin dışında kalıyordu...

Güneş Tecelli'nin kulakları çınlasın.

Bu özel yetenek gücünden yoksun olduğumuzu farkedince, hele araya adreslerimi aynı mahalleye düşmeyen sokaklar girince, 'radyo'cu ve 'gazino'cu olduğumuzu hatırlayıp bilmediğimiz sularda kulaç atmaktan kaçındık da kaçındık.

Fakat nereye kadar kaçacaksın?

Oyuncak yeniydi...

Ekmek paramızın dilimlerini sağlamak için, yeni oyuncağın baskısı altındaydık.

Hem de hangi koşullarla?

Otuz saniyeye oyun sıkıştırmak; yirmisekiz sözcüğe komiklik sığdırmak!...

Düşündük taşındık. Biz vaktiyle, aynı ekmek parasının dilimleri için, Kurtuluş'ta cambazhanede de, 'tuhaflık' yapmayı göze almıştık. Bundan mı korkacaktık?

Oysa korkmak gerekliydi.

Tek gözlü canavar, Dr. Frankestein'ın gözünü korkutacak, kırmızı

ışıklı gözün sahibiydi. Ama dönüşü var mı? Siz bir reklâm kontratının kalın satırları altındaki minicik satırları okudunuz mu?

— «Olmadı, vazgeçtim» derseniz, poponuzdaki donun icra yoluyla alınacağını düşündünüz mü?

Biz düşünemedik.

Bir heves, bir heves, haydaaaaa yeniden girdik işin içine.

Cami avlusunda yakalanan adamın dediği gibi:

— «Yersizlik!...»

'Yeni Oyuncak'tan sonra bizim asıl işimiz 'radyoculuk' kümeslerde horozlukların karanlığında kalmıştı. E, ne yapacaktık yani? Çektik besmeleyi, daldık balıklama...

İyi haltettik! (Affedersiniz)

Aldığımız mektup sayısı haftada ikiyüzden, beşyüzel-iye yükseldi ama, Basın Ahlâk Kuralları'nı zedelemeden kaçını okuyabilirim size?

Öyle mi? Öyle!... O zaman kardeşlere haber saldık, dedik ki:

— «Hamamda bu 'divit'in bize nasıl saklandığını bilmiyoruz. Buyrun gelin! öneriniz ne olursa olsun, iki büklüm emrinizdeyiz...»

Biz artık televizyoncuyuz.

Ekmek parasını kollamak için düşüncelerimizden ödün vermek, sanırım merhum pederimiz Tıbbiyeli Hikmet Efendi'yi mezarında dört kez döndürür. Böylesine bir ödün vermek aklımızın ucundan geçemez. Onun için bunları, düşüncelerimizi, sosyal görüşümüzü bildiklerine yürekten inandığımız okurlarımıza açık yürekle yazar, sadece TV'den değil, 'Radyo' reklâmlarından koyulacağımız günü de inançla, özlemle bekleriz.

Bu tür yazılar, bizim 'Magazin' ekimizin havasına aykırıdır. Ben bu sütunlarda bile 'tuhaflık' yapmak zorundayım. 'Tuhaflığıma (reklâmlar dışı) TV'de başladım bile...

Ama yazımı da, işin akışı gereği bir tuhaflıkla bitireyim.

Şaka bu ya:

Kadın mahallenin balıkçısına kesilmiş. Adam, lüfer satıyor. Madam

Ermeni... Balkondan seslenip balıkçıyı yukarı çağırmış... Bir çift lüfer pazarlığını, ne yapıp edip yatak odasına kadar sürüklemiş. Kocası eve geldiğinde, salonda bir çift lüfer var.

— «Kaça aldın?»

Şaşırmış kadın:

— «Yüz liraya?»

Koca kızmış:

— «Yahu seni şaaaapmış bu balıkçı...»

— «Ay belli oloooor?»..

Bizim televizyon masalının da nasıl oluşup yürüdüğü, acep belli oloooor?...

ALO POLİS

Çok sevdiğim bir televizyon dizi filmiydi ‘Alo Polis.. .’

Hele insan Paris’i iyi biliyorsa...

Hele insan Fransız, hele Paris polisini yakından tanımak olanağını elde etmişse...

Yaklaşık otuz yıl önce, Paris’te kaldığım ucuz otellerden birinin çatı katındaki odama giren orta boylu şişman adam kapıyı vurma gereksinmesini duymamıştı.

Otuzdokuz ateşle yatıyordum. Bir öksüzlük içindeydim ki, dokunsalar ağlıyacağım. Yurdumdan ilk kez ayrılmıştım. Diyar-ı gurbette, bizim paramızla ayda 90 lira kazançla otel odalarına sığınmışım. Gelirken getirdiğim, daha doğrusu giderken götürdüğüm, altı kat elbisenin dördünü çoktan satmışım. Oralarda «bir garip Orhan’ım, tarifsiz yanlızlıklar içinde», dediği gibi adaşımın...

Kapıyı vurmadan odama giren orta boylu şişman adam, önce bana uzun uzun baktı. Geğirdi. Yelek cebindeki saati çıkardı baktı. Cebinden minik bir defter çıkardı baktı. Döndü yine bana baktı. Rafın üzerindeki sarı yaldızlı sigara tabakamı aldı baktı. Başucumdaki maden sodası şişesini salladı baktı. Bir iskemle çekti, yatağın yanıbaşına oturdu, elini alnıma koydu ateşime baktı.

— «Sizin ateşiniz var...»

— «Var ya!..»

İç telefonu açıp kapıyı aradı:

— «Şurdan karşıdan küçük bir şişe konyak aldırın. İki limon aldırın. Getirirken iki bardak kaynar su getirin. Teşekkürler...»

Orta boylu şişman adam, elini ağzına kapamadan yine geğirdi. Tekrar elini alnıma koydu:

— «Altın mı o sigara tabakası?»

— «Yoo!.. Sarı yaldızlı. İstanbul’da annem almıştı yaş günümde...»

— «Evet, evet. Tahmin ettim yaldız olduğunu... Bu ateş yarına kadar

düşer...»

— «Siz bu otelin doktoru musunuz?»

— «Bu otelin kapıcısı yok ki doktoru olsun!..»

— «Kimsiniz peki?»

Esnedi... Arka cebinden şoför ehliyetine benzer bir şey çıkarıp uzattı:

— «Polis... 'Madlen' karakolundan... Hani o çikolata markası gibi... Keh, keh... Hemen şuradaki meydanda bizim karakol...»

— «Meydanın nerede olduğunu biliyorum. Fakat sizin burada ne aradığınızı bilmiyorum.»

Saatine baktı, cebindeki minik defterine baktı, maden sodasını yeniden salladı baktı, elini alnıma koyup bir daha ateşime baktı:

— «Grip bu, grip... Ateş yarın düşer ama kırıklığı dört beş gün gider.»

— «Bırakın sağlığımı... Polis bu odada ne arıyor?...»

— «Kuzum sakin olun!.. Zaten benim de bir grip başlangıcı sıkıntım var... Efendim! Siz Jean-Pierre Au-mont'un odasından... şey... izinsiz harçlık aldınız mı?»

Fırladım:

— «Ne?»

Esnedi:

— «Ne bileyim ben, odasından iki defa bezyüşlük iki banknot kaybolmuş da...»

— «Benim çaldığımı mı söylüyorlar?»

— «Söylemiyorlar. Söyleseler, ben de sizin gibi erken yatacağım. Karakola telefon ettiler, biz de önce tiyatroya uğradık; orada çalışanlarla görüştük, siz rahatsızmışsınız, geçerken size de uğradık... İşte bu!.. Ateşiniz dalgınlık yapıyor mu?»

— «Sizin yetkileriniz odama habersiz girmek hakkını tanıyor mu?»

— «Ne bileyim ben? Belki tanıyor, belki tanımıyor. Ben sizi üzmeye

gelmedim ki? Hasta olduğunuzu duydum, ziyaretinize geldim. Şimdi size, ve izin verirseniz kendime, sıcak suyla iki bardar 'grog' yapacağım. Sonra da gideceğim... Bu arada şu minik deftere bir iki sorunun cevabını yazarsam, herhalde telefona sarılıp elçinizi aramazsınız...»

— «Hayır, ben başka birini ararım...»

Kapı vuruldu, konyak, limon, sıcak su geldi... Orta boylu şişman adam 'grog' hazırlamaya koyuldu. Ben bu arada aradığım numarayı bulmuştum.

O tarihlerde Paris'te 'Les Mathurins' isimli bir tiyatroda 'ikinci rejisör'düm. Yani bizim deyimle 'aksesuar memuru yardımcısı'. Yalnız Fransa'da değil, çevirdiği filmlerle Amerika'da ün yapan Jean-Pierre Aumont bizim tiyatroda, kendi eseri olan 'Çin İmparatoru' isimli bir piyeste başrolü oynuyordu. Karısı (çoktan öldü) Maria Montez, baldızı Tina Montez ve ben, aşağı yukarı her gece, oyundan sonra beraber yemeğe çıkar, sabahın erken saatlerine kadar 'Işıklı Kent'in zevkini çıkarırdık.

Telefon ettiğimde oyun bitmişti; buldum Jean-Pierre Aumont'u. Karısıyla, baldızıyla, beş dakika içinde, zaten burun dibindeki otele geliverdiler. Doğruldum:

— «Arkadaş, senin odandan para çalınmış...»

— «Çalındı... İki defa...»

— «Bu polis benim odama geldi, hem de kapıyı vurmadan...»

Tina Montez güldü. İspanyolca fısıldadı:

— «Senin kapının vurulduğunu daha duymadık...»

Fakat ünlü yıldız Aumont çok kızdı. 'Gorg'ları hazırlayıp bitiren memura döndü:

— «Bu ne demek Mösyö?»

Orta boylu şişman adam bu kez elinin gerisinden geğirdi:

— «Bu, 'gorg' efendim. Konyak, limon ve sıcak suyla yaptım. Arkadaşınız için...»

— «Bir defa 'gorg' romla yapılır. Ayrıca ben size onu sormadım. Arkadaşımı neden rahatsız ettiniz...»

— «E, zaten rahatsızmış onun için...»

— «Mösyö! Ben özel otomobilimi bu arkadaşa emanet ederim. İki kez pırlantalı kol saatim kayboldu, bu arkadaşım buldu, evime getirdi. Kaldırımda cüzdanım düşmüş Mösyö. Bir rastlantı içi para doluydu, o bulup karakola götürdü de sonra gittim aldım. Ben bu arkadaşıma evimin anahtarını emanet ederim. Yatağında hasta yatarken siz ne hakla...»

Erbulak'ın kulakları çınlasın, aynıyla vâki. Şimdi olsa 'otuzbeşe bakla' der de...

— «Siz sayın Mösyö!.. Önce kızıma imzalı bir resim verir misiniz? Sonra niçin hasta ziyaretine gelen bir polisi hiddetle karşıladığınızı anlatır mısınız? Eğer gerçek bir şikâyet yoksa, neden 'Alo Polis' arandı, onu da söyler misiniz?»

'Grog' ateşimi düşürmemiş, tam tersine kan tepeme çıkmıştı. Odadakiler kendi ırklarına özgü söyleyişlerle çıktılar gittiler.

Fakat, eğer hayal görmediysem, galiba Tina Montez odamda kaldı.

Ve ertesi gün gerçekten ateşim belki normalin altına düştü...

YORGAN DÖŞEK

Gene yazılar iki hafta aksadı.

Sanırım okurlardan özür dileyerek sohbete başlamak gerek.

Hastalık hastası tipler vardır. Bunlardan biri haftada iki üç kez doktoruna uğrarmış:

— «Doktor bey galiba karaciğerim yine yaramazlık yapıyor...»

— «Doktorcuğum sanırım kalp atışlarımda bir dengesizlik var...»

— «Sevgili doktor baş dönmeleri, kulak uğuldamaları yeniden başladı...»

Doktor adamın huyunu bildiği için ciddiyetle dinler, sonra da iç rahatlatıcı sözlerle kapıdan uğurlarmış.

Fakat haftada en azından dört defa doktoruna uğrayan bu zat, bir ay muayenehanenin kapısını çalmamış. Uzun ayrılıktan sonra yeniden geldiğinde doktor gülerek sormuş:

— «Hayrola dostum? Çoktandır sizi göremez olduk?»

— «Yaa haklısınız» demiş adam. «Hastaydım, ondan uğrayamadım...»

Hastalık hastası olduğumu sanmıyorum ama, özellikle son iki yıldır, benim hırpalanmış motorun sık sık teklemeye başladığı bir gerçek. Üstelik doğal. İyi bakmamışız. Eskimeye yüz tutan bir model olduğunu unutup ha babam olur olmaz yokuşlara sürmüşüz. Yağına suyuna dikkat etmemişiz. Haydi açık yürekle davranıp itiraf edelim. Mevsimli mevsimsiz antifrizini ölçüsüz boca etmişiz. Pistonlardan gelen uyarı seslerine kulak asmamışız. Zaman zaman motorun stop edeceği kaygısına kapılıp ustalara göstermiş, rektifiye ettirmiş, tamire çektirmişiz ama; kontağı çevirip de çalışır hale gelir gelmez yeniden tam gaz, çukurlu kasisli yokuşlara vurmuşuz. Zaten dolmuş değil tıkılmış usulü çalıştığımız için, bu arada seferlerimizi aksatmış, taşımakla yükümlü olduğumuz yolculara mahcup olmuşuz.

— «E, kardeşim! O halde ya motoruna iyi bak, ya da arabana güvenmiyorsan abonman işlere angaje olma.»

Doğru! Yazının başında özür dilememin nedeni de bu.

İnsan hastalandığı için özür diler mi?

Gazino çalışmaları için dilemez. Dilemesi de beklenmez. Sahne gösterisinin lâflarını banda alıp, görüntüsünü de filme çekip, işe gidemediğin geceler müşteriye beyaz perde asıp gösteremezsin ya? Pat diye kafayı yastığa vurunca gazete ilânlarında ismin resmin çıkar, bu arada yanlış yorumcular tarafından adın seksenden doksana çıkar, ama üzüntünden kahrolsan bile yatağından kımıldayamadığın için sahneye çıkamazsın. Ya yerini başka bir sanatçıyla doldururlar, ya da iyi niyetle iyileşmeni beklerler.

Ama radyo reklâmları, TV programları, hele hele gazete yazıları söz konusu olursa insan hastalandığı için özür diler.

Saydığım üç çalışma alanında güncel olaylar kovalanmadığı için, profesyonel kişinin tedbirli davranması, tekleme olasılığını akılda tutup yedekte konserve bulundurması gerekir. Çeyrek yüzyıldan fazladır, karınca kararınca, elden gelenin en iyisini yapmaya çalışarak sağa sola koşuşturuyoruz. Çabaların başarı oranını bizim kestirmemiz olanaksız. Fakat, olağanüstü durumlar dışında profesyonellik kurallarına titizlikle özen gösterdiğimizi sanıyoruz. Bu bakımdan son üç ayda iki kez yazı kopukluğu bizi hastalığımızdan daha fazla üzdü.

Aktör, kokteyl partide köşeye sıkıştırdığı birine yarım saat kendi kişiliği konusunda konferans çekmiş, özgeçmişten dem vurmuş, meslek serüvenlerini anlatmış, karşısındaki bayılacak hale gelirken durup gülümsemiş:

— «Eh, benden yeterince bahsettik» demiş. «Biraz da sizden konuşalım. Son oynadığım piyeste beni nasıl buldunuz kuzum?»

Anılardan söz ederken neyse ama, göz gezdirdiğiniz bu satırlardaki gibi yuvarlak bir yazıda insanın baştan sona kendinden bahsetmesi biraz tuhaf oluyor, farkındayım. Ne var ki bu, bir tür, profesyonel boşverciliğin özür dileme yazısı. Kusur bende olunca özür dilerken lâfı nereden dolaştırayım da konuyu bir başka kişiye yükleyeyim?

Aslında ‘profesyonel boşvercilik’ derken kendimi biraz da ağır suçluyorum. Zira son hastane ziyaretinden çıktıktan bir hafta sonra, yeniden yorgan döşek eve kapanacağım aklımın ucundan geçmiyordu. Çalışmaların hiç aksamadan tıkır tıkır yürüyeceğine inanıyordum. Derken efendim, nedeni belirsiz bir bitkinlik, orama burama saplanan sancılar, soğuk soğuk terlemeler... Akşamüstü bakkala uğramıştım, yerdeki kafesimsi bir sandığın üstüne oturdum kaldım. Bakkal merak

etti:

— «Hayrola?»

— «Valla bilmem! Midemi soruyorsan, sanki gaz sıkıştırıyormuş gibi. Sırtımı soruyorsan iki kürek kemiği arasına bıçak saplanmış gibi. Göğsümü soruyorsan, sanki cendereye almışlar gibi. Başımı soruyorsan, arı kovanına sokulmuş gibi. Bacaklarımı soruyorsan, maraton koşusundan çıkmış gibi. Beni soruyorsan, ben de kendimi pek iyi hissetmiyorum yahu...»

— «Griptir, grip. Şimdi salgın ya?»

— «Belki! Ateşim de var galiba. Vücudum fırından çıkmış ekmek gibi...»

— «Aman beyim eğer vücudun çok sıcaksa oradan kalk da şu gazoz sandığının üstüne otur.»

— «Neden?»

— «Altındaki sandıkta günlük yumurta var. Vakitsiz kuluçkaya yatırıp civciv çıkartmayalım...»

— «Keh, keh, keh...»

Keh keh, meh meh!.. Eve döndük; dönüş o dönüş... iki hafta pestil gibi serildik kaldık. Bir hayli korkmuş olacağım. Karım bana moral versin diye bir arkadaşımı eve çağırdı. Bizim arkadaş bana moral vermek için odama girince, kilidi bozuk balkon kapısının açılmasıyla buz gibi rüzgâr perdeleri havalandırmaya başladı. Arkadaş seslendi:

— «Yenge gel şu balkon kapısını kapa yahu! Beni de bu herif gibi gebertecek misin?»

Kovaladım moralciyi odadan.

Adamı sedyeyle koğuşa getirmişler. Bitkin zavallı. Elleri ayakları titriyor. Titremiyor, zangır zangır sallanıyor. Evlerden uzak, sanki çene atıyor. Yatağına yatırmışlar. Koğuşta bir de kadın geziniyor. Son derece sıhhatli, yanakları elma şekeri gibi, şen şakrak. Kadın nerdeyse son nefesini verecek adamın baş ucuna bir şişe kolonya koyuyor, bir de havlu asıyor, koğuştakilere el sallayıp çıkıp gidiyor. Yanda yatan:

— «Geçmiş olsun bey» diyor.

Perişan hasta kesik kesik cevap veriyor:

— «Sağol! Benimki hastalık falan değil...»

— «Niye getirdiler buraya?»

— «Efendim ben bundan beş yıl evvel karımı öldürmeye karar verdim. Eş dost, sakın tabancayla bıçakla öldürme, ömrünün sonuna kadar zindanlarda çürürsün. Öldüreceksen aşkla öldür. Günde iki defa karına aşkını ilân edersen, beş yıldan fazla dayanmaz ölür, dediler, ben de bu öğüdü uyguladım. Biraz bitkin düştüm. Ondan getirdiler...»

— «Ama maşallah keyfiniz yerinde, gülüyorsunuz.»

— «Ben gülmeyeyim de kim gülsün beyim? Demin burda dolaşan bir kadın vardı ya? İşte o benim karım. Beş yıl bugün doldu. Bu gece geberecek, haberi yok salağın, hâlâ şarkı söylüyor... Ben ona gülüyorum...»

Hasta morali dediğin böylesine köklü olmalı.

Özür dileme yazısı burada bitti. Kendimi affetirebildiysem, ne mutlu...

CIGARAMIN DUMANI

Cıgara. Biraz daha kibarcası: Sigara. Argo kullanacak olursanız: Çıkıntı, siper, sipsi. Kadere razı olanların deyimini yeğlerseniz: Tabut çivisi. Adına ne derseniz deyiniz, ister filtreli olsun ister filtresiz, dumanı değişmeyen nesne.

Amerika'da, sigara paketlerinin üstüne: «Dikkat! Sağlığınız için zararlı olabilir» cümlesinin yasa zoruyla yazılmasından sonra, satışı % 20 arttığı söylenen keyif maddesi. Yurdumuzda, yabancısının kaçakçılığından, yerlisinin yokluğuna kadar, basında sütun sütun yer ayrılan önemli bir sorun. Yoksulun, sıkıntılının, sinirlinin teselli nefesi; aydın kişinin, canına değer verenlerin nefis savaşı.

Adamı kurşuna dizecekler. İdam mangasının önüne getirmişler. Gözlerini bağlamışlar. Manga komutanı, törelere uyarak bir sigara yakmış, mahkûmun dudaklarının arasına sıkıştırmış. Adam tükürmüş sigarayı yere:

— «İstemem» demiş. «Bırakmaya çalışıyorum...»

Kendiniz fosur fosur fosurdatırken, gözümüz çocuklarımızda ve içimizde yürekten bir dua:

— «Aman inşallah büyüyünce şu zıkkıma alışmaz...»

Anne çarşıdan eve dönünce doğru kocasının çalışma odasına koşmuş:

— «Bizim oğlanı kapı aralığında sigara içerken gördüm. Düşün! Daha ufacık...»

Baba, kitabını kapadığı gibi hışımla ayağa fırlamış:

— «Ben ona bir sopa çekeyim de, bu yaşta kibritle oynamak neymiş görsün...»

Bugünün sıkı tiryakileri bizler, ilk sigara dumanım hangi nedenle ciğerimize doldurmak gereksinmesini duyduk acaba? Merak? Ergenlik gösterisi? Fiyaka özentisi?

Herhalde bunlara benzer bir şey olsa gerek. İnsan durup dururken tadını bilmediği bir nesnenin özlemini çekmez ya?

Ben, Galatasaray Lisesi'nde okurken, onuncudan onbirinci sınıfa

geçtiğimde ateşledim kibriti ilk sigaramın ucuna. O sınıf döneminde ve yaş döneminde, okulun «Büyük Avlu» denilen bölümüne girebilmek hakkını kazanıyorduk. Daha ufak sınıftakiler ve yaşça daha küçük olanlar pek sokulamazdılar o avluya. Yatılı okul yaşantısının yerleşmiş bir kuralıydı bu. Hele hele daha da büyük olanların sohbetlerine yarım kulak vermek, pek kenarlardan da olsa o 'seçkin kulüb'e sokulabilmek için, tuvaletlerin yan aralığında bir sigara tüttürmek 'aslî üyeliğin' gereği sayılırdı.

Benim ilk sigaram bir Amerikan sigarasıydı. Markası 'Old Gold'du. İsmet adında Adanalı bir sınıf arkadaşım vardı. Varlıklı bir ailenin çocuğuydu. Amerikan sigarasını ona kim getirirdi, ya da nereden bulur alırdı, bilmiyorum. Fakat geceleri yatakhane zili çalmadan önce, akşam etüdlerinde, sırasının kapağını kaldırır, o siperin arkasında, jiletle sütlükahve rengi paketin ucundan kare şeklinde muntazam bir kapak açardı. Çoğumuz imrenerek, bazımız kıskanarak seyrederdik.

'Otlama' devresini atlatıp da kendi 'mal'ımı kendim taşımaya başlayınca, 'seçkin kulüp'çe benimsendim. Yatılı okulda paket taşımak akıl kârı değildi. Gerek 'Büyük Avlu'nun tuvaletler bölümüne, gerek özellikle akşam etüdlerinde sınıflara 'sigara baskınları' düzenlenirdi. Yakalanmak tehlikesi 'seçkin kulüp' üyelerini sigaradan uzaklaştırmaz, tam tersine, erginliğin korkuya meydan okuma gösterisiyle kimsenin aklına gelmiyecek saklama yerleri bulmaya itelerdi.

Bu çocukça oyunlar arasında okul bitti. Fakat sigara da parmaklarımın ucuna, dudaklarımın arasına yerleşti kaldı.

Aradan bunca yıl geçmesine karşın, hâlâ gerçek bir tiryaki olup olmadığımı bilmiyorum. Vakıa karımın deyimiyle 'fabrika bacası gibi' paket üstüne paket tüketiyorum ama, örneğin, pek ender de olsa, hiçbir iş yapmayıp yatak odamda kurbağa istirahatine çekildiğim günler, kalkıp bir sigara yakmak aklıma gelmiyor. Ya da şu veya bu nedenle doktor yasakladığında sıkıntılara düşmüyorum. Bazen de tam tersi. Sanki yarım saat sigarasız kalsam aklım başımdan gidecek.

Çok eski yıllarda, bir tek oda ve mutfak-banyo karışımı bir bölümden oluşan minicik bir apartman dairesinde otururdum. Bir gece sabaha karşı işten çıkıp eve geldim. Cebimde sigara yok. Evi aradım taradım, ilâç için olsun bir tek yok. Açık dükkân bulamayacağımı bildiğim halde sokağa fırladım. Köşe başında bekçi duruyordu. Sokuldum:

— «Bekçi efendi bir sigaran var mı?»

Bekçi beni tepeden tırnağa süzdü:

— «Tiryaki misin, erkete misin?»

— «Ne erketesi?»

— «Erketeysen, patronundan çekeceğin var. Buralarda bir yerde kumar oynatıldığını biliyoruz. Seni karakola aldım mı bülbül gibi öttürürüm.»

— «Ya düpedüz tiryakiysem?»

— «Onu da yutturamazsın. Tiryaki adam sigarasız kalmaz.»

— «Amma uzattın yahu! Alt tarafı bir sigara istedik...»

— «Haydi, haydi. Bu saatten sonra iş çıkarmayalım. Ben seni görmemiş olayım, sen de beni görmemiş ol...»

— «Tamam da, bu arada bana bir sigara verebilir misin?»

Bekçi düdüğünü öyle bir hiddet ve şiddetle çaldı ki nefes gücüne bakılırsa besbelli tütün kullanmıyordu. O gece gün ağarıp ilk dükkân açılıncaya kadar sokaklarda döndüm dolaştım.

Bir berberim var. Koltuğuna oturur oturmaz ilk sözü ikram olur:

— «Yak bir cıgara ağabey. Ciğerlerin bayram yapsın.»

— «Ciğerlerim bayram mı yapsın?»

— «Öyle derler ya»?

— «Sen ‘antrakosis’ nedir biliyor musun?»

— «Hayır ben tombalacıdan alıyorum. Hakiki Malboro ağabey. O senin dediğin markayı hiç duymadım.»

— «‘Antrakosis’ sigara markası değil. Sigara dumanıyla ciğerlerine yerleşen kömür zerrecikleri. Ne erir, ne dışarı atılır. Ciğerine yapıştığı yerde öylece kalır. İşte bu zerreciklerin birikimine ‘antrakosis’ derler...»

— «Vay be...»

— «Daha bitmedi. Sigaranın kâğıdı var. Kâğıt odundan yapılır. Al sana bir kanserojen madde daha... Her nefeste içine çektiğin zararlı gazları da sayayım mı? Bunlarla ciğer bayram yapar mı? Bile bile dört kollunun önünde sıraya giriyoruz...»

— «Peki Tekel'in önünde üçyüz metre sigara kuyruğuna girenlerin bu söylediklerinden haberi yok mu?»

— «Valla bilmem!»

— «Boşver ağabey. Senin kafanı karıştırmışlar. Yak bir sigara da kendine gel...»

— «Ver bakalım bari...»

Ve yakıyoruz peşpeşe. Bile bile.

Acaba gerçek bir tiryaki miyim? Yoksa cıgaramın dumanıyla ciğerlerime her gün bayram yaptırdığım için, deli miyim neyim?

MERHAMET İŞLETMECİLİĞİ

Kapının zili çaldığında, yatak odamda uzun oturmuş, polis romanı okuyordum. Dışardan önce kayınvalidemin sesini duydum:

— «İyi güzel ama, benim damadımın bu işlerle uğraşacağını sanmıyorum. Dediğin doğru olsa bile, evin adresini verip seni buraya çağırmaz. Sen bekle bakayım biraz. Güleeer, Güleeer! Gel kapıya bak! Delikanlının biri Orhan'ı görmek istiyor...»

Polis romanını suratıma elimden düşmüş gibi kapatır kapatmaz, uyuma taklidine geçtim. 'Bir süredir yeni aldığım bir kararı uygulamaktaydım. Gazino angajmanlarında haftanın iki gecesi kesinlikle çalışmıyor, bu şartım kabul edilmezse işi almıyordum. Pazar öğleden sonra başlayıp salı sabahına kadar süren, bu birbuçuk günlük istirahat süresinde, çalışma odamın kapısını kilitliyor, son derece önemli bir çağrı değilse telefonlara kendim cevap vermiyor, misafir gelse salona bile çıkmıyordum. Şunca yıldır tam anlamıyla bir tatil yapmak olanağından yoksun kaldığım için, kendi kendime verdiğim birbuçuk günlük kurbağa istirahatini büyük özenle korumaya çalışıyordum. Böyle bir dinlenmeye gerçekten ihtiyacım vardı. Kapıya gelen delikanlıyı savamazlarsa beni çağıracaklarım sezdiğim için uyku numarasına yatmıştım. Derken karımın sesini duydum:

— «Orhan böyle işlerle uğraşmaz kardeşim. Zaten evde yok. Sen onu çalıştığı yerlerde bulmaya çalış...»

Kapı kapandı. Ben kitabı suratımdan kaldırıp kaldığım yerden okumaya devam ettim. Az sonra karım odaya girdi. Gözümü romandan ayırmadan yarım ağızla sordum:

— «Kimmiş?»

— «Ne bileyim ben? Delikanlının biri...»

— «Ne istiyormuş?»

— «Sen onu askere gönderecekmişsin.»

— «Askere mi gönderecekmişim? Helâl olsun! Her gün yeni bir yöntem buluyorlar. İyi çalışıyorlar neme lâzım...»

— «Kim iyi çalışıyor?»

— «İşletmeciler.»

— «Ne işletmecileri?»

— «Merhamet işletmecileri.»

Karım bir an durakladı, sonra odadan çıktı. Kurbağa istirahati günlerimde ev halkının da beni mümkün mertebe az rahatsız etmelerini tembihlemiştim.

'Merhamet İşletmecileri' yabancım sayılmazdı. Kendi mesleğimde ayakta durmayı başarıp biraz palazlandığım yıllardan bu yana, 'işletmeciler'in türlü ustalarıyla tanışmış, akla zor gelen yöntemlerini izlemiş, çoğu kez 'pazarlama'ya dahil edildiğimi iş işten geçtikten sonra farketmiş, bazen dışarı borçlanarak bu usta avcıların oltasına yem olmuştum. Elimdeki kitabı bırakıp gözlerimi kapadım.

1952 yıllarında Kervansaray'da çalışırken, Fransa'dan bir gösteri grubu gelmişti. Topluluk, kadın kılığına girerek 'show' yapan erkeklerden oluşuyordu. İçlerinde kadından ayrılması olanaksız biri vardı. O, gündüzleri de sokakta kadın kılığında gezerdi. Sahne adı 'Dolly' idi. Günlerden bir gün bu topluluk İstanbul'da dağılıverdi. Daha doğrusu aralarından bir ikisinin işlerine son verildi. 'Dolly' derdini bana döküyor, inanılmaz sıkıntılara düştüğünü anlatıyor, ne yapacağının şaşkınlığı içinde durmadan ağlıyordu. Kararımı vermek güç olmadı. Merhametim depreşmiş, duygusallık beyindeki gri hücrelere tül çekmişti. Tanıdık bir seyahat acentesinden dört taksitte ödenmek üzere, Marsilya'ya kadar vapur bileti alıp kadm-erkek karışımı sanatçıya armağan ettim.

'Dolly'nin, İstanbul'da işten çıkarılacağım turne yolu üzerinde daha Beyrut'tayken öğrendiğini, biriktirdiği paraların çoğunu altına ve mücevhere yatırdığını, cüzdanında benim üç aylık kazancımı geçecek miktarda para olduğunu, vapurun hareketinden bir hafta sonra öğrendim.

'Dolly' sadece kadın kılığına girip müşterileri şaşırtan bir sanatçı değil, aynı zamanda 'merhamet işletmeciliğinde' uzman bir kişiydi.

On yıl sonra Cumhuriyet Pavyonu'nda çalışırken, bir İspanyol dans grubuyla tanıştım. Aralarından bir erkek sahneye çıkamıyordu. İstanbul'a gelmeden önce uğradıkları bir şehirde ayağı kırılmıştı. Usta bir 'flamenco' dansçısının ayağının kırılmasını, yarı ölüm olarak nitelendiriyor, sahneye çkamadığı için topluluktan yevmiye alamadığından yakınıyor, her gece arkadaşlarıyla pavyondaki soyunma odasına geliyor, onlar hazırlanırken kırık ayağını bir

iskemleye uzatıyor, gözleri dolu dolu, konuşuyor da konuşuyordu. Ona da, seyahat acentesine borçlanmak suretiyle bir Barcelona bileti temin eyledik.

Evet! İyi bildiniz! Adamın paraya pula ihtiyacı yoktu. Üstelik giderken topluluktaki arkadaşlarının yükte hafif pahada ağır öteberisini 'emaneten' yanma almıştı. Arkadaşları benimle selâmı sabahı kestiler. 'İşletmeci' İspanyol dansçısı verimli madeni iyi seçmişti.

Daha sonraki yıllar, bir Fuar zamanı Muzaffer Akgün hanımefendiyle İzmir'e gittik. Eşi, pek değerli arkadaşım Halûk Akgün ve gezi başkanlarının bir yakını olarak kabullenip, biraz da derbeder ve sermest yaşantımı frenlemek amacıyla aralarına aldılar.

İzmir'e vardığımızın ertesi gecesi gazinomuz açılacaktı. Ben, birlikte çalışacağımız gazinonun dışında, gece yarısından sonra bir başka lokalde de iş almıştım. İlk gece o lokalin patronu hepimizi yemeğe davet etti. Kalktık gittik. Kapıdaki ilânlarda resimlerimi görenler ve bizi arkalardaki bir masada otururken farkedenler, benim sahneye çıkmamı istediler. Mikrofona gitmek zorunluğu doğdu. Fakat anlaşma kesindi. Asıl gazinomuzda gösterilerimiz başlamadan, o lokalde sahneye çıkamazdım. Uygun bir dille bu konuyu müşterilere anlattım. İlgilerine teşekkür ettim ve masamıza döndüm. Derken yanımıza ilkokul çağlarında bir kız geldi:

— «Orhan amca, ben sizi dinlemek için uzakça bir ilçeden geldim. Bu gece sahneye çıkmayacağınızı bilmiyordum.»

— «E, yarın gece dinlersin yavrucuğum.»

— «Yarın İzmir'den ayrılıyoruz. Doktor amcalar kalbimden hasta olduğumu söylediler. Galiba ameliyat edeceklermiş.»

Gırtlağıma bir yumruk tıkandı, gözlerim dolu dolu oldu. Küçük kızı elinden tuttuğum gibi sahneye fırladım. Onu orkestra podyumunun bir kenarına oturttum. Anlaşmayı falan unutup yarım saat güldürüler sıraladım. Bununla da yetinmeyip metrdoteli çağırıp o masanın hesabının bana yazılmasını rica ettim. Halûk suratıma bakıp bakıp kahkahayı basıyordu. Oysa ben ortada gülünecek bir şey göremiyordum.

İzmir dönüşünden iki ay sonra bir mektup aldım: O küçük kız yazıyordu.

«Sizi kandırmak için kalp ameliyatı masalını babam kulağıma fısıldadı. Benim kalbimde bir hastalık yok ama, sizin yufka yüreğiniz

sayesinde güzel bir gece geçirdik. Bana kızmadınız değil mi Orhan amca?»

Ya da buna benzer satırlar. Belki de babası dikte ettirdi.

Hiç kızar mıyım? Fakat artık geç de olsa biraz uyanmaya başladım.

— «Hastaneden yeni çıktım, ilâç param yok...»

— «Köye gitmem gerek, yol param biraz eksik...»

Bu ‘klasikleri’ artık yutmuyorum. ‘Askere gönderilme' dümeniyle geçen gün kapımı çalan delikanlıya da, bana değil, şubesine başvurmasını tavsiye ederim. Gözüm açıldı.

Fakat bende bu geniş ense, ‘işletmeci’lerde bu engin buluş yeteneği olduğu süre, daha bir hayli şaplak yiyeceğimi de biliyorum.

AZİZ BASMACI

Arkadaşlığımız çok eski yıllara dayanır.

Ben o tarihlerde çiçeği burnunda bir aktördüm. İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda çalışıyordum. Fakat aklım fikrim, en kısa zamanda gazinolara, gece kulüplerine sıçramak, tek başıma güldürü gösterileri çabasına girişmekti. Bu nedenle, 'malzeme' kapabilmek, belirli kalıplar dışında öz'den doğan güldürü gücüne sahip kişilerin ustalığından 'nemlenebilmek' için, oyunlarında 'tulûat'a geniş yer veren sanatçı topluluklarına sokulma fırsatını gözlerdim. Sözünü ettiğim tarihlerde bu tür çalışan tiyatrolar arasında tek isim 'Ses Opereti' idi. 'Ses Opereti' kadrosundaki arkadaş çevrem, kendi çalıştığım tiyatronun arkadaş çevresinden çok daha genişti. Bugün iş gereği zaman zaman buluştuğumuzda, ya da sağda solda rastlaştığımızda, otuz küsur yıl öncesini anımsar, kahkahaları basar, fakat bu kahkahalarda bile garip bir iç burkuntusunun hüznünü duyarız.

Şu sıralarda radyolarda yayınlanan bir dizi hazırlıyorum. Bir reklâm programı. Programın ismi: Türk Güldürü Ustaları. Beş on dakika içine sığdırılmış minicik bir çalışma. Amacım sadece dinleyenlere hoş vakit geçirtmek değil. En yaşlısından en gencine yayılan bir yelpaze içinde, Türk güldürü ustalarını mikrofon başına çağırmak, silinip bozulmazsa, kaybolup atılmazsa, çekilen bantlarla bir tür sesli antoloji oluşturmak. Program yapımcılarının bu bantları özenle arşivleyeceklerini umarım.

Son kez bu program vesilesiyle buluştuk Aziz Basmacı'yla.

O, bir köşede sırasının gelmesini bekleyip hazırlığını yaparken, ben eski günleri anımsadım.

Aziz, hayata pespembe gözlüklerle bakabilmeyi başaran, içi engin iyimserlikle dolu ender kişilerden biriydi. O günlerin en zor yaşam koşullarında bile, kara bulutların gelip geçici olduğuna yürekten inanır, neşesinden zerre kaybetmezdi.

Bu özelliği, sanatçı kişiliğinin de bir simgesiydi.

Tulûata geniş yer ayıran güldürü sahnelerinde her aktörün, bir sahneye çıkış tarzı, bir 'antre' türü vardı. Aziz Basmacı, herhangi bir oyunda, sahneye ilk adımını attığı zaman, mutlaka yüzünü seyirciye döner, deyimin tam anlamıyla ağzı kulaklarına varacakmış gibi dolu dolu, pırıl pırıl bir gülüşle tek kelime söylemeden onbeş yirmi saniye

öylece durur, salondan ilk kahkahaları ve ilk alkışı bu pozuyla kazanırdı.

Bu sanat dalındaki çabaları sadece tiyatro sahnelerine bağlı kalmadı.

Eğer yanılmıyorsam, ikili kısa skeçlerle gazino programlarına renk katan komedyenlerin öncülerindendir. Tiyatrodan eğlence dünyasına, 'showman' olarak sıçrayan ilk güldürücü de odur.

Bu çabaların yanısıra onu, sunucu olarak, radyo programlarında da izledik.

Reklâm stüdyosunda buluştuğumuz gün, ayaküstü bir iki anısını anlatıverdi.

Bir tarihte turnedeymişler. Yolları Güney Anadolu, kentlerinden birine düşmüş. Otobüsleri kente girip kalacakları otele yaklaşırken, bakmış, ellerinde koca koca sopalar, büyük bir kalabalık yolun ortasında duruyor. Oyuncuları, özellikle kadın artistleri bir korkudur kaplamış. Tarih oldukça eski. Acaba tiyatroculara karşı bir tepki mi var? Otobüsü biçimli bir yere çekip kaldırıma yakın kapıdan koşar adım kendilerini otele atmışlar. Gerisini Aziz şöyle anlatıyor:

— «Meğer kaçmakla çok ayıp etmişiz Orhancığım. O sıralarda benim çikletlerden resimlerim çıkarmış. Uğradığımız kentte beni sevenler de, daha büyük resim bulamadıkları için çikletlerden çıkan resimlerimi sopaların ucuna iliştirmişler, beni karşılamaya gelmişler. Biz heyecanla minik resimleri sezemeyip sadece sopaları görünce dayak yiyeceğimizi sandık kaçışıverdik, işin aslı anlaşılınca bir hayli gülüştük ama, beni sevgiyle karşılamaya gelenler kimbilir ne düşündüler?»

Bir başka anısı da şu:

Ses Operetinde bir oyun oynuyorlarmış. Matine suare arası yemeklerini alt salonda yerler, ara sokaktaki köfteciden getirtirlermiş. Köftecinin çırağı da biraz saf bir oğlanmış galiba, hesabı bir türlü denk getiremezmiş. Ustası kızıp tembih etmiş:

— «Oğlum, artistlerden kim yemek yerse, parasını veresiye bırakma. Hemen al...»

Bir gece Aziz alt salonda köftesini pilavını yemiş. Hazırlığını yapmış. Oyun başlamış ve sahneye çıkmış. Bir otel sahibi rolünde. Gerisini onun ağzından dinleyin: .

— «Oyunun bir yerinde gözüm kulise ilişti. Baktım bizim köftecinin

çırağı sahneye giriyor. Evet, evet!.. Perde açık, oyun devam ediyor, salon dolu ve köftecinin çırağı sahneye giriverdi. Şaşırdım kaldım. Çırak bağıra bağıra benden yediğim yemeğin parasını istemez mi? Millet seyrediyor ve dinliyor. Hiç bozmadım. 'Oğlum' dedim, 'köfteyle pilavı aşağıda artist Aziz Basmacı yemedi mi? Yedi. Ben burada Aziz Basmacı değilim. Sahnedeki otelin sahibiyim. Birazdan kulise döndüğümde yeniden artist Aziz Basmacı olacağım. Köfteyle pilavın parasını ondan alırsın. Bu sahnedeki oyunda otel sahibinden değil'... Seyirci anladı mı anlamadı mı bilmiyorum. Fakat salon kahkahadan kırılıyordu. Köfteci çırağını sahneden dışarı aldılar. Az sonra rolüm bitip kulise çıktığımda hem kulağını çektim, hem parasını verdim, hem bir süre de ben güldüm.»

Arkadaşım Aziz Basmacı, geçirdiği bir rahatsızlık sonucu, uzun süredir çalışmıyor artık. Tanrıya çok şükür, parasal yönden kimseye muhtaç değil. Fakat duygusal yönden özlemini çektiği çok şey var. Aranmak, sorulmak, hatırlanmak. Öylesine renkli bir yaşantısı olan sanatçı anılarına gömülüp kalıverirse, kuşkusuz pespembe renkli gözlüklerin yerini dumanlı camlar alıyor.

Bu yaz tertiplenecek bir jübilede onu bir kez daha sahnede alkışlayacağız.

Ama bu arada, telefonda altı numara çeviriverip selâm sarkıtmak, ya da Şişli'deki evine sürpriz ziyaretle karşılıklı birer köpüklü kahve höpürdetmek, vefakâr dostlar için pek yorucu olmasa gerek.

KONFERANS

Londra'da BBC'de çalışmaya başladığım ilk yılın yarısını doldurmak üzereyken servis şefimiz çağırdı:

— «Önümüzdeki hafta şirin bir kasabaya yolculuk var...»

— «Araştırma mı? Röportaj mı?»

— «Hayır! Bir konferans.»

— «Bahsettiğiniz şirin kasabaya konferans dinlemeye mi gideceğim?»

— «Değil! Konferans vermeye gideceksiniz.»

Mesleğimin özü 'konuşmak' ama, deneylerime dayanarak kesinlikle bildiğim iki nokta var: Konuşarak bir şeyler öğretmek yeteneğinden yoksunum. Hangi konuda olursa olsun ders veremem. Beceremem. 1949 yılında, rahmetli Ekrem Reşit Rey, bir tek devre için, Nişantaşı'ndaki İngiliz High-School'da, Fransızca derslerine onun yerine benim girmemi rica etmişti. Gerçekten çok yorgun olduğunu bildiğim için kabul etmiştim. Fakat sınıfa girdiğim ilk gün, bu işlerden çok ama çok uzak olduğumu anladım. Nitekim daha devre dolmadan 'zahmetlerime teşekkür' mektubu elime sıkıştırılıverdi.

İkincisi de şu: Konferans veremem. Beceremem. Yine eski bir tarihte, mezun olduğum okulda, mesleğimle ilgili bir konferans vermem istenmişti. Yapamadım. Daha ilk on dakika dolmadan salon yarı yarıya boşaldı, kalanlar da kürsüye öğüt yağdırmaya başladılar:

— «Ağabey, bırak kuru lâfları da bize birkaç tane fıkra anlat...»

Bu eksik yönlerimi gayet iyi bildiğim için, BBC'deki servis şefimizin verdiği görevi yüklenmekten kaçındım:

— «Ben konferans veremem efendim. Denediğim için biliyorum. Başarılı olamam.»

— «Fakat gayet rahat konuşuyorsunuz.»

— «O başka şey!»

— «Bize gelmeden önce yurdunuzda uzun yıllar güldürü alanında

çalışmışsınız. Sözünü ettiğim konferansın konusu güldürü ustalığıyla ilgili.»

— «Olabilir. Bana hiçbir kolaylık sağlamaz. Beceremem biliyorum.»

— «Çok müşkül durumda kaldık.»

— «Benim yüzümden mi?»

— «Bir bakıma öyle. Çağrı gelince sizi düşünerek kabul ettik. Kabul ettiğimizi de bildirdik. Ne de olsa daha çok dış yayınlarda çalışıyorsunuz. Kendi programlarımızda haftalık minik bir güldürü 'show'unuz var. Bunlar akla gelince reddedeceğinizi düşünemedik.»

— «Evet ama, benim rahat konuştuğumu söylediğiniz dil, Türkçe. Sözünü ettiğiniz minik güldürü 'show'um da Türkçe. İngilizce konferans vermek, konu 'güldürü' de olsa bana ters düşecek. Başaramayacağım. Bağışlayın.»

— «Rica ederim. Çağrıya cevap vermeden önce size danışmamız gerekirdi. Sizi kınayamam... Ama dediğim gibi şimdi müşkül durumda kaldık.»

Bu kez beni bir düşünce aldı. BBC çevresinde seviliyordum. İlk üç aylık deneme devresi bitince hatırı sayılır bir terfi almıştım. Puan kaybetmek istemiyordum.

— «Konferans konusu nedir?»

— «Nasreddin Hoca. Kişiliği. Dünya görüşü. Felsefesi. En sevilen fıkraları...»

— «Çok zor!»

— «Hazırlanmak için bir haftaya yakın vaktiniz var.»

— «Peki efendim. Elimden geleni yaparım.»

— «Teşekkür ederim.»

Odadan çıkar çıkmaz çalışmaya koyuldum. Türkçe Yayınlar Servisi'nin kitaplığında konuyla ilgili ne kadar malzeme varsa topladım, önüme kartlarımı koydum, notlarımı almaya başladım. Hazırlığın birinci bölümü beni biraz umutlandırdı. 'Hoca'nın kişiliğini, dünya görüşünü, kendine özgü felsefesini güler yüzlü cümlelerle İngilizceye aktarmak güç de olsa altından kalkılmayacak gibi değildi. Derken sıra kkinci bölüme, yani fıkraların seçimine ve çevirisine geldi. İşte o zaman

küfenin ağırlığı omuzlarıma bindi. ‘Hoca’nın fıkralarındaki ‘öz şaka’yı yabancılara anlatmak kolay olabilirdi. Ama fıkra sadece ‘öz şaka’dan ibaret değildi ki? Öz’ü oluşturan ve sonunda fıkrayı vurgulayan incelikleri, tebessümden kahkahaya uzanan espri ayrıntılarını tam tadıyla ‘bizden’ olmayan ‘yabancılara’ verebilmek tek kelimeyle olanaksızdı.

İmambayıldı’nın nasıl pişirildiğini, malzeme isimlerini İngilizceye tercüme ederek belki tarif edebilirdiniz ama, bu tarifi yaparken aşın lezzeti hakkında fikir vermeyi de becerebilir miydiniz?

Ter döktüğümü gören arkadaşlar, İngilizce-Türkçe karışımı şakalarla bana takılıyorlardı:

— «Şeyi de anlat Orhan: Gone the yorgan, finish the kavga...»

— «Aman şu fıkrayı unutma: I don’t care for the geçim, why should I learn the isim?..»

Konferans günü sabahı trene bindim, iki saat yolculuktan sonra o şirin kasabaya vardım. Konferansı düzenleyen dernek yöneticileri karşıladılar, ağırladılar. Kalacağım küçük otelde bir süre dinlendim. Öğleden sonra, kasaba civarında tarihsel değer taşıyan taş toprak yığınlarını gezdirdiler. Akşam yemeğinden önce tipik bir ‘pub’da viskiler, sonra kasabanın büyük lokantasında verilen yemekte açılan şişe şişe şaraplar, bir tür cesaret doping’i oldu. En kötü ihtimalle ne olabilirdi ki?

Ne olabileceğini kürsüye çıkınca anladım.

Birinci bölümde pek sıkıntı çekmedim. Hoca’nın kişiliğinden söz ederken, araya minik fıkralarımı serpiştiriyordum. Kartlarım iyi hazırlanmıştı. Salonda bir sıkılma, bir sabırsızlık belirtisi yoktu. Yüzler mütebessim, dinliyorlardı.

Derken bütün yükü fıkraların taşıdığı ikinci bölüme geçtim.

Hoca’nın ünlü fıkralarını elimden geldiği, dilimin döndüğü kadar ballandıra ballandıra, ayrıntılarından kırıntı kaybetmemeye özen göstererek İngilizce anlatmaya koyuldum. Evet yüzler yine mütebessimdi, zaman zaman gülüşmeler de oluyordu. Ama nerede coşkun kahkahalar? Hani ya şak şak?

‘Konferansçı’ olduğumu unutuverdim. Kahkahaların ve şak şak’ların yokluğu beni boğmaya başladı. Sanki bir ‘show’a çıkmıştım ve güldürü çabalarım olumlu sonuç vermiyordu. Alkış arama içgüdüsü beni

rotamdan saptırıverdi.

Hoca'yı bir kenara bırakmıştım. İngilizlerin ne tür şakalara, fıkralara kahkahayla güldüklerini incelemek, öğrenmek fırsatını bulmuştum. Yarı onlardan araklama, yarı Amerikan şakalarından esinleme, yarı kendi dağarcığımdan toparlama bir güldürü dizisine geçiverdim. Konferansın özü, konferansçının sözlerinden kopmuştu, ama kürsüdeki 'güldürücü' içgüdüsünün ve sahne alışkanlığının sürüklediği yolda aradığı, beklediği sonuca kavuşmuştu.

Bir saat dolup da, alkışlar ve kahkahalar içinde kürsüden indiğim zaman ter içindeydim. Konferanstan sonra, salonun bir bölümünde büfe tertiplenmişti. Orada tebrikleri kabul edip kuruyan gırtlağımı ıslatırken, etrafımdakilerden biri sordu:

— «Ünlü Hoca'nızın fıkralarının günümüze bu denli yatkın olduğunu bilmiyordum? Sizi dinlerken sanki kürsüde, modern bir İngiliz ya da Amerikan komiği vardı. Hatta şakaların çoğunu hatırlar gibi oldum...»

— «Öyledir! Hoca'nın espri gücü engindir. Çağlarla sınırlandırılamaz. Çeşitlemelere son derece yatkındır. Büyüklüğü de buradadır.»

Birkaç şak şak ve birkaç kahkaha uğruna Hoca'ya ihanetin cezası acaba çok mu ağırdır? Boynum kıldan ince!..

DANIŞMAN

Eğer Amerika'da gerçekten 'mafia' denen bir örgüt varsa; eğer gerçekten bu örgütü oluşturan 'ailelerin 'consigliere' dedikleri birer danışmanları varsa ve bu danışmanlar şimdi size sözünü edeceğim danışmana benziyorlarsa, 'mafia'nın çoktan kökü kururdu.

Bizim danışmanın uygulama alanında bizim işlerle hiçbir ilintisi yoktur.

Bizim işler derken, yazıyı, söyleşiyi, gösteriyi kastediyorum.

Gönüllü danışmanımızın bu uğraşlarla uygulama alanında hiçbir çabası olmadığı gibi, teorik alanda da ele gelir dişe dokunur fikirleri yoktur.

Yoktur da, eleştirileri, öğütleri boldur. Çekilmez.

Karşıdan yaklaştığını görürsek, sapacak bir yan sokak, dalacak bir han kapısı, kendimizi karşı kaldırıma atacak bir trafik esnemesi kollarız. Fakat çoğu zaman yakalanırız.

Ben geçen gün yakalandım.

— «İyi ki gördüm seni...»

— «Ya! Şans işte!»

— «Bana bak. Pazar yazılarının başlığını neden değiştirdin?»

— «Neden merak ettin?»

— «Sana değer verdiğim için.»

— «Sağol! Daha serbest kalem oynatabilmek için. 'Anı' sözcüğüne bağlanır kalırsam, tarih belirtmek, yer ismi, kişi ismi vermek zorunda kalıyordum. Bu noktayı bir yazıda açıkladım galiba?»

— «Ben senin her yazını okumaya mecbur muyum kardeşim?»

— «Hani bana değer veriyordun?»

— «Değer veriyoruz dediysek, fiatını yüksek biçtik demedik a? Değer, soyut bir kavram. Yaşın kaç oldu senin?»

— «Rakamla mı istiyorsun, yazıyla mı? Diyelim ki olgun sayılacak bir yaştayım.»

— «Bak, o da soyut bir kavram.»

— «Ne gibi?»

— «Örneğin onbeş yaş bir insan için çocukluk çağıdır ama, bir eşek için olgunluk çağı sayılabilir.»

— «Bana verdiğin değer iyice şekillenmeye başladı. Haydi koklaşalım da ben kaçayım.»

— «Nereye kaçacaksın?»

— «İşim var. Reklâm stüdyosundan bekliyorlar.»

— «Bu konuya değineceğini biliyordum.»

— «Kaçmak konusuna mı?»

— «Hayır, reklâm konusuna. Taze fikirlere ihtiyacın var değil mi? Onun için seni gördüğüme sevindim. Şanslı adamsın.»

— «Bilmez miyim? Sabahtan beri üstümde bir ağırlık vardı. İçime doğmuş.»

— «Reklâmcılık konusundaki yeni akımlardan kuşkusuz haberin var. Özellikle son iki yıldır bu akımdan uzak düştüğünü, yanlış bir tutum içinde olduğunu biliyorsun değil mi?»

— «Bak muhterem! Gerçekten işim acele. Bana izin ver...»

— «Reklâmcılığın özü nedir? Mal satmak değil mi? Dünya reklâmcılığındaki yeni akımda bu öz değişti artık. Malı bir kenara bırakacaksın. Kendini satacaksın. Bir an için benim bir mal olduğumu düşünelim.»

— «O, kolay!»

— «Ve malı senin satacağını farzedelim.»

— «O, zor;»

— «Çabalarında direkt olarak beni satmaya kalkarsan ne derler?»

— «Bedava versem kimse almayacağına göre, deli derler?»

— «Bırak sululuğu! Direkt olarak beni satmaya kalkarsan, İngilizce ‘hard-sale’ derler. Yani Türkçesi baskı yoluyla satış derler. Oysa yeni akımda bu yol geçersiz.

Reklâmda değerli bir sanatçıdan yararlanacaksak (madem basit örneklerle konuşuyoruz) senden yararlanacaksak, önce seni satacağız, sonra senden çağrışımla asıl mal olan beni satacağız. Bilmem anlatabildim mi?»

— «Anladım muhterem! Örneğin sen giyilmeyecek hâle gelmiş eski elbiseni bit pazarında satarken, elbiseyi sırtından çıkarmayacaksın, kendini satmak yoluyla eski elbiseyi elden çıkaracaksın.»

— «Hayır! Yol yanlış.»

— «Evet ama fikir güzel!»

— «Reklâm tezgâhında malın olmayacak kardeşim, kişiliğin olacak.»

— «Dinle beni sayın muhterem! Bu çalışmalarda bana verilen görev programın ‘göbek’ dediğimiz bölümünü kotarıp sunmaktır. Mal satışı ayrı bir konu. Ben ‘göbek’ hazırlarım.»

— «Tamam! Ben de diyorum ki senin göbeğin düşük!»

— «Doğru! Benim göbek deliğim bir karış düşüktür.»

— «Kaldıramayacağın işler yüklenmekten.»

— «Hayır! Okulda izciyken bayrak direği taşırdım, ondan.»

— «Bırak tuluatı şimdi...»

— «Sen benim yakamı bıraksan? Öğleden sonra televizyon çekimi var. Akşama gazino var. Halden anla biraz muhterem.»

— «Onlara daha sonra geleceğiz.»

— «Nereye daha sonra geleceğiz?»

— «Televizyonda yaptığın işle gazino gösterilerine...»

— «Yahu içinde bir merhamet kırıntısı yok mu? Bana acımıyor musun?»

— «Acıyorum. Televizyonda haftada bir gözüktüğün köşende sana çok acıyorum.»

— «Yok canım!»

— «Aferin! Canın yok, ruhun yok. Onun için acıyorum. Koltuğuna kanun zoruyla oturtulmuş gibisin...»

— «Eh, o da bir değişiklik.»

— «Anlamadım?»

— «Kanun zoruyla değilse bile, kanun yoluyla koltuğa oturabilmek...»

— «Bana bak, kovulursun.»

— «Haydi kov beni gideyim muhterem. Bugünlük kısmetime düşeni aldım artık.»

— «Televizyon programında eksiğim nedir diye sorsana...»

— «Televizyon programında eksiğim nedir?»

— «Hiç sorma!»

— «Sor dedin ya birader? Yapıştır pulumu da postala beni kardeşim yahu!»

— «Kartlardan okuduğun bilgiler kurumsu, bağladığın şakalar sulumsu, oturuşun çarpık, yüzüne yapıştırdığın tebessüm yapmacık...»

— «Kuzum sen boş gezeceğine kolonyacılık yapsana?»

— «Kolonyacılık mı?»

— «Evet kolonyacılık! Hiç değilse başkalarının işine burnunu sokacağına, işini başkalarının burnuna sokarsın... Ben kaçıyorum, kovalarsan ‘hırsız var’ diye bağırırım.

Mesleği ne olursa olsun bir danışman arayanlar bana yazsınlar.

NE EĞLENDİK, NE EĞLENDİK

1950 yılında İstanbul Radyosu bir program sunmaya başladı.

Programın adı: ‘Eğlence Yerlerinden’ idi. Amacı da şuydu: Alaturkasıyla, alafrangasıyla sayıları iki elin parmaklarını doldurmayan lüks gazinolara gidemeyenlere, o eğlence yerlerinin havasını vermek, salonu dekoru olanı biteni anlatmak, ‘show’larından bazı bölümler sunmak.

O tarihteki programların çoğu gibi bu da bir ‘canlı’ yayındı.

Dinleyenleri radyoları başında hangi eğlence yerine konuk edeceksek, jeneratörlü kırmızı kamyonumuzu o gazinonun kapısına park eder, kablolarımızı mikrofonlarımızı salona çeker, kimseyi rahatsız etmeyecek bir masaya yerleşir, program saati gelince maç nakleder gibi yayına başlardık.

Kuşkusuz bir ön hazırlık yapılırdı.

Örneğin yayın tarihinden birkaç gece önce gazinoya gider, program akışını izlerdik. Eğlence yeri yöneticileri reklâm olanağından yararlanabilmek için bizimle işbirliği yaparlar, ‘show’un önemli bölümlerini bizim saatimize denk getirmeye çalışırlardı. Araya sanatçılarla kısa röportajlar sıkıştırmak istersek, yardımcı olurlardı.

Çalışmanın güç yönleri de vardı.

Canlı yayın süresinde, ister istemez şu veya bu nedenle ‘boşluklar’ oluverirdi. Bu ‘boşlukları’ sadece kuru lâfla doldurmak yerine, müzik ve ambiansla da renklendirebiliri ek için, kırmızı kamyonumuzda yedekte ‘efekt’ plâkları bulundururduk. Yayın yapacağımız gece, işin ‘kırık’ bir akşama rastlaması olasılığı vardı. Müşteri az olunca, salonun havası donuk kalabilirdi. O zaman iş sunucunun çene gücüne kalıyordu. Donuk ve sönük geçen bir geceyi, neşe dolu pırıl pırıl saatlere dönüştürmek için hayal sınırlarını zorlamak, ‘olmayanları’ oluyormuş gibi ballandırmak, tablolar yaratmak zorunluğu doğuyordu.

Çalışmanın güç yönleri vardı ama, gerekli tedbirler alındıktan sonra bazı beklenmedik sürprizler hemen önleniyor, dinleyicinin pek tuttuğu bu program tıkır tıkır gidiyordu.

Fakat soğuk karlı bir mart gecesi, aklımıza gelmeyen başımıza geldi.

O ay, ‘Eğlence Yerleri’ programında listeye Sarıyer’deki ‘Canlı Balık Gazinosu’ alınmıştı. Gazinonun devamlı orkestrası İlham Gencer ve arkadaşlarıydı. ‘Show’ programında Güney Amerikalı bir topluluk vardı. 1950 yıllarında henüz band çalışmaları uygulanmadığı için, ‘canlı' stüdyo programı yapmayan toplulukların yayınları bazen büyük plâklara çekilir ve arşive kaldırılırdı. Nitekim arşivimizde İlham Gencer Orkestrası’nın oldukça zengin plâkları vardı. İlham bir gün, aynı gazinoda birlikte çalıştıkları Güney Amerika grubunu da Radyoevi’ne getirmiş, onların da müzikli gösterisini plâğa çekmiştik.

Her zaman uyguladığımız ön çalışmaları yaptık. Yayın gecesinden bir hafta önce gazinoya gittik, yöneticilerle görüştük, saatleri denk getirdik, mikrofonları koyacağımız ve kendi oturacağımız arka masayı saptadık.

O, soğuk karlı mart gecesi, kırmızı kamyonumuza doluşup gazinonun yolunu tuttuk.

Kablolar çekildi, mikrofonlar yerleştirildi, masamıza oturduk, bekliyoruz.

Kırmızı kamyonumuz, kendi jeneratörünün gücüyle çalışan, küçük bir verici istasyon. Bu küçük seyyar istasyondan yayını yapıyoruz. Radyo’nun alıcısı bizim yayını büyük ana vericiye aktarıyor ve program evlerdeki cihazlara ulaşıyor. Yanılmıyorsam, en basit şekliyle teknik işlem bu!

Yayının başlama saatine 30, 40 dakika kala, jeneratörü çalıştırdık ve ses denemesi yaptık.

Felâket!

Aklımıza gelmeyen başımıza gelmişti.

Bizim kırmızı kamyonun küçük verici istasyon gücü, ana binayla aramızdaki doğa engebelerini aşamıyor, ses büyük vericiye aktarılamıyordu. Sarıyer’de çukurda kalmıştık. Ne yapılabilirdi? Şehir içi telefonlarla merkezle konuşup dururken, yayın saati de yaklaşıyordu. ‘Canlı’ yayını yapamazsak, merkezdeki arkadaşlar bir saatlik boşluğu neyle dolduracaklardı?

Teknik ekibimizin şefi Sabit Karamanî yanıma geldi:

— «Kırmızı kamyonda, İlham Gencer Orkestrası’nın plâkları var.

Show'daki Güney Amerikalı topluluğun plâğı da var. Bir saati rahat doldurur. Rastlantıya bak?»

— «Bu rastlantı değil Sabitçiğim, bu cankurtaran simidi.»

Gözlerinin içi ışıl ışıl güldü:

— «Yapabilir miyiz dersin?»

— «Alkış, kahkaha, salon gürültüsü 'efekt' plâklarında var mı?»

— «Hepsi hazır.»

— «E, ne duruyoruz. Arkadaşlardan biri merkeze, Ana Kumanda'ya telefon etsin. Tam saatinde yayına gireceğiz. Haydi kamyona...»

Kamyona doluştuğumuz gibi, sesimizi büyük vericiye aktarabilecek bir bölgeye tam gaz geldik. Kısa bir deneme yaptık. Sabit Karamanî, İlham Gencer Orkestrası'nm plâğını ve 'efekt' plâklarını hazırladı, merkezden işaret geldi, 'Eğlence Yerlerinden' 'canlı' yayını başladı:

— «Hepinizi sevgiyle selâmlıyoruz muhterem dinleyiciler. Bu gece sizleri misafir ettiğimiz gazino, tıklım tıklım dolu denebilir. Hani kazara yere bir palto düğmesi düşse, üstüne beyaz örtü örtüp etrafına iki iskemle koyacaklar... Keh, keh, keh!.. Şu anda podyumda İlham Gencer Orkestrası yılın en sevilen parçalarından düzenlediği bir dans müziği sunmakta... Yığın halinde dalgalanmaya dans etmek denebilirse, piste sıkışabilen herkes dansediyor... Kulağınıza kadar gelen kahkaha sesleri, neşe ve eğlenceyle dolu geçecek bir saati müjdeliyor... Programın başlamasına daha onbeş dakika var. Ben etrafıma bakıyorum ve dikkatimi çeken renkli masaları sizlere anlatmaya çalışıyorum...»

Büyük müzik plâğı değişti, bir mambo serisi başladı. Ben havalimde, müşterilerin kendi aralarında düzenledikleri bir mambo müsabakasını anlattım. 'Efekt' plâklarından alkışlar, kahkahalar zincirlendi... Araya 'mırıltılı' bir sessizlik koyduk.

Sabit, plaklarını yeniden sıraladı. Ben «Show' hazırlığı için sahne düzenlendiğini anlattım... ve kırmızı kamyonumuzun içinden 'show'u başlattık.

Güney Amerika topluluğunun gösterisini, ön hazırlık yaparken seyretmiştik ya? Alta müzik 'döşenince' ben hayal gücümü sonuna kadar zorlayarak, bu arada sanırım zaman zaman saçmalayarak, uzun 'show'u, sanatçıların giysileriyle, danslarının düzeniyle, projektörlerin

ışık oyunlarıyla anlattım da anlattım.

Yayını bitirip dinleyicilere iyi geceler dilediğimizde ikimiz de o soğuk havada terden sırsıklam olmuştuk.

Arkadaşlardan biri kamyona girdi:

— «Yahu demin gazinoya telefon ettim. Yollar karlı olduğu için yirmi otuz müşteri ya gelmiş ya gelmemiş. Onlar da noterden vasiyetname dinler gibi oturmuşlar...»

Sabit Karamanı muzip muzip güldü:

— «Halbuki biz ne eğlendik, ne eğlendik...»

YANLIŞ KUYRUK

Günün ilk haber bültenini ve yorumu okuyup postayı kapattığım zaman, sabah saat beş buçuktu.

Kendimi hiç iyi hissetmiyordum. Beynimde bir arı kovanı uğulduyor, şakaklarım zonkluyor, midem bulanıyordu. Pek üstünde durmadım. Londra'da çalışmaya başlayalı henüz birkaç ay olmuştu, iklim değişikliğine pek alışamamıştım. Alışamadığım bir başka şey de, BBC Türkçe Yayın Servisi'nin sabah nöbetleriydi. Sabah nöbetinin sadece adı fiyakalıydı. İkinci Dünya Savaşı'nın havacılık deyimlerinden esinlenmeyle olsa gerek, spikerlerin çalışma rotasında bu nöbetin ismi 'Şafak Görevi' idi.

Aslında alışamadığım başka şeyler de vardı. Çorbalar soğuk, biralar sıcaktı. Sabah kahvaltısında kızarmış balık yeniyordu. O tarihte uygulanan para sistemi, bir yabancı için zor çözümlenen bir bilmeceydi. İnsanlar yolun tersinden yürüyordu. Sinemasından bakkalına, meyhane bankosundan otobüs durağına kadar her yerde son derece muntazam fakat bitmez tükenmez kuyruklar vardı. İlk aylar bu yaşama ayak uydurmak bir yabancı için gerçekten zordu.

O sabah, 'Şafak Görevi' bittiğinde biraz yürümek hava almak istedim.

Günün ilk haber bültenini okumak için nöbete kalanlar, geceyi yatakhanemsi bir salonda geçirirlerdi. Geç yatmıştım. Yanımdaki yatakta uyuyan İtalyan Servisi'nin spikeri tek pistonu tekleyen motor gibi horlayınca, dört beş saatlik istirahat de güme gitmişti. Kahvaltıda kafeteryada kızarmış balık kokusu içimi döndürmüş, tavada pişmiş domatesli sosis midemde ekşimiş kalmıştı.

Başımın uğuldaması, şakaklarımın zonklaması, midemin bulanması herhalde bundandı. Henüz söken şafağın serin havasında uzunca bir yürüyüş kuşkusuz iyi gelecekti.

'Leicester' meydanına vardığımda bir eczane gördüm. Işıkları yanıyordu. Sabahın o saatinde açıktı ve sabahın o saatinde kapısında kuyruk vardı. Eczanenin açık olması yadırganmayabilirdi. Fakat kör karanlıkta kuyruk ne oluyordu?

Yürüyüşe rağmen hâlâ kendimi toparlayamamıştım. Eczanelerde aspirin ve benzeri ilâçların dışında reçetesiz öksürük şurubu bile vermediklerini biliyordum. Fakat eczacı belki bana yardımcı olurdu.

Kuyruğa girdim.

Dikkatimi ilk çeken şey, kuyruktakilerin yüz ifadesi oldu. Gözler donuk, bakışlar anlamsız, bekleyiş biraz sabırsızdı. Havanın serinliğine karşın, ikide bir ceplerinden mendil çıkarıp terini silenler vardı. Benim ardımdan kuyruğa iki kişi daha girdi.

— «Çok oldu mu açılalı?»

— «Bilmiyorum efendim. Ben şimdi geçerken tesadüfen gördüm açık olduğunu.»

— «Tesadüfen mi gördünüz? Çok garip!»

Neyin garip olduğunu düşünürken önümdeki başını çevirdi:

— «Yarım saat oldu. Her zaman böyle yaparlar. Tabii eczacı efendi için önemli değil beş dakika on dakika gecikmek.»

— «Düşüncesiz adamlar!»

— «Saygısızlık.»

Kuyruktan yükselen mırıltılar, bu iki suçlamayı onayladı.

Ne oluyordu? Sabahın bu saatinde kuyruğa girenler beş on dakikalık gecikmeyi niçin bir ağızdan kınıyorlardı? Acaba şehirde yeni bir grip salgını falan mı vardı? Acaba ben de onlar gibi bir virüsün kurbanı mı olmuştum?

Önümdeki tekrar başını çevirdi:

— «Sizi ilk defa görüyorum.»

— «Olabilir! Ben de sizi ilk defa görüyorum.»

— «Onu demek istemedim. Yani daha önce başka eczaneye mi giderdiniz?»

— «Bir ayırım yaptığımı hatırlamıyorum. Ben şehre daha yeni alışıyorum.»

— «Haaa! Demek yenisiniz?»

— «Ve yabancıyım.»

— «Yeni ve yabancı! Sanırım oldukça müşkül durumdasınız?»

— «Yoo! Sadece beynim uğulduyor, şakaklarım zonkluyor, midem bulanıyor.»

— «Öyledir, öyledir. Bilmez miyim? Şu adam elini çabuk tutsa bari...»

Hoppala! Hani İngilizler, bırakınız başkalarının sağlığıyla ilgilenmeyi, hatır sormayı bile üzerlerine vazife olmayan saygı dışı bir merak olarak nitelendirirlerdi? Kuyrukta bize kulak misafiri olanların da mırıltılarla katıldıkları bu dert bölüşmek nereden çıkıyordu?

Bu kez arkamdaki sordu:

— «Doktorunuz özel mi?»

— «Hayır! Çalıştığım kuruluşun doktorları var. Ayrıca sağlık sigortam da var.»

— «Anlıyorum! Benim gibi grup tedavidesiniz.»

O anlamıştı ama ben hiçbir şey anlamamıştım. Bir gariplik vardı. Ama ne? Belki de gariplik falan yoktu. Ben uyku sersemi ve rahatsızlığımın bitkinliğiyle normal bir sohbeti garipsiyordum.

Kuyruk ilerlemeye başladı. Eczaneye girdik. Sırası gelen, bankoda nöbetçi eczacının yanına sokuluyor, bir kâğıt, belgeye benzer bir kart uzatıyor, sonra kendisine verilen minicik paketi alıp neredeyse koşar adım eczaneden çıkıp gidiyordu. Uzatılan kâğıt reçete, gösterilen belge sağlık sigortası kartı olmalıydı. Fakat ilâç paketlerinin hepsi minicikti. Paketi eline alanın donuk gözleri parlıyor, kuyruktaki sinirli sıkıntılı hali değişiveriyordu.

Sonunda sıra bana geldi.

— «Kâğıdınız ve belgeniz lütfen.»

— «Bakınız efendim reçetem yok. Belgem de üzerimde değil. Bu sabah kendimi biraz...

— «Gidip kâğıdınızla belgenizi alın gelin. Sırayı işgal etmeyin.»

— «Reçeteye gerek yok. Bitkinliğim sanıyorum ki...»

— «Bizim listemizde adınız var mı?»

— «Sanmam! Ben size kısaca anlatayım efendim...»

— «Kullandığınız madde nedir? Eroin? Kokain? Morfin? Amfetamin?»

— «Efems?»

— «Sabah, kuyruğuna neden girdiniz efendim? Beni oyalamayın.»

— «Aspirin almak için. Verirseniz bulantı kesecek bir ilâç için...»

— «Kuzum alay mı ediyorsunuz?»

— Aynı soruyu ben size soracaktım. Ama gerek görmüyorum. İyi günler.»

Dönüp çıkarken arkamdaki mırıldandı:

— «Yutturamadı zavallı. Yazık!»

O sabah başıma gelenler daha sonra aydınlığa kavuştu.

İngiltere'de uyuşturucu madde kullananları denetim altında tutabilmek, karaborsa ve daha ağır suçları önleyebilmek amacıyla yapılan programda, kendi rızalarıyla doktor tedavisine girenlere, çok titiz bir uygulamayla günde belirli bir miktar uyuşturucu, belirli eczanelerde dağıtılıyordu. Zavallıları utanç duygusundan kurtarmak için de, bu işlem sabahın çok erken satlerinde yapılıyordu.

Ben 'Şafak Görevi' dönüşü farkına varmadan, 'keş' kuyruğuna girmiştim.

‘LÖPÜRÖR’ DOSYASI

Ali Sururî’nin kulakları çınlasın.

Operet ve vodvil sahnelerimizin bu değerli güldürü ustası, özel yaşantısında da bir neşe ve espri küpüdür. Dost çevresinde şakaları ünlüdür. Hele eline olgun ve dolgun bir ‘malzeme’ geçerse, bıkmadan üşenmeden bu malzemeyi işler ve neredeyse başlıbaşına bir vodvil oyununun çekirdeğini oluşturacak hale getirir. Gençliğini yitirmeyişinin, elli yaşın az üstündeki basamakları tırmanmasına karşın hayat dolu bir ‘jön’ kalışının başlıca nedeni sanırım içindeki bitmez tükenmez neşe kaynağıdır.

Onun ağzından aktaracağım olay, bundan 30-35 yıl önce geçiyor.

O tarihlerde Ali Sururi’nin çalıştığı tiyatro, İzmir’e turneye gittiği zaman, Bahri Baba Bahçesi’nde temsil verirmiş. Her yıl oraya giderlermiş.

Bir gün İstanbul’a bir mektup gelmiş. Mektupta, İzmir’de, Basmane’de yeni bir yazlık tiyatro bahçesinin açıldığı bildiriliyor, eğer beğenirlerse, bundan böyle İzmir’e gelişlerinde o bahçede oynamaları öneriliyormuş. Arkadaşları Ali’den yeni bahçeyi gidip görmesini rica etmişler. O da uygun bir zaman bulunca uçağa atlamış, kalkmış İzmir’e gitmiş.

O tarihte uçaklar Cumaovası alanına iniyorlar.

Ali, uçaktan indiği zaman bakmış, bir adam onu sorup soruşturuyor:

— «Ali bey! Ali Sururî bey?»

— «Evet! Ali Sururî benim. Buyrun!»

— «Çok şükür buldum sizi. Karşılamaya gelmiştim. Adım Hasan...»

Ali, Haşan beye bakmış: Orta boylu, şişman, göbekli bir adam. Ayağında şort. Başında kolonyal şapka. Aslan

avına çıkar gibi giyinmiş bir tip. Verimli bir ‘malzeme’ olacağını sezinlemiş, ısmıvermiş Haşan beye. Nitekim, taksiye binip şehre giderlerken sağdan soldan konuştuklarında Hasan beyin havası bu seziyi kanıtlamış.

Basmane'ye gelmişler. Ali, Hasan beyin refakatinde yeni yazlık tiyatro bahçesini gezmiş, sahneyi görmüş,., inceleme işlemi bitmiş.

— «Nasıl buldunuz Ali Sururî beyefendi?»

— «Çok beğendim Haşan bey. Çok güzel. Tebrik ederim.»

— «Her şeyin en iyisini yapmak için masraftan kaçınmadık efendim.»

— «Evet. Belli oluyor Haşan bey. Fakat bir şey dikkatimi çekti.»

— «Nedir Ali bey?»

— «Bu kadar masraf yaptığınıza göre, keşke fuayede 'Löpürör' çimentosu kullansaydınız.»

— «Ne kullansaydık buyurdunuz efendim?»

— «'Löpürör' çimentosu! Özenle sıvandığı zaman pırıl pırıl olur. Ayna gibi. Perde aralarında seyirciler fuayeye çıktıkları zaman, üstlerini başlarını düzeltebilirler, hatta saçlarını tarayabilirler. Dedim ya! Ayna gibi...»

— «'Löpürör' çimentosu ha? Peki efendim! Aldırırız yaptırırız. Kaç çuval gider acaba?»

— «Eh! Elli çuval kadar yeter sanırım.»

— «Nereye başvursak acaba Ali bey?»

— «Belediyeye bir dilekçe verin. Herhalde ilgilenirler.»

— «Ali bey size zahmet olacak. Siz söyleseniz de ben hemen yazıversem...»

— «Hay hay!»

Ali gayet ciddî dikte etmiş: Şehrimizin güzelliğine yeni bir renk katacak olan yazlık tiyatro ve sinema bahçemiz, yapısında hiçbir masraftan kaçınılmayarak hizmete hazır vaziyete getirilmiştir. Ancak, fuayenin çok daha çekici şekilde düzenlenebilmesi için, elli çuval 'Löpürör' çimentosuna ihtiyacımız vardır. Serbest piyasada 'Löpürör' çimentosu bulunamaması nedeniyle yüksek makamınızın aracılığını rica ederek... Falan filan...

Ali, İstanbul'a dönmüş.

Aynı yaz, İzmir'de yeni bahçede temsil vermeye gelmişler. Dekorlar kurulup hazırlıklar tamamlanırken Hasan bey pürtelaş, Ali'yi bulmuş:

— «Ali beyciğim. Şu, 'Löpürör' çimentosu hakkındaki yazımız vardı ya?»

— «Evet, evet hatırladım. Sahi ne oldu o mesele?»

— «Yazıya cevap geldi efendim. İşte burada, dosyada. İzmir'den bize şimdilik bir yardım yapılamıyacağı, bir kez de Ankara'ya başvurmamız öneriliyor.»

— «Bırakmayın peşini aziz kardeşim. Takîbedin! Bu kadar güzel bir bahçe elli çuval 'Löpürör' çimentosu yok diye, neden daha mükemmel olmasın?»

— «Yazacağız, yazacağız. Peşini bırakmayız.»

Temsiller süregiderken, yazışma da bir yandan devam ediyormuş anlaşılan.

İzmir sezonunu kapatıp, İstanbul'a dönerlerken, yine Ali'yi bulmuşlar.

— «Ali bey, şu meseleyi hallediyoruz galiba.»

— «Ne meselesi?»

— «Löpürör, çimento meselesi. Bakın dosya bir hayli kabardı.»

— «Evet, görüyorum. Peki son durum nedir?»

— «Ankara'dan gerekli ilgi gösterilmekle beraber, ithal malı çimentoların İstanbul'a indirildiği gerekçesiyle oraya da başvurmamız öğütleniyor.»

— «El kol bağlı durarak bitirilmez bu iş tabii kardeşim. Madem 'Löpürör' çimentosunu bir kere kafanıza koydunuz...»

— «Koyduk Ali bey, koyduk. Mutlaka temin edeceğiz...»

İkinci sezon yaz temsilleri için İzmir'e geldiklerinde Ali'ye kalın bir dosya uzatmışlar: 'Löpürör' dosyası.

— «Ali bey İstanbul'la yazışmalar devam ediyor. Şu sıralarda piyasaya verilecek ithal malı çimentolar arasında 'Löpürör' çimentosu henüz yokmuş. Fakat biz ilk başvuranlar arasında olduğumuz için, gelecek ön partiden elli çuvalın bize tahsisi için yazı geldi.»

Dediğim gibi aradan 30-35 yıl geçmiş. Ali hatırladıkça kahkahayı basıyor:

— «Yahu bir şaka yapalım dedik, ortalığı karıştırdık. Ne oldu acaba ‘Löpürör’ dosyası?»

Kulakları çınlasın.

HAVANA'DA BAYRAM

Ben yaşta olanlar sanırım bu filmi hatırlayacaklardır.

Seyrederken iç geçirmiştim:

— «Millet nerelerde yaşıyor? Nasıl yaşıyor? Ne eğlence? Ne renk? Ne serüven? İnsan rüyasında görse, uykusu kaçar, hayra yorar!»

Perdede (yanılmıyorsam) Alice Faye'i, Don Ameche'i iç geçirerek seyrederken, günlerden bir gün, iki gececik de olsa bu renk dünyasından pay alacağım aklımın ucundan geçmezdi.

Havana'ya 1954'de yolum düştü.

Gemideki yolcular bir uğrak öncesinden, sağdan soldan edindikleri bilgiyle, bazı mağaza isimlerini not almışlar, alışveriş listelerini hazırlamışlardı.

Ben ne yapacağımı gayet iyi biliyordum.

Birinci gece 'El Paradiso', ikinci gece 'Tropicana'...

Beşli bir grup oluşturduk. Keseleri birleştirdik. Başı ben çekeceğim:

— «Buraya bakın. Gazinolara girdiğimizde, masa seçimi, içki siparişi bana bırakılacak. Tamam mı?»

Gemi kâtibi adaşım Orhan lâfa karıştı:

— «İçki siparişini sana bırakırsak, bize kırksekiz saat bulaşık yıkatırlar oğlum.»

— «Ben nerede nasıl zıkkımlanılacağım gayet iyi biliyorum. Karıştırmadığım broşür kalmadı. Üstelik içinizde İspanyolca bilen bir ben varım.»

— «Senin İspanyolcanla tuvaletin yolunu sorsak, derdimizi anlatıncaya kadar çamaşırlar berbat olur.»

— «Ukalâlık etmeyin!...»

— «İspanyolca 'ukalâlık etmeyin' de bakalım?»

— «Onu bilmek şart mı?»

— «Garsonlardan biri kılığımıza kıyafetimize bakıp, 'burayı limonatacı dükkânı mı sandınız' derse, belki lâzım olur.»

— «Ne demek kılık kıyafet? Lotaryacı gibi gidecek değiliz ya? Pantolonlar tiril tiril ütülenecek. Spor gömleklerimizin en afilisini seçeceğiz. Olmayanlar, arkadaşlardan edinir. Üstelik havamız var. En önemlisi o!...»

Davulcu Ercüment kahkahayı bastı:

— «Ben Kurbağalıdere'de oturuyorum. Benim havamı, bir koklayışta alırlar...»

Gemi yolcuları güneş batarken kolları paketlerle dolu, terden sırılsıklam olmuş, rıhtıma dönerken, bizim beşli, tiril tiril iskeleden indik.

— «Taksiyle pazarlık et!»

— «Bırak cacıklığı yahu, Havana'da bayram yapacak adam taksiyle pazarlık eder mi?»

— «Taksi fiyakası yapacağız diye, kaldırımda oturup naklen yayın dinlemeyelim de...»

— «Kim oğlum bu işin başı?»

— «Sensin ağam Bayrambaşı. Deve kervanı gibi peşindeyiz. Çek başı Bayrambaşı...»

'El Paradiso'... Cennet!...

Kapıda indik, karşılandık:

— «Ceketsiz girmek yasak efendiler.»

Kâtip Orhan mırıldandı:

— «Haydi beyler buraya kadar. Bizim Bayrambaşı, burayı Bağlarbaşı'ndaki kır gazinosu sandı galiba?»

Onu elimle susturdum. Kapıdaki beyaz smokingli adama döndüm:

— «Biz turistiz. Hava çok sıcak. Bir açıkhava gazinosunda ceket giymek zorunluluğunu bilmiyorduk.»

— «Önemi yok! Turistlerin çoğu bilmez. Vestiyere buyrun. Oradan

ceket kiralarsınız...»

Ercüment sordu:

— «Ne diyor?»

— «Vestiyerden ceket kiralıyacakmışız? Usul öyleymiş.»

— «Bütçe uygun mu?»

— «Bu hesapta yoktu, ama uyduracağız.»

— «Kolayı var, nasıl olsa cin-fizz içmeyecek miyiz?

Garsona 'cini getir, fizz'i kalsın' deriz...»

Vestiyerdekiler alışık. Kapalıçarşı el çabukluğuyla sırtımıza birer ceket uyduruverdiler. Bayağı da oturdu.

Büyük bahçeye girer girmez, havanın sıcaklığıyla, ceket giymek arasında bir çelişki olmadığını anladık. Bahçe buz gibiydi. Evet, evet... Kaldırımda adamı boğan sıcak, on adım içeri, bahçeye girince yerini soğuğa yakın bir serinliğe bırakmıştı.

— «On adımda iklim değişti yahu!...»

— «İklim değişmedi. Air-Condition!...»

— «Açıkhavada air-condition olur mu ülen?»

— «Tut elini masanın altına? Bak ağaçlardaki incecik bakır borulara? İşte oralardan üfleniyor.»

— «Daha masaya otururken böyle üflenirsek, bakalım kalkarken ne olacak?»

— «Gökyüzündeki pırıl pırıl yıldızlara bak.»

— «Baktım.»

— «Şimdi ani bir sağnak bastırsa, biz yine pırıl pırıl yıldızların altında oturacağız.»

— «Yağmuru da yukarı doğru mu üflüyorlar?»

— «Hayır! Bir düğmeye basınca, iç içe geçmiş levhalarla koca bahçe kapanıveriyor. Kapandığı zaman yine aynen böyle ışık oyunlarıyla

düzenlenmiş pırıl pırıl yıldızların altında oturuyor müşteri.»

— «Vay be!...»

— «Vay ya!... Havana'da bayram bu! Çukurcuma'da şeker bayramı değil!...»

Derken 'show' başladı.

"Ne gördün?" diye gırtlağımı sıksanız anlatmam olanaksız. Hani 'insan ağaçlara bakmaktan ormanı göremez' diye bir söz vardır ya? Bizimki de öyle oldu! Tenis maçı seyreder gibi, başımızı sağdan sola, soldan sağa çevirip dururken, yarı açık ağızlarımızla o görkemli inanılmaz 'show'u bütünüyle izleyemedik.

'El Paradiso'dan çıkıp gemiye dönünceye kadar, şaşkınlıktan suspus kesilmiştik.

Fakat ertesi gece 'Tropicana' denen yere gidecektik ve lokomotif çarpmışa dönecektik.

O da ayrı bir hikâye. Fırsatını bulursam anlatırım.

TELEFON PAPARASI

Ateş yapmayan grip, burun akıtmayan nezle, kaşların birleştiği noktadan başlayıp göz kapakları üstünden ense köküne uzanan bir ağrı karışımı, adı «yılın modası» olan paçavra hastalığına yakalanmışım. Vücudum Cemal Kamacı'nın karşısında iki dakika ringte kalmışım gibi... Üstelik çok can sıkıcı, asap bozucu bir çalışmayı tamamlamak zorundayım. Bir yarışma programının sorularını hazırlamak için, ansiklopedilere, kitaplara gömülmüş, daktiloyu fırlatıp pencereden atacak hale gelmişim... Derken telefon çaldı:

— «Efendim?..»

— «Kimsiniz?..»

— «Siz kimi arıyordunuz acaba?..»

— «Onun için sorduk ya kimsin diye?..»

— «Ben telefon numarası (.....) olan bir aboneyim...»

— «Haydaaa!... Sabah sabah komiğine çattık...»

— «O zaman kapat telefonu, radyonu aç. Belki acıklı bir piyes vardır...»

— «Sen benimle dalga mı geçiyorsun arkadaş?..»

— «Hayır!.. Ben telefonu suratına kapatmamak için saygısal jimnastik yapıyorum.»

— «Neresi orası kardeşim?..»

— «Madem kardeşiz, baba evinin adresini benden mi öğreneceksin?»

— «Şimdi başlıyacağım babandan...»

— «Yorulunca haber ver ana tarafını ben tamamlarım...»

— «Sana bir soru sorduk...»

— «Bilemezsem şimdiye kadar kazandıklarım yanıyor mu?..»

— «Yahu sen akıl hastanesinde eczacı kalfası mısın?..»

— «Hayır, ben ortaoyununda kavuklu arkasındayım.»

— «Kardeşim, orası neresi, sen kimsin diye sorduksa hata mı ettik?..»

— «Elbette hata ettiniz. Numarayı çevirip evimin telefonunun zilini çaldınız...»

— «Ne yani? Çaldıksa hırsızlık mı ettik?»

— «Yooo!.. Ben telefonu açtım, çevirdiğiniz numaranın doğru olup olmadığını öğrenin diye ev numaramı söyledim. Tamam mı?..»

— «Devam!...»

— «Hah işte!.. Devam edince münasebetsizliğe başladınız. Kim olduğumu sordunuz, buranın neresi olduğunu sordunuz?..»

— «Ne olmuş sorduksa?..»

— «Beyim, ben telefon numaramı çeviren, herkese, künyemi okumaya, ev adresimi vermeye mecbur muyum?.. Belki numarayı yanlış çevirdiniz?..»

— «Yanlışsa açmazsın kardeşim...»

— «Lâfa bak!.. Ben müneccim kakası mı yedim kardeşim? Ne bilirim zır zır çalan telefon beni mi arıyor, başkasını mı?..»

— «Söylesen dilinde tüy mü biter?»

— «Hayır. Telefonda konuşmanın görgü kuralları konusunda bütün bildiklerimi altüst eder... Sen nereyi aradığını, kimi aradığını hemen söylesen dilinde tüy mü biter?..»

— «Yok saç çıkar...»

— «O zaman kendine göre şampuan ara, beni rahatsız etme. Anlaşıldı mı?..»

— «Hay sana ehliyet verenin...»

— «Ne ehliyeti? Yahu her telefon alandan ehliyet istense, şu aracı senin gibi kullananların plâkasını sökerlerdi...»

— «Efendi saygılı konuş!. Ben senin bildiğin plâkalılardan değilim...»

— «Efendi sen de saygılı konuş!.. Ben de düğmesi çevrilince pikaba düşen minibüs plâğı değilim... Telefon çalar çalmaz açıp bülbül gibi şakıyacak değilim ya?..»

— «Bu karga sesinle ne de şakırsın ya!»

— «Ben bu karga sesimle seni kahvaltıma bile ortak ederim...»

— «Buraya bak ben iş adamıyım!..»

— «İşler nasıl?..»

— «Sana ne?..»

— «İşler sıkışıksa kapa şu telefonu da, ben de çalışayım...»

— «Ay sen çalışıyor musun?..»

— «Çalışıyorum ya... Adını adresini ver, haftaya cumaya sana çamaşıra geleyim. Öylesine bir durular, suyunu sıkar, ipe asarım ki seni, renklilerin parlar, beyazdan da beyaz olursun!...»

— «Beni beyazdan beyaz yapacak adam daha anasından doğmadı arkadaş!..»

— «Anasından doğmaz da, yeni ambalajla bakkalına gelir... Hele bir dene...»

— «Amma uzadı lâf be kardeşim!.. Orası neresi, sen kimsin söyleyiver de işlerime bakayım...»

— «Ben filmin burasında gelmiştim arkadaş, gerisini gördüm... Bana izin!...»

Bunun hayal ürünü bir fantezi olduğunu sanıyorsunuz...

O garip hastalık, ve bu telefon görüşmesinin siniriyle ne denli çetin sorular hazırladığımı, sözünü ettiğim yarışma programına katılacaklara sorarsanız...

«TRT»SİZ YAZI

Erkek yaşamında coşku yıllarının durulmaya başlayıp «aklı başında» diye tanımlanan köşe dönüşünü, bir güldürü ustası şöyle vurguluyor:

«Karınızla salonda başbaşayken, ışıkların çoğunu, romantik nedenlerden değil de ekonomik nedenlerden söndürdüğünüz zaman, durulma devresine girdiğinizi anlayınız...»

Ben böyle bir devreye girip girmediğimizi deneyden geçirmek olanağından yoksunum. Zira milyonlarca evde olduğu gibi bizim evde de, gece salondaki ışıklar bir tek nedenle karartılır: «Cici» televizyonumuzu daha rahat izleyebilmek için...

Geçenlerde mahallemizde iki saat gibi uzun bir süre ceryan kesildi. Televizyon ekranı hızla ufalıp nokta oldu gitti. Beş on dakika karanlıkta bekledik. Sonra mutfak dolabından mumlar çıkarıp salona getirdik. Mum ışığında iki saat karımla başbaşa kaldık. Gecelerimize «renk ve neşe» (!) katan camlı kutunun yokluğunda, aslında nelerden yoksun kaldığımızı bir kere daha anladık. Sohbet olanağı doğdu; anılar tazelendi; şakalaşıldı, gülüşüldü; eş olmanın, hayat arkadaşlığı kurmanın sıcaklığı sanki yeni keşfediyormuşuz gibi içimizi kapladı... İki saat sonra mahalleye elektrik bağlanıp camlı kutu yok olduğu noktadan bir kez daha büyüyüp çerçevesini doldurunca, en olmadık zamanda kapı çalınıp davetsiz bir misafir gelmişcesine rahatsız olduk, sinirlendik.

Televizyonu kapatan düğmeye ikimiz birden koştuk. Canlanan ampulleri de söndürüp mum ışığındaki büyüyü bozmak, içimizi saran sıcaklığı, televizyonun gecelerimize kattığı «renk ve neşe»yle soğutmak istemedik. Birbirine bağlı insanların, bir köşede duran davetsiz misafirden uzak., başbaşa kalmaları; yabancı sesleri bastırmak için avaz avaz bağırmadan mırıltıyla konuşması; göz göze gelmek için araya reklamların girmesini beklemeden yürekten bakışarak gülüşmesi ve insanı insan yapan duygu sıcaklığına kavuşması ne güçlü bir özlemmiş meğer...

Bugün, şimdi okuduğunuz yazıyı hazırlamak için çalışma odama girdiğimde, o geceyi anımsadım ve durup düşündüm.

Benim kuşağımdaki kişiler için, radyo, artık cici bir oyuncak olmak niteliğini yitirmişti. Programlar incelenir, değişen zevklere göre dinlenmeye değer saatler akılda tutulur, o saatlerde açılır, seçilen

program bitince kapatılırdı. Oysa benden bir önceki kuşak için, radyo henüz hevesi alınmamış bir oyuncakmış. Yayının başladığı dakika açılır, kapanışa kadar öylece açık kalırmış. Artık yazları kır kahveleri ve gazinoları dışında hiç rastlanmayan, aslında biraz da uygarlığa aykırı bir tutum.

Benim kuşağımın ve şimdiki kuşağın yeni oyuncağı ise televizyon!... Sanki arada mukavele varmış gibi, anons müziğiyle düğmeye basılıyor ve bitiş törenine kadar baş köşede ev yaşantısını egemenliği altına alıyor. Radyo bir yerde sadece kulağı oyalardı. Televizyon üstelik usta bir hipnotizmacı gibi gözbağcılığı da yapıyor.

Bırakın eski aile sohbetlerini, eş dost misafirliklerindeki gülüşmeleri, şakalaşmaları, oyunları, meşvereti; salondaki kanepe koltuklar bile televizyona göre ayarlanıp alışılan estetikten uzak kaldı. Kulakların verildiği yön o, suratların çevrildiği köşe o!.. Baş misafirimiz ne kelime? Baş tacımız!.. Aile reisimiz!..

Bana bir tek gazetede, sütun sahibi bir tek yazar gösterin ki, haftada en az iki kez televizyonla ilgili yazı yazmamış olsun!..

Şimdi okuduğunuz yazıyı hazırlamak için çalışma odama girdiğimde durup düşündüğüm bunlar işte...

Mutlulukta bir «Denge Teorisi» vardır.

Yaşam düzeyimiz ne olursa olsun, hepimiz belirli bir sinir sistemi yapısına cevap veririz. Mutluluğun doruğuna varan kişi, bu duygunun sürekli olabilmesi için, mutsuzluğun da uçurumuna inmek zorundadır. Kaçınılmaz denge buradadır. Bir bardak su içmek sizin için olağandır ama, çölde günlerce susuzluktan kıvranan biri için mutluluğun doruğudur. Siz henüz açtığınız bir paketten sigara çıkarıp ciğerlerinizi dumanla doldurduğunuzda ne denli zevk alıyorsanız; yerde uzanınca bir izmarit bulan berduş, o izmaritin ucuna kibrit çaktığında aynı zevki almaktadır. Belki de on katıyla... İşte aynı sinir sistemi yapısına cevap vermek zorunda olduğumuz için; mutlu olduğumuz orantıda mutsuzluğa sürüklenmek, biri diğerini tamamladığından ve tanımladığından, kaçınılmaz bir gerçektir, isteseniz de istemeseniz de, terazinin kefeleri mutlaka bir dengede buluşacaktır.

Ülkemize, geç de olsa, televizyon geldiği için mutluyuz.

Fakat bir gecenizi, bir tek gecenizi, sevdiğinizle, eşinizle, dostunuzla başbaşa, televizyonsuz geçirmeyi deneyiniz. Neler kazanırken, neler kaybettiğinizi düşününüz ve mutluluktaki Denge Teorisi'ni anımsayınız. Sanırım «cici» kutumuz sihirinden çok şey kaybedecek,

ev yaşamındaki egemenliğine kuşkuyla bakılacak ve inşallah, iiiinşallaaaah, zevke göre değişen belirli programlarda açılan kapanan, alelade bir ev eşyası olmaktan öte nitelik taşımıyacaktır.

Bu haftaki sözüm ona «TRT»siz yazım bu işte...

SORULAR - FIKRALAR

Son haftalarda çıkan yazılarım, bir iki röportajın dışında, bir hayli asık suratlı, biraz akademik, eleştiri ölçüsü iki tutam fazla biberli oluyor.

Farkındayım.

Bana ayrılan bu sayfada görevimin havadan sudan bahsetmek olduğu inancında değilim. Okurlarım arasında kendilerini, sözcüğün en geniş kapsamıyla, 'gösteri' alanına atılmaya hazırlayanlar var. Onlara bu yolda yardımcı olmak amacıyla, salt kendi meslek yaşantımın deneylerinden söz etsem, evrimcilik kavramının uzağına düşmekle kalmam, sanki kişisel görüşlerim bir kuralmış, çizilmesini öngördüğüm yollar şaşılmaması gereken bir rotaymış gibi, akılcılık dışı bir tutumda tıkanırım. Kanımca, yanlışı vurgulamak, doğruyu göstermenin en inandırıcı yoludur. Kötünün ve çirkinin altını çizerken, iyinin ve güzelin alkışını tutarken, ben de karınca kararınca bunu yapmaya çalışıyorum.

Ama sevgili okurlarım benden biraz güler yüz, biraz neşe bekliyorlar artık.

Bunu da gayet iyi seziyorum.

Bu hafta bu görevi yerine getirmeye hazırlandım. Ama kalkıp, düpedüz güldürülerle sayfa doldurarak değil, bana yazıyla veya sözle yöneltilen bazı soruları, şakalarla cevaplayarak.

Adam ava çıkmış, başına gelenleri arkadaşlarına anlatıyormuş:

— «Ormanda ilerlerken, karşıma kocaman bir ayı çıkmaz mı?.. Çifteyi doğrultacak vakit yok!.. Silahı bir kenara attığım gibi başladım kaçmaya... Fakat ayı peşimde! Benden hızlı koşuyor. Bir ara ayının sıcacık nefesini ensemde hissettim. O kadar yaklaşmış! Derken ayının ayağı kaydı, yere düştü... Fırsat bu fırsat, tabana kuvvet arayı açtım. Ama ayı toparlandı, kalktı, bana yetişti, Yine nefesi ensemde... Pençesini uzatsa omuzumdan yakalayacak... Allahtan tam o sırada yine ayının ayağı kaydı, yere düştü. Talih bana gülüyor!.,. Hızımı arttırabildiğim kadar arttırdım, yeniden arayı beşyüz metre kadar açtım. Tanrı sizi inandırsın arkadaşlar, ayı yine bana yetişti. Yine nefesi ensemde... Şansa bakın... Ayının tekrar ayağı kayıp yere düşmez mi?..»

Serüveni dinleyenlerden biri dayanamamış:

— «Sen de çok yürekliymişsin kardeşim!.. Hayvan bana üç defa nefesi enseme gelecek kadar sokulsa, çok ayıptır söylemesi, ben korkumdan altıma ederdim...»

Avcı dönüp ters ters sözünü kesene bakmış:

— «Lafı karıştırma yahu!.. Ayı üç kez neyin üstüne bastı da ayağı kayıp yere düştü sanıyorsun?..»

Fıkra bu! Cevapladığı soru da şu:

Neden televizyon programlarında benden yararlanılmıyor, ya da görev verilmiyor?.. Önce iki noktayı saptayalım. İş başına geldiğinde «Ben, ancak benim kafamda olanlar ve benim görüşümde olan bir ekiple çalışırım» tarzında demeç veren sayın Karataş'ın adresi, benim bulmam ve gitmem olanaksız bir sokakta bulunuyor! Havasını sevemiyeceğim semtlerde ne işim var?

İkinci nokta da şu: Dolaylı yollardan teklif gelmiyor değil, geliyor!.. Hem de nefesleri ensemde hissedeceğim kadar yaklaşıyor. Fakat özellikle bu derginin bu sayfasında 'Şabanvizyon' konusundaki eleştirilerim öylesine bir nitelik taşıyor olmalı ki, gözler ilişince, ayakları kayıp yere düşüyor arkamdaki, mesafe hemen açılıyor.

Bir başka fıkra daha:

Irgatın biri, kızının vücut çizgilerinin değiştiğini görünce tepesi atmış. Kızını sorgu, suale çekmiş. Meselenin özünü anlamış. Doğru çiftlik ağasına gitmiş:

— «Ağam, senin oğlun benim kıza göz dikmiş. Biliyor musun?»

— «Biliyorum.»

— «Benim kızı fırsat buldukça samanlığa götürüyormuş. Onu da biliyor musun!..»

— «Biliyorum.»

— «Şimdi benim kız gebe... Haberin var mı?.»

— «Var.»

— «Peki n'apcaz? Bunu kan temizler...»

— «Yoo!.. Bunu para temizler...»

— «Nasıl yani?..»

— «Seninki oğlan doğurursa ikiyüzbin veririm. Kız doğurursa yüzbin veririm...»

Bu rakamların lafına bile alışık olmayan ırgat, kafasını kaşımış:

— «Ağam bir kaza olur da bebe düşerse, yeniden hâmile kalması için bir fırsat daha verir misin?..»

Bu fıkra da burada bitiyor. Cevaplamak amacını taşıdığı soru şu:

Ekmek paramı halkın gösterdiği ilgiden kazandığıma göre halka borçlu sayılmaz mıyım? Eğer bu borcu kabulleniyorsam, gazinolara gelecek güçleri olmayanların evlerine gitmek, yani televizyonda gösteri sergilemek için, katı prensiplerden fedakârlık yapmam gerekmez mi?

Düşünülebilir.

Ama televizyonun bugünkü çalışma koşullarında, ürün olarak sanatçıyı iki olasılık beklemektedir. Oldukça güç sancılara katlandıktan sonra ortaya, erkek beklerken kız; kız beklerken erkek çıkabilir. Kimsede suç aramaz, maksat borç ödemekse, kadere rıza göstermeyi göze alırsınız. Fakat bebenin düşük olacağı da daha baştan belliyse, bir sonraki fırsatı kaçırmamak için, ha babam altta güreşmeyi göze alamazsınız.

Gecenin zifiri karanlığında, adamın biri dikkatli adımlarla yürümeye çalışıyormuş. Az ilerde bir karartı sezip seslenmiş:

— «Arkadaş!.. Burada bir yerde, bir kanalizasyon çukuru varmış. Acaba nerede?»

— «Burnunun doğrusuna gidersen yirmi metre ilerde...»

— «Kesin olarak biliyor musun? Emin misin?.»

— «Ne demek ‘Emin miyim?’... Daha beş dakika evvel o kanalizasyon çukurundan çıktım yahu!..»

Bu minicik şakanın da hangi soruları yanıtladığım açıklamaya bilmem gerek var mı?

ÇERDEN ÇÖPTEN

Adamın biri, yüzünde pençe pençe beliren kızarıklardan, olmadık yerde baş gösteren sivilcelerden, boynunun altında çıkan çıbanlardan şikâyetçiymiş.

Gitmediği doktor kalmamış.

Kimi ‘antibiyotik’ tedavisi uygulamış; kimi ‘kobalt’ ışınları denemiş; kimi ‘Bu işi operasyon temizler’ diyecek kadar ileri gitmiş. Fakat ameliyat hariç, adam, hepsini denemiş; fayda yok!.. Üstelik nefes alırken boğulacak gibi de oluyor...

Çağımızda garip hastalıklar, bilimsel buluşları utandıracak kadar, altın madalya üstüne altın madalya alıp rekorlar kırıyor ya! Adamcağız da başına, böylesine, bilinmedik bir hastalık geldiği inancına varmış, kaderine razı olmuş.

Mevsim başı, gardrobunu elden geçirirken, gömlek ısmarlamak gereğini duymuş... Gömlekçisine gitmiş:

— «Ecevit mavisi dört gömlek yapar mısın?»

— «Elbette!.. Hele bir ölçü alalım?..»

— «Ne ölçüsü kardeşim?. Daha geçen yazlıkları dikerken ölçü aldın ya? Aynısı olacak.»

— «Olsun!. Biz yine bir ölçü alalım...»

Gömlekçi bel, boy ölçülerini almış. Değişiklik yok. Yaka ölçüsünü alırken:

— «Yahu bey. Sen gerdan bırakmışın... Yakan 40’tı, 42 olmuş...»

Adam zaten hayatından bezgin:

— «Canım ne olacak 42’yse.»

— «Ne mi olacak... 42 yakaya 40 santim gömlek giyersen, yüzünde kızarıklıklar olur, sivilceler çıkar, boynunun altında çıbanlar baş verir...»

Son günlerde televizyonumuzu izlerken, ve de, gazino ilânları

sayfasına bakarken aklımıza bu serin şaka geldi...

Şu sırada, eğlence dünyasının yaka ölçüsü, hangi açıdan baksanız 38'i geçmez!.. Fakat 44'ü, hatta 54'ü aşacak bir sanatçı gerdanı koyuverildiği için, yapımcıların da, patronların da, yüzlerinde nedenini bir türlü kestiremedikleri, al al pençeler beliriyor, 'hafta hasılatı' önlerine konduğunda, suratlarında sivilceler üreyip çıbanlar başgösteriyor...

Büyülteçler belki minik noktaları yüz katı göz önüne serer, fakat minik noktaları büyülteç altında seyrederseniz, genel çizgilerin çerçeve dışında kaldığını zor anlarsınız...

Biz artistler bundan şekvacı değiliz. Bol iş buluyor, ardarda (çok şükür) kontratlar imzalıyoruz... Ama işverenin yüzünde allı morlu pençeler belirince, sivilceler çıkınca, çıbanlar başgösterince onları boğan yaka ölçülerini değiştirmek yerine, 'yarım yevmiye' uygulamak gibi bir operasyona umut bağlıyorlar. Bizim dünyamızda bu tür operasyonlar, estetik burun ameliyatına benzemez. Program finalinden alta sıralanan (ki ben de bu mutlu azınlık içindeyim) dört haneli rakamlarına dokunulmaz; alt kadroda, diyelim gecede ikiyüz liraya talim eden bir meslektaşın elli kâğıdı neşter altına yatar...

Ya artist enflasyonu ya gerdan koyuvermemeli, ya da kasaların boyutlarını yeni ölçülere göre ayarlamalı...

Ben, bütün bunları açık yürekle yazdığım için, başıma neler geliyor bilir misiniz? Reklâm dışı skeçlerde, ana avrat küfürü bir 'sanat' sayan, aziz muhterem denetleyiciler, örneğin benim yazdığım bir skeçteki «yok devenin pabucu» tümcesini, ahlâk dışı bularak, yayına sokmayıp geri çeviriyorlar. Ya da, diyelim bir televizyon reklâmı başında, kameraya bakarak «merhaba» dersem, bunun, seyirciye bir mesaj olduğu sakıncasına varıyorlar. Hani sanki, seyircinin gözünün içine bakıp: «Kımıldayın yahu! Nedir yok yere çektiklerimiz?» dermişim gibi...

Yahut (sanırım yabancısı olduğunuz gazino aleminde) bir alt kadro sorununu ele alır, siz okurlarıma anlatırsam :

— «Sana mı düştü kardeşim gönüllü Petroçelli rolüne bürünmek? Yap numaranı al paranı.»

Peki!!. Ben alayım paramı!.. Ama bu mesleğe heves edip, henüz filizlenen meslektaşlarımı, sırası gelince savunmaktan yoksun mu kalayım? 'Salla başım al maaşını' ilkesini benimseseydim, herhalde otuz küsur yüdır, bu arabayı yokuş yukarı çekmek durumunda beygir

gibi çalışmazdım. Gösterilerde işini satmak, evet!.. Ama kişiliğini satmak? Ben o kadar hovarda değilim. Bana emanet edilen bu sayfada, namuslu yazı yazmazsam, çek kuyruğunu bol kazançlı işlerin!..

ALTIMI DEĞİŞTİRİN

İki hafta önceki yazımda, genç okurlarımın benden zaman zaman daha güler yüzlü, daha neşeli satırlar beklediğini, bu dileklerin bana mektupla, telefonla ve biraz da ısrarla iletildiğini belirtmiştim.

Okuyucunun dileğine yakın olmak, bir yerde yazarın görevi. Kanımca yazar; şirin olabilmek için prensiplerinden, çizgilerinden sapmadan, doğru olduğuna inandığı görüşleri savunurken kişiliğinden kopup amorti dağıtmadan; ilkelerinden ödün vermeden, bu görevi rahatlıkla yapabilir.

Genç okurlarımın, benden daha güler yüzlü olmamı öneren dileklerini akılda tutarak, bu hafta sizlere yine bir fantezi sunacağım. Yüksek öğrenimlerinde tıp bilimine heves edenler, ya da psikolojik incelemelere ilgi duyanlar, sanırım bu fanteziden ayrıca zevk alacaklardır.

Yaşça sizden büyüklerin konuşmalarına kulak verdiyseniz, büyük bir olasılıkla şu cümle kulağınıza çarpmıştır:

— «Yaşı kırkı geçti ama, kendi ‘kemale’ eremedi!..»

Tıp ilmi ve psikoloji bilimi terminolojisinde, bu, ‘kemale eremedi’ tanımlamasının, İngilizce bir adı var: «Emotionally immature...» Esnek bir çeviriyle Türkçeleştirirsek anlamı şu: «Duygusal tutumlarında olgunluğa erişmemiş»... Uzmanlar bu ruh dengesizliğini, tedavi gerektiren bir hastalık sayıyorlar. Yine uzmanlar, bu dengesizliğe daha çok sahnede çalışan kişilerde rastlandığını ileri sürüyorlar. Onların görüşüne göre, sahne, gerçeklerden kaçmak isteyenlerin sığınabileceği, ideal bir kozadır. Günlük kuşama aykırı giysilere bürünmek, rengârenk projektörlerin ardına saklanmak, öz kişiliği dışında bir kişilik sergilemek, toplum karşısında, olmasına karşın toplumdan kaçabilmenin, ‘olgunluğa erişememenin’ bilinçaltı eksikliğini örtmek için, sahne insanının, kendi dünyasına saklanmak için kurduğu fildişi şatonun temel malzemeleridir.

Bir sahne insanı olarak, uzmanların bu yargısına ne denli içerlesem de, çevreme baktıkça ve projektörler altında geçen otuz yılın deneylerini anımsadıkça, onların bilimsel bulgularına karşı çıkamıyorum.

Ruhbilim öncülerinden, psikiyatrist Jung, yirminci yüzyılın hemen başlarında, şu bulgusunu yayımladığı zaman okuyanlar dudak

bükmüşlerdi:

«Dünyaya gözlerini açan bir bebek, derdini anlatacak yaşa gelinceye kadar iki nedenle ağlar: Ya karnı açtır, yahut altının değiştirilmesi zamanı gelmiştir. Çok daha ileri yaşlarda, karnını kendi doyuracak, altım kendi değiştirecek çağa gelse bile, anlamsız hırçınlıklarının kökeni yine bebekliğindeki sıkıntılarıdır: Ya geniş kapsamlı açlık, ya yine geniş kapsamlı alt değiştirilmesi gereksinmesi...»

Sanırım Jung'un bulgusunu yabana atmamak gerekir.

Çünkü bugün gazino dünyasında bu savın somut örneklerini görmekteyiz.

Bir haftalık kazancıyla görkemli bir apartman dairesi satın alma düzeyine gelmiş sahne insanlarından kiminde, aynı anlamsız hırçınlıklara tanık olmaktayız...

Gecede onbin liralık ücretlerin, üç katına yükseldiği devrelerde bile, kimi sahne insanı, hâlâ bu astronomik rakamlara, üçyüz liracık daha ekleyebilme çabasındadır. Bu, olsa olsa, ünlü ruhbilim profesörünün yayımladığı bulguda kastettiği 'geniş kapsamlı açlık' hırçınlığından başka şey olamaz.

Yine bazı gazinolarda, 'program başı çeken' yıldızlar, şu veya bu nedenle yarı boş bir salonda sahneye çıkmaya başlarsa, başka bir deyimle, birdenbire müşterisi azalıverirse koparacağı ilk yaygara bellidir:

— «Altımı değiştirin!..»

Bu haykırı da, aynı ruhbilim profesörünün deyimiyle, bebekliğe gömülü bir duygunun dışa yansımasıdır.

Başka eller altını değiştirecektir ve geniş kapsamlı alt rahatsızlığı böylece giderilecektir.

Aslında 'baş çeken'in altını değiştirmek, onu sıkıntılarından kurtarmaktan uzaktır. Problemin özü yine 'duygu olgunluğuna erişememenin' bilinçaltı sıkıntısında yatmaktadır. Olgunluğa erememiş kişi, yumağına saklandığı kozayı delip dışarı bakmaktan, kendine kurduğu fildişi şatonun kapısını aralayıp katı gerçeklerle karşı karşıya gelmekten korkmaktadır. Bu nedenlerden parasal hırçınlığı ve alt rahatsızlığı, anlamsız bebek kaprislerinin haykırılarıdır.

Önüne şişeler dolusu mama konduğu ve bunun yarısını bile

yiyemediği halde, bir kaşık mama daha verilsin diye hırçınlaşanlar, ya da hayal kırıklığının rahatsızlığını: «Altımı değiştirin» vaveylasında arayanlar, yaşça ve vücutça adamakıllı gelişmiş olsalar bile, 'duygu ve yargı olgunluğu' yönünde, hâlâ kundaklarında kalmışlardır. Kendileri de bilirler ki, mama şişelerine ayrıca kaşıklar da eklense, altları bir değil, günde üç kez değişse, katı gerçeklerin hayal kırıklığını değiştiremiyecektir.

Aynı fantezi çerçevemizde, yine bilimsel bir görüşü anımsıyalım.

Bebek, bildiğiniz gibi ana rahminde, «foetus» denilen bir pozisyonda yatar. Başı, neredeyse altına değecek kadar bükülmüştür. Kimi insan, doğup büyüyüp ileri yaşlara geldiği halde, yatağında uykuya hazırlanırken, ana rahmindeki «feotus» pozisyonunda rahat eder, başka türlü uyuyamaz. Ruhbilimcilerin gözünde bu da, 'olgunluğa erişememenin' bir başka belirtisidir. Yılların ilerlemesine rağmen, hâlâ başı, altına yakın pozisyonda huzur bulanlar, başları sıkıştığı zaman doğal olarak haykıracaklardır :

— «Altımı değiştirin...»

Otuz yıllık meslek yaşantımın, özellikle son onbeş yılında, 'Program çeken' yıldızlardan en az beşinin, zaman zaman başları sıkıştığında, «Altımı değiştirin» isteğine tanık oldum. Fakat «alt» değişince «üst»ün rahata kavuştuğunu görmedim. Kuşkusuz bir programın oluşmasında «alt» çok önemli rol oynar. Fakat baş rol elbette «üst»e verilmiştir. Günahıyla, sevabıyla!... Baş, ergin kişiyse, sonuca göğüs germesini bilmelidir. Yok, her düş kırıklığında «Altımı değiştirim feryadını basacaksa, o zaman, «duygu ve yargı olgunluğundan» yoksun olduğunu kabul edecektir. İsterse yeteneği pembe bulutlara kadar yücelmiş olsun... Diğer yanda bir felsefe kırıntısı daha var:

«İnsanlar kendilerini aldatabildikleri sürece mutlu olurlar!...»

BİR DOST BULAMADIM

— «Yıl 1956 Orhan ağabey... Her adımı hesaplı, her davranışı çizelgeler içinde bir disiplin yaşantısından çıkmışım; kıskançlıklar, karmaşıklar, aklımın kolay eremediği bir ortama girmişim... Müzik dünyasında profesyonel olmuşum... Yurdun 'Eğlence Kenti'nde, koca İstanbul'da, kimsesiz, yapayalnız, tek başıma kalmışım... Hoş bütün çocukluğum da böyle geçmişti ya!..»

Soyunma odamda, sahneye çıkış sıramızı beklerken, arkadaşım Salim Dündar'la konuşuyorum.

Oysa Salim Dündar gibi, öyküleri, şakaları dillerde dolaşan bir sanatçıyla dertleşip Charles Dickens'ın 'Oliver Twist' yapıtından aktarma satırlarla mı başlamalıydı?

Salim Dündar sahnedeki gösterisinin en acıklı şarkısında ağzına sinek girdiği için öğürecek olur, Salim Dündar bir İspanyol şarkısının emprovizasyon bölümünde, vestiyer kapısında birdenbire patırtıya başlayan maymunla kavga eder, Salim Dündar pek sevdiği ve omuzunda taşıdığı sincabı, İstiklâl Caddesi'nde bir kadının saçlarına yapıştığından karakolluk olmamak için Galatasaray postanesine kadar kaçmak üzere sürat rekoru kırar, Salim Dündar en önemli konserinde, arkadaşlarının en tatsız şakalarını boyun bükerek tebessümle karşılar... Salim Dündar bu yahu!.. Bizim dünyamızda yüzü en aydınlık gülüşle ışıklananı, marazaların en yakışıksızını anlayışla karşılayanı, gazino kapısında yağmurdan ıslanmış kedi yavrusunu görse, kulise ağlamaklı gireni...

Ben bu yazımda aklım sıra, onun tükenmez neşesiyle renklenen öyküleri sizlere yansıtmak için, birlikte çalıştığımız gazinoda odama çağırmış, kahve bölüşüyordum... O, bir yandan sahne giysisinde kopan bir düğmeyi usta bekâr elleriyle dikerken, bakın bana neler anlatıyor:

— «Deniz Kuvvetleri'ndeyken vurgulu saz çalardım... Hey gidi günler!... 'Şanlı Yavuz'da da, görkemli Savarona'da da, ordu evleri salonlarında da baget salladık durduk... Adımız öyle fiyakalı 'baterist' değildi ha!... 'Davulcu'ydu, davulcu!.. Zaten bilir misin Orhan ağabey, profesyonelliğe atıldığım 1956 yılında, davulum bile yoktu... Param yoktu ki, davulum olsun!.. Yıllar sonra zar zor üç kuruşa beşi ekledim de bir davul alabildim... Görmeliydin bendeki fiyakayı!.. Kolay mı kendi sazına sahip olmak?..»

Diktiği düğmeyi ilmikledi, ipi dişiyle kopardı. Aynadan bana baktı:

— «İki yıl kiralık davulla çalışmıştım. Gel hesabını yapalım: Gündeliğim 8 lira; 4 lirası davul kirası; 250 kuruş Kasımpaşa'da kaldığım odanın ücreti; kaldı mı sana 150 kuruş. Hey be!.. Harcama, yanında yat!.. 150 kuruşla yiyeceksin, içeceksin, giyineceksin. Ne var ki, barlarda çalışırdık, sabaha karşı coşan müşteri, orkestraya, bizim deyimimizle 'haltura' yani bahşiş yollardı; kırışırdık, yolumuzu bulurduk...»

Ayağa kalktı. Seyrelmeye başlayan saçlarını yerine oturttu. Güldü:

— «Tiyatroculuk da yaptık yahu!.. Operetlerde, Anadolu yollarında davul çaldık. Derken, Sıvas'da askerlikte Norayr Demirci'yle tanıştık İşte beni şarkıcılığa bu dönem itti... Ama kader!.. Müzik açısından iyi bir düzeye ulaşmama karşın, yine taaa 63'e kadar barcılık yaptık...»

Odamdaki aynada, önden, profilden, ve yan dönüşle arkadan incecik vücut yapısını inceledi:

— «Orhan ağabey! Şu bezle pabuçlarımı silebilir miyim?»

— «O, bez değil evlâdım. Benim sahne mendilim .»

— «Yıkatsana ağabey!»

— «İki gün evvel yıkattım.»

— «O zaman yıkattığın suyu değiştir bari...»

— «Karımın görevlerine burnunu sokma... Eee? Anlatıyordun?..»

— «Kadere inanır mısın?»

— «Hiç düşünmedim...»

— «Dinle Orhan ağabey: 1961'lerde bir orkestrada çalışıyordum. Grubumuzda, Ali Altınbaş isimli bir müzisyen vardı. Filozof adam! Neyzen Tevfik'in öğrencisi! Aynı zamanda 'ney' de üflerdi... 'Neyzen Ali Baba' derdik ona... Yahut 'Derviş Ali' derdik... O, bir gün bana 'evlâdım sen ilerde ünlü bir solist olacaksın' dedi... Bunu söylemekle kalmadı, bana kendi yapıtı bir şarkı da verdi.. Kime göstersem beğenmediler şarkıyı... Derken bu şarkıyı hasbelkader 1972 yılında plâğa okudum...»

— «Beğenildi mi?»

— «Bilmiyor musun o şarkıyla atılım yaptığımı? Beğenildi mi ne demek?»

— «Adam ‘derviş’ dedin ya Salim? Belki okuyup üflemiş yazmıştır. Hangi şarkı o?»

— «Bir Dost Bulamadım...»

— «Ay, o, o mu?..»

— «O ya!.. ‘Ali baba’ ne söylediyse çıktı ağabey!... Bana orkestralarında yer vermeyenler, gün geldi, aynı orkestrada solist çalışmam için kapıma vardılar...»

— «O adam ne yapıyor şimdi?»

— «Almanya’da bir orkestrada saksafon çalıyor...»

— «Ulan Salim, ‘derviş’ bir de fırsat bulup kendine üfleseydi, belki iki yakası bir araya gelir, gurbet ellerde sürünmezdi...»

— «Bırak şakayı Orhan ağabey... Meslektaşlarım da arkamdan şaka yapar, hattâ kimi işi alay etmeye kadar ileri götürüyor. Olsun varsın!.. Meslektaş şakası benim, için kırbaçtır ağabey. O kırbacın hlzı, dinleyicimin karşısında benim yüzümü ağartır...»

— «Sen de az kırbaç meraklısı, az dayak düşkünü değilsin ya! Aslında kimin kime güldüğü kulislerde benim gözümden kaçıyor mu sanıyorsun?.. Haydi git giyin!.. Sıran geldi... Hey Salim!.. Finalde ne söyliyeceksin?..»

— «Aynalar... Ve de tabii sevgili Orhan ağabey: Bir Dost Bulamadım...»

— «İyi sahneler oğlum!..»

— «Sağol!»

Salim Dündar’ın çok arkadaşı olduğu bir gerçek. Ama sözcüğün tam anlamıyla acaba ‘dost’ diye sarılacağı biri var mı?

Orasını bilemem!..

Fakat beni bir ‘ağabey’ kabullenirse, kapılarım da, kollarım da, engin bir sevgiyle bu değerli kardeşime açık...

ŞÜKÜR KAVUŞTURANA

Doktoru acele hastaya çağırmışlar. Arabasına atladığı gibi kalkmış gitmiş. Dokuz katlı bir bina. Kapıcıya sormuş:

— «Rabia hanımların dairesi kaçıncı katta?»

— «En üstte. Dokuzuncu katta.»

Doktor asansöre doğru yürürken, kapıcı arkasından seslenmiş:

— «Zahmet etme beyim. Asansör bozuk...»

Doktor durup düşünmüş: 'Altmış yaşına geldik. Kalp zaten biraz nonoşlaşmaya başladı. Dokuz kat merdiven tırmanmak akıl kârı değil. Üstelik hastalığın ne olduğu üç aşağı beş yukarı tahmin edilebilir. Büyük bir olasılıkla yaygın grip türlerinden biridir. Dur bakalım. Başka bir yöntem uygulayalım...'

Bozuk asansörün kapısını aralayıp, boşluktan yukarı seslenmiş:

— «Rabia hanınım... Rabia hanımefendiiiii...»

— «Siz mi geldiniz doktor bey?»

— «Evet ben geldim. Kim hasta?.»

— «Kocam doktor bey...»

— «Nesi vaaaar?»

— «Ateş gibi yanıyor...»

— «Bakınız!.. Asansör bozuk. Ben yukarı çıkamıyacağım. Her tarafına buz keseleri koyun. Ben akşamüstü yine uğrarım...»

Çıkmış gitmiş. Akşamüstü tekrar uğramış. Asansör hâlâ bozuk. Boşluktan seslenmiş:

— «Rabia hanınım... Rabia hamımıım...»

— «Siz misiniz doktor?»

— «Evet!.. Nasıl oldu kocanız?»

— «Sormayın!.. Her tarafı mosmor kesildi. Vücudu buz gibi oldu...»

— «Yaaa!.. Dinleyin... Asansör çalışmıyor, ben yukarı gelemiyorum. Siz şimdi, su kaynatıp lastik torbalara doldurun ve her tarafını sarın... Yarın sabah tekrar geleceğim.»

Ertesi sabah geldiğinde, yine asansör boşluğundan konuşmak, bağrışmak zorunluğu var. Seslenmiş:

— «Rabia hanııııım...»

— «Ne var?»

— «Nasıl oldu kocanız?...»

— «Öldü, öldü... Üstelik sizin yüzünüzden öldü. Ölümüne siz sebep oldunuz...»

Doktor kızmış ve aşağıdan bağırmış:

— «Rica ederim, biraz ölçülü konuşun. Ben mucize yaratamam. Tıp ilminin de çaresiz kaldığı durumlar vardır...»

Bizim evde asansör yok ama, üçüncü katta oturuyoruz ve doktorumuz genç. Hastalığımı duyunca merdivenleri ikişer ikişer atlayarak başucuma koştu. Merak edilecek bir şey değilmiş çok şükür. Ama iki hafta yatağa serildik kaldık, çaresiz sîzlerden uzak düştüm.

Yüksek sosyetedeki gelişimleri yakından izleyen, sonradan görme zengin genç kadın doktoruna telefon etmiş:

— «Kuzum doktorcuğum, kendimi hiç iyi hissetmiyorum. Şu sıralarda en moda hastalık nedir acaba?»

Benim sosyetenin yükseğiyle de, alçağıyla da hiçbir ilişkim yok ama, son yorgan döşek yatışta modayı izleme olanağını bulduk ve paçavra hastalığıyla kucaklaştık. Bu, beklenmedik bir kavuşma oldu. Çünkü bir haftalık hastane kontrolünden çıkalı henüz on gün olmuştu. Artık uzun bir süre işleri aksatmadan tıkır tıkır çalışırız sanıyorduk. Yanılmışız. Yanılmakla kalmamış, yürek rahatlığına kapılmış, yedek yazılan da ihmal etmişiz. Güncel olayları kovalamayan köşe yazarları için, sütunların boş kalması kolay kolay mazeret kaldırmaz. Üstelik benim paçavra hastalığım, paçavracıların bile dönüp bakmayacağı türden liyme liyme hale geldiği için, yatağımda daktiloyu kucağıma alıp dergideki görevimi yerine getirme gücünden yoksun kaldım.

Adam bir papağan satın almak hevesine kapılmış. Girmiş dükkâna. Rengârenk, pırıl pırıl tüylü, birbirinden güzel, birbirinden mağrur papağanlar, görkemli kafeslerinin içinde sıra sıra duruyorlar. Fakat fiyatlarını sorunca adamcağız şaşırmış:

— «Ne kadar pahalı hayvanlarmış bunlar. Bakın benim o kadar param yok! Keseme uygun bir papağan bulamaz mıyız? Karıma söz vermiş bulundum da...»

Dükkân sahibi, adamı almış, en arkadaki bir bölmeye götürmüş... Orada kapısı kopmuş, çubukları kırılmış köhne bir kafesin içinde bir papağan tünüyor. Ama papağan demeye bin şahit ister. Tüylerin çoğu dökülmüş, kafası kel, bir bacağını karnına doğru çekmiş, başı göğsüne düşmüş, kara kara düşünüyor. Adam içerlemiş satıcıya:

— «Kardeşim paramız yok dediysek, köşe başında dileniyoruz demedik ya? Bu ne bu? Buna papağan mı diyorsun? Bu hayvan, kuşluğunun jübilesini yapmış, yoksullar evinde sıra bekliyor yahu. Ben bu süprüntüyü karıma nasıl götürür armağan ederim. Biri suratına ayna mı tuttu nedir? Baksana gözlerinden şıpır şıpır yaşlar akıyor, kendi haline ağlıyor.»

Papağan göğsüne düşük başını kaldırmış, adama bakmış:

— «Amma uzattın yahu» demiş. «Sen hayatında hiç grip olup paçavra hastalığına yakalanmadın mı?..»

İnanın sevgili gençler, son iki haftadır benim halim, öyküdeki papağandan da beterdi. Neyse!..

İki arkadaş karşılaşmışlar. Birinin suratı yağmur bulutu gibi kararmış

— «Hayrola yahu? Nedir bu halin?»

— «Sorma kardeşim. Karım öldü, perişanım...»

— «Hastalığı neydi?»

— «Grip!..»

— «Haa, neyse. Önemli bir şey değilmiş...»

Aman kendinize dikkat edin çocuklar. Okuduğuma göre salgın hâlâ yaygın...

Şükür kavuşturana!..

AMİGO'LAR BENİ NASIL KAÇIRDILAR

Yıl: 1963... Yahut yakını... Yıl yakını olur mu?.. Olur! Kişi otel odalarında ve belirli gazinolarda birbirinin tıpkısının aynı günlerin monotonisine girerse, yıllar takvim özelliği, hatta insan yaşantısı önemini yitiriverip, kopya kâğıdı olmaya başlar.

Hele kişi, anlatılmaz bir yalnızlık içindeyse...

Şarkısı var. İngilizce: «Lonely Poeple Do Foolish Things...»

Çevirisi: «Yalnız Kişiler, Aptalca İşler Yapar...»

İşte o yılların yalnızlığı içinde aptalca (aptalca ne söz, salakça) işler yapıp futbol dünyasına ayak atmışım.

Tepebaşı'ndaki, Cumhuriyet Gazinosu'nun yazlık kısmında, üst bahçede çalışıyorum. Sahneye çıkış sırama daha üç saat var. Ama 'dükkân'a erken gelmeyip ne eyleyeceksin? Otel odamdaki duvarda tur atan, hamamböceklerinin tiplerini bile ezberlemişim.

— «Aaa! Fatma'ya bak? Dün gece Rüstem'le geziyordu, bu gece peşinde Rüknettin var!»

Evet, evet! Onlara isim bile takmıştım.

Otel odamın tavan duvarındaki çatlaklar da önemliydi. Avluya bakan sol taraftaki tavan çatlağı çizgileri Afrika haritasını anımsatıyordu... Fakat yan odalardan gelen bazı 'sarsıntılar' çatlak çizgilerini değiştirirdi:

— «Ülen acaba, bir ülke daha mı bağımsızlığa kavuştu?»

..... ve bu gibi 'aptalca yalnızlık' şakaları...

Futbol dünyasına girişim de, böylesine bir 'aptalca yalnızlık şakası'ydı...

Evlere şenlik! Hanımının cenazesi evden çıkarken, mutbakta hizmetçiyle yakalanan adamın özrü gibi:

— «Ben üzüntümden ne halt ettiğimi biliyor muyum?»

Günlerden bir gün, spor otoritesi olacağım aklımdan henüz geçmiyordu. Milliyet gibi bir gazetenin sayfasında köşe alırken, kırk lügat karıştırıp doğrusunun 'Menecer' (İngilizcesi: Manager) olduğunu saptadığım bir ünlemin, sözcüklerinden hiçbirine uymayan 'Menacer' diye düzeltileceğini bilsem, belki de beni amigoların kaçıracağı düzeye gelmezdim...

Dinleyin:

O gece çalıştığım gazino bahçesinin arka tarafında bir masada, vaktiyle pilotluğunu yaptığım uçakların özlemi içinde, tekel maddelerinin yardımıyla havalanmaya çalışıyorum.

İki delikanlı. İkisi de özenli giyimli. İkisi de son derece saygılı:

— «Efendim, Hakkı Baba sizi masasına davet ediyor...»

— «Şeref duyarım. Ellerini öperim. Ancak bizim gazinoda artistlerin müşteri arasına karışması yasaktır.»

— «Bizi bu bahçede beklemiyor efendim. Hemen yakınımızdaki bir lokantada...»

— «Ama ben burada işime geç kalmayı göze alıp gazinodan ayrılamam ki...»

Gayet saygılı gülümsediler:

— «Ayrılırsınız ağabey, ayrılırsınız...»

— «Haaaaa! Yani öyle!..»

— «Evet ağabeyciğim öyle...»

— «Anlar gibi oldum çocuklar...»

— «Geç bile kaldın ağabey...»

Kalktık gittik hemen yakındaki lokantaya... Mevcutlu!...

Hakkı baba, lâyık olmadığım bir iltifatla beni masasına buyur etti. Hal hatır sordu. Yürekten gelen bir sıcaklıkla beni, düpedüz şımarttı. Daha sonra konuya girdi:

— «Orhan beyefendi oğlum, inceliklerini pek iyi bilmediğiniz bir konuda, sanırım yanlışlıkla hataya düşmüşsünüz...»

— «Ben bu sıralarda ne yaptığımın pek farkında değilim Hakkı Baba. Kusurum ne ki?»

— «Estağfurullah Orhan beyefendi kardeşim. Fakat galiba dün sabah siz futbolcu Cevdet'e pey sürmüşsünüz? Peyini yatırdınız mı?»

— «Ben 'pey' nedir pek bilmiyorum efendim. Fakat kimsenin 'pey'ine değil, 'keyfine' bile karışmam. Şu sıralarda ilgili olduğum bir kulüp yöneticileri, dün sabah beni Sıraselviler'de bir yere gönderip bazı kâğıtlara imza attırdılar. Doğrusu ne yaptığımın pek de bilincinde değildim. Biliyorsunuz baba, ben sabahın üçüne kadar çalışırım, olay sabah saat dokuzda cereyan etti...»

Hakkı baba bana bir gazoz daha ikram etti ve sordu:

— «Yanılmıyorsam, spor kulübü olarak, bir kulüp sevgisi olarak Beşiktaşlısınız?»

— «Şüphe mi var baba?»

— «Pey sürdüğünüz futbolcu Cevdet'i biz istiyoruz. Siz, sanırım farkında olmadan, bu oyuncuya temsilcisi bulunduğunuz kulüp adına talip olarak, fiyatını yükseltme çabasına girdiniz... Herhalde yasaları ve koşulları bilmeden yaptınız bu işi...»

— «Baba ben, bırak yasaları koşulları, yaşantımın bu devresinde, mesleğimin dışında ne yaptığımı pek iyi bilmiyorum...»

— «Ama Beşiktaşlısın...»

— «Evelallah. Mezun olduğum okul Galatasaray... Fakat spor bilincine vardığım ilkokul çağından bu yana Beşiktaşlıyım... Elinizi öpeyim baba»

— «Estağfurullah Orhan bey kardeşim... Önce Beşiktaş'a yardımcı olacağınızı vaadeden şu sembolik kâğıda imza atın; camiamıza resmen katılın. Sonra yarın sabah Bölge'ye gidip, futbolcu Cevdet konusunu halledin... Artık gönül verdiğiniz siyah-beyazlı formanın, Beşiktaş'ın moral menecerisiniz. Buyrun değerli kardeşim; sofradaki iki lokmayı paylaşalım; ve de yanaklarınızdan öperek sizi kutlayayım. Hoş geldiniz Beşiktaş'a...»

— «Bendeniz işe gideceğim baba...»

Beni bahçeden alan, son derece saygılı delikanlılardan biri konuştu:

— «Bu gece işinizden izinlisiniz ağabey. Biz sizi ağırlıyacağız. Cevdet işi halloluncaya kadar, istediğiniz, lâyık olduğunuz gibi misafirimizsiniz. Yanımızda kalacaksınız.»

— «Yani ben kaçırılıyor muyum?»

Saygılı delikanlı koluma girerken gülümsedi:

— «Eh.. İşte öyle bir şey...»

BİR BÜYÜK KROS KOŞUCUSU

Siz, lisenin üçüncü sınıfındayken, anneniz size taze yumurta getirip sınıf kapısında bekler miydi? Arkadaşlarınız arasında böyle bir kahkahaya boğulurken, gözleriniz yaşardı mı hiç? Yaşardıysa, alaylara kızdığınız için mi? Yoksa ana şefkatinin enginliğini duyduğunuz için mi?

Benim çocukluk ömrümün büyük kısmı yatılı okullarda, gençliğimin 'filizlenmiş' devresi de uçuculuk hevesiyle askerî kamplarda geçti.

Peşinden bizim mesleğe özgü, 'dağınıklık' devresi geldi...

Devreler hangi çağa, hangi uğraşıya, hangi mesleğe rastlarsa rastlasın, rahmetli anam, ya elinde folluktan henüz çıkmış sandığı iki yumurta, ya yeni ördüğü yumuşak bir kazak, ya yaşantımı frenleyecek bir çift nasihatla hep kapı önlerindeydi.

Kızardım ki ne kızardım o zamanlar...

Taaaa, elli yaşında öksüz kalıncaya kadar.

Siz, lise çağlarında boks sporuna heveslendiğinizde, bir kadının, beden eğitimi hocasına gidip:

— «Vurur gibi yapsınlar ama, vurmasınlar» dediğine tanık oldunuz mu?..

Siz, öğrenim yıllarınızda 'aletli jimnastik' dalını seçtiğinizde, bir hanımın 'barfiks' altındaki döşeğin yumuşak olup olmadığım kontrole çalıştığını gördünüz mü?

Siz, 'muhallebi çocuğu' deyiminin nereden geldiğini bilir misiniz?

Tanrı beni 'muhallebi çocuğu' olmaktan koruyan öğrenim ve eğitim olanaklarına kavuşturduğu için razı olsun. Ama öte yanda, kırkımı sürerken, 'Kontak Muallâ'nın pansiyonuna sütlaç taşıyan anama da rahmet eylesin...

Dinleyin:

Lise ikinci sınıf öğrencisiyim. Yatılı-bekâr okuyorum. Yani, cumartesi pazar günleri bile yarı izinliyiz ama, gece okula dönmek zorundayız.

Ben kros koşuyorum... Hah, ha, ha!.. Koşmaya çalışıyorum... Anamın beni kovalayamıyacağı tek spor dalı...

Liselerarası şampiyonaya hazırlandım.

Kadıköy'de bir ilkokulun salonunda giyindik, yani soyunduk. Bir hırslıyım ki!..

Kara tahtada geçmemiz gereken yollar da öğretildi. Belledim. Farkında değilim; nereden içeri sızdıysa rahmetli anam da bellemiş.

Vurduk kendimizi koşuya...

Bütün kros koşularında olduğu gibi, daha kırlara varmadan grup koptu.

O tarihlerde koştuğumuz semt, henüz sırt sırta vermiş apartmanlardan oluşmuyor. Starttan az süre sonra ben kendimi, iki arabanın yanyana zor geçeceği bir asfalt yolda buldum. Başlangıçta 'pergelleri' hızlı açtığım için soluk da tükendi. Yolun kenarında bir ağacın altına çöktüm. Ne gelen var, ne geçen!.. Kaybolduk besbelli!..

Dinleyin:

Oradan bir otomobil geçti. Direksiyon başındaki adam yanımda durdu, başını çıkardı:

— «Ne yapıyorsun oğlum burada?»

Hemen fırladım, renkli atletimi düzelttim:

— «Ben koşucuyum efendim...»

— «Yanlış yoldasın evlâdım... Arkadaşların alt yoldan geçtiler... Ben seni indireyim düz yola...»

— «Efendim, hakemler...»

— «Hakem açısından puan kaybedersin... Ama yolunu kaybedip gece yarılarına kadar buralarda mı dolaşacaksın?»

Büyük sözü dinlemeye koşullanmışız. Bindik arabaya. Gerçekten az sonra bir başka yol üzerine beni bıraktı o beyefendi...

Haydiiii... Yine açtım pergelleri. Bir de ne göreyim üçyüz metre kadar ilerimde 'varış' bezi gerili... Bir final ki, Habeşistan'dan Finlandiya'ya, bütün dünyayı ayağa kaldırır.

Alkışlayan tek kişi vardı.

Elinde koca bir havlu, kuru sıcak iç fanilası ve hırkayla bizim rahmetli valde...

Terimi kurulayıp kuruları giydikten on dakika sonra, koşunun birincisi, ikincisi ve diğerleri ip göğüslemeye başladılar.

Hakemler bir şeyler yazıp çiziyorlardı. Bana bakan yok. Rahmetli anama döndüm:

— «Yarış ne oldu?»

— «Sen birinci geldin ya oğlum?»

— «E, bana bakan bile yok!..»

— «Sen onlara aldırma... Yalnız senin peşinden gidip arabasına aldığı için Adil amcana teşekkür ettin mi?»

Ben yarı-profesyonel (ve de biraz hileli) bir büyük kros koşucusuyum...

ŞUNDAN BUNDAN

Emekleme devresini bitirip, ayaklanma çağına gelinceye kadar, ona, yakın aile çevremizde ‘Burak Reis’ diyorduk. Fakat ayaklanıp da evdeki eşyaların yerini kendi zevkine göre düzenlemeye koyulunca, hele dillenip sosyal yaşantısında eşit haklar istemeye başlayınca, hele hele karpuz kafasının erdiğince bizlerle hafiften matrak geçmeye koyulunca, dostlardan kimin aklına geldi bilmiyorum, ‘reis’ ünlemi kalktı, yerine ‘amca’ yakıştırması geldi. Artık konu komşu ona ‘Burak amca’ diyorlar. Bizim de dilimize yerleşti, biz de ‘Burak amca’ diye sesleniyoruz. Ben kızdığım zaman ‘Karpuz kafa’ diye çıkış yapmaya çalışıyorum ama o benim ‘karpuz’umun daha büyük olduğunu hatırlatınca lâf noktalanıyor.

Küçük oğlumdan bahsettiğimi anlamışsınızdır. Beni hoş görmenizi rica ederim. İnsan ellinci baharına bir mevsim kala, üç yaşını doldurmakta olan bir erkek evlâdı kucağına alınca, kuzguna yavrusu şahin görünür dedikleri gibi, oğlunun şirinliğiyle şişinmekten, zekâsıyla öğünmekten, maskaralıklarını methetmekten kendini alamıyor. Doğal karşılamak gerek. Bu konuda tüm babaları yanımda bulacağımdan eminim. Yavrularımızın kulak memelerini çekelim, parmağımızla tahtalara vuralım, nazar boncuklarını parlatalım ve hepsine sıhhatli, mutlu, uzun ömürler dileyelim.

Televizyonun küçük çocuklar üzerinde büyük etkisi olduğu bir gerçek. İşin içinde görüntü olduğundan, radyo gibi yarım kulakla değil, seyrederek dikkatle dinliyorlar. Erken konuşuyorlar, bol sayıda sözcük belliyorlar, kulakları müziğe yatkın oluyor ve tabii bebeklik çağının gereği gördüklerini taklit hevesine kapılıyorlar.

Örneğin bizim 'Burak amca’ benim Spor Stüdyosu programındaki takdim bölümündeki seke seke kırkbeş saniye sürüp giden tanıtma resimlerini öylesine ezberlemiş ki, karşıma geçip taklidimi yaptığında birkaç kere ya atlıyor ya atlamıyor.

Zaten sözü buraya getirme çabasındayım.

O programda bana ayrılan köşenin başlangıç ve bitiş bölümünü, Ankara’dan gelen son derece yetenekli bir kardeşimiz hazırladı, ilk seyrettiğimde hoşuma gitti. Fakat haftalar peşpeşe sıralanmaya başlayınca gittikçe uzun gelmeye, hatta lâf aramızda biraz sıkmaya başladı. Aslında programların çoğunun jenerikleri normal üstü tutuluyor. Neyse!.. Üstelik ben bu tanıtma bölümünün hiç değilse dört

haftada bir değişeceği kanısına kapılmıştım. Demek yanılmışım. Kendi kendime düşündüm:

— «Heves edip emek verip uğraşmışlar. Ben bozuk ses çıkarıp ukalâlık etmiyeyim...»

Bu arada bir görüntü çelişkisi de oluyor. Tanıtma bölümü çekildiği gün ben saçımı kestirmiştim. Berbere gitmek ancak dört beş ayda bir aklıma geldiği için, o günden bu güne saçlarım bizim Ümit'i kıskandıracak kadar uzadı. Zaten bir ay daha berbere gitmek cesaretini bulamazsam, saç kestirmekten vazgeçip kendime bir gitar alacağım. Hiç değilse yıllardır sakız gibi çiğnediğim yâveleri müzikle seslendiririm de bir değişiklik olur. Şimdi tanıtma bölümünde kısa perçemli bir adam, ortada İngiliz seyisleri gibi favorileri çenesinde, yelesi ceket yakasında bir adam; sonunda yine kâhkülü alnında bir adam. E, olmuyor! Benim lâfıma kulak asacaklarını pek sanmam ama, sağdan soldan gelen eleştirileri değerlendirirlerse belki süreyi onbeş saniyeye indirerek yeniden çekerler.

Ustabaşı işçilerden birine pek içerlemiş. Öğlen paydosunda otururlarken, işçiye vermiş veriştirmiş, bir sopa çekmediği kalmış. Ustabaşı iri yarı bir adam. Derken başka bir işçiye dönmüş:

— «Sen de bunun yakınıymışsın. Öyle mi?»

Beriki sinmiş:

— «Yok ustacığım yahu» demiş. «Ne yakını? Çok uzaktan akrabayız. O, anamın babamın ilk çocuğu, ben taaaaa altıncı çocuğuyum.»

Onun gibi, ben de, reklâmlar dışında, Spor Stüdyosu'nun minik köşesinde TRT'nin çok ama çok uzak bir yakınıyım. Gerek gazetemde, gerek gazetemin magazin ekinde, gerek bizim ailenin gençlik dergisi Hey'de, eleştirilerimizi frenlemek aklımın ucunun köşesinden geçmediği için, bu uzaktan yakınlığın ne kadar süreceği de meçhul. Hepsi bu!..

* * * * *

Tezcan'a büyük geçmiş olsun.

Bu yıl takıma girdiği ilk maçta ayağının kırılması gerçekten büyük şanssızlık. Ancak garipsediğim bir nokta var. Ekmeğini top'tan kazanan profesyonel bir futbolcunun ayağının kırılması, sanırım pek küçümsenecek bir olay değil. Ben, gazinolardaki görevim gereği, saatler denk gelmediği için, çoğu kez spor yayınlarını radyodan ya da

televizyondan izlemek olanağından yoksun kalıyorum. Eşten dosttan öğrendiğim kadarı, radyodan maç nakledilirken olaya bir nebze değinilmiş ama, televizyon yayınlarından hiçbirinde lâfı bile edilmemiş. Demek basına yansımada sporseverlerin haberi bile olmayacak.

Televizyonda sayın Gündüz Tekin Onay'ın dertlerini dakikalarca dinleyen seyirci, herhalde kısa bir haber şeklinde geçse bile, Tezcan'ın acısına da ortak olmak isterdi. Kırılan kalplerin, kırılan ayaklardan çok daha büyük önem taşıdığına tanık olmak, sanırım benim gibi çok kişiyi şaşırtmıştır.

Tezcan'a şifalar dilerim.

* * * * *

İstanbul'un 'üç büyükler'i, puan cetvelinde alt sıralara doğru kaymaya başlarken, bazı oyuncular acı eleştiriler alıyorlar. Kanımca biraz daha hoşgörü sahibi olmak, yumuşak davranmaya çalışıp anlayış göstermek insancıl bir davranış olur. Hele eleştiriye uğrayan kişi, işin en güç bölümünü yüklenmişse.

Gemi batınca, üç kişi denizin ortasında günlerce salda kalmışlar. Sıkılıyorlar. Biri:

— «Vakit geçirmek için golf oynayalım» demiş. «Bir sopa, bir top, bir delik yeter. Alın şu bastonumu. İşte sopa benden...» Öteki cebinden bir ceviz çıkarmış:

— «Tamam. Alın şu cevizi. Top da benden...»

Üçüncü ayağa fırlayıp bağırmış:

— «Ben oynamıyorum arkadaşlar...»

Bilmem anlatabildim mi?

ÇILBIR

Biniş hocası, kapalı manejin tam ortasında heykel gibi kımıldamadan duran yakışıklı hayvana doğru yürüdü, kısa adımlarla etrafında bir tur attı, sonra yanıma geldi:

— «Bu bir attır. İsmi: Karadut. Çekinmeyin sokulun yanına. Konuşun onunla...»

Gülecektim, kendimi tuttum. 17 yaşımda pilot olma rüyaları içindeyken ilk derste uçuş hocamız, tıpkı böyle, uçağın etrafında dolaşmış, sonra bize dönüp «Bu bir tayyaredir» demişti. O zaman kendimi tutamamış gülmüş, iki gün koğuş temizlik nöbetine dikilmiştim. Bazı cezalar, aradan yıllar geçse de kulakta küpe oluyordu. Keyif başka, lâubalilik başkaydı. Başımı salladım ve atın yanına sokuldum. Ama ne konuşacaktım:

— «Selâm Karadut. Benim adım da Orhan. Aslen İstanbulluyum. Sen nirelisin?» diyemezdim ya?

At pozunu bozmadan yan gözle bana baktı. Biniş hocam ısrar etti:

— «Konuşun, konuşun. Atlar kendileriyle konuşulmaktan çok zevk alırlar.»

Ağzımdan kaçıverdi:

— «Cevap verirler mi?»

Biniş hocası güldü:

— «Elbette verirler. Ama sözle değil. Tutumlarıyla, davranışlarıyla, sevgileriyle...»

Yıl 1961'di.

Binicilik sporu yapmaya heves etmiştim. Kararım kesindi. Bu kez ne olursa olsun sebat edecek, ipin ucunu, ya da deyim yerindeyse, dizginin kayışını bırakmıyacaktım.

Bazı insanlar yönetmek, bazı İnsanlar yönetilmek için yaratılmıştır, bu bir doğa kuralıdır derler. Gelişigüzel söylenmiş bir söz müdür, yoksa içinde gerçek payı var mıdır bilmiyorum?

Fakat bildiğim bir şey var. Bazı insanlar sporcu olarak yaratılır. Bazıları ise hevesleri ne derece engin olursa olsun, sporcu olamazlar. Çabalar güdük kalınca, iyi bir seyirci, meraklı bir araştırıcı kimesneliğinden öte geçemezler. İlkokul çağlarından daha yakın zamanlara kadar heveslenmediğim spor dalı kalmadı. Masa tenisinden tutun, jimnastiğe kadar, yelkencilikten tutun, su topuna kadar. Olmadı. Hangi spor dalma el attıysam (ki oldukça geniş ve renkli bir yelpazedir) beceremedim. Çabalar çok kısa ömürlü oldu, hevesler kursakta kaldı. Bu arada yaş ilerledikçe ilerledi.

1961 yılında, bir rastlantı sonucu kendimi atla ilgilenenler arasında bulmuştum. Onlar aklımı çeldiler:

— «At sporunun yaşı yoktur. Altmışında bile olsan başlayabilirsin...»

— «At üstünde durmasını biliyoruz canım. Ne de olsa babam askerdi. Onun atına bindiğimde daha ilkokula bile girmemiştim.»

— «Ona gezinti derler. Bu, spor.»

— «Canım efendim ben de konkurhipiklere hazırlanacak değilim ya? Madem heves ettirdiniz, eğerin üstünde biçimli oturmayı öğrenirim. Atla sportif gezinti yaparız.»

— «Öyle deme! At sporu, kralların sporudur.»

— «Yok yahu!.. Ben kralların sporu kraliçelerdir sanırdım. Keh, keh, keh...»

Ve böyle başladı o hikâye...

Külot pantolonlar, çizmeler, spor gömlekler, hatta özel ceketler ısmarladım. Üç takım. Kralların sporunu yapacak kişi, sığır çobanı gibi giyinemezdi. Elbise provalarında aynada kendime değişik pozlar veriyordum, şarkılar mırıldanıyordum:

— «Filinta süvaaariiiiii... Koşuyor atlaaaarını...»

Eeee! Filinta ya! 33 yaşındaydım. Midem göbeğimle koalisyon deneylerine girişmemiş, dişlerim geceleri benimle yatmaktansa, banyoda bardak içinde istirahati tercih etmemişti henüz...

Derken biniş hocası tarafından atla tanıştırıldığım ilk ders geldi çattı.

Hani ata binmesini bilirdim? Hani sadece eğer üstünde biçimli oturmayı öğrenecektim? Hani derhal atımla sportif gezilere

çıkıverecektim? Ne gezer! Haftada üç günden, üç hafta kapalı manejde sirk cambazı gibi tür ata ata, at üstünde sportif anlamda doğru dürüst oturmayı ancak öğrenebildim. Otellerin Amerikan barlarındaki yüksek taburelere tünemenin alışkanlığı olmasa, belki daha da uzun sürecekti.

— «Hocam kır gezilerine ne zaman çıkacağım?»

— «Daha var, daha var. Şimdilik ön çalışmaları yapıyoruz.»

— «Atımla konuşabilir miyim?»

— «Konuşun, konuşun. Ne kadar konuşsanız o kadar faydalı.»

Eğerin üstünden atın kulağına eğildim:

— «Hey Karadut!.. Ben sıkılmaya başladım. Senden ne haber? Bu heves de kursağımda kalacak galiba?»

Karadut dönüp bana baktı, burnundan homurdandı. Belim, bacaklarım ve oturma bölgem, ilk dersten bu yana benden ayrı organlar haline gelmişti. İsyanlarına kulak asmamaya çalışıyordum ama, onlar da yürüyüş şeklimi değiştirip radyo stüdyolarında beni ayaklı mikrofonda çalışmaya zorlayacak kadar protesto ediyorlardı.

Atımı çok sevmiştim, fakat içi saman dolu bir şeyin bu denli sert olabileceği aklıma gelmezdi.

Bir gün biniş hocam:

— «Cumaya çılbır var. Bakalım sevecek misiniz?» dedi.

Aklıma hemen patavatsız, bön bir arkadaşım geldi. Bir gece yemeğe davetliydik. Ev sahibi bizi kapıda karşılarken:

— «Yemekte eltim var. Bakalım sevecek misiniz?» deyince, benim arkadaş:

— «Valla hanımefendi ben kerevizden başka her şeyi yerim» demişti de rezil olmuştuk.

‘Çılbır’ın bir yemek değil, bir çalışma olduğunu biliyordum. Acaba ne tür bir çalışmaydı?

Cuma geldi çattı. Yine kapalı manejdeydik. Atımın eğerine yerleştikten sonra, biniş hocası dersi açıkladı:

— «Şimdi ayaklarınızı üzengilerden çıkarın, dizginleri de bırakın...»

Sonra ucu Karadut'un gemine bağlı uzun bir iple, manejin tam ortasına geldi, ata emirlerini verdi.

Basacak üzengi olmadan, tutunacak dizgin olmadan, değişik sürat tempolarında koşan bir atın üstünde durmayı hiç denediniz mi? Rod, balans ayarı bozuk, amortisörleri kırık bir kamyonette, boş gaz tüplerinin nasıl zangırdadığına tanık oldunuz mu?

Tam bir saat öyle zangır zangır zangırdadım. İçim dışıma çıkacak sandım. Üstelik iki defa da düşüp gazino sahnelerinde alamadığım kahkahalar aldım.

İlk 'çılbır'ım, son 'çılbır'ım oldu. Binicilik sporuna hevesim içimde kökleşmişti ama, sofraya 'çılbır' gelince, masadan kalkmanın zamanı olduğu anlaşılmıştı.

Şimdi yaş elliye dayandı. Hâlâ uygulayabileceğim bir spor dalı aramaktayım.

Bazı insanların sporcu olarak yaratılmadıklarını kesinkes bildiğim halde.

SAMATYA DEMİRSPOR

'Küçük Paris' derlerdi Samatya'ya!

Çocukluğumun büyük bir kısmı, bölüm bölüm o semtte geçti. Özellikle yaz aylarında 'Küçük Paris'e, bir de 'Riviera' canlılığı renk katardı. O zamanlar 'sur dibi' dediğimiz kıyı, denize girenlerin şen şakrak kahkahalarıyla çınlar, Yenikapı'ya kadar uzanan yarım ay şeklindeki minik koyda sandal sefaları yapılırdı. Akşamüstleri sur üstündeki 'Narlıkapı' yolunda tur atmak, bambaşka bir zevkti. Henüz 'şekillenen' genç kızlar ayrı, tüyleri daha yeni palazlanmış delikanlı adayları ayrı gruplar oluşturup gece yarılarına kadar süren 'Narlıkapı' turlarında, aklımız sıra çapkınlık provaları yapardık.

Tüyleri henüz palazlanmış delikanlı adayları arasında 'Samatya Demirspor Deniz Kulübü'nün sporcuları, daha yeni 'şekillenen' genç kızların gözünde bir ayrıcalık taşırdı. Ben de bu seçkin fiyakalılar arasındaydım.

1942'lerde 'Samatya Demirspor'un, kart taşıyan, yarışlara katılan bir 'yelkenci'siydim. 15 yaşındaydım.

Kulüp sadece üç dalda çalışırdı: Kürek, yüzme ve yelkencilik. O zamanlar yelkencilik deyince akla sadece 'şarpi' gelirdi. Şimdi ayrıcalık taşıyan sınıflandırmalar yoktu o tarihte... Yüzme'de takıma girebilmek için, belirli bir başarı grafiği çizmek; kürek'te yarışlara katılabilmek için sağlam yapılı olmak ve çok ciddi çalışmak gerekliydi.

'Şarpi' dalında yer edinebilmek ben çağdakiler için daha kolaydı. 'Yeke'de oturanın komutlarını uygulayabiliyorsan, 'Flok'un ipini sağlam tutabiliyorsan, 'orsa'da giderken ayaklarını salma tahtasına geçirip sırtını denize değecek kadar tekneden sarkabiliyorsan, 'poca'da seyrederken yelkeni 'yapraklatmıyorsan', 'tramola' komutu geldiğinde kafanı direğe vurmadan öte yana sıçrayabiliyorsan, en önemlisi ailen kulüp başkanını iyi tanıyorsa, 'şarpi' takımına girmek işten değildi. Yivini setine denk getirince ben 'flok'çu olarak kabullenilmiş ve kulübün sporcu kartını cebime yerleştirmiştim. Akşamları 'Narlıkapı' turlarında, ömrü denizlerde geçip de karada yürümeye pek alışık olmayan kişilerin dengeli adımlarıyla yürümeye özen gösterirdim. Aslında işin 'afi'sini yapmak için hiç bir fırsatı kaçırmazdım. Örneğin antrenmanlardan sonra, arkadaşlar kulüpte günlük kıyafetlerini giydikleri halde, ben, üstüme tek damla su sıçramamış bile olsa,

eşofmanımı denize sokar, sonra suyunu sıkar, ıslak ıslak yeniden sırtıma geçirir ve saatlerce dalgalarla boğuşmuş bir denizcinin yorgunluğuyla eve kadar yürürdüm.

‘Samatya Demirspor’, Boğaziçi’nde, Kalamış’ta, Bakırköy’de yarışa katılacağı zaman, Devlet Demiryolları iki tane römorkör gönderirdi. O zamanki deyimle ‘futa’ları ve ‘şarpi’leri yarış yerine kadar bu römorkörler çekerdi. Römorkörlerin içine ise sadece sporcular binmez, Samatya halkı erkeğiyle kadınıyla, çoluğuyla çocuğuyla doluşurdu. Bir gün önceden börekler sarılır, dolmalar doldurulur, çalmasını bilenler müzik âletlerini yüklenirler, motorun içi Çırpıcı çayırında kır yemeğine gidenlerin neşeli yaygarasıyla şenlenirdi.

Fakat biz ‘sporcu’lar, genç kızların bulunduğu gruplara biraz yakın düşmeye özen gösterir, eğlenenlerin neşesine katılmaz, zorlu bir mücadeleye girişeceklerin gergin yüz ifadesini suratlarımıza oturtur, kısık gözlerimizle dalgaları seyrederdik.

Ben, (kimbilir şimdi nerelerde?) Nihat isimli bir arkadaşımın ‘flokçusu’ydum. İki birincilik, üç ikincilik madalyalarımız vardı. Yani zaten seçkin bir topluluğun ayrıcalık taşıyan kişileri arasındaydık.

Bir akşamüstü Boğaziçi’nde tertiplenen yarışmalardan dönüyorduk. Hangi nedenle olduğunu hatırlamıyorum, müsabakalar bitince, römorkörleri kaçırmıştık Samatya'ya yelkenle dönüyorduk. Boğazdan Kızkulesi’ne kadar, akıntının üstüne oturduk, rahat rahat geldik. Samatya’ya yönelmek için, Ahırkapı’ya döndüğümüzde hava kararmaya başlamıştı. Rüzgârı pupadan almış, üşümemek için yatarcasına teknenin içine çömelmiştik. Sağdan soldan konuşuyorduk. Ahırkapı açıklarında, nereden aklına geldiyse, Nihat başka bir konuya geçti.

— «Buralarda batık bir gemide, ayıbalığı ailesi yaşıyormuş. Biliyor muydun?»

— «Evet. Duydum. Ama doğru olduğunu sanmam. Balıkçılar sever böyle hikâyeler yazmayı.»

— «Yok yok. Balıkçı hikâyesi değil. Ben gazetelerde de okudum...»

— «Yaaa!..»

Akşam karanlığının hüznüne, oldukça çırpıntılı suların ürpertisine bir de ayıbalığı konusu eklenince, benim denizcilik fiyakama biraz gölge düşmeye başladı. Doğrusu ben de okumuştum gazetelerde. O açıklarda gerçekten bir ayıbalığı ailesi yaşıyordu yazılanlara göre. Hatta

rivayete göre, yavrularını tehlikede sanıp alttan yüklenerek büyükçe bir iki sandalı alabora etmişlerdi. Kuşkusuz insanlara zararı yoktu. Ama... Ama... Karanlıkta... Ahırkapı açıklarında... Çırpıntılı sularda... En uysal insan bile tepesi attığı zaman kavga çıkarır da, yavrusunu tehlikede sezen bir ayıbalığı denize döktüğü adamın özür dileyip yanağından mı öper? Kafana burgu girmeye görsün:

— «Boşver Nihat yahu! Aklına getirdiğin şeye bak. Aslında bu hayvanlar...» demeye kalmadan, şarpinin salması gürültüyle yuvasından yukarı fırladı. Nihat bağırdı:

— «Pimi kolla, pimi kolla... Salmayı düşürmeyelim...»

— «Kayaya mı çarptık?»

— «Buralarda kaya olur mu ulan?»

— «Ne oldu öyleyse? Koskoca ağır salma neden yuvasından yukarı fırladı?»

— «Ne bileyim ben? Topla floğu biraz. Tramolaya hazır ol. Tramolaaaa!»

— «Tramolaaa!..»

Manevrayı tamamlarken görüverdim dostlar. Teknenin sancak baş omuzluğundan elli metre ilerde, denizin üstünde iki tane bıyıklı kocaman kafa, az gerilerinde daha ufakça üç gölge.

— «Nihat!... Ayıbalıkları... Alabora edecekler bizi...»

— «Öyle bir niyetleri olsa, dalar tekrar altımıza gelirlerdi. Sıyrılırız yanlarından.»

Sıyrıldık yanlarından. Sağ salim Samatya'ya, kulübün önüne geldik.

Eve dönerken dizlerim hâlâ titriyordu. Narlıkapı'da tur başlamıştı. Arkadaşlardan biri seslendi:

— «Vaay aslan denizci! Hangi seferden dönüş? Akıntı çağanozu gibi yürümeni yemiyorlar artık oğlum...»

Cevap verecek dermanım yoktu. El attığım bütün spor dalları gibi, yelkenciliğimin de ömrü pek kısa oldu. İki yaz tatili. Sonra başka akıntılara sürüklendik.

Aradan 35 yıl geçti. 'Küçük Paris' yok artık. Aksaray'da gazino işlerine

yetişmek için sahil yolunda gazlarken, Samatya'dan geçtiğimin farkına bile varmıyorum.

ATLADIM… AÇTIM

İkinci Dünya Savaşı'nın son yılları.

Türkiye'nin çeşitli liselerinden gelmiş 89 havacı adayı, günün birinde göğüslerimizde pilot brövesi taşımak rüyaları içindeyiz. Aşağı yukarı hepimizin kararı kesin. Sınıf derslerinde pür dikkat kesileceğiz. Tatbik ve taktik çalışmalarda en ufak hata yapmamak için özen göstereceğiz. Dişimizi tırnağımıza takacağız, geceli gündüzlü uğraşacağız. Sonunda Hava Kuvvetleri'nin mavi üniformasını giymek, gümüş bröveyi takmak onuruna ulaşacağız.

İlk aşama, 'İnönü Planör ve Paraşüt Kampı'... Yaş ortalaması 17... Fakat uçuş ve atlayış hocalarımızın deyimiyle, 'çocukların erkeklerden ayıklanması işlemi' bu kampta gerçekleşecek. Plânör pilotluğunda 'C' brövesini, paraşütte hatasız 5 serbest atlayış belgesini kazanırsak, Ankara'ya motorlu uçuş kurslarına gideceğiz. O kurslar da başarıyla sonuçlanırsa ver elini Eskişehir ve harp uçuşları eğitimi. Ondan sonra da mavi üniforma. Hedef oldukça uzak. Ama hiçbirimiz 'çocuk'luğu kabullenmiyoruz. Hayallerimiz engin, ufkumuz alabildiğine geniş. 'Çocukların erkeklerden ayıklanması işlemi' korkutmuyor bizi. Gözüpek, ergin kişileriz. İlk kampımızda bunu kanıtlayacağız.

Sabahları güneş doğarken, sırtımızda uçuş tulumları, başımızda kulaklı kepler, tören alanında toplanıyoruz. Göndere bayrak çekilirken İstiklâl Marşı söyleniyor. Ardından 'Gönüllü Uçucular Marşı'...

Ey Türk genci havalan,

Havalarda kanatlan...

Çünkü bak hiç durmadan,

Kanatlanıyor cihan...

Gözlerimiz masmavi semalarda, coşkuyla söylüyoruz marşımızı...

Paraşütte ilk nazari ders: Kürsüde Abdurrahman hoca. Arkasında kara tahta, elinde tebeşir.

— «Sırtınızda taşıyacağınız ana paraşüt yaklaşık 70 metrekare. Önünüzdeki imdat paraşütü yine yaklaşık 45 metrekare. İlk iki atlayış otomatik. Yani siz zamanında açamazsanız, kanat dikmesine bağlı

kolan, belirli bir süre sonra gerilip paraşütün pimini çekecek. Otomatik atlayışlarda başarı gösterenler, serbest atlayışlara geçecek. Atlama irtifası yaklaşık üçbin metre...»

Abdurrahman hoca, elinde tebeşirle kara tahtaya dönüp teknik bilgiler vermeye devam ederken, arkamda oturan İzmirli Zeki soruyor:

— «Diyelim ki sırtımızdaki ana paraşüt açılmadı. Öndeki imdat paraşütünün pimine asıldık, o da açılmadı. Ne olacak?»

— «Yurt ziraatine faydan dokunacak.»

— «Anlamadım?»

— «Toprakta açtığın çukura lahana dikerler. Senden iyi gübre mi olur?»

— «Çenen tutulsun!»

İlk atlayış günü... Sabah duşu... Bayrak töreni... Uçağın (o zamanki deyimle) tayyarenin etrafında, posta posta sıralandık. Önümüzde az sonra kuşanacağımız paraşütlerimiz. İlk atlayış gününe kadar, nazarî dersler tamamlandı, yer talimleri yapıldı, paraşüt katlayıp çantalamak öğretildi. Bu işlemde psikolojik bir yöntem uygulanıyor. Herkes kendi paraşütünü değil, kendi postasındaki bir başka arkadaşının paraşütünü katlıyor. Arkadaşının hayatı elinde olunca, dalga geçmeden azamî dikkat gösterilsin diye.

Atlayış, iki kanatlı ‘Breguet’ tipi tayyarelerden yapılacak. Ön kumanda yuvasında hoca, arka kumanda yuvasında talebe. Tek tek atlanacak. Paraşütlerimizi kuşandık. Gözlüklerimizi bez keplerin alın üstüne yerleştirdik, kulaklıkların altına pamuk tıkadık. Hazırız. Ama o tarihlerdeki atlayışlar, hava cambazlığı gibi. Neden mi? Dinleyin:

— «Dokuzuncu posta... 116 numara... Mehmet Orhan Boran...»

— «Hazır komutanım.»

Dört adım ileri. Esas duruş. Selâm. Askerî eğitim görüyoruz. Sadece hocalar sivil.

— «Atlayış uygulamasını tekrarla.»

— «Üç bin metrede gaz kesilince, komutanın baş işaretiyle arka yuvadan çıkacağım. İki elim yuva kenarında, sol ayağımla tayyare basamak yuvasına basacağım. Sağ ayağımla sağ alt kanada geçeceğim.

Atlayış hocasına esas duruşta selâm vereceğim...»

— «Sol elin nerde? Ayağında tutkal mı var? Ellerinin sahibini söyle...»

— «Sol elim kanat dikmesinde komutanım. Bir elim tayyarenin, bir elim benim...»

— «Devam et...»

— «Komutanın baş işaretiyle, pim kontrolü için pilot yuvasına sırtımı döneceğim. Sol elim kanat dikmesinde, sağ elim sırt paraşütü kabzasında, atla işaretini bekleyeceğim; baş işareti komutunu alınca, kanat kuyruk arası 45 derece açıdan atlayacağım ve paraşütümü açacağım...»

— «Derken paraşütün ipeği, tayyarenin kuyruğuna sarılacak, ikimiz birden çakılacağız.»

— «Allah korusun komutanım.»

— «Duanı içinden et. Neyi unuttun onu söyle...»

— «Tayyareden atladıktan sonra, kelime arasında soluk payı bırakarak hece hece 'atladım... açtım' diyeceğim, ondan sonra kabzaya asılıp pimi çekeceğim.»

— «İyi atlayışlar. Bin!»

Paraşüt kuşanınca, vücudum 'Michelin' marka otomobil lâstiklerinin reklâm resmine döndü. Fakat yer talimlerinde yaptıklarımızı adım adım uygulayıp ceviz kabuğu gibi arka pilot yuvasına yerleştim. İçimde ne heyecan ve korku. Buna karşın ne cesaret var, ne güven... Afyon yutturulmuş sirk hayvanı gibi dalgın bir uyuşukluk içindeyim. Üç bin metreye tırmandık. Baş işareti. Gaz kesildi. Ayağa kalktım. Robot gibi bütün hareketleri kusursuz tamamladım. Atladım. İlk atlayışın şuuruna hâlâ tam olarak sahip değilim. Fakat hatasız olacak ki, ikinci otomatik atlayışı beklemeden, beni hemen serbest atlayışlara aldılar.

Derken işin fiyaka yönlerini de öğrenmeye başladık. Paraşüt açıldıktan sonra, alt kolanı poponun altına salıncak kayışı gibi yerleştirdikten sonra 'kayış' dümenlerine filân girişiyorduk.

Hocaların öğretmediği bir nokta vardı. Atlayışlarda ne yapıp yapıp civardaki karpuz bostanına düşmemeye özen göstermek gerekiyordu.

Çünkü oraya inen arkadaşlar paraşüt çantalarını karpuzla doldurunca, bostan sahibi bu ‘havasal araklamaya’ tedbir için, eli sopalı dört bekçi dikmişti tarlaya.

Bir serbest atlayışta havadan aşağı süzülürken bir fıkra hatırlamış, dalgamı geçiyordum.

Adam onbin metreden atlamış. Serbest düşüş rekoru kıracak. Kolundaki irtifa saatine bakıp sonuna kadar sabretmeye karar vermiş. İkiyüz metre kalmış, yüz metre kalmış, elli metre kalmış, adam elini paraşütün pim kabzasından çekmiş, kendi kendine:

— «Boş ver artık» demiş. «Nasıl olsa geldik!..»

Bu dalga arasında bir de aşağı baktım, karpuz bostanına sürükleniyorum. Sağ iplere iki kulaç asıldığım gibi, sağa doğru ‘kayışa’ geçtim. Bostanı sıyırdım ama, bu defa az ilerdeki bir koyun sürüsünün tam ortasına iniverdim.

Ertesi gün rahmetli babam İstanbul’dan telefonla beni aradığı zaman, hastaneye kaldırıldığımı söylediler. Telâşlanmış zavallı:

— «Tayyare kazası mı?»

— «Hayır albayım. Oğlunuz paraşüt atlayışında koyun sürüsünün arasına düştü. Üstüne çoban köpekleri üşüştü. Kuduz iğnesi tedavisi için hastanede...»

İki yıl içinde bütün kursları başarıyla tamamlayıp pırıl pırıl brövelerimi taktım. Fakat özlemini çektiğim mavi üniformayı giymek kısmet olmadı. Yine bir paraşüt serüveni yüzünden.

Ama, o, ayrı bir hikâye...

ARSENAL VE BEN

Bana sorarsanız, bir tür ev sahibi temsilciliği diyeceğim. Tercümanlık, mihmandarlık gibi zahmetlerden başka, özel bütçemi gıdıklayan köfte ve yemek ikramı gibi külfetleri de yüklendiğim, ama son derece zevkle ve neşeyle yaptığım bir görev.

Fakat burnumu sporla ilgili neye sokarsam benimle dalga geçmeyi prensip edinen arkadaşlara sorarsanız, ben iki üç gün gibi kısa bir süre ünlü Ingiliz Arsenal futbol kulübünün fahrî menecerliğini yaptım.

Gırtlağımı sıksanız tarihi tam olarak hatırlayamayacağım. Nefis bir İstanbul baharının mayıs ayı olsa gerek. Çünkü bizim o tarihlerdeki grubumuzun toplandığı Divan Oteli barının avluya bakan pencereleri açılmıştı. Telefondan çağırdılar:

— «Beşiktaş kulübünden arıyorum. Orhancığım. Ben 'amca'... Nasılsın?..»

— «Oooo! Selâmlar, sevgiler 'amca'... Hayırdır inşallah?»

— «Bu gün Arsenal'le özel bir maçımız var biliyorsun.»

— «Biliyorum, biliyorum. Zaten arkadaşlarla burada toplandık, maç öncesi keyif dopingi yudumlamakla meşgulüz. Az sonra stadyuma gideceğiz.»

— «Senden bir ricamız var. İngiliz futbolcular seni aradığım otelde kalıyorlar. Onlarla ilgilen. Yukarı telefon et. Hepsini toparla. Maç saatine doğru taksilere bindir, stadyuma soyunma odalarına getiriver. Nasıl olsa dillerini biliyorsun. Kulüpten oraya gönderecek arkadaşımız yok. Bu işi sen yapıver. Zahmet olacak Orhancığım...»

— «Estağfurullah ne zahmeti? Önemli olan Beşiktaş'a hizmet değil mi?»

— «Sağol kardeşim.»

— «Sen de sağol. Stadyumda görüşürüz...»

Bara döndüm:

— «Ben sizinle maça gelemiyorum çocuklar...»

— «Sululuk etme!»

— «Sululuk değil, önemli bir işim çıktı.»

Derhal ‘baharın başa vurması’yla, ‘birer kişilik takımların özel maçları’yla ilgili şakalar yağmaya başladı ama, ben resepsiyona doğru yürüdüm.

Arsenal futbol kulübünün meneceri, ünlü sağ bek Billy Wright idi. O yıl Ingiltere’de futbolu bırakmıştı. İstanbul’da Beşiktaş’la yapacakları gösteri maçında, onbeş dakika oynayacak, sonra 2 numaralı formasını çıkaracaktı.

Odasına telefon ettim, durumu anlattım, aşağıda lobide beklediğimi söyledim. Pek memnun kaldı. Zaten gelirken, bir masör, bir de idareci getirmişlerdi. Böyle bir yardımcıya ihtiyaçları vardı. Yarım saat sonra başta Billy Wright, Arsenal futbolcuları aşağı indiler. Ünlü sağ bek beni teker teker oyuncularıyla tanıştırdı. İdarecilerini sordum; onun Beşiktaş idarecileriyle buluşup maçı tribünden izleyeceğini söylediler.

Taksilere doluştuk, stadyuma vardık, soyunma odasına girdik. Konuk takımın istirahatini sağlar sağlamaz, Beşiktaş soyunma odasına koştum, bizim çocuklarla kucaklaştık. Fakat yönetici arkadaşım beni dışarı iteledi:

— «Sen misafirleri yalnız bırakma...»

Arsenal futbolcuları, bu arada Billy Wright formalarını giymişlerdi. Kaptan-Menecer Wright yanıma sokuldu:

— «Sahaya erken çıkmak istiyoruz. Ben de forma giydiğime göre çocuklarla beraber çıkacağım. İdarecimiz tribünde biliyorsunuz. Acaba ekip sahaya çıkarken yanımızda olur muydunuz Mr. Boran?»

— «Onur duyarım Mr. Wright!»

Ve başta ben, arkamda Billy Wright, peşinde Arsenal oyuncuları tünelden sahaya çıktık. Tribünler alkıştan çınlıyordu. Arsenal takımına, özellikle ünlü Billy Wright’a coşkun tezahürat yapılıyordu. Çıkış tüneline yakın kale ardında oyuncuların teker teker ellerini sıktım, santraya doğru yayıldılar. En son Billy Wright’ın elini sıktım. O bana, formasını çıkardıktan sonra ne yapacağını anlattı; ben el kol işaretlerimi abartmaya özen göstererek seremoniyi tekrarladım. Uzaktan görenler herhalde bir taktik tartışması yaptığımızı sanacaklardı. Zaten benim pandomimanın da amacı buydu. O, sahaya arkadaşlarının yanına koştu, ben ağır adımlarla çizgi kenarından

konuk ekibin kulübesine yürüdüm. Bir iki metre peşimde yedek oyuncular ve masör vardı. Ön sıralardan lâflar atılıyordu:

— «Orhan ağabey gizli transfer mi? Helâl olsun!»

— «Orhan bey onlardan yana mısın bizden yana mı? Ayıp olmuyor mu taktik vermek?»

Ben yarı mütebessim, başımla güya selâm veriyordum. Aklım, Divan Oteli bar grubundaydı. Onların bir şeyden haberleri yoktu. Arsenal'in başında ben sahaya çıkınca acaba ne yapmışlardı? Gırgırın en üst düzeye eriştiğini, bu. arada yeğenim Altan Poyraz'ın gülmekten kalp krizini andırır bir fenalık geçirdiğini daha sonra öğrendim.

Half-time'da, önce Beşiktaş odasına uğradım. Çocuklar şakayla karışık kovaladılar:

— «Bizi bırak ağabey. Buradan lâf kapıp oraya taşıyacaksın değil mi?»

İşin tuhafı, Arsenal kapısı da suratıma kapandı. Billy Wright güldü:

— «On dakika çocuklarla yalnız kalmama izin verir misiniz? Sonra buyurun içeri...»

Koridorda sürgün kaldığımı elbette kimseye anlatamayacaktım.

İkinci yarıya ev sahibi takım ve konuk ekip birlikte çıktık. Oyun süregiderken, artık kulübede yanımda olan Billy Wright arada bir dışarı fırlayıp arkadaşlarına seslenirken, ben de onunla birlikte ayağa kalkıp, ellerimi belime koyup güya bir şeyler mırıldanıyor, başımı her türlü anlam verilecek şekilde iki yana sallıyordum. Keyfime diyecek yoktu canım!.. Divan Oteli bar grubunu kudurtmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyordum.

Maç sonrası seremonisinde de pandomimamı son sınırına kadar zorladım. Arsenal futbolcularını yine taksilere bindirip otele getirdim, onlar odalarına çıktılar. Biz Billy Wright'la akşamüzeri ekip arkadaşlarıyla barda buluşmak üzere sözleşip ayrıldık.

Akşamüstü otelin barına erken geldim. Bizim grup yerini almıştı:

— «Ooooo! Gel bakalım Mister Boran. Arsenal'de gelecek yıl değişiklik yapacak mısın?»

— «Hey Mister Menecer! Avantanı İngiliz lirasıyla mı alıyorsun,

yoksa yolunu karaborsadan bizim parayla mı buluyorsun?»

— «Kusura bakmayın arkadaşlar. Bu akşam köşemdeki yerimi alamıyacağım. Şimdi benim 'çocuklarım' aşağı inecek. Konuşacaklarımız var.»

— «Konuş, konuş! Kraliçeye mektup yazarsan bizden selâm sarkıtmayı unutma sayın Lord!»

İki gün süreyle büyük zevk alarak ve gönüllü olarak ev sahipliği görevimi yaptım.

Aradan yıllar geçti. Bizim grup ufalandı dağıldı. Kalanlarla zaman zaman buluştuğumuz olur. Söz futboldan açılırsa, sevgili Mücap Ofluoğlu kahkahayı basar:

— «Durun yahu! Bir de bizim Orhan'ın fikrini alalım. Ne de olsa bir tarihte Arsenal kulübünün meneceriydi.»

Billy Wright'ın imzalı resmini ve armağan ettiği kulüp rozetini hâlâ saklarım.

MORAL

— «Orhan ağabey bizim takıma sempatin vardır değil mi?»

— «Elbette! Şimdiye dek elimden gelen yardımı esirgedim mi? Vakıa elimden pek az şey geliyor ama, ikinci kümede ne denli zor bir savaş verdiğinizi biliyorum. Çorbada bir tutam tuzum bulunsa ne mutlu bana...»

— «Sağol! Bak, senden bir ricamız var. Parayı pulu bulduk buluşturduk, takımı Aksaray'da lüks bir otelde kampa aldık. Üç gününü, üç geceni bize ayırıp kampta çocuklarla beraber olur musun? Öylesine moral kazanırlar ki! Yapar mısın bu iyiliği?»

— «Seve seve! Ama işlerimi aksatmadan?»

— «Hay yaşa!»

Takım ismi vermeye gerek yok.

Yıl 1963 mü, 64 mü? Şu meşhur 'Batı Yakası Hikâyesi' isimli filmin Beyoğlu'nda kapalı gişe oynadığı kış mevsimi. Onu kesinlikle biliyorum.

Ufak bir valiz hazırladım, kendi kaldığım otelden, takımın kamp yaptığı otele taşındım. Kendi moralimin sıfıra düştüğü bir yaşam dönemindeydim. Genç futbolcularla birkaç günü birlikte geçirmek, onların heyecanına katılmak, neşelerini bölüşmek benim için de renkli bir değişiklik olacaktı.

Uykusuzluğu falan unutup sabahlan Sultanahmet parkında onlarla yürüyüşe çıkıyordum. Fıkralar anlatıyor, sözlü oyunlar öğretiyordum. Antrenmanları saha kenarından izliyor, keyiflensinler diye nefesimin yettiği kadar, yarım tur, bir tur onlarla koşuyordum.

Moral hocalığı görevimin çeşitli yönleri olmalıydı.

Nitekim bir gece ufak bir sinema makinesi kiralayıp otelin salonunda çocuklara, büyük bir kulüpten ödünç aldığım futbol filmleri gösterdim.

Bir sonraki gece meslektaşlara yalvar yakar olup yine otelin salonunda minicik bir 'show' düzenledim.

Kampın son günü yapılacak antrenmandan önce çocuklara müjde verdim:

— «Bugün sıkı çalışırsanız, hocanız sizden hoşnut kalırsa, akşamüstü altıbuçukta size bir sürprizim var...»

Sürprizi iki gün önceden hazırlamıştım.

'Batı Yakası Hikâyesi' isimli filmin gösterildiği sinemanın müdürü arkadaşımdı. Millet iki hafta sonrasına bilet bulabilmek için postane önüne kadar kuyruk yaptığı halde, ben allem etmiş kallem etmiş, bütün takıma yer temin etmiştim.

Son günün antrenmanı bittikten sonra, otelde duş yapıldı, istirahat edildi, giyinildi kuşanıldı, taksilere doluşuldu.

Çocuklar sinemaya gittiğimizi, hele 'Batı Yakası Hikâyesi'ni seyredeceğimizi öğrenince çok sevindiler.

Salon boşalıp kapılar açılıncaya kadar fuayede büyük bir grup şeklinde bekliyorduk. Nihayet girip koltuklarımıza yerleştik.

Daha ışıklar kararmadan, sıranın bir ucundan öbür ucuna yüksek sesle takılmalar, bağıra çağıra şakalar başladı. Yanımdakine eğildim, kulağına fısıldadım:

— «Oğlum hamam kapatmadık, sinemaya geldik. Sen yanındakine, o yanındakine kulaktan kulağa çocuklara benden haber salın. Film oynarken patırtı gürültü istemiyorum. Herkes bize bakıyor...»

Benim mesaj kulaktan kulağa sıranın öbür ucuna gidinceye kadar biraz şekil değiştirdi galiba? En sonda oturan uzaktan bana bağırdı:

— «Orhan ağabey, sinemadan sonra hamam mı kapatacakmışız?»

Bütün başlar bir kez daha bizim sıraya döndü. Ben koltuğa yatacak kadar gömüldüm.

Derken film başladı.

Çocuklar konuyu sevmişler, serüvenden hoşlanmışlardı ama, araya uzun romantik şarkılar girdiği zaman sıkılıyorlardı :

— «Naneye bak yahu! Öteki çete kavgaya bekliyor, herifçioğlu sırasıymış gibi burada gazel atıyor...»

— «Oğlan kıza kesik arkadaşım. Karşı tarafla kapışmadan,

muhabbetini dile getiriyor.»

— «Şşşşşt!»

— «Susalım lütfen...»

Ben moral planlamasına sinemayı dahil ettiğime çoktan pişman olmuştum ama, iş işten geçmişti artık.

— «Bence kız bu oğlana kalacak...»

— «Yedirirler mi ulan? Mahallenin namusu var...»

— «Orası Amerika, turşu! Ne anlarsın sen?»

— «Şşşşşşt.»

— «Beyler sizi mi dinleyeceğiz, film mi seyredeceğiz?»

Büzülmüş kalmış, perdede olanları unutmuş, dakikaların dolmasını bekliyordum. Filmin en duygulu yeri geldi. Delikanlı bıçağı yedi yıkıldı. Kız başucuna çöktü, ikisi birden şarkı söylemeye başladılar. Bizim çocuklara bile bir sessizlik çökmüştü. Derken kaptanın sesi, bütün salonda duyulacak gibi yükseldi:

— «Bakın da ibret alın. Sahada bir tekme yeseniz danalar gibi böğürürsünüz. Herif yirmi santim bıçağa gömüldü de oyunun muhabbetini bozmuyor.»

— «Yeme bu dümenleri be kaptan. Bunların oyunu futbola benzer mi?»

— «Bize delikanlı diye kâğıt çıkaranın...»

Çocuklar ertesi gün maçı aldılar.

Ama ben, o gün bugün, grup halinde sinemaya gitmeye tövbeliyim.

COSMOS

Hüsamettin efendi bekçi. Karısı da aşifte mi aşifte. Bekçi Hüsamettin efendinin nöbet geceleri, karısının dört gözle kolladığı oynaşlık fırsatları oluyor.

Bekçi Hüsamettin efendi bir gece karakol komserinden izin almış, sabah beş yerine gece yarısına doğru eve dönmüş. Sokak kapısını usulca açmış. Yukarı kata çıkmış. Yatak odasında ışık yok. Karıcığını boş yere uyandırmamak için yatak odasının lâmbasını yakmamış, karanlıkta soyunuvermiş. Fakat karısı gürültüyü duymuş:

— «Kim o?»

— «Ben ben korkma! Uyumana bak!»

— «Sakın elektriği yakma...»

— «Yakmadım. Karanlıkta soyundum.»

— «Ne? Soyundun mu? Yatacak mısın?»

— «Hayır! Don gömlek dama çıkıp mahalleyi oradan gözleyeceğim. Dalga mı geçiyorsun yahu? Kendimi yorgun hissettim, izin aldım. Tabii yatacağım.»

— «Yatma kocacığım, yatma! Çabuk giyin!»

— «Neden? Hayırdır inşallah?»

— «Hastalandım. Başım ağrıyor, belim sancıyor, midem bulanıyor...»

— «Ne oldu sana?»

— «Bilmiyorum kocacığım, çok fenayım. Çabucak giyin. Eczaneye koş. Bana ilâç al!»

— «İyi ya? Nöbetçi eczane ana caddede. Giyineyim bari...»

— «Aman ışıkları yakmadan giyin.»

— «Niye? Nasıl olsa uyumuyorsun hanım.»

— «Yakma, yakma, sakın yakma. Işık gözüme gelirse büsbütün fena

olurum.»

— «Pekâlâ...»

Bekçi Hüsamettin efendi, odanın zifiri karanlığında, el yordamıyla elbisesini bulmuş, giyinmiş, evden çıkmış gitmiş.

Ana caddede nöbetçi eczaneye geldiğinde, eczacı selâmlamış:

— «Selâm...»

— «Selâm. Bizim hanım hastalanmış da ilâç almaya geldim.»

— «Verelim. Yahu sen bizim mahallenin bekçisi Hüsamettin efendi değil misin?»

— «Evet!..»

— «Allah Allah!..»

— «Ne oldu?»

— «Elbisene baksana? Akşam buradan geçerken bekçiydin, üç saat içinde meslek değiştirip itfaiye çavuşu olmuşsun...»

Başımıza bir de ‘Cosmos’ çıktı.

İki üç ay içinde şıpınişi ‘Cosmos’ formasının provasını yaptıran futbolcu sayısı hızla çoğalmaya başladı. Ama yürürlükteki kontratlar varmış, profesyonel pürüzler varmış, vız geliyor adamlara. Yivini setine denk getirip, somunu civataya uyduruverip, büyük şöhretleri Yeni Dünya’ya çekmenin yolunu buluyorlar.

E, Amerika bu!

Orada geçerli olan ‘altın kural’ı unutmamak gerek: Altını olan kuralı yapar.

Bizim Yasin’in mırıltıları sürüp giderken, birdenbire Beckenbauer bombası patladı. Patlayan bomba, parasal açıdan ‘ihtiyar kıta’nın ölçülerine göre bomba. Yoksa milyonları leblebi gibi sayan ‘Cosmos’ yöneticileri için, mısır patlatmaktan öte geçmiyor.

Benim gibi bu işlere pek aklı ermeyenlerin merak ettikleri bir nokta var.

Bu kadar şöhreti bir araya getiren, süper yıldızlar takımı kuran

‘Cosmos’ hangi ülkeleri dolaşacak, kimlerle maç yapacak da bu ağır yatırımı kârla kapatacak? Elbette hesaplarını kitaplarını yapmışlardır. Belki de ‘Cosmos’, ‘Harlem Globetrotters’ basketbol takımı gibi, bir gösteri ekibi niteliğine bürünecek? Devre arasına beş atraksiyon da koydun mu, buz revüsü gibi bir şey olacak.

Sonra bir nokta daha var.

Amerika bir garip diyar. Bir şehrinde doğup büyüyen yerlisi, başka bir şehre göçünce, oranın yaşamına güç ayak uyduruyor. Peki dünyanın dört bucağından gelen yabancılar, yepyeni bir ülkenin temposuna nasıl alışacaklar? Nasıl uyuşacaklar? Nasıl kaynaşacaklar?

Bir tarihte Josephine Baker, değişik ülkelerden, değişik ırklardan bir sürü çocuğu evlâtlık edinmiş, onları Fransa’daki şatosunda bir arada kardeş kardeş büyütmeyi denemişti de, sonuç pek başarılı olmamıştı.

Ünlerini ve servetlerini müzik alanında yapan Ertegün kardeşler, ‘Cosmos’u kampa aldıkları zaman, oyuncuları eğlendirmek için hangi plakları çalacaklar? Samba mı, vals mi, askerî marş mı, bağlamayla oyun havaları mı?

Bir aile kurma sevdasına giriştiler ki, ailenin bütün üyeleri birbirine yabancı olduğu gibi, oturdukları eve de yabancı.

Amerikalılar çok boşanırlar, çok evlenirler bilirsiniz. Ama onların çocukları sık sık yuva değiştirmeye alışıktır. ‘Cosmos’un çocukları da aynı uyumu gösterebilecekler mi?

Çok boşanıp çok evlenen çiftlerden birinin karısı, kocasına seslenmiş:

— «Mack! Çabuk buraya gel.»

— «Ne oluyor?»

— «Ne olacak? Senin çocuklarla, benim çocuklar bir olmuşlar, bizim çocuklarımızı dövüyorlar...»

Bir de ‘Cosmos’ çıktı dünya futbolunun dertli başına.

Gerçekten buz revüsü gibi bir gösteri ekibi olacaksa acaba profesyonel bir takdimci transfer etmeyi de düşünürler mi?

Adresim Milliyet’ten temin edilebilir.

Kulak mememi üç defa «çekip, dekor tahtasına üç defa vurduktan sonra, daldım sahneye...

Başladım bağırmaya:

— Biliyordum arkamda çevrilen oyunları. İşte su üstüne çıktı:..

Bir an sessizlik oldu. Sonra Mehmet Karaca'nın ses geldi:

— Çık dışarı münasebetsiz!.. Neyi biliyorsun ki, su üstüne çıksın?..

Ben de durakladım. O mu yanlış oynuyor, ben mi?.. Tuluata daldık:

— Saklayamazsın, her şey ortada...

— Ortada olan bir şey yok'.. İşi anla, sonra hiddetlen!..

Haydaaaa!.. Bizim oyunumuzda böyle lâflar yok. Soııra, neden Reşit Baran girmedi sahneye?..

Kulisten suflör Sadi fısıldadı:

— Çık dışarı...

Ben de bağırdım Mehmet Karaca'ya:

— Çık dışarı mı!..

Süflör Sadi'ye baktım. Eliyle beni çağırıyor, kulis aralığından. Bir terslik var ama kimden?..

— Gidiyorum efendi. Fakat yine geleceğim, dedim çıktım.

Süflör Sadi'ye sokuldum:

— Ne oluyor ağabey?..

— Ulan, ikinci perdeyi birinci perdede oynadın!"